

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU TARİHİ (1204-1261)

Doktora Tezi

Abdurrahman Onur ÇALIŞIR

Tarih Anabilim Dalı

İzmir

2024

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU TARİHİ (1204-1261)

Doktora Tezi

Abdurrahman Onur ÇALIŞIR

Danışman:

Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ

Tarih Anabilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Doktora Programı

İzmir

2024

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne sunduğum “İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi (1204-1261)” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezinde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Abdurrahman Onur Çalışır

ÖNSÖZ

Dikkatli bakıldığı zaman, tarih boyunca kurulmuş Haçlı devletlerinden üçünün merkezinin günümüzde ülkemiz sınırları dâhilinde yer aldığı görülecektir: Urfa Kontluğu, Antakya Prinkepsliği ve İstanbul Latin İmparatorluğu. Ancak yurtdışındaki akademilerdeki ilgiyle benzer şekilde ülkemizde de bu devletler arasından en az ilgiyi İstanbul Latin İmparatorluğu görmüştür. İstanbul tarihi hakkında konuşulurken dahi şehrin yarım asırdan biraz fazla süren Latin hâkimiyetinden ya hiç bahsedilmez ya da kısaca değinilir. Bahsedildiği zaman ise çoğunlukla “yağma”, “talan” ve “tahribat” kelimelerine başvurulur.

Hocam Prof. Dr. Yusuf Ayönü’yle birlikte değindiğim eksikliği fark ederek 2019 yılında İstanbul Latin İmparatorluğu tarihini yüksek lisans tezi olarak çalışmayı düşünmüştük. Fakat çalışmanın yapılabilirliği hakkında değerlendirmede bulunurken, hem Dördüncü Haçlı Seferi’yle temel atmanın yerinde olacağını hem de kaynaklara erişim ile tezin aşamalarının yüksek lisans süresini aşacağını anladık. Şimdi geriye dönüp bakınca, hocamla birlikte aldığımız kararın ne kadar yerinde olduğunu görüyorum. Zira Dördüncü Haçlı Seferi’nin ürünü olan İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi hakkında kalem oynatacak her araştırmacı, geniş bir coğrafyaya yayılmış çeşitli dillerdeki ve türlerdeki kaynakları kullanmak zorundadır. Nitekim kaynak çeşitliliği ve veri dağınıklığı, tarihçeleri bütün hâlinde İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi kaleme almaktan bunca zamandır uzak tutan en temel nedenlerdir.

Konuyla ilgili veri bulunan kaynakların neredeyse tamamı Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yayımlanmıştır. Araştırma sürecimdeyken kütüphanelerimizde bu kaynaklara erişmem zor oldu. Bunun için kendi imkanlarımı ve becerilerimi kullanmam gerekti. Zaten ülkemizdeki kurum ve kuruluşlarca sosyal bilim çalışmalarına verilen destek yok denecek kadar azken, kütüphanelerimizdeki kitap çeşitliliğinin içler acısı durumu işimi en çok zorlaştıran husustu. Elbette konum özelinde yaşadığım zorluklar da oldu. İmparatorluğun sınırları dâhilinde kaleme alınmış ve düzenlenmiş kaynakların olmaması beni doğal olarak diğer coğrafyalara ve siyasi yapılara ait çeşitli dil ve türdeki kaynaklara yönlendirdi. Üniversitelerimizin Ortaçağ kürsüleri ile enstitülerinde sınırlı şekilde verilen kaynak metodolojisi ve kaynak dili

eğitiminin yeterli olmadığını, bu zorlukları da kendi çabamla aşmak zorunda kaldığımı söylemeliyim. Tabiri caizse “etrafa dağılmış kaynaklar”ın içerisinde çoğu zaman yalnız başına duran bilgileri bütünlemek araştırma sürecimin en zor kısmıydı. Uzak boşluğunda kendi hâlinde süzülüyormuş gibi gözüken verileri belli bir yörüngeye oturtmak yazım sürecimdeki esas meydan okumaydı. Yine de kolayca teslim olmayan bu bilgilerden ve verilerden tutarlı bir tarih metni inşa etmenin büyük keyif verdiğini söyleyebilirim. Tarihçinin işinin de en temelde bu olduğunu düşünüyorum.

Tezimin ana gövdesi 3 bölümden oluşuyor. Her bölüm, içerisindeki hadiseleri derinden etkileyen kilit bir olayla başlıyor. Giriş bölümünde literatür değerlendirmesi, tezin ana kaynaklarının tanıtımı ve İstanbul Latin İmparatorluğu’nun kuruluşunu hazırlayan süreç yer alıyor.

Her tarih metni çeşitli tercihlerle şekillenir ki ben de bazı tercihlerde bulundum. Bunlardan ilki yer adlarıyla ilgilidir. Yer adlarını verirken günümüzdeki isimleri kullandım. Ancak modern yerleşim yeri, tez konusu dönemindeki mevkisinden farklı bir noktaya taşınmışsa, mevzubahis yerleşim yerinin eski ismini tercih ettim. Örneğin Balıkesir ilimize bağlı Edremit ilçesi adını Adramytteion antik şehrinden almıştır. Ancak Adramytteion antik kenti, günümüzde Balıkesir’in Burhaniye ilçesine bağlı Ören mahallesinde bulunmaktadır. Bu nedenle metin içerisinde *Edremit* yerine *Adramytteion* adını kullanmayı tercih ettim. Günümüzde ülkemizin sınırları dışında kalan yerlerin adlarında ise Türkçe literatürde kullanılan isimleri tercih ettim. Metin günümüz Türk okuyucularına hitap ettiği için bu usulü tercih ettim.

Yaptığım diğer bir tercih ise 1204 yılından itibaren ısrarla *Bizanslı* ve *Bizanslılar* ifadelerini kullanmaktan kaçınmaktır. Çünkü 1204’ten sonra kendisini *Bizans İmparatorluğu*’nun mirasçısı olarak gören çok sayıda devlet vardı. Hatta tartışmalı olsa da İstanbul Latin İmparatorluğu’nun da bunların arasında sayan tarihçiler de bulunmaktadır. Bu nedenle *Bizanslı* ve *Bizanslılar* ifadelerini sadece 2 amaçla kullandım. İlk olarak, Bizans İmparatorluğu mirasçılarının mücadele ettiği 13. yüzyılda Yunanca tarih eseri kaleme almış kişiler literatürde *Bizans tarih yazarı...* sıfatıyla anılmaktadır. Bu geleneği ben de takip ettiğim için dipnotlarda zaman zaman “Bizanslı ...’nın yazdığına göre” vb. ifadeler bulunmaktadır. İkincil olarak *Bizanslılar* kelimesini hangi devlete tabi oldukları fark etmeksizin yerel halkı kastetmek için kullandım.

Şehirler ve köyler Latin hâkimiyeti altındayken dahi nüfus olarak onlar çoğunluklardı. Son olarak *bölgelerarası güç* ifadesini Anadolu, Balkanlar ve Yunanistan'ın en az ikisinde siyasî faaliyet gösteren devletler için kullandım. *Bölgesel güç* terimini ise sadece birinde etkili olma kapasitesine sahip devletler için kullandım.

Yunanca kişi isimlerini Türkçede okunduğu gibi verdim. İstanbul Latin İmparatorluğu'na tabi kişilerin, Papalık'a bağlı din adamlarının ve diğer devletlerden şahısların isimlerinde kişilerin milliyetlerini esas aldım. Papa adlarını ise Latince verdim.

ADANA / 26 Ekim 2024

Abdurrahman Onur Çalışır

ÖZET

İstanbul Latin İmparatorluğu, 1204 yılında, Dördüncü Haçlı Seferi'nin Fransız ve Venedikli Haçlıları tarafından Bizans İmparatorluğu toprakları üzerinde kurulmuş feodal bir Haçlı devletidir. En önemli rakipleri kendilerini Bizans İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak gören Epir Despotluğu ile İznik İmparatorluğu ve Bulgar Çarlığı'dır. İstanbul Latin İmparatorluğu, en nihayetinde, 1261 yılında İstanbul'u İznik İmparatorluğu'na kaybetmesi neticesinde fiilen yıkılmıştır. Modern tarih yazımında İstanbul Latin İmparatorluğu'nun siyasî tarihine ilgi gösterilmemiş ve az sayıda çalışma yapılmıştır. Literatürdeki boşluğu gidermek amacıyla, imparatorluğun siyasî tarihi, birincil kaynaklara dayanılarak bu doktora tezinde bir bütün olarak ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun 1206 yılından 1222'ye kadar bölgelerarası bir güç olarak, 1223'ten 1261'e kadar ise bölgesel bir güç olarak varlığını sürdürdüğü gözlenmiştir. Rakiplerine karşı yakın ve uzak siyasî güçlerle başarılı ve başarısız diplomatik temaslarda bulunmuştur. İmparatorluk daima insan ve malî kaynağa muhtaç hâlde varlığını sürdürmüştür. Ayrıca tarihinin inişler çıkışlarla dolu olduğu, yaygın kanaatin aksine baştan yıkılmaya mahkûm olmadığı görülmüştür. İstanbul Latin İmparatorluğu, yarattığı tahribatla Bizans İmparatorluğu'nun 13. yüzyıl öncesindeki gücüne bir daha asla ulaşamamasına neden olmuştur. Fakat öte yandan Venedik Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'deki hegemonyasının başlamasına ve Yunanistan'da Frenk devletlerinin kurulmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Haçlı Seferleri, İstanbul Latin İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Doğu Akdeniz, Doğu Avrupa, Anadolu, İstanbul.

ABSTRACT

The Latin Empire of Constantinople was a feudal Crusader state founded in 1204 by the French and Venetian Crusaders of the Fourth Crusade on the lands of the Byzantine Empire. Its most important rivals were the Despotate of Epirus and the Empire of Nicaea, who saw themselves as the heirs of the Byzantine Empire, as well as the Bulgarian Empire. The Latin Empire of Constantinople ended *de facto* when it lost Constantinople to the Empire of Nicaea. In modern historiography, the political history of the Latin Empire has received little attention and few studies have been conducted on the subject. To fill the gap in the literature, the history of the empire is analyzed as a whole in this PhD dissertation based on primary sources. As a result of the research, it is observed that the Empire existed as an interregional power from 1206 to 1222 and as a regional power from 1223 to 1261. It had successful and unsuccessful diplomatic contacts with political powers near and far against its rivals. It has always existed in need of human and financial resources. It has also been observed that its history is full of ups and downs, and contrary to popular belief, it is not doomed to collapse from the beginning. The Latin Empire of Constantinople caused the Byzantine Empire never to regain its pre-13th-century power. On the other hand, its very existence led to the beginning of the hegemony of the Republic of Venice in the Eastern Mediterranean and the establishment of Frankish states in Greece.

Keywords: History, Crusades, Latin Empire of Constantinople, Byzantine Empire, Eastern Mediterranean, Eastern Europe, Anatolia, Constantinople.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	
1	
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU VE İLK YILLARI (1204-1206)	23
1.1. Hedefinden Sapmış Bir Sefer: Haçlıların Hedefindeki Bizans Başkenti	23
1.2. Bizans Başkentinin Haçlı Kuvvetlerince Ele Geçirilmesi ve Yağmalanması	25
1.3. IX. Baudouin'nın Latin İmparatoru Seçilmesi ve Taç Giymesi	29
1.4. İmparator I. Baudouin'nın Trakya Seferi	32
1.5. İmparator I. Baudouin ile Montferrat Markisi Boniface Arasındaki Güç Çatışması.....	34
1.6. Bizans Topraklarının Paylaşımı ve Aleksios Murtzuphlos'un İdamı	39
1.7. Haçlıların İlk Fetihleri: Yeni Sınırların Çizilmesi	42
1.8. İmparator I. Baudouin'nın İnsan Kaynağı Yaratma Çabaları.....	44
1.9. Trakya İsyanı ve Bulgar Çarlığı'nın Trakya Üzerine İlk Seferi: Edirne Savaşı ...	46
1.10. Latin Ordusunun Edirne'den Tekirdağ'a Çekilişi	50
1.11. Henri de Hainaut'nun Naipliği Üstlenip Orduyla İstanbul'a Çekilmesi	51
1.12. Naip Henri de Hainaut'nun Savunma Hamleleri	53
1.13. Bulgar Çarlığı'nın İkinci Trakya Seferi ve Naip Henri'nin İlk Bulgaristan Seferi.....	58

1.14. Bulgar Çarlığı'nın Üçüncü Trakya Seferi ve İmparator Henri'nin İkinci Bulgaristan Seferi.....	63
1.15. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Anadolu'yu Yeniden Fethi	65
İKİNCİ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN GENİŞLEMESİ VE BÖLGELERARASI GÜÇ OLUŞU (1207-1222)	68
2.1. İmparator Henri de Hainaut'nun Selanik Senyörü Boniface'ın Kızıyla Evliliği ve İmparatorlukta Yeni Düzenlemeler	68
2.2. İznik İmparatorluğu ve Bulgar Çarlığı'nın Ortak Saldırısı	69
2.3. İmparator Henri de Hainaut'nun Üçüncü Bulgaristan Seferi.....	73
2.4. Selanik Senyörü Boniface'ın İmparatora İtaati ve Ölümü	74
2.5. Avrupa'dan Askerî ve Maddî Destek Elde Etme Arayışları.....	75
2.6. İmparator Henri de Hainaut'nun Dördüncü Bulgaristan Seferi ve Filibe Savaşı	76
2.7. Trabzon İmparatorluğu'na Yardım ve Bulgar Prens Aleksios Slav İle Evlilik İttifakı.....	80
2.8. Birinci Selanik Seferi ve Lombard İsyanı'nın Bastırılması	81
2.9. İmparator Henri de Hainaut'nun Selanik'ten Dönüşü ve Kilise Meseleleri	95
2.10. İkinci Selanik Seferi ve İmparatorluk İçin Kritik Adımlar.....	96
2.11. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'le İttifak ve Luparcus Savaşı.....	98
2.12. Bulgar Çarlığı'yla Ateşkes ve İmparatorun İstanbul'daki Son Yılları.....	101
2.13. Sırbistan Seferleri ve İmparatorun Ölümü	104
2.14. Pierre de Courtenay'nin İstanbul Latin İmparatoru Olması.....	107
2.15. İmparator Pierre de Courtenay'nin Epir Despotluğu'na Esir Düşmesi.....	109
2.16. İmparatoriçe Yolande'ın ve Kardinal Giovanni Colonna'nın İstanbul'a Gelişi.....	112
2.17. Yolande'ın Ölümü ve Birinci Vekiller Dönemi	113

2.18. Robert de Courtenay'nin İmparator Olması ve İznik'le Barış Yapması	116
2.19. Epir Despotluğu'nun Selanik Krallığı Üzerinde Artan Baskıları.....	118
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN BÖLGESEL GÜCE İNDİRGENMESİ VE YIKILMASI (1223 -1261).....	120
3.1. Selanik Haçlı Seferi'nin İlanı ve Ertelenmesi	120
3.2. İmparator Robert de Courtenay'nin Anadolu ile Trakya Seferleri ve Selanik Krallığı'nın Yıkılışı	122
3.3. Güney Marmara ve Trakya'nın Kaybı.....	124
3.4. İmparator Robert de Courtenay'nin Avrupa'ya Gidişi ve Ölümü	127
3.5. İkinci Vekiller Dönemi	128
3.6. Jean de Brienne'in İmparator Seçilmesi ve İstanbul'a Gelişi	130
3.7. İmparator Jean de Brienne'in Anadolu Seferi ve İznik ile Ateşkes	133
3.8. İznik İmparatorluğu ve Bulgar Çarlığı'nın İstanbul Kuşatması.....	135
3.9. Papa IX. Gregorius'un Haçlıları İstanbul'a Yönlendirme Çabaları	138
3.10. Baudouin de Courtenay'nin Birinci Avrupa Seyahati ve Jean de Brienne'in Ölümü.....	144
3.11. Bulgar Çarlığı'yla İttifak ve Birinci Çorlu Kuşatması	146
3.12. Varis Baudouin de Courtenay'nin İstanbul'a Dönüş Hazırlıkları	147
3.13. Baudouin de Courtenay'nin İstanbul'a Dönüşü	150
3.14. Baudouin de Courtenay'nin Taç Giymesi ve İkinci Çorlu Kuşatması	152
3.15. Moğolların Akınları.....	154
3.16. İmparator II. Baudouin'nin İkinci Avrupa Seyahati ve Santiago Şövalyeleri Tarikati'yle Anlaşması.....	159
3.17. Trakya'nın Kaybedilmesi	161
3.18. İmparator ile İmparatoriçenin Borçları ve Haçlı Seferinden Yararlanma Çabaları.....	163

3.19. Moğol Hanlığı ile Diplomatik Temaslar.....	166
3.20. İmparator II. Baudouin'nın Son Yılları ve Pelagonia Savaşı.....	170
3.21. İznik İmparatorluğu'nun Galata'yı Kuşatması.....	172
3.22. İznik İmparatorluğu'nun İstanbul'u Ele Geçirmesi ve Latin İmparatorluğu'nun Yıkılışı.....	174
SONUÇ VE ÖNERİLER	180
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	188
EKLER.....	204
TEŞEKKÜR.....	223
ÖZGEÇMİŞ.....	224

KISALTMALAR

bk.	: bakınız
ev.	: Çeviren(ler)
dn.	: dipnot(lar)
ed.	: editör(ler)
gen.	: genel
haz.	: hazırlayan(lar)
hk.	: hükümdarlık tarihi
Fr.	: Fransızca
İng.	: İngilizce
Lat.	: Latince
Mak.	: Makedonca
mod.	: modern
n.	: not(lar)
.	: Ölüm tarihi
s.	: sayfa numarası
ss.	: sayfalar
Tr.	: Türkçe
vd.	: ve diğerkleri
Yun.	: Yunanca

GİRİŞ

İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi, Haçlı Seferleri tarihi ve *Frenkokrasi*¹ çalışmaları altında incelenmektedir. Alandaki ilk çalışmalar, 17. yüzyılın başında Venedik'te başlamıştır. Venedikli Paolo Ramusio'nun 1604 yılında yayımlanan Latince çalışması², Dördüncü Haçlı Seferi'nin önde gelen isimlerinden Champagne Kontluğu Mareşali Geoffroi de Villehardouin'nın konuyla ilgili kroniğine dayanmaktadır. Eser bu yüzden büyük oranda Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgilidir. Ancak kroniği takip ettiği için İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk yıllarına da değinmektedir. Eserde en son kısaca Ege Adaları çevresindeki Venedik hâkimiyetinden bahsedilmektedir. 1627'de ise bir başka Venedikli, Andrea Morosini yine aynı hususta İtalyanca eser kaleme almıştır³. Onun çalışması ilk dört Haçlı seferi ve İstanbul Latin İmparatorluğu'nun başlangıcı hakkındadır.

İlk denemeler diyebileceğimiz yukarıda bahsettiğim eserlerden sonra, İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi çalışmalarına yeni bir soluk kazandıran çalışma, Fransız tarihçi, gramerci ve filolog Charles du Fresne du Cange'nın 1657'de yayımladığı Fransızca *Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empereurs françois* adlı eseridir⁴. Bu eser İstanbul Latin İmparatorluğu tarihinin tamamını kapsayan ilk çalışmadır. Ayrıca sonunda imparatorlara ait çeşitli belgeler de eklenmiştir. Ben de bu belgelerden zaman zaman faydalandım⁵. Du Cange'nın ardından bahsetmemiz gereken bir diğer kişi J. A. C. Buchon'dur. Fransız milliyetçiliği ve emperyalizminin gölgesi altında yazan Buchon'un sıklıkla belgelere dayanarak ve belgelerin kopyalarını vererek kaleme aldığı çalışması, Anadolu ile Ege çevresindeki Frenk hâkimiyeti hakkındadır ve

¹ Yun. *Frankokratia* (Φραγκοκρατία). “Frenk İdaresi” anlamına gelen bu terim, Yunanistan tarihinin Dördüncü Haçlı Seferi (1204) sonraki dönemini ifade eder. Adını Fransızların ve İtalyanların Ege çevresinde çok sayıdaki siyasî kurmasından almıştır. Daha sonra ise Osmanlı idaresi yahut “Türk İdaresi” (Yun. *Tourkokratia* / Τουρκοκρατία), yani *Türkokrasi* dönemi başlar.

² Paulus Rhamnusium, *De bello Constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Venetos et Gallos restitutis MCCIV libri sex*, Iacobus Gaffarellus, Venedik, 1604. Aynı sene yazarın oğlu Girolamo, babasının eserini İtalyancaya çevirip yayımlamıştır; bk. Paolo Rannusio, *Della guerra di Costantinopoli per la restituzione degli'imperatori Comneni fatta da'Sig. Venetiani et Francesi l'anno 1204. libri sei*, İt. çev. Girolamo Rannusio, Domenico Nicolini, Venedik, 1604.

³ Andrea Moresini, *L'imprese et espeditioni di Terra Santa, et l'acquisto fatto dell'Imperio di Costantinopoli dalla Serenissima Repubblica di Venetia*, Antonio Pinelli, Venedik, 1627.

⁴ C. Du Fresne, *Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empereurs françois*, L'imprimerie Royale Paris, 1657.

⁵ Tezimde bu çalışmanın daha sonra iki cilt halinde yapılan baskısını kullandım; bk. Du Cange, *Histoire de l'empire de Constantinople*, yay. J. A. Buchon, 2 Cilt, Paris, 1826.

1840 yılında yayımlanmıştır⁶. Özellikle Du Cange'ın ve Buchon'un andığı çalışmalarla birlikte, İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine dair herhangi bir çalışma yapılırken, anlatı kaynakların yanında, belgelerden yararlanmanın ne kadar değerli ve önemli olduğu anlaşılmıştır. Du Cange ile Buchon'un dikkat çektiği belgelerin daha sonra yeni neşirleri yapılmış olsa da bu iki isim çalışmalarıyla yöntembilim açısından İstanbul Latin İmparatorluğu çalışmalarının temellerini atmışlardır.

İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine ilişkin çalışmalar, 17. ve 18. yüzyıllarda atılan bu temellerin üzerine dayanarak 19. yüzyılda ivme kazanmıştır. Erns Gerland, 2 cilt olarak tasarladığı İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi hakkındaki çalışmasının ilk cildini 1905 yılında yayımlamıştır⁷. Gerland ömrü vefa etmediği için ikinci cildi yayımlayamamışsa da çalışması, İmparator I. Baudouin de Flandre ile İmparator Henri dönemleri (1204-1216) için faydalıdır. Jean Longnon'un 1949 yılında yayımladığı *L'Empire Latin de Constantinople et la principauté de Morée* isimli Fransızca çalışması ise günümüzde hâlâ geçerliliği korumaktadır⁸. Longnon dönemin anlatı kaynaklarının yanı sıra resmî dokümanlardan da çalışmasında sıklıkla yararlanmıştır. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun siyasî tarihine ilişkin temel başvuru eseridir. Longnon'un çalışmasında ayrıca Ahaya Prenslığı tarihi de bulunmaktadır. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun tarihi hakkında kaleme alınmış kitap hacmindeki eserlerin sonuncusu İtalya tarihçi Antonio Carile'ye aittir⁹. Carile çalışmasının büyük bölümünde Dördüncü Haçlı Seferi'ne ve İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk yıllarında Bulgar Çarlığı'yla yaşadığı çatışmaya odaklanır. Eserinin yaklaşık 25 sayfasını ise imparatorluğun ilk yıllarının idarî, ekonomik ve sosyal tarihine ayırmıştır. Öte yandan eserinin başında İstanbul Latin İmparatorluğu tarihi hakkında bilgi veren dönem kaynakları ile araştırma eserlerden bahsettiği bölüm kıymetlidir¹⁰.

⁶ J. A. C. Buchon, **Recherches et matériaux pour servir à une histoire de la domination française au XIIIe, XIVe et XVe siècles, dans les provinces démembrées de l'empire grec à la suite de la quatrième croisade**, 2 Cilt, Auguste Desrez, Paris, 1840.

⁷ Ernst Gerland, **Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel I: Geschichte der Kaiser Balduin I. Und Heinrich 1204-1216**, Hamburg, 1905.

⁸ Jean Longnon, **L'Empire Latin de Constantinople et la principauté de Morée**, Payot, Paris, 1949.

⁹ Antonio Carile, **Per una storia dell'impero latino di Costantinopoli (1204-1261)**, Casa Editrice Prof. Riccardo Patron, Bologna, 1972.

¹⁰ Carile, **Storia dell'impero latino di Costantinopoli**, ss. 2-13.

İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine ilişkin İngilizce literatür ise çoğunlukla kitap bölümleri ve makalelerden oluşmaktadır. Bu hususta ilk bahsedilmesi gereken çalışmalar, Balkan tarihçisi olarak da bilinen Amerikalı Robert Lee Wolff'e aittir. Wolff *The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261* başlıklı doktora tezini 1947 yılında Harvard Üniversitesi'nde tamamlamışsa da Jean Longnon'un değindiği kitabını yayımlaması üzerine tezini kitap olarak yayımlamaktan vazgeçip sonraki çalışmaları için temel olarak kullanmıştır¹¹. Wolff'ün, *A History of The Crusades* külliyatı için kaleme aldığı kitap bölümü, imparatorluğun tarihinin genel seyrini etrafıca vermektedir¹². Aynı husustaki diğer makaleleri ise imparatorluğun tarihine dair hayli faydalı çalışmalardır. Wolff'ün makalelerinin bir kısmı derleme kitapta bir araya getirilmiştir¹³. Onun kıymetli kitap bölümünden ve makalelerinden tez boyunca sıklıkla faydalandım. Öte yandan, üretken Ortaçağ Akdeniz'i tarihçisi David Jacoby'nin *The New Cambridge Medieval History*'nin beşinci cildinde yer alan İstanbul Latin İmparatorluğu ve Yunanistan'daki Frenk devletleri hakkındaki kitap bölümü genel bir özetten ibarettir¹⁴. Fakat onun İstanbul'daki ve imparatorlukta Venedik varlığına dair makaleleri tezim için daha kıymetli veriler sağladı. Bizantinist Benjamin Hendrickx'in 4 ciltlik *The Crusades: An Encyclopedia* için yazdığı İstanbul Latin İmparatorluğu maddesi ise imparatorluğun siyasî, idarî ve toplumsal tarihinin bir arada özet şekilde veren en iyi çalışmadır¹⁵. Hendrickx daha evvel kaleme aldığı *The Main Problems of the History of the Latin Empire of Constantinople (1204-1261)* adlı bildirisinde de devlet organizasyonu ve özellikle Mora Yarımadası ile Girit Adası'ndaki feodal düzenle ilgili problemlere değinmektedir¹⁶. İngilizce literatür içerisinde değinmemiz gereken son 2

¹¹ Walter E. Kaegi, "Robert Lee Wolff Remembered, 1915-1980", *Byzantinische Forschungen*, Cilt: 27, 2002, ss. 301-2.

¹² Robert Lee Wolff, "The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261", *A History of the Crusades*, Cilt: II içinde, gen. ed. Kenneth M. Setton, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969, ss. 187-233. Belirtmek gerekir ki bu çalışmanın ilk dipnotunda, İstanbul Latin İmparatorluğu kaynakları hakkında kısa ama faydalı bir dipnot bulunmaktadır.

¹³ Robert Lee Wolff, *Studies in the Latin Empire of Constantinople*, Variorum Reprints, Londra, 1976.

¹⁴ David Jacoby, "The Latin Empire of Constantinople and the Frankish States in Greece", *The New Cambridge Medieval History* içinde, David Abulafia (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1999, ss. 523-42.

¹⁵ Benjamin Hendrickx, "Latin Empire of Constantinople", *The Crusades: An Encyclopedia*, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006, ss. 279-86.

¹⁶ B. Hendrickx, "The Main Problems of the History of the Latin Empire of Constantinople (1204-1261)", *Revue Belge de Philologie et d'Histoire*, Cilt: 52, Sayı: 4, 1974, ss. 787-99.

çalışma aynı soruya cevap aramaktadır: İstanbul Latin İmparatorluğu Bizans İmparatorluğu'nun devamı mıdır? Peter Lock makalesinde bu soruya hayır cevabını verirken, Filip Van Tricht doktora tezine dayanan kitabında evet demektedir¹⁷. Bu tartışma tezin sınırlarının dışında kalsa da Tricht'in eserinden imparatorluğun 1204-1228 arasındaki dış ilişkilerini değerlendirirken sıklıkla yararlandım.

İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine dair Türkçe literatür ise akademimizde konuya gösterilen ilginin yansıması olarak az sayıdaki makale, tez ve kitap bölümlerinden oluşmaktadır. Bizans tarihçisi Yusuf Ayönü, İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu'nun Anadolu'daki mücadelesi hakkında 2015 yılında yayımlanan makalesinde, III. İznik İmparatoru III. İoannes Vatatzes döneminde İstanbul Latin İmparatorluğu'na verilen zararların imparatorluğun yıkılışında etkili olduğunu vurgulamaktadır¹⁸. Aynı sene yayımlanan Filip Van Tricht'in kaleme aldığı bir kitap bölümünde ise Latin İmparatorluğu döneminde İstanbul'daki sosyal, kültürel ve ekonomik dinamikler güzelce özetlenmiştir¹⁹. İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine ilişkin Türkçe kaleme alınmış ilk tez olan Süleyman Onur Geyik'in *İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi Kuruluş Devri (1204-1216)* adlı çalışmasında ise imparatorluğun kısıtlı bir dönemdeki iç meseleleri ile dış ilişkileri, birincil ve ikincil kaynaklara dayanılarak birlikte verilmektedir²⁰. Tezde, imparatorluğun batı sınırındaki devletlerle ve İznik İmparatorluğu'yla olan ilişkilerinin ayrı ayrı bölümlerde verilmesi, farklı coğrafyalarda eş zamanlı yaşanan gelişmeleri takip etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca imparatorluğun sınırdış olmayan siyasî yapılarla kurduğu temaslar ele alınmamıştır.

¹⁷ Peter Lock, "The Latin emperors as heirs to Byzantium", **New Constantines: The Rhythm of Imperial Renewal in Byzantium, 4th-13th Centuries** içinde, ed. Paul Magdalino, Variorum, Aldershot, 1994, ss. 295-304; Filip Van Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium: the Empire of Constantinople (1204-1228)**, çev. Peter Longbottom, Brill, Leiden ve Boston, 2011. Tricht'in bu konudaki argümanları Bizantinistleri ikna etmiş değildir; bk. Spyros P. Panagopoulos, "The Latin Renovatio of Byzantium. The Empire of Constantinople (1204-1228)", Yazar: Filip Van Tricht, **Al-Masaq: Journal of the Medieval Mediterranean**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2014, ss. 232-4; Michael Angold, "The Latin 'Renovatio' of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)", Yazar: Filip Van Tricht, **Speculum**, Cilt: 88, Sayı: 3, 2013, ss. 865-7.

¹⁸ Yusuf Ayönü, "IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu", **Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, ss. 9-25.

¹⁹ Filip Van Tricht, "Konstantinopolis'te Latin İdaresi (1204-1261)", Tr. çev. Ahmet Aydoğan ve Turhan Kaçar, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** içinde, Cilt: 2, ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş. ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2015, ss. 58-65.

²⁰ Süleyman Onur Geyik, **İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi Kuruluş Devri (1204-1216)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021.

Eski usul “kuruluş-yükseliş-çöküş” paradigmasından ilham alınarak, İstanbul Latin İmparatorluğu’nun 1204-1216 arasındaki tarihi kuruluş devri olarak adlandırılmış ve bunun sonucunda kaçınılmaz olarak bir çelişkiye düşülmüştür: Tezde, kuruluş devri denilen dönemin son 10 yılı aynı zamanda “yükseliş devri” olarak görülmektedir²¹. Buna rağmen, çalışmada ele alınan siyasî ile askerî hadiselerle ilgili olarak tez için zaman zaman sunduğu değerli bilgiler ve yorumlardan dolayı Geyik’in tezinden yararlandım. Türkçe literatür söz konusu olduğunda değinmemiz gereken son çalışma, Haçlı Seferleri tarihçisi Birsal Küçüksipahioğlu’nun son kitabında yer alan İstanbul Latin İmparatorluğu tarihine dair bölümdür²². Toplamda sadece 11 sayfadan oluşan bu kitap bölümü, imparatorluğun 57 yıllık tarihinde yaşanan başlıca olayların, neden-sonuç bağlamında analiz edilmeden özet biçimde sıralanmasından ibarettir. Ve bu bölüm çoğunlukla araştırma eserlere dayanılarak kaleme alınmıştır.

Dikkat edilecek olursa, İstanbul Latin İmparatorluğu’nun siyasî ve askerî tarihinin tamamına dair yapılan çalışma sayısı son derece azdır. Jean Longnon’un bahsettiğim 75 yaşındaki Fransızca çalışması dışında, kitap yahut tez hacminde o kadar nitelikli başka bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla literatürdeki devasa boşluğu gidermek amacıyla, İstanbul Latin İmparatorluğu’nun siyasî tarihi bu doktora tezinde ele alınacaktır. Problematiklerimiz imparatorluğun siyasî seyrinin resmini çekmektir. Tezin tali amacı ise İstanbul Latin İmparatorluğu’nun yıkılmaya mahkûm olarak kurulup kurulmadığını sorgulamaktır.

Tezin kronolojik sınırları, Dördüncü Haçlı Seferi ordusunun İstanbul’u ele geçirmeye karar verdiği 1204 yılı ile İstanbul Latin İmparatorluğu’nun başkentini yitirdiği 1261 senesi arasındaki 57 yıllık dönemdir. Mevzubahis dönem içerisinde İstanbul Latin İmparatorluğu’nu doğrudan yahut dolaylı şekilde etkileyen siyasî, askerî, dinî ve ekonomik olaylar ve olgular irdelenmiştir. Konular ele alınırken birincil kaynaklara ve araştırma eserlere başvurulmuştur. Elde edilen veriler eleştirel yöntemlerle değerlendirilerek kullanılmıştır. Tez boyunca odak noktası imparatorlukta kalmıştır: Selanik Krallığı veya Ahaya Prenslığı gibi vasal devletlerde yaşanan gelişmeler, imparatorluğu ilgilendirdiği ölçüde ele alınmıştır.

²¹ Geyik, ss. 180-1.

²² Birsal Küçüksipahioğlu, **Haçlılar ve İstanbul (1096-1261)**, Pozitif Yayınları, 2021, ss. 231-42.

1211 yılından itibaren İstanbul Latin İmparatorluğu tarihini anlatan imparatorluk topraklarında kaleme alınmış herhangi bir anlatı kaynağına sahip değiliz. Ayrıca 1261 yılında başkentin yitilmesiyle birlikte imparatorluk arşivi de yok olmuştur. O nedenle İstanbul Latin İmparatorluğu tarihiyle alakalı kaynaklar çok farklı coğrafyalarda kaleme alınmış anlatı kaynaklarından ve yine çeşitli arşivlerde bulunan belgelerden oluşmaktadır. Tezde kullanılan anlatı kaynaklarından sadece 3 tanesi imparatorlukta bulunmuş kişilerce kaleme alınmıştır. Geriye kalan yaklaşık 30 civarındaki anlatı kaynağı, yazarları tarafından başka siyasî yapıların tarihine hasredildiği için imparatorluk hakkında bu kaynaklarda yer alan bilgiler de eserin içerisine dağılmış birkaç paragraftan yahut cümleden ibarettir. Öyle ki bazen bir kaynak tez konusu dâhilinde yalnızca bir cümle veri sağlamıştır. Giriş bölümünü çok fazla uzatmamak adına, nicelik olarak çok az kullandığım kaynakları, tez içerisinde, o kaynaktaki veriyi kullandığım yerde, dipnotta tanıtmayı tercih ettim. Bu yüzden, şimdi burada bahsedeceğim anlatı kaynakları, nicelik ve nitelik açısından teze fazlaca veri sunan kaynaklardır. Anlatı kaynaklarını 2 kategoride toplayabiliriz: Latin anlatı kaynakları ve Bizans anlatı kaynakları.

Latin anlatı kaynakları kategorisi adını, yazarlarının Latin Kilisesi'ne tabi olmalarından almaktadır. Bu kategorideki eserlerin 6'sı Eski Fransızca, 5'i Latince, 1'i Venedikçe, 1'i Yunancadır.

İlk kaynağımızın yazarı *Geoffroi de Villehardouin*, 1150 civarında, Champagne Kontluğu'nda şövalyelerin, rahipleri ve keşişlerin bulunduğu bir ailede doğdu. Şövalye olarak kontluğa hizmet ettikten sonra 1185 yılında kontluğun askerî işlerinden sorumlu mareşallik makamına yükseldi. Sonrasında Champagne Kontu II. Henri'yle (ö. 1197) birlikte Üçüncü Haçlı Seferi'ne (1189-1192) katıldı. 1190'da yılında Akkâ'da Eyyûbî kuvvetlerine esir düştüyse de bir şekilde özgürlüğünü kazanarak 3 yıl sonra Champagne'ya geri döndü. Kontluğun mareşali olarak yeni Champagne Kontu III. Thibaud'nun en yakın adamlarından birisi ve onunla birlikte Dördüncü Haçlı Seferi'ne (1202-1204) katıldı. Kont Thibaud'nun 1201'deki vefatı üzerine, Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan Champagneli Haçlıların liderliğini üstlendi ve seferin seyrini belirleyen meclislerde Haçlı soylularıyla birlikte söz sahibi oldu. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra üst düzey statüsünü sürdürdü ve

imparatorluğun mareşali olarak askerî ile siyasî meselelerde rol oynadı. 1212'den sonra ama 1218'den önce hayatını kaybetti²³. Mareşal Geoffroi, geriye Dördüncü Haçlı Seferi ve İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında son derece kıymetli bilgiler verdiği *Le Conquête de Constantinople* adlı Eski Fransızca bir kronik bıraktı. Mareşalin 1204-1207 Eylül'ü arasındaki olaylara dair kayıtları, tez için başka hiçbir kaynakla karşılaştırılmayacak kadar değerlidir. Kendisi de hem bir devlet adamı hem de asker olması hasebiyle İstanbul Latin İmparatorluğu'nun siyasî ve askerî tarihi hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir²⁴.

İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk yıllarına ilişkin bilgi veren bir diğer kişi ise Picardieli şövalye *Robert de Clari*'dir. 1180 civarında doğduğu tahmin edilen Şövalye Robert, Dördüncü Haçlı Seferi'ne Pierre de Amiens'in yanında kardeşi rahip Alaume'la birlikte katılmış ve seferin ardından memleketine geri dönmüştür. Döndükten sonra seferde yaşayıp duyduklarını ana dilinde yazdığı *kroniğinde* kaleme almıştır. En son kroniğinde 1216 yılı olaylarından bahsettiği için o tarihte hâlâ hayatta olmalıdır. Clari'nin eseri bilhassa İstanbul'un Haçlılarca ele geçirilmesi, İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'nin taç töreni ve İmparator Henri de Hainaut'un Bulgar Prenses Marie'yle evliliği konularında tez için kıymetli bilgiler sunmuştur²⁵.

İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk yılları hakkında bilgi veren diğer eserin yazarı İmparator Henri de Hainaut'un sarayında bulunan Rahip *Henri de Valenciennes*'dir. 1170 civarında doğan Henri, Flandre Kontu IX. Baudouin'nın ordusunda rahip olarak Dördüncü Haçlı Seferine katılmıştır. Baudouin'nın imparator

²³ Mareşal Geoffroi de Villehardouin'nın hayatı hakkında; bk. Theodore Evergates, **Geoffroy of Villehardouin, Marshal of Champagne: His Life and Memoirs of the Fourth Crusade**, Cornell University Press, Ithaca, 2023, ss. 1-151; Peter S. Noble, "Geoffrey of Villehardouin (the Marshal)", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: II, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006, ss. 507-8.

²⁴ Kroniğin Türkçe ve İngilizce çeviri metinlerini karşılaştırarak kullandım; bk. "Konstantinopolis'in Fethi", Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, **IV. Haçlı Seferi Kronikleri** içinde, Tr. çev. Ali Berktaş, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 1-150; "The Conquest of Constantinople", Joinville ve Villehardouin, **Chronicles of the Crusades** içinde, İng. çev. Caroline Smith, Penguin Books, Londra, 2008, ss. 1-135. Villehardouin'nın kroniği, naşirleri tarafından kısımlara ayrılmış ve çevirmenler de bu kısımları takip ederek çeviri metinlerini hazırlamışlardır. Tarihçiler arasında sayfa numaralarından ziyade bu kısımlara atıfta bulunmak gelenek haline gelmiştir. Bu nedenle bundan sonra kroniğe sadece "Villehardouin" olarak atıf yapacağım.

²⁵ Kroniğin Türkçe çevirisi kısmî çeviri olduğu için İngilizce tam çeviri metinle birlikte kullandım; bk. Robert de Clari, **İstanbul'un Zaptı (1204)**, Tr. çev. Beynün Akyavaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994; Robert of Clari, **The Conquest of Constantinople**, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, University of Toronto Press, Toronto, 1999. Aksi belirtilmediği sürece atıflar Türkçe çeviri metne yapılmıştır.

olmasının ardından Fransa'ya dönmemiş, onun halefi kardeşi İmparator Henri de Hainaut'ya da hizmet etmiştir. 1209 Yaz'ında Flandreli şövalye Pierre Douai'yle birlikte memleketine dönerek *Histoire de l'empereur Henri de Constantinople* adı verilen kroniğini kaleme almıştır. 1230 civarında hayatını kaybetmiştir²⁶. Rahip Henri de Valenciennes'in kroniği Mareşal Geoffroi de Villehardouin'nın eserinin devamı sayılabilir. Onun bıraktığı yerin 8 ay sonrasından, Haziran 1208'den itibaren anlatmaya başlayarak, anlatısını 1209 Yaz'ına kadar getirir. Henri de Valenciennes'in kroniği, kronolojik olarak kısa bir süreyi içermesine rağmen, başta 1208 Filibe Savaşı ve 1209 Lombard İsyanı olmak üzere, İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun saltanatının önemli olayları hakkında teze katkıda bulunmuştur²⁷.

Henri de Valenciennes'in eserinden sonra bahsetmemiz gereken diğer eser, Tournaili *Philippe Mouskes*'in (ö. 1282) Eski Fransızca kaleme aldığı *Chronique rimée* adlı kroniğidir. Şiir türünde yazılan kronik, 1242 yılına kadar gelen Fransa Krallığı tarihidir. Eserin içerisinde, İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında dağılmış şekilde önemli bilgiler bulunmaktadır. Kronik, özellikle İstanbul Latin İmparatorluğu'nun diğer devletlerle kurduğu evlilik ilişkileri, imparatorluğun Fransa Krallığı'yla temasları ve İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nin Avrupa'ya yaptığı seyahatler gibi 1212 ile 1242 yılları arasında verdiği malumatlar açısından teze son derece kıymetli veriler sunmuştur²⁸.

Anne tarafından İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'nin torunu Beaumont Senyörü *Baudouin d'Avesnes*'in (ö. 1295) Eski Fransızca kaleme aldığı *kroniği* ise yaratılıştan 1278'e kadar gelen bir dünya tarihidir. Ancak 13. yüzyıla yaklaştıkça yazarın odağına Flandre ile Hainaut oturur. Bu nedenle maalesef uzak akrabalarının hüküm sürdüğü İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında nadiren bilgi verir. Yine de Baudouin d'Avesnes'in kroniğinden, özellikle İstanbul Latin İmparatoru Henri

²⁶ Henri de Valenciennes, *The Lay of Aristote*, ed. ve İng. çev. Leslie C. Brook ve Glyn S. Burgess, The University of Liverpool, 2011, ss. 12-3 <https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/modern-languages-and-cultures/liverpoolonline/Aristote.pdf> (27.09.2024).

²⁷ Tezde kroniğin Türkçe çevirisini kullandım; bk. "İmparator Henri Tarihi", Villehardouin ve Valenciennes, **IV. Haçlı Seferi Kronikleri** içinde, ss. 153-211 (bundan sonra Valenciennes). Villehardouin'a atıf yaparken tercih ettiğim yöntemi aynı sebepten dolayı Valenciennes'e atıf yaparken de tercih ettim. Onun eserine yapılan atıflarda da sayfa numarasına değil, kısım numarasına atıf verdim.

²⁸ Tezde kroniğin Eski Fransızca orijinal metnini kullandım; bk. *Chronique rimée de Philippe Mouskes*, ed. Baron de Reiffenberg, 2 Cilt ve 1 Ek Cilt, M. Hayez, Brüksel, 1836-1845 (bundan sonra Philippe Mouskes).

de Hainaut dönemi sonrasında, 1216-1229 tarihleri arasında nadiren sunduğu verilerden istifade ettim²⁹.

Tezde kullandığım bir diğer eser de Eski Fransızca kaleme alınan ve 1232 yılına kadar gelen *Ernoul Kroniği*'dir. Kronikte 1184 yılına kadar Sûr Başpiskoposu Guillaume'ın (ö. 1186) Kudüs Krallığı ile Haçlı Seferleri tarihine hasredilmiş Latince tarih eseri kaynak alınmıştır. Kroniğin 1184'ten 1187'ye (kimi araştırmacılara göre 1192'ye) kadarki kısımlarını Ibelin Senyörü Balian'ın maiyetinden Ernoul'un yazdığı kabul edilmektedir. Bu nedenle 1184'ten itibaren kıymetli ve orijinal bilgiler barındırmaktadır. Ernoul'un kaleme aldığı kısımlardan sonraki anlatının tek bir yazarın elinden çıkmadığı ve Fransa'da derlendiği düşünülmektedir³⁰. Ernoul Kroniği, 1204-1229 yılları arasında tez konusunu ilgilendiren çeşitli olaylar hakkında kısa ama diğer kaynaklardaki bilgilerin güvenilirliğini sınamayı mümkün kılan destekleyici veriler sağlamıştır³¹.

İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında bilgiler barındıran bir diğer eser, günümüzde Trois-Fontaines Sısteryen Manastırı'ndan *Keşiş Aubry'nin Kroniği*'dir. Latince kaleme alınan eser 1241 yılına kadar gelen dünya tarihidir. Keşiş Aubry'nin 1204-1241 yılları arasında İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında doğrudan veya dolaylı olarak verdiği kısa bilgiler faydalı olmuştur. Özellikle İstanbul Latin İmparatorluğu ile Kuman Türkleri arasında 1239 yılında kurulan ittifaka ve Kuman şeflerine dair verdiği bilgiler kıymetlidir³².

Yararlandığım bir diğer Latin kaynağı da Auxerre'deki Saint-Marien Manastırı'ndan *Rahip Robert'in kroniği ve zeylleri*dir. Rahip Robert d'Auxerre'in (ö. 1212) Latince kaleme aldığı eseri 1211'e kadar gelen dünya tarihidir. Adı bilinmeyen kişilerce kaleme alınan *Birinci Zeyl* 1218'e kadar gelirken, *İkinci Zeyl* 1220 yılı

²⁹ Kroniğin ilgili kısımlarının edisyonuyla birlikte verilen modern Fransızca çevirisinden yararlandım; bk. "Extrait de la compilation dite de Baudouin d'Avesnes", Geoffroi de Ville-Hardouin, **Conquête de Constantinople** içinde, ed. ve çev. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882, ss. 423-7 (bundan sonra Baudouin d'Avesnes).

³⁰ Abdurrahman Onur Çalışır, **Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2020, ss. 8-9.

³¹ Tezde Ernoul Kroniği'nin Türkçe çevirisini kullandım; bk. **Ernoul Kroniği**, Tr. çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Kitap, İstanbul, 2019.

³² Kroniğin orijinal Latince metnini kullandım; bk. "Chronica Albrici Monachi Trium Fontium", ed. Paul Scheffer-Boichorst, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 23, gen. ed. Georg Heinrich Pertz, Hannover, 1874 ss. 631-950 (bundan sonra Albricus Trium Fontium)

olaylarına kadar gelmektedir. Bunlar arasından tezimiz için en faydalı olanı ise İkinci Zeyl'dir. Bu zeyl, Auxerre Kontu da olan İstanbul Latin İmparatoru Pierre de Courtenay'nın Roma'da taçlandırılması ve Epir Despotu Theodoros Dukas tarafından esir alınması hakkında tezimiz için veriler sunmuştur. Bilhassa ikinci konu hakkında bilgi veren Latince kaynaklar içerisinde en ayrıntılı anlatı bu eserde bulunmaktadır³³.

Tezde kullandığım başka bir eser de *Noter Riccardo di San Germano'nun* (ö. 1243 sonrası) *Kroniği*'dir. Latince yazılmış olan kronik, 1189 ile 1243 seneleri arasını kapsar ve temelde Sicilya Krallığı tarihidir. Eser, 1217 ile 1231 arasında İstanbul Latin İmparatorluğu'nun, Selanik Krallığı'nın ve İznik İmparatorluğu'nun İtalya'daki siyasi güçlerle temasları ve 1231 İstanbul Depremi hakkında tezimize faydalı veriler sunmuştur³⁴.

Tez konumuza veri sağlayan diğer bir kaynaksa meşhur İngiliz Keşiş *Matthew Paris'in* (ö. 1259) *Chronica Maiora* adlı Latince kroniğidir. Yaratılıştan 1259 yılına kadar gelen dünya tarihi olan kronik esasen bir Ortaçağ Avrupa tarihi çalışmasıdır. Hacimli eserin içerisinde tez konumuzla alakalı olarak çeşitli veriler bulunmaktadır. Bunlar: İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nın tahta çıkmadan önce yaptığı ilk Avrupa seyahati, imparator olduktan sonra gerçekleştirdiği Çorlu Kuşatması ve 1244 yılında İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu arasında varılan ateşkes anlaşmasıdır³⁵.

Venedikli *Martin da Canal*'ın (ö. 1275 sonrası) Venedikçe kaleme aldığı *Les Estoires de Venise* adlı eseri tezimizde kullandığımız bir diğer anlatı kaynağıdır. Eserde 1275'e kadar Venedik Cumhuriyeti tarihi oldukça taraflı bir şekilde anlatılmaktadır. Venedik'in 1235-1236 yıllarında ve 1240 yılında İstanbul Latin İmparatorluğu'na

³³ Tezde Rahip Robert d'Auxerre'in kroniğinin ve zeyllerinin Latince asıl metinlerini kullandım; bk. "Roberti Canonici S. Mariani Autissiodorensis Chronicon", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 219-76; "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio I", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 276-7; "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 278-87.

³⁴ Riccardo di San Germano'nun eserinin orijinal Latince metnini kullandım; bk. **Ryccardi de Sancto Germano Notarii Chronica**, ed. Carlo Alberto Garufi, Nicola Zanichelli, Bologna, 1938 (bundan sonra Riccardus de Sancto Germano).

³⁵ Tezde Matthew Paris'in kroniğinin orijinal Latince metnini kullandım; bk. **Matthæi Parisiensis Chronica Majora**, ed. Henry Richards Luard, 6 Cilt ve 1 Ek Cilt, Londra, 1872-1883 (bundan sonra Matthew Paris, **Chronica Maiora**).

sağladığı filo destekleri hakkında Martin da Canal'ın eserinde yer alan bilgiler tez için son derece kıymetli rol oynamıştır³⁶.

Bahsetmemiz gereken bir diğer eser ise Venedik Doçu *Andrea Dandolo*'nun (ö. 1354) *Chronicon Venetum* adlı kroniğidir. Kronik, 46 ile 1280 yılları arasını kapsayan Venedik tarihidir. Eser, yazarının imkanları doğrultusunda Venedik arşivindeki belgelere dayanılarak kaleme aldığı için ayrıca önemlidir. Özellikle Venedik'in Akdeniz'de Dördüncü Haçlı Seferi sonrasında ivme kazanan hegemonyası için faydalı kayıtlar içermektedir. Ben de tez boyunca *Andrea Dandolo*'nun kroniğinden sıklıkla yararlandım³⁷.

Latin anlatı kaynakları kategorisinde bahsedeceğim son eser, yazarı bilinmeyen *Mora Kroniği*'nin Yunanca versiyonudur. *Mora Kroniği*'nin, hepsi 14. yüzyılda yazıya geçirildiği düşünülen Fransızca, Yunanca, Aragonca ve İtalyanca olmak üzere 5 çeşidi vardır. Bunlardan sadece Yunanca versiyon şiir biçimindedir. *Mora Yarımadası*'ndaki Latin hâkimiyeti 15. yüzyıla kadar sürdüğü ve buradaki irili ufaklı siyasî yapılar süreç içerisinde farklı kökenden hanedanların kontrolü altına girdiği için kroniğin bu kadar çok çeşidi bulunmaktadır. Araştırmacılar arasında hangi versiyonun orijinal olduğu konusunda henüz bir uzlaşma bulunmamaktadır³⁸. Kroniğin içerisinde tez konumuzla alakalı olarak özellikle Yunanistan'da ve *Mora Yarımadası*'nda gerçekleşen olaylar hakkında verilen bilgilerden yararlandım³⁹.

İkinci kategoride, yani *Bizans anlatı kaynakları* kategorisinde ise 5 adet eser bulunmaktadır. Bunların ilki 1150 civarında doğduğu kabul edilen ve hayatının büyük bölümünü devlet memuriyetiyle geçiren Bizanslı *Niketas Khoniates*'in (ö. 1217) *Historia* adlı eseridir. *Niketas*'ın 1118-1206 yılları arasındaki olayları kapsayan ve Bizans tarihine hasredilmiş Yunanca eseri, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk

³⁶ Tezde eserin İngilizce çevirisinden yararlandım; bk. Martin da Canal, *Les Estoires de Venise*, İng. çev. Laura K. Morreale, Archivio del Littorale Adriatico XII, Padova, 2009.

³⁷ Tezde *Andrea Dandolo*'nun *Chronicon Venetum* adlı eserinin orijinal Latince metnini kullandım; bk. **Andreae Danduli Chronica**, ed. Ester Pastorello, Nicola Zanichelli, Bologna, 1958, ss. 1-327 (bundan sonra *Andrea Dandolo*).

³⁸ Peter Lock, "Chronicle of Morea", *The Crusades: An Encyclopedia*, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006, ss. 252-253.

³⁹ Tezde *Mora Kroniği*'nin Yunanca versiyonunun İngilizce düzyazı çevirisini kullandım; bk. **Crusaders as Conquerors: The Chronicle of Morea**, İng. çev. Harold E. Lurier, Columbia University Press, New York ve Londra, 1964 (bundan sonra *The Chronicle of Morea*).

yıllarında Trakya ile Anadolu’da verdiği mücadeleler hakkında teze ayrıntılı veriler sunmuştur⁴⁰.

Bizans anlatı kaynakları içerisinde kullandığımız bir diğer eser ise 1217 yılında İstanbul Latin İmparatorluğu’nun başkentinde doğan *Georgios Akropolites*’in *Historia*’sıdır. 16 yaşındayken İznik’e göç eden Akropolites (ö. 1282), burada eğitim aldıktan sonra, İznik İmparatorluğu’nda üst düzey memuriyetlerde bulunmuştur. Khoniates’in eserinin devamı niteliğindeki 1204-1261 yılları arasını kapsayan eseri, İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin ayrıntıları hakkında kıymetli veriler sunmaktadır. Ayrıca bahsi geçen dönemdeki İznik İmparatorluğu çevresindeki gelişmeleri takip edebilmek açısından da teze faydalı olmuştur⁴¹. Akropolites’le birlikte anmamız gereken diğer eser ise, 1230 civarında doğduğu tahmin edilen Kyzikos Piskoposu *Theodoros Skoutariotes*’in *Synopsis Chronike* adlı Yunanca eseridir. Eser 1261’e kadar gelen bir dünya tarihidir. Skoutariotes, tez sınırları dahilinde verdiği bilgilerde büyük oranda Akropolites’in eserini kullanmıştır. Fakat kendi anlatısında zaman zaman farklılıklar yapmış ve Akropolites’te bulunmayan ayrıntılar eklemiştir. Bu nedenle onun eserinden de yararlandım⁴².

Yararlandığım bir diğer eser İznik doğumlu *Georgios Pachymeres*’in *Historia* adlı eseridir. Pachymeres’in (ö. 1310 civarı) çalışması, 1260-1307 yılları arasını kapsayan Bizans tarihidir ve Akropolites’in tarih eserinin devamıdır. Eserin ilgilendiği yıllar büyük oranda tezin kronolojik sınırlarının ötesinde bulunsada, başında, İstanbul Latin İmparatorluğu’nun 1261 yılında İstanbul’u nasıl kaybettiğine ilişkin anlatı bulunmaktadır. Bu anlatı şehrin İznik birliklerince ele geçirilişi hakkında bilgi veren

⁴⁰ Tezde Niketas Khoniates’in eserinin Türkçe ve İngilizce çevirilerini kullandım; bk. **Niketas Khoniates’in Historia’sı (1195-1206)**, Tr. çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2013; **O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates**, İng. çev. Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit, 1984.

⁴¹ Tezde Georgios Akropolites’in çalışmasının, son derece değerli notlarla hazırlanmış İngilizce çevirisini kullandım; bk. George Akropolites, **The History**, İng. çev. Ruth Macrides, Oxford University Press, Oxford, 2007.

⁴² Tezde eserin Yunanca orijinal metninden istifade ettim; bk. **Anonymou Synopsis Chronike**, ed. K. N. Satha, Typois tou Chronou, Venedik, 1894 (bundan sonra Skoutariotes).

diğer kaynaklardaki kayıtlara nazaran en ayrıntılı ve tutarlı olanıdır. Bu konuyu incelerken Pachymeres'in verdiği bilgilerden fazlasıyla yararlandım⁴³.

Son olarak bahsetmek istediğim anlatı kaynağı ise *Nikephoros Gregoras*'ın (ö. 1360 civarı) *Romaiki Istoria* adlı eseridir. 1204-1359 yılları arasındaki olayları kapsayan eserinde Gregoras, 1320 yılına kadar Akropolites ile Pachymeres'in yukarıda değindiğim tarih eserlerini kullanmıştır. Ben de onun 1261 yılına kadar verdiği bilgileri, bahsi geçen diğer iki kaynaktaki bilgilerle karşılaştırarak kullandım⁴⁴.

En az anlatı kaynakları kadar kullandığım bir diğer kaynak grubunu ise belgeler oluşturmaktadır. Bunların içerisinde mektuplar, ticarî anlaşmalar, fief beratları, satış belgeleri, meclis raporları, malî kayıtlar, bağış belgeleri ve dinî anlaşmalar gibi çeşitli resmî dokümanlar bulunmaktadır ki bunların hepsi Latince'dir. Bu dokümanlar Papalık, Venedik, Fransa ve Belçika arşivlerinde saklanmıştır. Belgelerin edisyonları ise 18. yüzyıldan beri gerek müstakil eserler gerekse çeşitli külliyatlar içerisinde yayımlanmıştır, yayımlanmaya da devam etmektedir. Belgelerin nerelerde neşredildiğini dipnotlarda açıkça belirttiğim için burada ayrı ayrı bu külliyatlardan bahsedip Giriş bölümünü uzatmayacağım. Fakat Benjamin Hendrickx'in İstanbul Latin imparatorlarıyla ilgili ulaşabildiği belgelerin özetlerini 1988 yılında yayımladığını belirtmem gerekiyor⁴⁵. Ben de bu kıymetli çalışmasının yönlendirmesiyle ilk olarak tez konumla alakalı olan veya olmayan çok sayıda belgeye ulaştım. Hendrickx'in derlemesi türünün tek örneği olması açısından kıymetlidir. Ancak daha sonra kendim külliyatları tarayınca fark ettim ki Hendrickx'in çalışmasında yer almayan ancak İstanbul Latin imparatorlarıyla ilgili olan daha pek çok belge bulunmaktadır. Bunlar hem Hendrickx'in haberdar olmadığı hem de onun derlemesinden sonra yayımlanan belgelerdir.

Teze veri sağlayan yaklaşık 200'den fazla belgenin 3'te 1'i doğrudan İstanbul Latin İmparatorluğu'na mensup kişilere aittir. İmparatorların belgeleri siyasî ve askerî

⁴³ Tezde Georgios Pachymeres'in tarih eserinin kısmî İngilizce çevirisini kullandım; bk. Nathan John Cassidy, *A Translation and Historical Commentary of Book One and Book Two of the Historia of Geōrgios Pachymerēs*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), the University of Western Australia School of Humanities, Classics and Ancient History, Yer Belirtilmemiş, 2004, ss. 1-83 (bundan sonra Pachymeres).

⁴⁴ Tezde Gregoras'ın eserinin kısmî Türkçe çevirisi kullanılmıştır; bk. Arslan Kılıç, *Nikiforos Grigoras'ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Değerlendirmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019, ss. 7-406 (bundan sonra Gregoras).

⁴⁵ Benjamin Hendrickx, "Régestes des empereurs latins de Constantinople (1204-1261/1272)", *Byzantina*, Cilt: 14, Selanik, 1988, ss. 7-222.

olayların ayrıntıları hakkında kıymetli veriler sunmuştur. İmparatorluğun son döneminden kalma satış ve bağış belgeleri ise imparatorluğun çektiği maddî sıkıntıların boyutlarını göstermesi açısından önemlidir. Geri kalan belgelerin çoğu ise dolaylı olarak İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında veri sağlarlar. Bunlar zaman zaman anlatı kaynaklardaki boşlukları doldurmaya yardımcı olurken bazen de bütünleme yapması zor, havada bir başına kalan veriler sunmuşlardır. Giriş bölümünü bitirmeden önce, son olarak, ana konumuzun temelini hazırlayan siyasî süreci kısaca özetlemek istiyorum.

İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kurulmasına yol açan gelişmelerin kökeni, 12. yüzyılda Doğu Akdeniz'de, Avrupa'da ve Bizans İmparatorluğu'nda gerçekleşen ve yüzyılın sonunda yolları kesişen tarihî süreçlerde yatmaktadır. İlk olarak değinilmesi gereken konu Haçlı Seferleri'dir.

Seçuklu Türklerinin 11. yüzyılın ikinci yarısında Hristiyanlık tarihi için önemli coğrafyaları çok kısa sürede ele geçirmesi Avrupa'da şaşkınlığa ve endişeye yol açmıştı. Haberlere, Hristiyan hacıların engellendiği ve doğudaki Hristiyanların zulüm gördükleri gibi söylentiler de eklenince Avrupa'da tepki vermeye hazır bir ortam oluştu. Papa II. Urbanus, Fransa'nın Clermont şehrinde düzenlenen konsilin hemen ardından 27 Kasım 1095'te halka açık yaptığı etkili konuşmada, inançlı Katoliklerin hepsini doğudaki din kardeşlerini ve kutsal mekânları, özellikle de Kudüs'ü Müslümanların elinden kurtarmaya çağırdı. Onun çağrısına kulak veren Haçlı orduları, sonraki yıllar boyunca doğuya doğru ilerleyerek Urfa Kontluğu'nu (1098), Antakya Prinkepsliği'ni (1098), Kudüs Krallığı'ni (1099) ve Trablus Kontluğu'nu (1102) kurdular. İçlerinde ilk kurulan aynı zamanda ilk yıkılanı oldu: Musul ve Halep Atebeyi İmâdüddin Zengî 1144 yılında Urfa'yı alarak kontluğa fiilen son verdi ve bu hadise İkinci Haçlı Seferi'ne (1147-1148) yol açtı. Fransa ile Almanya krallarının bizzat katılımlarıyla gerçekleşen bu seferde Haçlılar ne Urfa'yı ne de kuşattıkları Dimaşk'ı ele geçirebildiler. Sonraki yıllar önce Halep ve Dimaşk Atabeyi Nûreddin Zengî'nin ve onun ardından emirlerinden Selâhaddîn Eyyûbî'nin yükselişine tanıklık etti. Yine de Haçlı devletleri Çukurova'dan Kızıldeniz'e kadar geniş toprağı hâlâ ellerinde tutuyorlardı. Fakat 1187 yılında Sultan Selâhaddîn Eyyûbî önce Kudüs Krallığı ordusunu Hittin Savaşı'nda bozguna uğrattı ardından Kudüs de dahil Haçlı topraklarının çoğunu fethetti. Katoliklerin buna tepkisi Üçüncü Haçlı Seferi'yle (1189-1192) oldu. Fransa, İngiltere ve Almanya krallarının

katılımıyla gerçekleşen Haçlı seferi, Kudüs Krallığı'na eski topraklarını kazandırmadı. Sadece Sûr ile Yafa arasında uzanan dar bir sahil kesimini krallığa geri verdi ve Kıbrıs Adası'nda yeni bir Haçlı devleti kuruldu. Fakat 12. yüzyılın sonunda Kudüs hâlâ Müslümanların hâkimiyeti altındaydı⁴⁶.

Bizans İmparatorluğu ise 11. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'daki topraklarının büyük çoğunluğunu Selçuklu Türklerine ve Güney İtalya'daki topraklarının tamamını Normanlara kaybetse de İmparator I. Aleksios Komnenos (hük. 1081-1118) döneminden itibaren toparlanmaya başlamıştı. Toprakları bir önceki yüzyıla göre küçülmüş ama imparatorluk, finansal ve askerî açıdan dinamik hâle gelmişti. Birinci Haçlı Seferi ordularının Anadolu'dan geçişini fırsat bilen I. Aleksios İznik'i ve Ege kıyılarını yeniden imparatorluk topraklarına kattı. Yerine geçen oğlu İmparator II. Ioannes Komnenos (hük. 1118-1143) önce Balkanlar'daki Peçenek, Macar ve Sırp saldırılarını bertaraf etti. Ardından hâkimiyet alanını genişletmek için Türkiye Selçukluları ve Haçlı devletleri üzerine çok sayıda başarılı sefer düzenledi. Halefi İmparator I. Manuel Komnenos (hük. 1143-1180) da seleflerinden aldığı mirası büyütme niyetindeydi. Batıda bunu büyük oranda başardı: Macaristan Krallığı'na otoritesini kabul ettirirken, Sicilya'daki Norman hâkimiyetini sarstı. Ayrıca Kudüs Krallığı'yla birlikte Mısır'a sefer düzenledi. Fakat Anadolu'daki teşebbüsleri Miryakefalon Savaşı'nda (1176) Türkiye Selçukluları karşısında bozguna uğramasına yol açtı. Ancak İmparator I. Manuel Komnenos'un geride reşit bir varis bırakmadan öldü. Onun ardından imparatorluk idarî bir krize sürüklendi. Manuel'in oğlu İmparator II. Aleksios Komnenos (hük. 1180-1183) tahta çıktığında 11 yaşında olduğu için devleti annesi idare ediyordu. Macarlar ve Selçuklu Türkleri imparatorluk topraklarını yağmalarken, imparatorun üvey kardeşi Maria ile eşi Caesar Rénier de Montferrat imparatorun annesine karşı İstanbul'da ayaklanma çıkardılar. İsyan bastırıldı fakat devlet idaresinin zayıfladığını düşünen çocuk imparatorun akrabası⁴⁷ Paflagonya Valisi Andronikos Komnenos, ordu toplayarak başkente geldi ve imparatorun niyabetini üzerine aldı. Kısa

⁴⁶ İlk üç Haçlı seferi hakkında genel bilgi için; bk. Işın Demirkent, **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997, ss. 1-162; Jean Richard, **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Özge Özdemir, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, ss. 67-103, 174-90, 210-46; Kenneth M. Setton (gen. ed.), **A History of the Crusades**, Cilt: I, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969; Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, **Sorularla Haçlı Seferleri**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013.

⁴⁷ Andronikos Komnenos, İmparator I. Aleksios Komnenos'un torunuydu.

süre içerisinde rakiplerini bertaraf ettikten sonra İmparator I. Andronikos Komnenos (hük. 1183-1185) olarak tek başına hüküm sürmeye başladı. İmparator Andronikos derhal reformlara girişti. Parayla makam satın alınmasını kaldırdı, rüşvete ağır cezalar getirdi ve vergi tahsilatında eyaletlerde yapılan usulsüzlüklerin önlemeyi başardı. Ancak imparator bunları zorbaca yöntemlerle yaptığı için özellikle başkent halkının ve soyluların öfkesini üzerine çekti. Zor durumdaki Bizans soylularından birisi olan Isaakios Angelos, Selanik'in Sicilyalılar tarafından yağmalanmasıyla sabrı taşan İstanbul halkının desteğini alarak imparatoru devirdi. İmparator II. Isaakios Angelos (hük. 1185-1195 & 1203-1204) hükümdarlığının hemen başında Sicilya tehlikesini bertaraf etmeyi başardı. Kutsal Roma Germen İmparatoru I. Friedrich Barbossa (hük. 1155-1191) komutasındaki Üçüncü Haçlı Seferi ordusunu, büyük sıkıntılar yaşamadan imparatorluk topraklarından geçirdi. Ama 1185 yılında çıkan Bulgar ayaklanmasını bir türlü bastıramadı ve nitekim 1195 yılında bu sorunu halletmek üzere çıktığı seferdeyken kardeşi Aleksios tarafından devrildi ve zindana atıldı. İmparator III. Aleksios Angelos (hük. 1195-1203) ise kardeşi kadar kabiliyetli değildi. Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Heinrich'in (hük. 1191-1197) tehditlerine boyun eğerek yüklü bir haraç ödemeyi kabul etti. Ancak imparatorluk hazinesi son yıllarda boşaldığı için, imparator, ibadethanelerdeki kutsal eşyalara el uzatarak meblağı denkleştirmeye çalıştı. Bu da hem ruhban hem de halk arasında tepkiye sebep oldu. Öte yandan doğuda Selçuklu Türkleri, Balkanlar'da Macarlar ve Bulgarlar imparatorluğa ait topraklarda serbestçe akınlar düzenliyorlardı. Yeğeni Genç Aleksios ise göz hapsinden kaçarak Almanya'ya ablasının eşi Schwaben Dükü Philipp'in yanına kaçtı⁴⁸. Yarım asır önceki güçlü imparatorluk, artık becerikli yöneticilerden yoksun, sınırlarını kontrol altında tutamayan ve başkentindeki krizlerle sarsılmış daha güçsüz bir devlete dönüşmüştü.

Bu gelişmeler yaşanırken, 1198'de seçilen 37 yaşındaki genç Papa III. Innocentius, 15 Ağustos 1198'te Kudüs'ü Müslümanlardan almak için Haçlı seferi ilan

⁴⁸ 12. yüzyıl Bizans İmparatorluğu tarihi hakkında genel bilgi için; bk. Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, Tr. çev. Fikret İşıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, ss. 329-384; John Julius Norwich, **Bizans**, Cilt: III, Tr. çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2013, ss. 33-157; Paul Magdalino, "The empire of the Komnenoi (1118-1204)", **The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492** içinde, ed. Jonathan Shepard, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, ss. 627-63.

etti⁴⁹. Böylece tarihçilerin sonradan adlandırdıkları şekliyle Dördüncü Haçlı Seferi başladı. Fransa'daki bazı soylular papanın çağrısına 1,5 sene sonra kulak verdiler. Champagne Kontu III. Thibaut, Blois Kontu I. Louis, Flandre Kontu IX. Baudouin ve Saint-Pol Kontu IV. Hugues bunların önde gelenleriydi. Bu baronların ataları daha önceki Haçlı seferlerine katılmışlardı ve çoğunun arasında akrabalık vardı. Ama daha önemlisi, 1192-1199 yılları arasında Fransa ile İngiltere kralları arasında gerçekleşen savaşta, neredeyse hepsi kendi senyörleri Fransa kralına karşı İngiltere kralını desteklemişlerdi. İngiltere kralı 1199'da ölünce, Fransa kralına karşı topraklarını koruma altına almak için çareyi Haçlı seferine katılmakta bulmuşlardı⁵⁰. Fransız Haçlı baronları, aralıklarla toplanarak, Kudüs'ü elinde bulunduran Eyyübî Sultanlığı'nın kalbi Mısır'ı hedef olarak belirlediler. Deniz yoluyla gitmeye karar verdiklerinden, donanma kiralamak için Venedik'e elçiler yolladılar⁵¹. Yapılan müzakereler sonucunda Venedik Doğu Enrico Dandolo ile Fransız soylular arasından Nisan 1201'de anlaşma imzalandı: Venedik Haçlılara 29 Haziran 1202'den başlamak üzere 1 yıl boyunca gemi ve iâşe temin edecek, Haçlılar da karşılığında Venediklilere 6 taksitle 85.000 Köln markı ödeyeceklerdi⁵². Papa III. Innocentius'un da anlaşmayı onaylaması üzerine iki taraf da hazırlıklara koyuldu⁵³. Ancak 24 Mayıs 1201'de Champagne Kontu III. Thibaut hayatını kaybetti⁵⁴. Haçlı soyluları kontun yerini alacak birisini aramaya başladılar ve en nihayetinde zengin Montferrat Markisi I. Boniface'a kontun yerini alması için teklif göturdüler. Marki de onların teklifini kabul etti⁵⁵. Montferrat Markisi Boniface, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu tahtına çıkması için destek verdiği Schwaben Dükü Philipp'in Haguenau'daki sarayında Noel'i kutlarken, Dük Philipp Marki Boniface'ı kayınbiraderi Genç Aleksios'la tanıştırdı ve üçü Dördüncü Haçlı Seferi ordusunun

⁴⁹ Haçlı seferi ilanının Latince orijinal metni için; bk. *Patrologiae cursus completus, omnium ss. patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum sive Latinorum, sive Graecorum. Series latina*, ed. J. P. Migne, Cilt: 214, Paris, 1855, I:336, ss. 308-12 (bundan sonra *Patrologia Latina*).

⁵⁰ Abdurrahman Onur Çalışır (haz.), *Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları*, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, ss. 20-4.

⁵¹ Villehardouin, 11-19.

⁵² Nisan 1201 Venedik Anlaşması'nın tam metni için; bk. G. L. Fr. Tafel ve G. M. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig*, Cilt: I, Kaiserlich-Königlichen Hof- und Staatsdruckerei, Vyana, 1856, Belge Numarası: 42, ss. 362-8.

⁵³ Villehardouin, 31-32.

⁵⁴ Donald E. Queller ve Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2000, s. 23.

⁵⁵ Villehardouin, 38-44.

prensi İstanbul'a götürüp tahta geçirmesi hususunda anlaştılar. Böylece Dördüncü Haçlı Seferi ile İstanbul'un yolları kesişmiş oldu. Genç Aleksios papanın onayını almak için Roma'ya gitti fakat Papa Innocentius izin vermedi. Papa ertesi ay yanına gelen Marki Boniface'a da İstanbul'a gitmemelerini emretti⁵⁶.

Haçlılar 1202 Yaz'ına doğru yavaş yavaş Venedik'te toplanmaya başladılar fakat gelmesi umulan Haçlıların sadece 3'te 1'i Venedik'teydi. Bu nedenle Fransız Haçlılar ödemeleri gereken meblağı tamamlayamadılar ve Venediklilere 34.000 mark borçlu kaldılar. Bunun üzerine Venedik Doçu Enrico Dandolo, Haçlı soylularına, Adriyatik Denizi'nin doğu kıyısında bulunan Macaristan Krallığı'na tabi Zara'yı Venedik hâkimiyetine almalarına yardım etmeleri karşılığında denize açılıp yola çıkmayı teklif etti. Ayrıca sefer devam ederken elde edecekleri ganimetlerle borçlarını kapatabileceklerini belirtti. Fransız Haçlı baronları doçun teklifini kabul ettiler ve böylece Venedikliler resmen Dördüncü Haçlı Seferi'nin ortağı oldular. 1202 Eylül'ü başında Genç Aleksios'un elçileri Venedik'e geldiler ve Fransız soylularla görüşerek şayet efendilerini Bizans tahtına çıkarırlarsa onlara mükafatını vereceğini iletiler. Soylular bunu da kabul ettiler ve pazarlık için kendi elçilerini Almanya'ya gönderdiler⁵⁷.

Venedik'ten yola çıkan Haçlı gemileri 10 Kasım 1202 akşamı Zara önlerine geldi. Haçlıların planlarını öğrenen Papa III. Innocentius ise Haçlı ordusuna mektup yazarak Zara'ya saldırırlarsa aforoz olacaklarını ilettiler. 12 Kasım'da Haçlı ordugâhına gelen Zaralı elçilerin elinde işte bu mektup da vardı ve Fransız Haçlılar arasında ikiliğe yol açtı. Bir grup Fransız Haçlı şehre saldırımayı reddederek ordudan ayrıldı ama çoğunluk seferin yarım kalmaması için Venediklilere verdikleri sözü tutmaya karar verdiler. Zaralılar ertesi gün başlayan Haçlı hücumlarına 10 gün direndiler ancak 24 Kasım'da kenti Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya teslim ettiler. Doçun önerisiyle Haçlılar kışı Zara'da geçirmeye karar verdiler⁵⁸.

Haçlılar aforoz edilmiş halde Zara'da kışlarken, Fransız Haçlılar aforozlarının kalkması için Papa III. Innocentius'a başvuruda bulundular ve çeşitli şartlar altında papa tarafından bağışlandılar. Ardından 1 Ocak 1203'te Schwaben Dükü Philipp ile Genç

⁵⁶ Çalışır, **Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları**, ss. 31-3.

⁵⁷ Villehardouin, 56-72.

⁵⁸ Queller ve Madden, ss. 72-9.

Aleksios'un elçileri anlaşmayı yazıya dökmek için Zara'ya geldiler. Taraflar arasında yapılan Zara Anlaşması'yla Haçlılar Bizans prensini İstanbul'a götürüp tahta geçirmeyi kabul ederken, prens de tahta çıkması halinde Haçlı ordusuna 200.000 mark gümüş ile 1 yıllık erzak vermeye, Haçlı seferine katkıda bulunmaya ve Bizans Kilisesi'ni Roma Katolik Kilisesi'ne itaat ettirmeye söz verdi. Böylece hem Fransız Haçlılar Venediklilere ödemek zorunda oldukları borçlarından kurtulacaklardı hem de Haçlı seferinin süresi uzamış olacaktı. Kazan kazan durumu mevcuttu. Haberi alan papa Haçlı ordusuna İstanbul'a gitmelerini yasaklasa da Haçlı soyluları onun emrini dinlemek bir kenara orduda duyulmamasını sağladılar⁵⁹.

25 Nisan 1203'te Genç Aleksios Zara'ya gelerek Haçlı ordusuna katıldı. Haçlılar 2 aylık bir yolculuğun ardından 24 Haziran 1203'te Kadıköy'de karaya çıktılar. 2 gün sonra ise kamplarını Üsküdar'a taşıdılar. Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos Haçlı ordugâhına elçilerini göndererek para ve erzak yardımında bulunmayı teklif etti lakin teklifi Haçlılar tarafından kabul görmedi. Hazırlıklarını yapan Haçlılar 5 Temmuz sabahı Galata'ya çıktılar ve Haliç'e gerilen zincirin Galata'da bağlı olduğu Kastellion Kulesi'ni ele geçirmek için hücum ettiler. Kulenin içerisindeki Bizanslıların yaptığı başarısız bir huruç harekâtından yararlanarak 7 Temmuz'da kuleyi ele geçirip zinciri kırdılar ve donanmalarını Haliç'e soktular. 10 gün sonra Fransız Haçlılar Blakhernai Sarayı'nın karşısından kara surlarına, Venedikliler de Balat civarındaki Haliç surlarına doğru hücumla kalktılar. Fransız Haçlıların hücumu başarısız oldu ancak Venedikli Haçlılar surlardan içeri girmeyi başardı. Bunu gören İmparator III. Aleksios Angelos, Venediklileri Fransızlara yardıma gitmeye zorlamak için ordusuyla birlikte kara surlarından dışarı çıkarak Fransızların üzerine doğru ilerledi. Gerçekten de planı başarılı oldu ve imparator bunun üzerine çatışmadan şehre döndü. Fakat imparator şehir halkı tarafından korkaklıkla suçlanıyordu. Şehrin içten içe kaynadığını gören İmparator III. Aleksios Angelos, 17 Temmuz'u 18 Temmuz'a bağlayan gece Debel'te gitmek üzere İstanbul'dan kaçtı. Bizanslı soylular çareyi zindandaki eski İmparator II. Isaakios'u yeniden başa geçirmekte buldular ve sabahleyin Haçlı ordugâhına haber göndererek Genç Aleksios'u şehre davet ettiler. Haçlılar, İmparator II. Isaakios Angelos ad Zara Anlaşması'nı onayladıktan sonra Genç Aleksios'u şehre götürdüler. Prens 1 Ağustos'ta

⁵⁹ Çalışır, **Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları**, ss. 39-42, 45-6.

IV. Aleksios Angelos olarak Ayasofya’da taçlandırılarak babasıyla birlikte hüküm sürmeye başladı⁶⁰.

İlk başlarda her şey sorunsuzca gidiyordu. Haçlı ordusu imparatorların isteği üzerine ordugâhını Galata’ya taşıdı. İmparator IV. Aleksios Angelos da zenginlerden zorla para alarak, ibadethanelerdeki değerli kutsal metal eşyaları toplattırarak ve önemli heykelleri eriterek söz verdiği meblağı denkleştirmeye çalıştı. Ardından Haçlı ordusuna 100.000 marklık ilk ödemeyi yaptı. Fransızlar böylece borçlarından kurtuldular. Ardından genç imparator Haçlı ordusuna yeni bir teklifte bulundu: Şayet 1204 Mart’ına kadar İstanbul’da kalıp bu süre içerisinde hâkimiyetini sağlamlaştırmasına yardımcı olurlarsa Venedik filosunu 29 Eylül 1204’e kadar kiralamayı ve orduya 25 Nisan 1204’e kadar erzak sağlamayı teklif etti. Haçlılar teklifi aralarında değerlendirdikten sonra kabul ettiler ve böylece taraflar arasında İstanbul Anlaşması imzalandı⁶¹.

Ancak ağustos ortasında Bizans İmparatoru IV. Aleksios Angelos’un Haçlı ordusunun bir kısmıyla Edirne’ye gitmek üzere başkentten ayrılmasıyla birlikte Bizanslılar ile Latinler arasında husumet patlak verdi. Haçlıların bir kısmının da karıştığı 19 Ağustos’taki çatışma sırasında, Latinler şehirde yangın çıkardılar ve 2 gün süren, Ayasofya ile Hipodroma kadar yayılan bu yangın sonucunda toplamda 182 hektarlık alan kül oldu⁶². İmparator Trakya’nın çoğunu kontrol altına almış halde sonbaharda İstanbul’a döndüğünde, başkentte bıraktığından çok daha gergin bir hava hâkimdi. IV. Aleksios Angelos hem hazine boş olduğu için hem de zorla para toplayarak halkın tepkisini çekmemek için yavaş yavaş Haçlılara ödeme yapmayı kesti ve sonra da artık ödeme yapmayacağını onlara söyledi. Haçlılar da cevaben yağma yaparak haklarını alacaklarını iletiler⁶³. Kış yaklaşırken yeni bir çatışma dönemi kapıdaydı.

Gerçekten de aralık ve ocak ayları Haliç çevresinde cereyan eden çatışmalarla geçti. Bizanslı halk ve soylular Haçlı filosuna ve ordusuna zarar verebilmek için

⁶⁰ Queller ve Madden, ss. 101-36.

⁶¹ Villehardouin, 194-199; Khoniates, İng. çev., 556, s. 304.

⁶² T. F. Madden, “The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople 1203-1204: A Damage Assessment”, *Byzantinische Zeitschrift*, Cilt: 84/85, 1991 ve 1992, ss. 74-83.

⁶³ Villehardouin, 208-215.

ellerinden geleni yaptılar. Ancak çoğunlukla galip gelen Haçlılar oldu⁶⁴. Tüm bunlar olurken, İmparator II. Isaakios Angelos hasta yatağında yatıyordu. İmparator IV. Aleksios Angelos ise Blakhernai Sarayı'ndan olanı biteni izlemekle yetiniyordu. En sonunda İstanbul halkının sabrı taşı ve öylece bekleyen imparatoru devirip yeni bir imparator seçmeye karar verdiler. 25 Ocak 1204'te şehirde isyan patlak verdi ve isyancılar 2 gün sonra Nikolas Kanabos adlı bir genci, kendi arzusu hilafına imparator seçtiler. IV. Aleksios Angelos ise Haçlılarla iletişim kurarak kendisini isyancılardan korurlarsa sözlerinde duracağını ilettiler. İki taraf geceleyin bir Haçlı birliğinin gizlice saraya girmesi hususunda anlaştılar fakat saray memuru Bizans soylusu Aleksios Dukas Murtzuphlos koyu bir Latin karşıtıydı ve bu plandan hoşlanmadı. Bu nedenle diğer saray memurlarının ve muhafızların desteğini alarak saray darbesi planladı. 27 Ocak gecesi telaşa imparatorun yanına geldi ve isyancıların kendisini öldürmek için sarayı bastıklarını, kendisini güvenli bir yere götüreceğini söyledi. İmparator ne yapacağını bilemez halde ona kandı ve sarayın ana binasının az bilinen bir kapısından çıkar çıkmaz esir alınarak zindana atıldı. O gece, imparatoru korumak için gizlice saraya girmeye gelen Montferrat Markisi I. Boniface komutasındaki Haçlı birliği Blakhernai Sarayı'nın önüne geldi fakat içeriye alınmadılar. Kandırıldıklarını düşünerek tekrar Galata'daki ordugâhlarına döndüler. Aleksios Dukas Murtzuphlos ise Nikolas Kanabos ile destekçilerini bertaraf etti ve 5 Şubat'ta V. Aleksios Dukas Murtzuphlos olarak Ayasofya'da taç giydi. Ayrıca aynı sıralarda İmparator II. Isaakios Angelos hayatını kaybetti⁶⁵.

İmparator V. Aleksios Murtzuphlos Haçlı ordugâhına elçi göndererek barış yapmak istediğini söyledi ve 8 Şubat günü yeni imparator ile Venedik Doçu Enrico Dandolo buluştular. Doç imparatorlardan ya zararlarını tanzim etmesini ya da IV. Aleksios Angelos'u yeniden tahta çıkarmasını istedi. İmparator V. Aleksios Murtzuphlos şartların ikisini de reddedince görüşme anlaşma olmadan sona erdi. Blakhernai Sarayı'na dönen

⁶⁴ “Devastatio Constantinopolitana”, **Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları** içinde, haz. Çalışır, XIV, s. 98 (bundan sonra **Devastatio Constantinopolitana**); Villehardouin, 217-220; Clari, LX, ss. 27-8; Khoniates, İng. çev., 561, s. 307.

⁶⁵ Khoniates, İng. çev., 561-4, ss. 307-9; **Die Register Innocenz' III**, ed. Othmar Hageneder ve Andrea Sommerlechner, Cilt: 7, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1997, Belge Numarası: 152, s. 255; Villehardouin, 223.

imparator o gece zindandaki IV. Aleksios Angelos'u bođdurdu⁶⁶. Yeni imparator savaşmaya karar vermişti. Peki ya Haçlılar? Sefil ve zarara uğramış halde yollarına devam mı edeceklerdi?

⁶⁶ Khoniates, İng. çev., 564 ve 567-568, ss. 309, 312; **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, ss. 256-7.

BİRİNCİ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU VE İLK YILLARI (1204-1206)

1.1. Hedefinden Sapmış Bir Sefer: Haçlıların Hedefindeki Bizans Başkenti

Bizans İmparatoru IV. Aleksios Angelos'un öldürülmesiyle birlikte, Haçlıların onunla yaptığı anlaşmalar da geçerliliğini yitirmişti. Haber, Haçlı ordugâhına ulaşınca ordu liderleri ne yapacaklarına dair toplantı düzenlediler. Hem Venedikli Haçlılar hem de Fransız Haçlılar alacaklarından olmuşlardı. Bu nedenle alacaklarını zorla elde etmeye, yani İstanbul'u ele geçirmeye karar verdiler. Ancak alt düzey Haçlıları, Hristiyanlığın o tarihlerdeki en büyük şehrine saldırmaya ikna etmeleri lazımdı. Bu noktada orduda bulunan din adamları devreye girdi. Piskoposlar ile başkeşişler, verdikleri vaazlarda bir gasıp ve efendisinin kanına giren bir katil olduğu için V. Aleksios Dukas Murtzuplos'un imparator olmaya hakkı olmadığını, buna karşı çıkmayarak onaylayanların suç ortağı ve kâfir olduğunu Haçlı askerlerine anlattılar. Ayrıca fethedecekleri toprakları Roma Katolik Kilisesi'ne itaat ettirmek amacıyla yola çıktıklarını hatırlatarak, bunu şimdi burada gerçekleştirebileceklerini söylediler. Son olarak bu yolda ölenlerin ve hayatta kalanların günahlarının bağışlanacağını eklediler. Böylece Dördüncü Haçlı Seferi'nin hedefi İstanbul oldu ve Haçlı askerleri o sıralarda din kardeşlerine saldırmaya ikna oldu⁶⁷. Fransızlar yeni bir Haçlı devleti kurmakla hareket ederken, Venedikliler yıllarca ticarî imtiyazlarının keyfini çıkardığı Bizans İmparatorluğu'ndan kurtularak kendilerine daha çok söz ve pay hakkı düşecek yeni bir devletin kurulmasını seçtiler.

İstanbul surlarının içerisinde Bizanslılar, Galata'daki ordugâhlarında Haçlılar yaklaşan savaş için hazırlıklarını sürdürürken, Haçlı soyluları, İstanbul'u ele geçirirlerse nasıl bir yol izleyeceklerini kararlaştırmak üzere görüşmeler yaptılar. Çeşitli müzakerelerden sonra Mart Anlaşması olarak adlandırılır bir uzlaşya vardılar. Anlaşmanın tarafları: Fransız Haçlılar adına Montferrat Markisi I. Boniface, Flandre Kontu IX. Baudouin, Blois Kontu I. Louis ve Saint-Pol Kontu IV. Hugues iken, Venedikliler adına Doç Enrico Dandolo'ydu. Anlaşmada ganimet paylaşımı, imparator ile patrik seçimi, yeni kurulacak devletin esasları ve Haçlı seferinin geleceği kararlaştırılmıştı. 31 Mart 1204'ten itibaren geçerli sayılacak anlaşmaya göre:

⁶⁷ Villehardouin, 224-5.

- İmparator IV. Aleksios, 1203 İstanbul Anlaşması'yla Venedik filosunu 1 yıllığına daha kiralamış ancak ödemekle yükümlü olduğu paranın tamamını ödemedi. Bu nedenle, Venediklilerin bu anlaşmadan kaynaklanan zararları telafi edilene kadar, İstanbul'dan ele geçirilecek ganimetten Venedikliler 3 pay, Fransızlar 1 pay alacaktı. Eğer zarar karşılanır ve geride ganimet kalırsa, taraflar elde kalanları yarı yarıya paylaşacaktı.
- Fransızlardan 6 Venediklilerden 6 kişi seçilerek oluşturulacak 12 kişilik kurul imparatoru belirleyecekti. İmparator seçilmeyen tarafın ruhbanları patrikhanenin kontrolünü elde ederek patriği seçecekti.
- Seçilecek imparator Blakhernai Sarayı ile Bukoleon Sarayı'nın yanı sıra İstanbul'un ve imparatorluğa ait olduğu düşünülen toprakların $\frac{1}{4}$ 'ünün sahibi olacaktı. Geriye kalan $\frac{3}{4}$ Fransızlar ile Venedikliler arasında eşit şekilde paylaşılacaktı.
- Tüm Haçlılar 31 Mart 1205'e kadar başka bir yere gitmeyip imparatoru ve imparatorluğu savunacaktı.
- İmparatorlukta kalmaya karar verenler imparatora sadakat yemini ederek fieflerini alacaktı. Fiefleri, şeref payelerini ve feodal yükümlülükleri 12'si Fransız 12'si Venedikliden oluşan 24 kişilik kurul belirleyecekti.
- Venedik Doçu Enrico Dandolo, kendisine verilecek hiçbir toprak yahut şeref payesi için imparatora veya imparatorluğa sadakat yemini etmek zorunda olmayacaktı. Ancak imparatorlukta fief yahut şeref payesi alan her Venedik vatandaşı imparatora ve imparatorluğa bağlılık yemini etmek zorunda olacaktı.
- Venedikle savaş hâlindeki devletlerden kimse imparatorluğa alınmayacaktı.
- Bu anlaşmaya yeni maddeler eklemek yahut çıkarmak gerekirse; buna 6 Venedikli ve Montferrat Markisi Boniface ile onun 6 adamından oluşacak 13 kişilik kurul karar verecekti⁶⁸.

Venedik Doçu Enrico Dandolo hakkındaki özel madde, Venediklilerin imparator tahtında gözlerinin olmadığına işaret ederken, Montferrat Markisi Boniface'a

⁶⁸ Bu maddelerle genel çerçevesini verdiğim 1204 Mart Anlaşması'nın tam metni için; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 205, ss. 361-3; Alfred J. Andrea, **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, Brill, Leiden ve Boston, 2008, ss. 141-4.

anlaşmanın düzenlenmesi konusunda tanınan ayrıcalık onun imparator seçilmesinin beklendiğini göstermektedir⁶⁹. Seferlerini anlaşmalarla ilerleten Haçlılar, şimdi başka bir anlaşmayla yeni bir devletin çerçevesini çizmişlerdi⁷⁰.

1.2. Bizans Başkentinin Haçlı Kuvvetlerince Ele Geçirilmesi ve Yağmalanması

Nisan ayı geldiğinde Bizanslılar da Haçlılar da hazırlıklarını tamamlamışlardı. Bizanslılar saldırının gerçekleşmesini bekledikleri Haliç surlarını ahşap kalaslarla, kirişlerle yükseltmişler ve surların üzerlerine orta-küçük ölçekli taş fırlatan mancınıklar yerleştirmişlerdi. Ayrıca burçları ahşap kulelerle yükselterek en üst katlarını rahatlıkla ok atabilmek için siperlikli platformlarla tahkim etmişlerdi⁷¹. Hep birlikte tek bir cepheden Haliç surlarına hücum etmeye karar veren Haçlılar ise kadirgaların üzerlerine 4-5 şövalyenin yan yana durabileceği, alçalıp yükselebilen platformlar kurmuşlardı. Bazı gemilerin üzerlerinde koçbaşları, merdivenler ve taş fırlatan aletler inşa etmişlerdi. Ayrıca gemiler zarar görmesin diye gemileri ve aletlerini ekstra malzemelerle kaplamışlardı⁷².

Haçlılar, 8 Nisan'ı 9'una bağlayan gece gemilerine atlayarak Galata'dan Haliç'in yukarısına doğru ilerlediler. Gün ağardığında, Haçlı gemileri, Blakhernai Sarayı'ndan günümüzdeki Cıbalı semtine kadar sıra sıra dizilmişti. Bizans İmparatoru V. Aleksios Murtzuphlos ise al rengi çadırını Pantepoptes Manastırı'nın (gün. Eski İmaret Camii) bulunduğu tepeye kurdurmuştu. Hücum işareti verilince Haçlılar gemilerini Haliç surlarına doğru hareket ettirerek aynı anda hücumla geçtiler. Sahile çıkan kimi Haçlılar surlara merdiven dayamaya, gemilere monte edilen merdivenlerde bulunan Haçlılar ise surların üzerine atlamaya çalışıyorlardı. Ancak hem sayı hem de konum üstünlüğü Bizanslılardandı. Ters eden rüzgârdan dolayı bazı gemiler surlara yaklaşmakta güçlük

⁶⁹ Queller ve Madden, s. 282 n. 24.

⁷⁰ 1204 Mart Anlaşması, hükümdar ile tebaası arasındaki ilişkinin esaslarını belirlemesi bakımından tarihteki önemli anayasal metinlerden birisidir. Bu noktaya ilk dikkat çeken kişi tarihçi Benjamin Hendrickx'tir; bk. Hendrickx, "The Main Problems", s. 794.

⁷¹ Bizanslıların savunma hazırlıklarına dair; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, ss. 255-6; Clari, LXIX, s. 33; Villehardouin, 233; Khoniates, İng. çev., 566, s. 311.

⁷² "Guntheri Parisiensis Historia Constantinopolitana", **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I** içinde, ed. Paul Riant, Cenevre, 1877, XVII, s. 99 (bundan sonra Gunther); Clari, LXIX, ss. 32-3; Villehardouin, kısım 232; **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, s. 257.

çektiler. Akşamüstüne kadar süren mücadelede kayda değer bir başarı elde edemeyen Haçlılar kayıp vererek çekilmek zorunda kaldılar⁷³.

9 Nisan akşamı Haçlı liderleri durum değerlendirmesi yapmak üzere Galata'daki bir kilisede toplandılar. İlk başta, Fransızlar Marmara surlarından şehre hücum etmeyi önerdiler lakin Venedikliler deniz akıntısının hayli zorluk çıkaracağını ifade etmesi üzerine bu plandan vazgeçildi. Sonrasında hücum düzeni ele alındı ve üzerlerine merdiven monte edilmiş gemilerin ikişer ikişer birbirine bağlanmasına karar verildi. Böylece, sabahki saldırıdan farklı olarak, pazartesi günü aynı noktalara ama bu sefer aynı anda daha fazla askerle hücum etmeye karar verdiler⁷⁴. Plan karar verilmişti fakat şimdi Haçlı askerleri din kardeşlerine saldırdıkları için başarısız olduklarını düşünmeye başlamışlardı. Durumu öğrenen liderler, herkesin 11 Nisan'daki Pazar ayininde hazır bulunmasını emretti. Ayinde Haçlı ordusundaki din adamları Bizanslıların sapkınlıklarını işlediler ve onlara saldırmanın sevap olduğunu söylediler⁷⁵. Haçlı liderleri de surlara ilk çıkan kişiye 100, ikinci kişiye 50 mark gümüş verileceğini duyurdu⁷⁶. Böylece kafalarındaki soru işaretleri giderilen ve maddî yönden teşvik edilen Haçlı askerleri, ertesi günkü hücum için son hazırlıklarını tamamlamaya koyuldular.

12 Nisan sabahı, Haçlı gemileri Haliç'te aynı düzende savaş hattını oluşturdular ve hücumla geçtiler. Gerçekten de taktik değişikliği işe yaramış ve bu seferki hücumları daha şiddetli olmuştu. Lakin yine de öğlen olduğunda hâlâ Haçlı askerleri surlara çıkmayı başaramamıştı. Derken, Soissons Piskoposu Nivelon ile Troyes Piskoposu Garnier'nin bulundukları birbirine bağlanmış 2 gemi, günümüzdeki Unkapanı Kapısı yakınlarındaki burçlardan birisine çarpınca, gemilerin üzerindeki merdivende bulunan Venedikli bir şövalye burca atladı. Burçta bulunan Bizanslı Varang muhafızları fırsat vermeden Venedikli şövalyeyi öldürdüler. Akabinde aynı gemiler ikinci defa aynı burca hızlıca çarptığında bu sefer Piskopos Nivelon'un şövalyeleri André d'Urboise ve onun ardından Jean de Choisy merdivenlerden burca atladılar. Bizanslılar kılıçları ve baltalarıyla André'ye vurdular ancak onun zırhları Venedikli merhum şövalyeye göre

⁷³ Villehardouin, 236-238; Clari, LXXI, ss. 33-4; *Devastatio Constantinopolitana*, XIV, s. 99; Khoniates, İng. çev., 568-569, ss. 312-3.

⁷⁴ Villehardouin, 239-240.

⁷⁵ Clari, LXXII-LXXIII, s. 34.

⁷⁶ Gunther, XVII, s. 100; *Ernoul Kroniği*, s. 270.

daha kalındı. Bu yüzden kayda değer bir darbe almadan ayağa kalkan André, Jean'la birlikte burçtaki Bizanslılarla savaşarak onları püskürtüp kaçırdı. Bizanslılar kaçarken, 2 şövalye, piskoposların bitişik gemilerini burca bağladılar ve böylece diğer Haçlı askerleri teker teker burca çıkmaya başladılar. Aynı sıralarda Blois Kontu I. Louis'nin şövalyesi Pierre de Bracheux, yanındakilerle beraber yakınlardaki başka burcu ele geçirdi. Şövalye Pierre d'Amiens liderliğindeki 10 şövalye ile 60 piyadeden oluşan diğer bir Haçlı grubu ise sahile çıkarak duvarla kapatılmış kapılardan birisine gedik açarak surlardan içeri girdi ve birkaç kapıyı açtı⁷⁷. Pantepoptes Manastırı'nın bulunduğu tepeden Pierre d'Amiens liderliğindeki Haçlı grubunun surlardan içeri girdiğini gören Bizans İmparatoru V. Aleksios Murtzuphlos, yanındaki askerlerle birlikte atının üzerinde onları kaçırmak için hücumla kalktıysa da geri çekilmediklerini görünce saldırmaktan vazgeçti ve şehrin içerisine doğru geri çekilmeye başladı. Halkı dar sokaklarda savaşmaya ikna etme çabaladıysa da başarılı olamadı ve Büyük Saray'da bir balıkçı teknesine binerek İstanbul'dan kaçtı⁷⁸.

Aynı sıralarda Haliç surlarındaki kapılardan İstanbul'a akan Haçlılar ise özellikle Haliç'e nazır semtleri yağmalamakla meşgullerdi. Akşama kadar bunlarla meşgul oldular ama şehir çok büyük olduğu için hepsini yağmalayamadılar. Ertesi gün direniş olacağını düşündükleri için Haliç'teki gemilerine yakın yerlerde geceyi geçirmeye karar verdiler. Flandre Kontu IX. Baudouin adamlarıyla birlikte Pantepoptes Manastırı'nın bulunduğu tepeye yerleşirken, kardeşi Henri de Hainaut Blakhernai Sarayı'nın önüne yerleşmişti. Montferrat Markisi I. Boniface da adamlarıyla birlikte biraz daha iç taraflara yayıldı. Bizanslı soylular ise saraylara sığınmışlardı⁷⁹. İstanbul sakinleri geceleyin Evergetes Manastırı civarında (günümüzde Gül Camii civarı) bulunan Marki Boniface'ın komutası altındaki Haçlılara saldırınca, Haçlılar onları uzaklaştırmak için

⁷⁷ Clari, LXXIV-LXXVI, ss. 35-7; Villehardouin, 242-243; **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, ss. 257-8; "De Terra Iherosolimitana et quomodo ab urbe Constantinopolitana ad hanc ecclesiam allate sunt reliquie", **Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları** içinde, haz. Çalışır, X, s. 114 (bundan sonra **Soissons Nakil Anlatısı**); Khoniates, İng. çev., 569-570, s. 313.

⁷⁸ Clari, LXXVII-LXXVIII, ss. 37-8; Khoniates, İng. çev., 571, ss. 313-4.

⁷⁹ Villehardouin, 244-245; Clari, LXXVIII, ss. 38-9; **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, s. 258; **Devastatio Constantinopolitana**, XIV, s. 99; **Soissons Nakil Anlatısı**, X, s. 114.

yangın çıkardılar. Haçlılar amaçlarına ulaştı ama yangın Odunkapı'ya kadar yayıldı ve 10 hektarlık sahil bölgesini kül etti⁸⁰.

13 Nisan sabahına İstanbul surları içerisinde uyanan Haçlılar çarpışmaya hazırlanırken, Bizanslı soylular yeni bir lider belirlemeye çalışıyorlardı. Ayasofya'da toplanarak Konstantinos Laskaris'i imparator seçtiler. Konstantinos Laskaris Haçlıları defetmeden imparatorluk alametlerini kuşanmak istemedi ve derhal bir direniş örgütlemeye çalıştı. Varang muhafız alayı savaşıma söz verdi ancak Haçlıları karşılarında görünce savaşımdan kaçtılar. Konstantinos Laskaris de karşı koymanın anlamsız olduğunu düşünerek şehirden kaçtı⁸¹. Sokaklarda çarpışmak üzere ilerleyen Haçlılar ise karşılarında canlarını bağışlamaları için ayaklarına kapanan halkı buldu. Bazıları *ey kutlu basileus marki!* diye haykırarak Montferrat Markisi Boniface'ı yeni imparatorları olarak kabul ettiklerini gösteriyorlardı⁸². Herhangi bir direniş olmayacağını anlayan Haçlı askerleri derhal şehri yağmalamaya başladılar. Fransız Haçlı soylularının derdi ise imparator tahtıydı. Marki Boniface hemen Ayasofya'ya doğru at sürerek Bukoleon Sarayı'nı Bizanslı soylulardan teslim alarak el koydu. Flandre Kontu Baudouin'nın kardeşi Henri de Hainaut yakınındaki Blakhernai Sarayı'nı teslim aldı⁸³. Mart Anlaşması'nda sarayların seçilecek imparatora ait olacağı kararlaştırılmasına rağmen, imparatorluk tahtında gözü olan soylular seçimden önce iddialarını güçlendirecek hareketlere çoktan başlamışlardı. Alınan kararlara uymakta gevşeklik gösterenler sadece soylular değildi. Haçlı askerleri, İstanbul'a saldırmadan önce kiliselere ve manastırlara zarar vermeyeceklerine dair yemin etmiş olmalarına rağmen ibadethaneleri dahi yağmaladılar. İkonalar, rölikler, vaiz kürsüleri, ayinlerde kullanılan kutsal kaplar ve hatta mabetlerin kapıları... Dinen yasak olmasına rağmen, Ayasofya'da yağmaladıklarını taşımak için kilisenin içerisine yük hayvanları sokmuşlardı. Sıradan insan, rahip-rahibe ayırt etmeksizin istediklerini öldürdüler istediklerinin canını bağışlayıp yağmalamakla yetindiler⁸⁴. Günler süren yağma ve katliamın ardından, Haçlılar ganimeti Mart Anlaşması'nda kararlaştırdıkları şekilde

⁸⁰ Villehardouin, 247; Gunther, XVII, ss 100-1; **Devastatio Constantinopolitana**, XIV, s. 99; Khoniates, İng. çev., 570, s. 313; Madden, "The Fires of the Fourth Crusade", ss. 84-85.

⁸¹ Khoniates, İng. çev., 571 ve 572, s. 314.

⁸² Gunther, XVIII, s. 103; **Devastatio Constantinopolitana**, XV, s. 99.

⁸³ Villehardouin, 249-250.

⁸⁴ Queller ve Madden, ss. 194-8.

paylaşmak için yağma mallarını 3 noktada toplayarak başlarına 10 Fransız 10 Venedikli, 20 nöbetçi diktiler. Fakat alınan tüm önlemlere ve ceza tehditlerine rağmen 500.000 mark gümüş çalındı. Bizzat nöbetçiler ve soylular bu işin içindeydi. Paylaştırılabilen 400.000 mark gümüşün ise 100.000 markını Fransız Haçlılar, 300.000 markını Venedikli Haçlılar aldılar⁸⁵. Böylece Venedikli Haçlılar zararlarını tanzim ettiler.

1.3. IX. Baudouin'nın Latin İmparatoru Seçilmesi ve Taç Giymesi

Yağma, ganimet paylaşımı vs. derken nisan ayının ortası geçilmiş ve sıra imparator belirlemeye gelmişti. Venediklilerin gözü zaten imparator tahtında değildi. O nedenle rekabet Fransız soylular arasında yaşanacaktı. Her soylu kendi adamını seçici kurula sokmak istediği için, Fransız soylular imparatoru seçecek kurulda kendilerinin atayacağı 6 adayı belirlemede bir türlü anlaşamadılar. Blakhernai Sarayı'nı elinde tutan Flandre Kontu IX. Baudouin ve Bukoleon Sarayı'nın kontrolünü alan Montferrat Markisi I. en büyük imparator adaylarıydı. Zamanla iki lider diğer Fransız soyluları adayları gölgede bıraktı ve iki haftayı bulan tartışmaların sonunda Fransız Haçlılar, ayrılık yaşanmaması için, bu iki adaydan imparator seçilmeyen kişinin, imparatora bağlı bir şekilde Mora ve Anadolu'da krallık sahibi olmasında anlaştılar. Hem Kont Baudouin hem Marki Boniface seçimi etkilememek ve seçilen imparatora güçlük çıkarmamak adına el koydukları sarayları Haçlı ordusuna teslim ettiler. Fransızlar ayrıca seçici kurulda kendi adlarına ordudaki yüksek rütbeli din adamlarının yer almasına karar verdiler⁸⁶. Böylece seçici kurul belirlenmiş oldu:

- Fransız seçmenler: Soissons Piskoposu Nivelon, Troyes Piskoposu Garnier, Halberstadt Piskoposu Konrad, Akkâ Piskoposu seçilen Jean de Noyon, Beytülâhm Piskoposu seçilen Pierre ve Lucedio Manastırı Başkeşişi Pierre⁸⁷.
- Venedikli seçmenler: Michele veya Giovanni Baseggio, Vitale Dandolo, Ottone Querini, Bertuzi Contarini, Nicolo Navigaioso, Pantaleone Barbo⁸⁸.

Seçici kurul, Büyük Saray kompleksi içerisindeki bir şapelde, Pazar ayininden sonra 9 Mayıs günü toplandı. Fransız Haçlılar arasında Marki Boniface Kont Baudouin'e nazaran daha popülerdi. Ayrıca ailesinin Bizans İmparatorluğu'yla olan ilişkileri onu

⁸⁵ Villehardouin, 252-255; Clari, LXXXI, s. 40; *Devastatio Constantinopolitana*, XV, s. 100.

⁸⁶ Villehardouin, 256-258; Clari, İng. çev., ss. 113-4.

⁸⁷ *Die Register Innocenz' III*, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, s. 259.

⁸⁸ Carile, *Storia dell'impero latino di Costantinopoli*, s. 182.

daha da öne çıkarıyordu. Kurulda yer alan Fransız din adamlarının çoğu da ona yakındı. Fakat Venedikliler Baudouin'i Boniface'a tercih ederlerdi: Çünkü markinin Cenevizlilerle sıkı bağları vardı. Bu yüzden en büyük düşmanlarıyla dost olan bir kişiyi İstanbul tahtında görmek istemezlerdi. Üstelik Fransız seçmenlerin aksine Venedikli seçmenler hep birlikte hareket ediyorlardı. Nitekim onların tercihi Kont Baudouin oldu. Ve kurul adına sözcülüğü üstlenen Sosisson Piskoposu Nivelon, şapelden çıkararak, merakla sonucu bekleyen Haçlı ordusuna, Flandre Kontu IX. Baudouin'yi imparator seçtiklerini duyurdu⁸⁹. Taç töreni içinse bir sonraki pazar günü seçilmişti.

16 Mayıs Pazar sabahı tüm Haçlılar, Flandre Kontu Baudouin'nın bulunduğu Bukoleon Sarayı'na geldiler. Soylular Baudouin'yi saraydan alarak taç giydirmek üzere Ayasofya'ya götürdüler. Baudouin burada tören kıyafetlerinin giydirilmesi için kilise içerisindeki *metatorion*⁹⁰ bölümüne alındı. Burada ayağına değerli taşlarla süslü ayakkabılar, altına kırmızı ipekten yapılmış şoset giydirildi. Üstüne arkası bele kadar açık, önünde altın düğmeleri bulunan bir astar geçirdiler. Onun üzerine ayaklarına kadar inen, uzun olan arka kısmı bele sarıldıktan sonra sol kolunun üzerinden arkaya atılan, baştan aşağıya mücevherlerle süslenmiş bir kıyafet giydirdiler. En üste ise üzerinde yine kıymetli taşlarla yapılmış kartalların bulunduğu harmani giydirdiler. Baudouin sonrasında metatoriondan çıkarılarak sunağın önüne götürüldü. İmparatorluk sancağını Blois Kontu I. Louis, kılıcını Saint-Pol Kontu IV. Hugues, tacını ise Montferrat Markisi I. Boniface taşıyordu. Böylece Fransız liderlerin arasında bir ayrılık bulunmadığı vurgulanıyordu. Sunağın önünde diz çöken Baudouin'nın bedenine piskoposlar kutsal yağ sürdüler ve ardından imparatorluk tacını birlikte havaya kaldırarak, Haçlıların ve

⁸⁹ Villehardouin, 260; Clari, XCV, s. 47. Flandre Kontu IX. Baudouin, imparator seçildikten sonra Papa III. Innocentius'a yazdığı mektupta oy birliğiyle imparator seçildiğini söylüyor; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, s. 259. Lakin Fransız seçmenlerin en az yarısı Montferrat Markisi I. Boniface lehine oy kullanmış olmalıdır; bk. Çalışır, **Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi**, ss. 162-4. Nitekim dönemin şahidi Bizanslı Niketas Khoniates, Baudouin'nın oy birliğiyle değil çoğunluk oylarıyla seçildiğini ve Doç Dandolo ile Venediklilerin sonucu belirlediklerini ifade etmektedir; bk. Khoniates, İng. çev., 596, s. 314.

⁹⁰ İmparatorun ayinler için kıyafetlerini değiştirdiği odadır. Tarihî kayıtlar bu odanın kilise içerisinde imparatora ayrılan kompleksin bir parçası olduğunu göstermektedir. Ayasofya metatorionunun yeri net değilse de mabedin güneydoğu ucunda olduğu tahmin edilmektedir; bk. Thomas F. Mathews, **The Early Churches of Constantinople: Architecture and Liturgy**, The Pennsylvania State University Press, University Park ve Londra, 1971, s. 134.

*Bizanslıların*⁹¹ alkışları eşliğinde Baudouin'nın başına koydular. Ayrıca Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos'a ait kocaman bir mücevher⁹² de boynuna takıldı. Baudouin, imparator olarak bir elinde üzerinde haç bulunan küreyi, diğer elinde hükümdarlık asasını tutarak tahtında otururken pazar ayını icra edildi⁹³. Törenin ardından, ilk İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre beyaz bir ata binerek büyük bir tören alayı eşliğinde Bukoleon Sarayı'na geri döndü ve burada bir şenlik verdi⁹⁴. Şenlikler kapsamında hipodromda at yarışları ve atlı mızrak turnuvası düzenlendi⁹⁵.

Bu noktada, bölgedeki siyasî görünümü özetlemek, ilerleyen sayfalardaki gelişmeleri daha rahat anlamak açısından faydalı olacaktır. 1204 Mayıs itibarıyla İmparator I. Baudouin de Flandre İstanbul'a sahipken, eski Bizans İmparatorluğu'na ait topraklar parça parça başka hükümdarlarca kontrol edilmekteydi. Anadolu'da: Bursa ile İznik çevresinde Theodoros Laskaris; Khonai, Laodikeia ve Menderes Vadisi'nde Manuel Mauruzomes; Alaşehir'de Theodoros Morotheodoros; Priene'de Sabbas Asidenos; Karadenizreğlisi'nde David Komnenos; Ünye, Sinop ve Trabzon'da onun kardeşi Aleksios Komnenos; Antalya'da ise Bizans gelenekleriyle büyüyen İtalyan Aldobrandini hüküm sürmekteydi. Bunların doğusunda ise Türkiye Selçuklu Devleti toprakları bulunuyordu. Batıda: Trakya'da eski Bizans imparatorları III. Aleksios Angelos ve V. Aleksios Murtzuplos kendilerine hüküm sürebilecekleri yeni bir merkez arayışındayken; Selanik ile Tesalya bölgesindeki şehirler eşrafları tarafından idare ediliyor; Korint ve Anabolu'da Leon Sgueros; Lakonia'da Leon Khamaretos hüküm sürüyordu⁹⁶. Rodop Dağları'nın kuzeyine ve Meriç ile Tunca nehirlerinin ötesine ise Bulgar Çarlığı hâkimdi⁹⁷.

⁹¹ Bu noktadan sonra *Bizanslılar* ifadesiyle, hangi devlete tabi oldukları fark etmeksizin, 1204 öncesi Doğu Roma/Bizans İmparatorluğu tebaasından olanları ve yerel halkı kastediyorum.

⁹² Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos 1162 yılında Türkiye Selçuklu Sultanı II. Arslan'ı İstanbul'da karşılarlarken boynuna gül kırmızısı renginde, elma büyüklüğünde bir mücevher asmıştı; bk. **Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)**, Tr. çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, 205, s. 149. İmparator Baudouin'nın boynuna asılan mücevher aynı mücevher olabilir.

⁹³ İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'nin taç merasiminin ayrıntılı tasviri için; bk. Clari, XCVII, ss. 47-8.

⁹⁴ Clari, XCVII, s. 48; Villehardouin, 263.

⁹⁵ Longnon, s. 52.

⁹⁶ Khoniates, 840-842, ss. 224-26; Akropolites, 7, s. 120.

⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Robert Lee Wolff, "The 'Second Bulgarian Empire.' Its Origin and Histroy to 1204", **Speculum**, Cilt: 24, Sayı: 2, 1949, ss. 167-206.

1.4. İmparator I. Baudouin'nın Trakya Seferi

İmparator I. Baudouin de Flandre tacı giydikten sonra yaptığı ilk iş Avrupa'ya çeşitli armağanlar ve mektuplar göndermek oldu. Önce memleketi Flandre'a ve Fransa'ya çeşitli rölikleri hediye olarak yolladı⁹⁸. İmparator ardından Papa III. Innocentius'a yazdığı ilk mektupta İstanbul'u nasıl ele geçirdiklerini anlattı⁹⁹. Haziran ayında yazdığı ikinci mektupla beraber papaya Mart Anlaşması'nı da göndererek ondan anlaşmayı onaylamasını rica etti¹⁰⁰. İmparator Baudouin, elçi olarak, Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın Lombardiya'daki ocaklarının idarecisi Şövalye Barozzi'yi hediyelerle birlikte Roma'ya yollamıştı¹⁰¹. Bu arada Mart Anlaşması uyarınca patrikhanenin idaresini devralan Venedikli din adamları da Venedikli bir diyakoz yardımcısını, Tomasso Morsini'yi patrik seçmişlerdi. Tomasso Morsini hem İmparator Baudouin'nın hem de Venedik Doçu Enrico Dandolo'nun elçileriyle birlikte Roma'ya gelerek papadan seçimin onaylanmasını istedi¹⁰².

Haçlılar bu tarz işlerle meşgulken, eski Bizans imparatorları Trakya'da çeşitli faaliyetler yürütüyorlardı. Sabık İmparator III. Aleksios Angelos, 1203 Yaz'ında

⁹⁸ İmparator I. Baudouin de Flandre'nın Hz. İsa'nın başına konan dikenli tacın üzerinden alınmış bir kanı Flandre'a, başka kıymetli rölikleri de kırmızı bir yakut ile kıymetli taşlarla süslenmiş 2 kıyafet beraber Fransa Kralı II. Philippe'e gönderdi ki kral bu rölikleri St. Denis Kilisesi'ne koydurdu; bk. Andrea Dandolo, s. 280; Radulphus de Coggeshall, s. 150. Beauvais Piskoposu Philippe de Dreux'nün, Noyon Piskoposu Etienne de Nemours'nun ve Senlis Piskoposu Geoffroy'nin 5 Eylül 1205 tarihli St. Denis Kilisesi'nde düzenlenmiş şahitlik belgesine göre, İmparator Baudouin'nın Bukoleon Sarayı'ndaki şapelden alıp Kral Philippe'e gönderdiği rölikler şunlardı: Kutsal Haç'ın bir ayaktan biraz daha uzunca bir parçası, dikenli taçtan bir diken, çocukluk giysisinden bir parça, Roma Valisi Pontus Pilatus'un huzurundayken Hz. İsa'nın üzerinde olan kanlı elbiseden bir parça, Havari Filip'in kaburga kemiklerinden bir parça ve Havari Filip'in bir dişi; bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge Numaraları: 8 ve 14, ss. 62, 64-5. Bu arada Venedikliler de çeşitli rölikleri memleketlerine gönderdiler. Venedik Doçu Enrico Dandolo Kutsal Haç'tan bir parçayı, Hz. İsa'nın kanının bulunduğu bir flakı, Aziz Georgius'un kolunu, Vaftizci Yahya'nın kafatasından bir parçayı ve Azize Lucia'nın bedenini İstanbul'dan Venedik'e gönderdi. Andrea Balduino ile Angelo Drusiaco adlı iki Venedikli de Ayasofya'ya bağlı Azize Meryem Şapeli'ndeki Aziz Simeon'un bedenini Venedik'e götürdüler. Ayrıca Azize Agatha'nın cesedini de Sicilyalı Haçlılar aldılar; bk. Andrea Dandolo, 280.

⁹⁹ *Die Register Innocenz' III*, Cilt: 7, Belge Numarası: 152, ss. 253-62; Andrea, ss. 100-12.

¹⁰⁰ *Die Register Innocenz' III*, Cilt: 7, Belge Numarası: 201, s. 351; Andrea, ss. 127-8.

¹⁰¹ Ancak İmparator I. Baudouin de Flandre'nın Şövalye Barozzi'yle papaya ve Tapınakçılara gönderdiği hediyeler Modon'da Cenevizli korsanlar Enrico Belamuto ile Guglielmo Porci tarafından çaldı. Korsanların çaldıkları malları Cenova başpiskoposuna vermeye zorlamaları için papanın Cenova *podestàs*ma ve komününe yolladığı 4 Kasım 1204 tarihli mektup için; bk. *Die Register Innocenz' III*, Cilt: 7, Belge Numarası: 147, ss. 234-6. Cenova komününü soylu ailelerin arasından seçilen konsül yönetiyordu. Ancak bu makamı ele geçirmek için soylu aileler arasında yaşanan rekabetler kanlı bir hâl alınca Cenovalılar, daha tarafsız olacağını düşünerek 1191'den itibaren komün dışından bir kişiyi *podestà* olarak belirli bir süreliğine komünün başına geçirdiler; bk. Daniel Waley ve Trevor Dean, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, çev. Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 45-6.

¹⁰² Andrea Dandolo, 280.

İstanbul'dan kaçtıktan sonra ilk olarak Filibe'ye gittiysen de burada kabul görmediği için Mosynopolis'e gelerek burada hüküm sürmeye başlamıştı. 12 Mayıs 1204'te İstanbul'dan kaçan İmparator V. Aleksios Murtzuphlos ise Çorlu'yu ele geçirmişti. Ayrıca çeşitli Bizans bakiyesi soylular da Marmara çevresindeki irili ufaklı topraklara yerleşmişlerdi. Bu haberlerin İstanbul'a ulaşması üzerine, İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre eski imparatorların kendisine rakip olmalarını önlemek amacıyla Trakya'ya sefere çıkmaya karar verdi¹⁰³.

İmparator I. Baudouin, başkent nüfusu hâlâ çoğunlukla Bizanslılardan oluştuğu için Haçlıların büyük çoğunluğunu sefere götürmek istemedi. Bu nedenle kimlerin sefere katılacağını belirledikten sonra kardeşi Henri de Hainaut'yu önden Edirne'ye gönderdi. Henri *Via Militaris*¹⁰⁴ üzerinden İstanbul'dan Edirne'ye geldi ve yol üzerindeki yerleşim yerlerini itaat altına aldı¹⁰⁵. Henri de Hainaut'nun önünden kaçan İmparator V. Aleksios Murtzuphlos ise çareyi kayımbabası III. Aleksios'un yanına sığınmakta buldu. Ancak kayımbabası tarafından esir edilerek gözleri oyulduktan sonra salıverildi¹⁰⁶.

İstanbul'dan adamlarıyla yola çıkan İmparator I. Baudouin Edirne'ye geldi ve burada III. Aleksios'un elindeki Mosynopolis'i almaya karar verdi. İmparator, Edirne'de Bulgar saldırılarına karşı önlem olarak Eustache de Salperwick komutasında bir garnizon bıraktıktan sonra, Mosynopolis'e doğru yola koyuldu. Baudouin'nın gelişini haber alan III. Aleksios ise karşı koyamayacağını düşünerek Selanik taraflarına gitti. İmparator Baudouin ise şehir önlerine gelerek herhangi bir güç sarfetmeden şehri hâkimiyeti altına aldı¹⁰⁷. Selanik'e gelen III. Aleksios burada eski yengesi ve Montferrat Markisi Boniface'ın yeni eşi Margaret¹⁰⁸ tarafından karşılandı. Lakin şehri kontrol

¹⁰³ Villehardouin, 266-7; Akropolites, 5, 114.

¹⁰⁴ Belgrad ile İstanbul arasında uzanan tarihî Roma kara yoludur.

¹⁰⁵ Villehardouin, 267-9.

¹⁰⁶ Villehardouin, 270-1; Akropolites, 5, s. 115.

¹⁰⁷ Villehardouin, 272-4. Geoffroi de Villehardouin'nın *Saubruic* olarak bahsettiği yer günümüzde Salperwick'tir; bk. Longnon, s. 59 dn. 2.

¹⁰⁸ Montferrat Markisi I. Boniface, imparator seçimini kaybettikten sonra (9 Mayıs) İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'nin taç töreninden (16 Mayıs) önce eski Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos'un dul eşi İmparatoriçe Margaret'le evlenmişti; bk. Villehardouin, 262.

altına almak için birtakım işler çevirdiğinin anlaşılması üzerine kızı Eudokia'yla beraber Yunanistan'a doğru kaçtı¹⁰⁹.

Böylece İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin herhangi bir çarpışma olmaksızın Trakya'yı kontrol altına almış oldu. Fakat imparator Mosynopolis'teyken kötü bir haber aldı. 1202'de Dördüncü Haçlı Seferi'ne çıkarken Flandre'da hamile olarak geride bıraktığı eşi Marie kocasının İstanbul'a gittiğinden habersiz olduğu için doğumdan sonra Marsilya'dan gemiyle Akkâ'ya gelmişti. Baudouin'nın imparator olunca eşini getirmek üzere bir şövalye göndermiş ve ayrıca toprak ile mülk kazanmak isteyen oradaki Haçlıları da kendi ülkesine davet etmişti. Ancak Marie'nin Baudouin'nın elçisinin gelişinden 15 gün sonra, 9 Ağustos 1204'te Akkâ'da ölmüştü. İşte Filistin'den İstanbul'a bu sıralarda gelen yaklaşık 100 şövalye yanlarında Marie'nin ölüm haberini de getirmişlerdi¹¹⁰. Ama imparator en azından Filistin'den gelen Haçlılarla askerî olarak güçlenmişti ki yakın zamanda buna ihtiyacı olacaktı.

1.5. İmparator I. Baudouin ile Montferrat Markisi Boniface Arasındaki Güç

Çatışması

İmparator I. Baudouin ile Montferrat Markisi Boniface, imparator seçiminden önce kaybeden adayın imparatora bağlı bir şekilde Mora ve Anadolu'da krallık sahibi olacağına anlaşılmışlar ancak seçimden hemen sonra Boniface buralar yerine Selanik'i istemişti. İmparator Baudouin da onun isteğini (muhtemelen yarım ağızla) kabul etmişti¹¹¹. Selanik hem Boniface'mın kayınbiraderi Macaristan Kralı Imre'nin

¹⁰⁹ Akropolites, 8, s. 123.

¹¹⁰ Villehardouin, 315-8; **Ernoul Kroniği**, s. 274; Radulphus de Coggeshall, s. 151; Albricus Trium Fontium, s. 884. Marie'nin ölüm tarihi için; bk. Hendrickx, "Régestes", s. 19. Aynı yerde Keşiş Aubry'den öğrendiğimize göre, İmparatoriçe Marie de Champagne ölmeden hemen önce Akkâ'da Antakya Prinkepsi IV. Bohemond'dan vasallık yemini aldı: "(...) ubi cum esset in Acra princeps Antiochie ad eam venit, ei vice mariti sui tanquam imperatrici Constantinopolitane homagium fecit. Quo recepto illa in Acra obiit." Ancak bu vasallık bağı, İstanbul Latin İmparatorluğu'na prestij dışında bir şey kazandırmazken, Papalık'a ve Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na karşı bağımsızlığını vurgulamada prinkepsin işine yaradı; bk. Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium**, ss. 434-9.

¹¹¹ Villehardouin, 258, 264-5. Geoffroi de Villehardouin, Boniface takas teklifini getirdiğinde *bu konuda çok etraflı görüşmeler yapıldığını* belirtiyor. Tarihçi Thomas F. Madden, Mart Anlaşması uyarınca 24 kişilik kurul nerenin kime ait olacağını belirlemediği için, İmparator Baudouin'nın henüz mayıs ayında kimseye veremeyeceğini belirterek Villehardouin'nın anlatısını gerçekten uzak buluyor ve şövalye Robert de Clari'nin ihtilafın nedeni olarak getirdiği açıklamayı daha muteber buluyor. Buna göre, imparator markiye henüz topraklar paylaşılmadığı ve dolayısıyla Selanik kendisine ait olmadığı için markiye orayı veremeyeceğini söylemiş ve anlaşmazlık buradan doğmuştur; bk. Thomas F. Madden, "The Latin Empire of Constantinople's Fractured Foundation: The Rift between Boniface of Montferrat and Baldwin of Flanders", **The Fourth Crusade: Event, Aftermath, and Perceptions. Papers from the Sixth**

topraklarına yakındı hem de yaklaşık 25 yıl önce erkek kardeşi Rénier de Montferrat'a Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos tarafından kızıyla evlenmesine karşılığında fief olarak verilmişti¹¹². Dolayısıyla yakın zamana kadar Selanik'le bağı olan ailenin üyesiydi ki bu da ona bir kat daha meşruiyet sağlayarak hâkimiyetini kabul ettirmesini kolaylaştırdı. Üstelik Avrupa'daki asıl topraklarına, yani Montferrat'a da daha yakın olacaktı¹¹³.

İmparator I. Baudouin Mosynopolis'teyken Montferrat Markisi Boniface de Montferrat gelerek imparatora Selaniklilerin kendisini senyörleri olarak kabul edeceklerini öğrendiğini, orayı alabilecek kadar askerî gücü olduğunu ve aralarındaki sözlü anlaşmaya uyarak topraklarına girmemesini söyledi. Ancak aralarında yazıya dökülmüş bir anlaşma yoktu ve anlaşılan İmparator Baudouin, Selanik gibi İstanbul için stratejik ve ekonomik açıdan önemli bir merkezin doğrudan kendi hâkimiyeti altında olmasını istiyordu. Başkentten sonraki en önemli yerin imparatorluk seçiminde kendisine rakip olabilecek kadar güçlü birisine ait olması onu rahatsız etmiş olmalıydı. Öte yandan eski Bizans İmparatoru III. Aleksios yakın zamanda Selanik'ten geçmişti ki gelip böyle güçlü bir şehri elde etmesi çok ciddi sorunlara yol açardı. Bu yüzden Baudouin Selanik'i bir an önce kontrol altına almak istiyordu. Ve son olarak, çok yüksek ihtimalle meclisinde bulunan soylularından birisinin Selanik'te gözü vardı. Bunlardan dolayı imparator, Selanik'te başka işleri olduğunu söyleyerek markinin isteğini geri çevirdi¹¹⁴. Böylece ikili arasında anlaşmazlık patlak vermiş oldu.

İmparator Baudouin adamlarıyla birlikte Mosynopolis'ten Selanik'e gitmek üzere batıya doğru yola çıkarken, Montferrat Markisi Boniface ise doğuya doğru hareket etti ve Dimetoka'ya geldi. Yanında Lombard, Burgonyalı, Alman Haçlılar hatta İmparator

Conference of the Society for the Study of the Crusades and the Latin East, Istanbul, Turkey, 25–29 August 2004 içinde, ed. Thomas F. Madden, Routledge, Abingdon ve New York, 2016, ss. 46-7. Ancak Madden hem Villehardouin'nın bilerek ya da bilmeyerek neden yanlış bilgiler aktardığını hem de İmparator Baudouin'nın neden Selanik'i kontrol altına almakta ısrarcı olduğunu irdelemeyerek Villehardouin'nın anlatısını bence kolayca gözden çıkarmıştır.

¹¹² İsmail Koçuk, "Selânik Haçlı Krallığı'nın Kuruluşu (1204)", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 37, 2021, s. 89.

¹¹³ Longnon, s. 58.

¹¹⁴ Villehardouin, 275-8. Geoffroi de Villahardouin, danışmanlarının imparatorun kararında etkili olduğunu vurguluyorlar. Ayrıca yine onun atıfta bulunduğu imparatorun "başka işler"inin, III. Aleksios meselesiyle ilgili olduğu kanaatindeyim.

Baudouin'nın vasalı Flandreli şövalye Jacques de Avesnes bile vardı¹¹⁵. Dimetokallılar tarafından karşılanan Boniface kaleye yerleşti. Boniface burada eşi Margaret'in yardımıyla Bizanslıların desteğini kazandı¹¹⁶. Hatta Bizanslıları yanına çekmek için onlara Margaret'in müteveffa İmparator II. Isaakios'tan doğma oğlu Manuel adına hareket ettiğini söyledi¹¹⁷. Erythrotamos Nehri kenarında bulunan Dimetoka son derece güçlü bir kaleydi. Marki Boniface burayı üs olarak kullanarak İmparator Baudouin'ya isteklerini kabul ettireceğini düşünüyordu. Aynı sıralarda Selanik yolunda olan İmparator Baudouin, Epir Valisi Senakherim komutasındaki Bizanslıların İskeçe yakınlarında kurdukları pusuda başarılı olarak onları mağlup etti¹¹⁸. Ardından sırasıyla Kavala, La Blanche ve Serez'i teslim aldı. Sonrasında Selanik'e gelerek burayı da şehrin geleneklerini değiştirmemesi karşılığında Selaniklilerden teslim aldı¹¹⁹.

İmparatorun Selanik'i teslim aldığını öğrenen Marki Boniface kendisine bağlı çoğunluğu Lombardiyalı olan Haçlıların yanı sıra çok sayıda Bizanslıyı da alarak Dimetoka'dan Edirne'ye geldi ve şehri kuşatmaya başladı¹²⁰. Boniface kuşatma sırasında eşi Margaret'i ve üvey oğlu Manuel'i aracı kullanarak Edirne ahalisini kazanmaya çalıştı. Fakat muhtemelen İmparator I. Baudouin'nın şehirde Eustache de Salperwick komutasında bıraktığı garnizondan çekinen Edirneliler Marki Boniface'a olumlu cevap vermediler¹²¹.

Eustache de Salperwick ise Edirne'den iki ulak göndererek imparator ile marki arasında yaşananları İstanbul'da bulunan Haçlı soylularına bildirdi. Zira İmparator Baudouin topraklar tamamen paylaşılmadan önce Selanik'i oldu bittiyile hâkimiyeti altına almak istiyordu. Ayrıca imparator, Marki Boniface gibi taht namzedi olabilecek güçteki bir vasalına bile istediklerini zorla kabul ettirebilirse, diğerlerine daha kolay kabul ettirirdi. Bu yüzden Blakhernai Sarayı'nda toplanan soylular, ayrılık iç savaşa evrilmeden önce imparatoru durdurma kararı aldılar. Hem Marki Boniface'la görüşmek

¹¹⁵ Longnon, s. 59.

¹¹⁶ Villehardouin, 279; Clari, İng. çev., s. 119.

¹¹⁷ O sıralarda bölgede bulunan Bizanslı Niketas Khoniates, Marki Boniface'ın üvey oğlu Manuel'i imparator ilan ettiğini söylüyor lakin abartılı bir iddia gibi gözükmemektedir; bk. Khoniates, 792-3, ss. 179-80. Gerçekte Boniface, Bizanslıların desteğini almak için Manuel'i kullanmış olmalıdır.

¹¹⁸ Khoniates, 791, ss. 178-9.

¹¹⁹ Villehardouin, 280; Clari, İng. çev., ss. 118, 120; Khoniates, 793, s. 180.

¹²⁰ Villehardouin, 280.

¹²¹ Clari, İng. çev., ss. 119-20.

hem de onu kuşatmadan vazgeçirmek üzere elçiler seçtiler. Elçi olarak *Fransızlar*¹²² adına markiyle arası iyi olan Geoffroi de Villehardouin'nın ile Manassés de l'Isle, Venedikliler adına ise Ravano de Carceribo ile Marko Sanudo seçildiler. İstanbul'dan yola çıkan elçilik heyeti ağustos ayında Edirne'ye gelip Marki Boniface'la görüştüler ve ondan kararı Venedik Doçu Dandolo, Blois Kontu I. Louis, Conon de Béthune ve Mareşal Geoffroi de Villehardouin'de oluşacak meclise bırakmasını istediler. Marki bu noktada 3 ay önce kendisini imparator seçmeyenlere güvenip güvenemeyeceği konusunda tereddüt etmiş olabilir. Fransız baronların güçlü bir imparator istememeleri onları kendisini desteklemeye itebilirdi. Nitekim elçilerin önce kendisine gelmesinden ve görüşmedeki konuşmalardan Fransızların kendisinden yana tavır alacağını hissetmişti¹²³. Ama Venedik Doçu Enrico Dandolo? Marki Boniface, imparatorluk seçiminden aldığı dersle işini şansa bırakmadı ve Venedik Doçu Enrico Dandolo'nun desteğini garanti altına almaya karar verdi. Bunu sağlamanın yolu da tabii ki alışverişti. Bu yüzden marki, 12 Ağustos'ta, elçilik heyetinde bulunan iki Venedikli temsilci aracılığıyla, Venedik Doçu Enrico Dandolo'yla bir anlaşma yaptı. Boniface bu anlaşmayla eski İmparator IV. Aleksios Angelos tarafından kendisine verilen Girit Adası'nı, yine onun tarafından vaat edilen 100.000 hyperperonu ve Selanik topraklarında bulunan aile haklarını resmen Venedik'e devretti. Anlaşmaya göre, marki tüm bunların karşılığında 1000 mark gümüş ve imparatorluğun "batı kısmı"nda (Lat. *a parte occidentis*) kendisine yıllık 10.000 hyperperon gelir getirecek toprağın sahibi olacaktı¹²⁴. Anlaşma metninde belirtilmese de bu "batı kısmı"nın Selanik'e işaret ettiği açıktır. Böylece marki-Fransız baronlar-doç arasında İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'a karşı Selanik meselesinde bir ittifak oluşturuldu. Anlaşma

¹²² *Fransızlar* ifadesiyle tez boyunca, geldikleri krallık fark etmeksizin İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Venedikli tebaası dışındaki Latinleri kast ediyorum.

¹²³ Fransızlar adına heyette bulunan ve markiyle "arası çok iyi olan" Mareşal Geoffroi de Villehardouin, markiyi Selanik'i istediği için değil (!) Dimetoka'yı işgal edip imparatorun Edirne'deki garnizonunu kuşattığı için payladı; bk. Villehardouin, 285. Bu da markinin Selanik talebinin Fransız baronları arasında kabul gördüğüne işaret ediyor.

¹²⁴ Montferrat Markisi Boniface ile Venedik arasında yapılan anlaşmanın belgesi için; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, I, Belge Numarası: 123, ss. 512-5.

sonrasında Boniface Dimetoka'ya çekilirken, baronların elçilik heyeti, imparatorun yanına değil (!) İstanbul'a geri döndü¹²⁵.

İstanbul'daki Haçlı liderleri, elçileri İstanbul'a döndükten sonra, Selanik'teki İmparator I. Baudouin'ya haber göndererek ondan meselenin çözümünü kendilerine bırakmasını istediler. İmparator, Marki Boniface'ın Dimetoka'yı işgal ettiğini ve Edirne'yi kuşattığını öğrenince çok öfkelenildi. Selanik'te kendi adamlarından bir garnizon bıraktıktan sonra İstanbul yoluna koyuldu. Fakat ordusunda kıtlığın yanı sıra salgın hastalık çıktı ve 50 şövalyesinin yanı sıra pek çok adamını yolda kaybetti. İmparatorun daha önce Edirne gibi büyük bir yerleşim yerinde 40 şövalyelik birliği garnizon olarak bıraktığı hatırlanırsa kaybının ne kadar ciddi olduğu daha iyi anlaşılabilir. Hastalık sebebiyle yola devam edemeyecek halde olanlar yoldaki kalelerde bırakıldı. İmparator Edirne'ye doğru ilerlerken Dimetoka'ya varmadan önce İstanbul'daki soylularının elçileri huzuruna çıktı. Soylular bir kez daha imparatorun arabuluculuk yapmalarını kabul etmesini talep ettiler. İmparator ise danışmanlarıyla görüştü ve soyluların hakemliğini kabul etmeyeceğini ama Dimetoka'daki Marki Boniface'a saldırmadan doğrudan İstanbul'a gideceğini söyledi. Etkili bir kuşatma sürdürecektir kadar kuvveti yoktu ve böylece başkentine döndü¹²⁶.

İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre İstanbul'a dönünce kendi gücünün istediklerini zorla kabul ettirmede yetersiz olacağını anladı. Zaten Selanik'ten dönüşte hayli adam kaybetmişti. Üstelik karşısında hem Fransızlardan hem Venediklilerden oluşan blok hâlinde bir muhalefet vardı. İstanbul'a döndükten sonraki 4 gün boyunca tüm bunları düşünen imparator, en sonunda soyluların hakemliğini kabul etmekten başka bir seçeneği olmadığını anladı. Bunun üzerine önde gelen Fransız şövalyelerden Gervais du Châtel, Renier de Trit ile Geoffroi de Villehardouin'nın yanı sıra 2 Venedikli Dimetoka'daki Montferrat Markisi Boniface'ın yanına gönderildiler. Elçiler, soylular adına markiye imparatorla aralarındaki meselenin çözümü için

¹²⁵ Villehardouin, 282-8. Elçilik heyetine bulunan Geoffroi de Villehardouin, elbette böyle bir cephenin varlığına dair göndermelerde bulunmuyor ve baronlar ile elçilik heyeti tarafsız hareket etmiş gibi anlatıyor. Ancak hem olayların gidişatı hem de elçilerin İmparator Baudouin'nın yanına gitmeden geldikleri gibi İstanbul'a dönmeleri meselenin iç yüzünü gösteriyor. Öte yandan Bizanslı Niketas Khoniates, Geoffroi de Villehardouin'nın İstanbul'a döndükten sonra İmparator Baudouin tarafından Marki Boniface'a yollandığını söyleyerek hata yapıyor; bk. Khoniates, 791, ss. 178-9.

¹²⁶ Villehardouin, 288-95; Clari, İng. çev., s. 120.

İstanbul'a gelmesini söylediler ve can güvenliğini garanti ettiler. Marki Boniface da yanına 100 şövalye alarak elçilerle birlikte İstanbul'a geldi. Böylece Venedik Doçu Dandolo, Blois Kontu I. Louis, Conon de Béthune ve Mareşal Geoffroi de Villehardouin'dan oluşan hakem heyeti, İmparator Baudouin ile Marki Boniface'ın hazır bulunduğu mecliste meseleyi görüşür. Taraflara imparatorluk seçiminden önce yaptıkları anlaşma hatırlatıldı ve Selanik'in Marki Boniface'a verilmesine, Marki Boniface'ın Dimetoka'yı Geoffroi de Villehardouin'ya teslim etmesine ve Marki Boniface'ın Selanik'i teslim aldığı haberi gelince Geoffroi'nın Dimetoka'yı İmparator Baudouin'ya teslim etmesine karar verildi¹²⁷. İmparator Baudouin karara itiraz etmedi ve Selanik ile ona bağlı yerleri fief olarak Boniface'a verdiğine dair fermanı ona teslim etti¹²⁸. Böylece İmparator Baudouin ile Marki Boniface arasındaki anlaşmazlık gecikmeli de olsa markinin, Fransız soyluların ve de Venedik doçunun istediği şekilde çözümlendi. Marki krallığına, baronlar gücü sınırlı bir imparatora, doç da Girit Adası'na sahip oldu¹²⁹. Şimdi sıra geriye kalan toprakların nasıl paylaşılacağını kararlaştırmaya gelmişti.

1.6. Bizans Topraklarının Paylaşımı ve Aleksios Murtzuphlos'un İdamı

İmparator Baudouin tüm üst düzey Haçlıları başkente çağırdı ve 20 Eylül'den itibaren otuz gün sürecek olan bir ziyafet verdi¹³⁰. Şölen bir yandan sürerken, diğer yanda da Mart Anlaşması uyarınca 12 Venedikli ve 12 Fransız Haçlıdan oluşan 24 kişilik kurul, toprakların nasıl paylaşılacağı üzerinde çalışıyordu. Muhtemelen çoğu yerin sahibi önceden belli olmuştu ama marki ile imparator arasında yaşanan ihtilaf paylaşımın resmiyete dökülmesini geciktirmişti. İhtilafın son bulmasıyla birlikte, Marki

¹²⁷ Villehardouin, 296-9; Khoniates, 794, s. 181.

¹²⁸ Valenciennes, 577.

¹²⁹ Bu anlaşmazlık sırasında İmparator Baudouin de Flandre, Montferrat Markisi Boniface, baronlar ve Venedik Doçu Enrico Dandolo arasındaki ilişki dengeleri için ayrıca; bk. Carile, **Storia dell'Impero latino di Costantinopoli**, ss. 190-1, 199. Girit Adası üzerinde Venedik ile Cenova arasında süren mücadele 1218'e kadar sürdü ve en nihayetinde Venedik'in zaferiyle sonuçlandı ama Venedik'in ada halkını itaat altına alması 1234'te gerçekleşti; bk. s. Donald M. Nicol, **Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine Bir Araştırma**, Tr. çev. Güç Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2000, ss. 149, 161-2.

¹³⁰ İmparator Baudouin de Flandre'm verdiği şölen hakkındaki bilgi, Flandre Kontluğu tarihini anlatan ve 15. yüzyılda tamamlanan *Chronicon Comitum Flandrensium* adlı kaynakta verilmektedir; bk. "Chronicon Comitum Flandrensium", **Corpus Chronicorum Flandriae**, Cilt: I içinde, ed. J. J. De Smet, Brüksel, 1837, s. 137 (bundan sonra **Chronicon Comitum Flandrensium**). 1347'ye kadarki kısımları Clairmarais Manastır'ında tamamlanan kroniğin, 1329 yılına kadar gelen kayıtları Bernard adlı bir keşiş tarafından kaleme alınmıştır.

Boniface'a verilen Selanik ile Mora'ya kadar uzanan toprakların yanı sıra Girit Adası'nın da sahibi çoktan belli olmuştu. Haçlılar ayrıca Antalya'yı da Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'na bağışlamaya karar vermişlerdi¹³¹. Ayrıca muhtemelen Filibe'nin de Renier de Trit'e verileceği çoktan belli olmuştu¹³². Kurul, bunların dışında kalan ve imparatorluğa ait olduğunu düşündükleri her yerin kime ait olacağını belirledi ve eylül sonu geldiğinde, daha sonradan Latince *Partitio Terrarum Imperii Romaniae* yani *Roma İmparatorluğu Topraklarının Paylaşılması* olarak adlandırılan anlaşma yazıya dökülmüştü¹³³. İmparatorun, Venediklilerin, Fransız Haçlıların nerelere sahip olacakları ve vasalları yükümlülükleri (Lat. *servicia*) belirlenmişti. Fiefleri belirlenen soylular ve şövalyeler, 1 Ekim'de İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'a resmen sadakat yemini ettiler¹³⁴.

İstanbul surlarından Ahtopol'e kadar uzanan Karadeniz sahili ve Vize ile Çorlu'ya kadar uzanan topraklar imparatora ait toprakların ilk kısmı olarak belirlendi. Anadolu'da güneyde Büyük Menderes Vadisi'ne, doğuda Ünye'ye kadar uzanan toprakların yanı sıra Marmara Denizi'ndeki adalar ve Midilli, İskiri, Limni, Semadirek, İstanköy, Sisam, İstendil adaları imparatora ait toprakların ikinci kısmıydı.

Venediklilere ait toprakların ilk kısmının içerisinde, Çorlu hariç olmak üzere Edirne ile Çorlu arasındaki topraklar ve Marmaraeğlisi'nden itibaren Gelibolu Yarımadası'na doğru Marmara kıyıları ile Gelibolu Yarımadası'nın limanları vardı. Yunanistan'daki Lakonya bölgesi, Epir bölgesi, Mora'daki Patras ile Modon şehirleri, Aitoliko ile çevresi, Eğriboz Adası, Kiklad Adaları ve İyon Adaları'nın yanı sıra

¹³¹ İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre, Venedik Doğu Enrico Dandolo ve Haçlı ordusunun baronları ile soyluları adına yapılan ve İstanbul'daki Papalık Legatusu San Marcello Kardinali Pietro Capuano tarafından da onaylanmış olan bu bağış, Papa III. Innocentius 31 Ekim 1206 tarihinde onayladı; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 9, Belge Numarası: 179 (180), s. 328. Papanın onay belgesi her ne kadar geç tarihli olsa da, bağışlayanların *Partitio*'yu yapan aynı 3 grup (imparator-Fransızlar-Venedikliler) olduğu dikkat çekiyor. Ayrıca Antalya gibi önemli bir limanın *Partitio*'da bulunmaması da bu bağışa *Partitio*'dan önce yapıldığına işaret ediyor.

¹³² Carile, **Storia dell'Impero latino di Costantinopoli**, s. 201.

¹³³ Venedik'teki yazmalarda kopyaları bulunan *Partitio*'nun bugüne kadar iki edisyonu yapılmıştır; bk. Carile, "Partitio", ss. 217-22; Tafel ve Thomas, **Urkunden**, I, Belge Numarası: 121, ss. 452-501. Carile tarafından yapılan edisyon anlaşmanın tüm kopyaları kullanılarak hazırlandığı için onun edisyonunu kullandım. Geoffroi de Villehardouin topraklar paylaşıldığında eylül ayı sonunun geldiğini belirtiyor; bk. Villehardouin, 302. Günümüze ulaşan *Partitio* metninin, nihai bir anlaşma metni olmaktan ziyade, muhtemelen asıl anlaşma metni hazırlarken kullanılan 1203 yılına ait Bizans malî belgelerinden birisi olduğunu düşünen tarihçiler de bulunmaktadır; bk. Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium**, s. 50 ve devamı.

¹³⁴ **Chronicon Comitum Flandrensium**, ss. 137-8.

Bulgaristan'daki Pazarcık Venediklilere verilen yerlerin ikinci kısmıydı. Besbelliydi ki Venedikliler merkezlerinden doğuya doğru uzanan deniz ticareti rotası üzerindeki yerleri hedeflemişlerdi. Başkent İstanbul'da ise günümüzdeki Beyazıt Meydanı'ndan başlayıp Ayvansaray'a kadar uzanan Haliç sahilini almışlardı¹³⁵.

Fransız Haçlıların payına düşen toprakların ilk kısmında Vize hariç olmak üzere Vize ile Tunca Nehri arasındaki topraklar, Edirne hariç olmak üzere Edirne'den Enez'e kadar Meriç Nehri çevresindeki yerler, Makri ve Gelibolu Yarımadası'nın iç kısımları yer alıyordu. Bulgaristan'daki Eski Zağra ile çevresi, Yunanistan'daki Pelagonia (Manastır) bölgesi, Tesalya bölgesi ve Atina'ya kadar uzanan topraklar Fransız Haçlıların paylarına düşen yerlerin ikinci kısmıydı¹³⁶. 1 şövalyeye düşen bir fiefin yıllık geliri 300 Anjou livréydi¹³⁷.

Partitio'nun tamamlanmasına yakın sıralarda şövalye Thierry de Loos, kayımbabası tarafından kör edilmiş son Bizans İmparatoru V. Aleksios Murtzuphlos'u Anadolu'ya geçmeye çalışırken yakaladı. V. Aleksios, kayımbabası eski İmparator III. Aleksios Angelos İmparator Baudouin'dan kaçarken, bir şekilde kayımbabasının elinden kurtulmuştu ve yeni bir üs elde etmek üzere Anadolu'ya kaçmaya çalışıyordu. Thierry de Loos onu İstanbul'a gönderdi. İmparator I. Baudouin de Flandre önde gelen tüm Haçlıları Bukoleon Sarayı'nda toplayarak ne yapılması gerektiğini istişare etti ve ortak karar uyarınca V. Aleksios Theodosius Sütunu'ndan atılarak idam edildi¹³⁸.

¹³⁵ İstanbul'da 11. yüzyılın sonu ile 1261 arasında Venediklilere ait olan mahallenin seyri hakkında ayrıntılı bilgi için; bk. David Jacoby, "The Venetian Quarter of Constantinople from 1082 to 1261: Topographical Considerations", **Novum Millennium: Studies on Byzantine History and Culture dedicated to Paul Speck** içinde, ed. Claudia Sode ve Sarolta Takács, Ashgate, Aldershot, 2001, ss. 153-170; Aygül Ağır, "Konstantinopolis'te 'Locus Venetorum' (1082-1261): Yapılar ve Olası Yerleri", **1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler**, ed. Ayla Ödekan, Engin Akyürek ve Nevra Necipoğlu, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul, 2010, ss. 324-32.

¹³⁶ Paylaşım anlaşmasında adı geçen yerlerin ayrıntılı bir dökümü için; bk. Çalışır, **Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi**, ss. 178-83.

¹³⁷ Clari, İng. çev., s. 123. Jean Longnon'a göre, 300 Anjou livré muhtelemen 1000 hyperperondu; bk. Longnon, s. 62.

¹³⁸ Villehardouin, 306-7; Clari, CVIII-CIX, s. 51; "Historia Ducum Veneticorum", ed. Henry Simonsfeld, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 14 içinde, Hannover, 1883, 15, s. 94; Khoniates, 804-05, ss. 189-190; Akropolites, 5, s. 115. Ernoul Kroniği'nde Haçlıların nerede toplandığının yanı sıra mecliste bulunan Haçlıların adları da verilmiştir: İmparatorun kardeşi Henri de Hainaut, Blois Kontu I. Louis, Montferrat Markisi Boniface, Venedik Doçu Enrico Dandolo, Renaud de Montmirail, Othon de la Roche, Adam de Wallincourt, Baudouin de Beavoir, Gilles de Trit, Guillaume de Gommegnies, Geoffroi tue l'Astie, Gobert ve Girard, Dreux d'Estruen'in 3 kardeşi, Aloul de Wrecin, Pierre de Bracieux ve André d'Urboise yer alıyordu; bk. **Ernoul Kroniği**, ss. 272-3.

1.7. Haçlıların İlk Fetihleri: Yeni Sınırların Çizilmesi

İstanbul'daki işlerin tamamlanmasının ardından, Marki Boniface eşi, üvey oğlu, adamları ve imparatorun temsilcileriyle birlikte ekim sonunda Selanik'e doğru yola çıktı ve kendisine verilen yerleri imparatorun adamlarından teslim aldı¹³⁹. Muhtemelen Selanik'i ve çevresini kontrol altına almak için üvey oğlu Manuel'i kullanarak bölgedeki Bizanslıların desteğini hedefliyordu¹⁴⁰. İmparator I. Baudouin de Flandre ise Çorlu ile Vize'nin ötesinde bulunan Trakya'daki toprakları ve Anadolu'daki toprakları vasalları aracılığıyla yönetmeye karar vermişti. Bu nedenle *Partitio*'da kendisine verilen toprakları adalar haricinde adamları arasında paylaştırdı: Edremit'i kardeşi Henri de Hainaut'ya, İznik Düklüğü'nü Blois Kontu I. Louis'ye, Dimetoka Düklüğü'nü Saint-Pol Kontu IV. Hugues'e, Filibe Düklüğü'nü Renier de Trit'ye, Sinop'u Gerard d'Estruen'e verdi¹⁴¹. Her bir düklük, yaklaşık 100-120 şövalyelik fief sahibi¹⁴².

Haçlılar 1204 yılının Kasım ayı başında toprakları ele geçirmek üzere İstanbul'dan ayrıldılar. Blois Kontu I. Louis, şövalyeleri Pierre de Bracieux ile Payen d'Orléans komutasında 120 şövalyeden oluşan orduyu 1 Kasım'da düklüğü dâhilindeki yerleri ele geçirmeleri için Anadolu'ya gönderdi. Bu ordu ilk olarak Latin topluluğu bulunan Pegai'yi¹⁴³ ardından Bandırma'yı ele geçirdi ve güneye doğru ilerlemeye devam ettiler. Lentiana'yı aldıklarında buradaki Bizanslılar da Haçlılara katıldı ve bunların komutanlığına Georgios Theophilopoulos getirildi. Sonraki hedefleri olan Poimanenon yolunda onları durdurmak isteyen İznik Hâkimi Theodoros Laskaris¹⁴⁴, ordusuyla birlikte sefere çıktı ama 6 Aralık'ta Poimanenon Kalesi önündeki ovada

¹³⁹ Villehardouin, 300.

¹⁴⁰ Marki Boniface, kendi oğlu Demetrius 1205 yılının tam olarak tarihini bilmediğimiz bir noktada doğuncaya kadar, üvey oğlu Manuel'i kullanmaya devam etti. Demetrius doğmadan önce, Katolik Kilisesi'nin desteğini almak için kendisi ve üvey oğlu adına Papa III. Innocentius'a başvuruda bulundu. Papa Innocentius 27 Kasım 1206'da ona yazdığı mektupta, sadakatini sürdürürse Kilise'nin kendisine ve üvey oğluna destek vermeyi sürdüreceğinden emin olmasını söyleyecekti; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 9, Belge Numarası: 187 (189), s. 341.

¹⁴¹ Villehardouin, 304, 335; Clari, CXI, s. 52; **Ernoul Kroniği**, s. 273.

¹⁴² Carile, **Storia dell'Impero latino di Costantinopoli**, s. 212.

¹⁴³ Günümüzde kalıntıları Karabiga (Çanakkale) yakınlarında bulunmaktadır.

¹⁴⁴ Kayınbabası İmparator III. Aleksios Angelos tarafından kendisine *despot* ünvanı verilen Theodoros Laskaris, İstanbul'un Haçlılar tarafından ele geçirilmesinden kısa süre önce eşiyle birlikte İznik'e gelerek ve bölgeyi kayınbabası adına idare etmeye başlamıştı; bk. Akropolites, 6, ss. 118-9. Theodoros Laskaris, muhtemelen Türkiye Selçuklu Devleti'nin desteğiyle İznik'i hâkimiyet altına almıştı; bk. Michael Angold, "The City Nicaea ca. 1000 – ca. 1400", **İznik: Throughout History** içinde, ed. Işıl Akbaygil, Halil İnalçık ve Oktay Aslanapa, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 33.

gerçekleşen savaşı sayıca daha az olmalarına rağmen Haçlılar hazandılar. Bu zaferin ardından Poimananon, Ulubat ve Gölyazı savaşmadan Haçlıların eline geçti. Pierre de Bracieux ile Payen d'Orléans akabinde Bursa'yı kuşattılsa da zorlu kış şartlarının da etkisiyle şehri alamadılar ve geri çekilirken bir miktar asker kaybettiler¹⁴⁵. İmparatorun kardeşi Henri de Hainaut komutasında 120 şövalyenin bulunduğu bir diğer ordu ise 11 Kasım'da başkentten ve Abydos yakınlarında Çanakkale Boğazı'nı geçerek Anadolu'ya ayak bastı. Henri Abydos'u ele geçirdi ve Karamenderes Nehri civarındaki Ermenileri yanına çekti. Ermenilerden ele ettiği bilgiler üzerine güneye doğru yönelerek hububat ile erzakla dolu Adramytteion'a geldi ve burayı savaşmadan teslim aldı. İmparator Baudouin'nın Macaire de Sainte-Menehould'un komutasında gönderdiği 100 şövalyelik üçüncü ordu da İzmit istikametinde ilerledi ve Bizanslıların boşalttığı İzmit'i alıp surları onarmaya başladı. Böylece Gölyazı ile Adramytteion arasındaki ve İstanbul Boğazı'ndan İzmit'e kadar olan topraklar birkaç ay içerisinde Haçlıların eline düştü. İmparator Baudouin'nın gönderdiği Renier de Trit komutasındaki 120 şövalyeden oluşan dördüncü ordu da doğrudan Filibe'ye yöneldi ve herhangi bir direnişle karşılaşmadan Filibe'yi aldı. Ancak bu sıralarda Bulgar Çarı Kaloyan'a bağlı askerlerin akınları şehrin çevresine kadar ulaşmıştı. O nedenle Haçlılar zaman zaman Bulgar akıncılarıyla ufak çaplı çarpışmalar da yaptılar¹⁴⁶.

Aynı sıralarda Yunanistan'da ise Selanik Senyörü Marki Boniface¹⁴⁷ fetihler yapıyordu. Selanik'in yerli zenginlerinden zorla topladığı paralarla¹⁴⁸ finanse ettiği ve Bizanslıların da bulunduğu ordusuyla Selanik'ten yola sefere çıkan Marki Boniface, önce Karaferye'den Bababoğazı Vadisi'ne kadar olan toprakları hâkimiyeti altına aldı.

¹⁴⁵ Villehardouin, 305, 319-21; Khoniates, 796-8, ss. 183-4. Bizanslı Theodoros Skoutariotes, Haçlılar tarafından ele geçirilmeden önce de Pegai'de geniş bir Latin nüfusu bulunduğunu belirtiyor; bk. Skoutariotes, s. 452. Fakat Niketas Khoniates, Pierre de Bracieux'nun Pegai'yi ele geçiremediğini belirtiyor; bk. Khoniates, 846, ss. 229-30. Georgios Akropolites, her ne kadar yanlış bir şekilde bu Haçlıların başında Henri de Hainaut olduğunu söylese de, Lentiana'daki Bizanslıların Haçlılara katıldığı ayrıntısını vermesi önemlidir; bk. Akropolites, 16, s. 153.

¹⁴⁶ Villehardouin, 310-2; Khoniates, 794-6, s. 181-2; Akropolites, 7 ve 13, ss. 118, 139; Skoutariotes, s. 425.

¹⁴⁷ Montferrat Markisi Boniface hiçbir zaman *kral* ünvanı almamıştır ve kendisine ait belgeler ile çağdaş kaynaklarda ölene kadar *marki* olarak anılmıştır; bk. Kenneth M. Setton, **The Papacy and the Levant (1204-1571)**, Cilt: I, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1976, s. 21 dn. 86. Bu yüzden bu noktadan itibaren ondan tez boyunca *Selanik Senyörü*, topraklarından da zaman zaman *Selanik Senyörlüğü* şeklinde bahsedeceğim. Onun ölümünün ardından oğlu Demetrius, 1209'da İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut tarafından kral yapılmıştır ve böylece Selanik Senyörlüğü krallık olmuştur.

¹⁴⁸ Khoniates, 794, s. 181.

Akabinde Bababoğazı Vadisi'nden geçerek Tesalya'ya giren marki, Bizans soylusu Despot Leon Sgueros'un¹⁴⁹ elinden önce Tesalya ile Boetia bölgelerini zorlanmadan aldı. Ardından da Atina şehrini teslim aldı¹⁵⁰. Atina'yı düklük olarak adamlarından Othon de la Roche'a verdi¹⁵¹. Sonrasında diğer bir adamı Jacques d'Avesnes'i Korint'i kuşatmaya gönderirken, kendisi de İnebahtı'yı kuşattı¹⁵².

Marki Boniface'ın İnebahtı'daki kuşatması sürerken, adamlarından Guillaume de Champlitte, yanına Avrupa'dan Mora'ya yeni gelmiş olan İstanbul Latin İmparatorluğu Mareşali Geoffroi de Villehardouin'nın aynı adlı yeğeni şövalye Geoffroi de Villehardouin'yı yanına alarak markinin izniyle kuşatmadan ayrıldı. İkili Mora Yarımadası'nın neredeyse tamamını ele geçirdiler ve Ahaya Prenslığı'ni kurdular¹⁵³. Öte yandan yine Marki Boniface'ın İstanbul'dan Selanik'e geldiği zamandan beri hizmetinde bulunan Bizans soylusu Mikhail Dukas, Boniface'ın hizmetinden ayrılarak Epir bölgesindeki Arta'ya geldi. Arta valisinin kızıyla evlendi ve burada bağımsız bir şekilde hüküm sürmeye başladı¹⁵⁴.

1.8. İmparator I. Baudouin'nın İnsan Kaynağı Yaratma Çabaları

Haçlı orduları yeni topraklarda fetihleri sürdürürken İmparator I. Baudouin de Flandre, Blois Kontu I. Louis, hasta olan Saint-Pol Kontu IV. Hugues ve Venedik Doçu Enrico Dandolo İstanbul'daydı¹⁵⁵. Bu sıralarda, Dördüncü Haçlı Seferi için Papa III. Innocentius tarafından *legatus*¹⁵⁶ olarak atanan San Marcello Kardinali Pietro Capuano ve Santa Prassede Kardinali Pietro Soffredo, İmparator Baudouin'nın yazın yaptığı davet üzerine İstanbul'a geldiler. Kardinal Pietro Capuano ilk olarak Dördüncü Haçlı

¹⁴⁹ Aslen Anabolulu olan Leon Sgueros, 1202'de Argos'u ele geçirerek hüküm sürmeye başlamıştı. 1203'te Korint'i, 1204 Yaz'ında Atina çevresini yağmalamıştı. 1204 yılında Thebai'yi aldıktan sonra Larissa'ya gelen Leon Sgueros, burada yazın Selanik'ten kaçan eski Bizans İmparatoru III. Aleksios'la karşılaştı ve onun yanındaki kızı Eudokia'yla Korint'te evlendi. III. Aleksios da Leon'a *despot* ünvanı bahşetti; bk. Khoniates, 800-04, 186-9; Akropolites, 8, s. 123; Skoutariotes, s. 453.

¹⁵⁰ Khoniates, 799, ss. 185-6; Andrea Dandolo, s. 282.

¹⁵¹ Albericus Trium Fontium, s. 885.

¹⁵² Villehardouin, 324.

¹⁵³ Guillaume de Champlitte ile Geoffroi de Villehardouin'nın Mora'daki ilk fetihleri ve Ahaya Prenslığı'nin kuruluşu hakkında; bk. **The Chronicle of Morea**, ss. 108-21; Villehardouin, 325-7, 328-30; Setton, **The Papacy and the Levant I**, ss. 24-6

¹⁵⁴ Villehardouin, 301.

¹⁵⁵ Villehardouin, 314.

¹⁵⁶ *Legatus*, papa tarafından belirli bir mesele hakkında çoğunlukla kardinaller arasından seçilen yetkili üst düzey din adamıdır. Görevleriyle ilgili kararları papa adına ona danışmadan karar verme yetkisine sahiptir; bk. F. L. Cross, "Papal legate", **The Oxford Dictionary of the Christian Church**, Oxford University Press, New York, 1997, ss. 963-4.

Seferi sırasında Zara'nın yağmalanması sebebiyle hâlâ aforozlu olan Venediklilerin aforozunu kaldırdı¹⁵⁷. Ardından 1 yıl boyunca İstanbul'da kalacak Haçlıların hac yeminlerini yerine getirmiş sayılacağını, Kutsal Topraklara gitmelerine gerek olmadığını ilan etti ve böylece Dördüncü Haçlı Seferi resmen sona erdi. Kardinal Pietro Capuano'nun icraatlarını, daha sonra Selanik üzerinden Roma'ya gelen diğer legatus Kardinal Pietro Soffredo'dan öğrenen Papa III. Innocentius, kardinalin yaptıklarından hiç hoşnut olmadı¹⁵⁸. Ayrıca Mart Anlaşması'nda İstanbul Kilisesi'nin malları ile mülklerine ganimet malı muamelesi yapıldığı için anlaşmayı onaylamadı¹⁵⁹.

İmparator Baudouin ayrıca bu sıralarda çiçeği burnunda devletine insan kaynağı bulmaya ve topraklarında Katolik Kilisesi'nin hâkimiyetini artırmaya çalışıyordu. Cambrai, Artois, Théroutanne ile Tournai piskoposlarına gönderdiği mektupta piskoposlardan insanların gelip ordusuna katılmaları için vaaz vermelerini ve teşvik etmelerini istiyordu¹⁶⁰. Aynı şeyi muhtemelen Papa III. Innocentius'tan da istemişti¹⁶¹. Baudouin kardeşi Namur Kontu I. Philippe ile Flandre Kontluğu'ndaki vekiline yazdığı başka bir mektupta ise oralardan İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım etmek için gelecek kişilere Flandre Kontluğu'nun gelirinden ödeme yapmalarını emretti¹⁶². İmparator papadan ayrıca İstanbul'a din adamları, dinî kitaplar ve kilise işlerini düzenlemeleri için temsilciler göndermesini de rica etmişti¹⁶³. *Partitio*'da kendi payına düşen yerleri ele geçirmek için henüz yeterli insan kaynağına sahip olmadığını düşünen

¹⁵⁷ **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 202, s. 352.

¹⁵⁸ "Gesta Innocentii III", **Patrologia Latina** 214 içinde, ed. J. P. Migne, Paris, 1855, XCV, s. CXLII. Papa III. Innocentius kardinalin yaptıklarından habersiz olduğu için 1205 ilkbahar'ında Haçlılara Filistin'e geçmeden önce 1 sene daha İstanbul Latin İmparatorluğu hizmetinde kalmalarını emretmişti; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numarası: 64 (63), 108-9. Ancak olanı biteni öğrenince, 12 Haziran 1205'te Kardinal Pietro Capuano'ya mektup yazarak Filistin'deki Haçlıları sorunlar içerisinde bırakarak İstanbul'a gittiği için ve İstanbul'daki Haçlıları yeminlerinden azade ettiği için kardinali azarladı; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numarası: 127 (126), ss. 230-3. Kardinal Pietro Capuano'nun 1204 ilkbahar'ında aldığı bu karar uyarınca, İstanbul'daki Latinlerin Haçlı seferi resmen sona erdiği için, bu noktadan itibaren *Haçlılar* ifadesi yerine *Latinler* ifadesini kullanacağım.

¹⁵⁹ **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 208, s. 367; Andrea, İng. çev., s. 150.

¹⁶⁰ Bk. **Patrologia Latina** 209, Belge Numarası: 9, ss. 927-8.

¹⁶¹ İmparator I. Baudouin de Flandre 1204 Mayıs'ında taç giymesinden sonra 1205 Mart'ına kadar yaşanan olayları anlattığı bir mektubu Papa III. Innocentius'a göndermiş ancak bu mektubun orijinali günümüze ulaşmamıştır. Mektubun varlığından kardeşi Henri de Hainaut'nun imparatorluğun yönetimini üstlendikten sonra 5 Haziran 1205'te yazdığı mektup sayesinde haberdarız; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numarası: 132 (131), s. 239.

¹⁶² Bunu Papa III. Innocentius'un Soissons Piskoposu Nivelon'ya yazdığı 10 Aralık 1206 tarihli mektuptan öğreniyoruz; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 9, Belge Numarası: 195 (197), s. 351.

¹⁶³ **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numaraları: 70 (69) ve 71 (70), ss. 126-30; **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 9, Belge Numarası: 140, s. 252.

imparator, batı Anadolu'daki Neokastra Düklüğü'nü 1205 Mart ayında Hospitalier Şövalyeleri Tarikatı'na bağışladı¹⁶⁴. Böylece köklü bir askerî tarikatın yeni kurulan Haçlı devletinde aktif rol almasını sağlamak istiyordu.

1.9. Trakya İsyanı ve Bulgar Çarlığı'nın Trakya Üzerine İlk Seferi: Edirne Savaşı

*Latinler*¹⁶⁵ bir takım bölgeleri ele geçirmişlerdi ama bu sağlam bir şekilde ellerinde tutacakları anlamına gelmiyordu. Her ne kadar askerî kuvvete sahiplerse de nüfus bakımından azınlıklardı ve bu uzun süre hâkim olmak istiyorlarsa yerel halkla uyumlu geçinmeleri gerekiyordu. Fakat özellikle Trakya'daki Latin hâkimler Bizanslı halka iyi davranmadılar¹⁶⁶. Hizmetlerine girmek isteyen Bizanslı elitleri de güçlerine güvenerek geri çevirmiştiler. En nihayetinde bu Bizanslı soylular Bulgar Çarı Kaloyan tarafından kabul edildiler. Çar daha önce Haçlılarla iyi ilişkiler kurmak istemiş ancak kendisini imparatorluğa ait toprakları gasp eden gayrimeşru bir hükümdar olarak gören Haçlılar tarafından geri çevrilmişti¹⁶⁷. Kaloyan, geçen senelerde Macaristan Krallığı'na karşı mücadelesinde elini güçlendirmek için Papa III. Innocentius'tan kendisini *imparator* olarak taçlandırmasını istemiş ve uzun müzakerelerin sonucunda 8 Kasım 1204'te *kral* olarak taç giymişti¹⁶⁸. Sonrasında yüzünü doğuya dönen fırsatı bulan Kaloyan, şimdi Haçlıları kendisine rakip olarak görmeye başlamıştı¹⁶⁹. Trakya'ya bir yağma seferine düzenlemeye hazırlandığı için, hizmetine giren Bizanslıları 1205

¹⁶⁴ J. Delaville le Roulx (ed.), **Cartulaire général de l'Ordre des Hospitaliers**, Cilt: 2, Paris, 1897, ss. 47-8; Hendrickx, "Régestes", s. 30. Hem Roulx hem de Hendrickx burasının yanlış bir şekilde Navarin civarındaki Neokastro olduğunu düşünüyorlar; bk. Roulx, **Cartulaire II**, s. 47; Hendrickx, "Régestes", s. 30. Halbuki İmparator I. Baudouin'nın bağış belgesinde "bizim efendisi olduğumuz ve mülkümüz olan Neocastri düklüğü" (*ducatus Neocastri, qui noster dominicus est et proprius*) ifadesi geçiyor; bk. Roulx, **Cartulaire II**, s. 48. Nitekim *Partitio*'da batı Anadolu'daki Neokastra vilayetinin (*Provincia Neocastri*) imparatora ait olduğu açıkça belirtiliyor; bk. Carile, "Partitio", s. 218.

¹⁶⁵ *Latinler* ifadesiyle tez boyunca milliyeti fark etmeksizin Katolikleri ve İstanbul Latin İmparatorluğu'na tabi yerleşimcileri kastediyorum.

¹⁶⁶ Villehardouin, 303.

¹⁶⁷ Bulgar Çarı Kaloyan'ın öncelikli hedefi Macaristan'dı ve bu yüzden o sıralarda İstanbul'la ilişkilerinde sorun çıkmasını istemiyordu; bk. Francesco Dall'Aglio, "The Opposition between Bulgaria and the Latin Empire of Constantinople: A Necessary Hostility?", **Medieval Bosnia and South-East European Relations: Political, Religious, and Cultural Life at the Adriatic Crossroads** içinde, ed. Dzenan Dautović, Emir O. Filipović ve Neven Isailović, ARC Humanities Press, Amsterdam, 2019, ss. 74-6; Filip Van Tricht, "A Comparison of the Battles of Adrianople (1205) and Philippopolis (1208). Event, Impact and Resonance", **Tarih Öncesinden Cumhuriyete Edirne Üzerine Araştırmalar** içinde, ed. Ergün Karaca, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021, s. 71.

¹⁶⁸ Dall'Aglio, ss. 66-73; H. Ömer Özdemir, "Bulgar Kralı Kaloyan (1197-1207): Bölgesel Bir Güç Olma Çabaları ve Haçlılara Karşı Mücadeleleri", **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, Cilt: 14, 2024, ss. 46-53.

¹⁶⁹ "Gesta Innocentii III", CVIII, ss. CXLVII- CXLVIII.

İlkbahar'ında yapacağı seferde kullanmak üzere kışın Trakya'ya gönderdi ve halkı ayaklanmaya teşvik etmeleri talimatı verdi¹⁷⁰.

Böylece Şubat 1205'te, Latin ordularının büyük bir kısmı Anadolu'dayken, şartlar olgunlaşınca İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Trakya'daki şehirlerinde ayaklanmalar aynı anda başladı. Senyörleri Saint-Pol Kontu IV. Hugues'ün İstanbul'da hasta yatağında yatmasını fırsat bilen Dimetoka'daki Bizanslılar, şehirdeki az sayıdaki Fransız garnizona saldırarak onların çoğunu öldürdüler. Buradan kurtulmayı başaran Fransızlar Venediklilere ait Edirne'ye canlarını zor attılar lakin Edirne halkı da aynı şekilde isyan başlattı. İsyancılarla anlaşılan Latinler Çorlu'ya gitme izni kopardılar ancak her yerden ayaklanma haberleri geliyordu. Çorlu'da da kendilerini güvende hissetmedikleri için daha müstahkem olduğunu düşündükleri Lüleburgaz'a gelip yerleştiler. Yöre halkı 3 gün içinde toplanıp Lüleburgaz'ı kuşattı ancak Latinler huruç harekâtıyla onları dağıtmaya muvaffak oldular ve İstanbul'a haber gönderdiler. Akabinde huruç harekâtından kazandıkları özgüvenle Lüleburgaz'ı boşaltıp yeniden Çorlu'ya gelip yerleştiler. Aynı sıralarda Vize de isyancıların kontrolüne geçmişti. Çorlu hariç Trakya'daki tüm şehirlerde isyan çıktığı haberi başkentteki İmparator I. Baudouin'ya mart ayında ulaştı¹⁷¹.

İmparator Baudouin durumun ciddiyetini anlayarak hazırlıklara başladı. Önce Anadolu'daki orduları başkente çağırdı. Ardından İmparatorluk Mareşalı Geoffroi de Villehardouin ile Manassès de l'Isle'n az sayıda askerle önden Çorlu'ya gönderdi. İmparator hazır olan askerleri her gün Çorlu'ya gönderdi ve dördüncü gün sonunda orada 80 şövalye toplandı. İmparatorluk Mareşalı Geoffroi ile Manassès yeterince askerleri olduğuna kanaat getirince imparatorun gelişini kolaylaştırmak amacıyla Edirne istikametinde ilerlemeye karar verdiler ve sakinleri tarafından terk edilmiş olan Lüleburgaz'a geldiler. Lüleburgazlılar Latinlerin oraya yerleştiklerinden habersiz oldukları için geceleyin şehirlerine yeniden girmeyi denediler ancak Latinler tarafından kılıçtan geçirildiler. Mareşalı Geoffroi ile Manassès komutasındaki Latinler ertesi gün

¹⁷⁰ Bizanslı Niketas Khoniates çoğu Tesalyalı Bizans soylusunun önce Selanik Senyörü Boniface'a ardından da İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre'a hizmet etmek istediklerini ama ikisi tarafından geri çevrilince Bulgar Çarı Kaloyan'ın hizmetine girdiklerini belirtiyor; bk. Khoniates, 808-9, ss. 194-5.

¹⁷¹ Villehardouin, 335-9; **Ernoul Kroniği**, 274-5; Khoniates, 809-10, 194-5.

Babaeski'ye gelip orada da bir gece kaldıktan sonra Havsa'ya yerleştiler. Burada imparatorun gelişini beklemeye karar verdiler. Bu arada onların önünden kaçan Bizanslılar da artık Çar Kaloyan'ın sancaklarının dalgalandığı Edirne'ye sığınmışlardı. Daha batıda Filibe Senyörü Renier de Trit de aynı sebeplerden ötürü zor durumdaydı. Bölge ahalisi ayaklanmıştı ve Çar Kaloyan'ın birlikleri hem Filibe hem de Stenimachos çevresinde cirit atıyordu. Şövalyelerini yitiren Renier'nin bu iki yerde elinde sadece 15 şövalyesi kalmıştı¹⁷².

İmparator Baudouin'nın Anadolu'daki ordularından en önce İstanbul'a ulaşan İzmit'teki Latinler oldu. Bu birlikteki 100 şövalyenin yanına kendisi de 40 şövalye ekleyen imparator, diğer orduları beklemeden Edirne'ye doğru yola çıktı ve 28 Mart'ta önden yolladığı Mareşali Geoffroi ile Manassès'nin bulunduğu Havsa'ya ulaştı. İmparator Baudouin adamlarıyla istişare ettikten sonra Anadolu'dan gelecek olan diğer Latinleri beklemeyerek ertesi gün Edirne'yi kuşatmaya karar verdi¹⁷³.

29 Mart günü İmparator I. Baudouin, 220 şövalyenin bulunduğu ordusuyla birlikte Edirne önlerine geldi ve şehri kuşatmaya başladı. Edirne'nin çift hendeği vardı. Ayrıca burçların üzerlerinde yanmayan derilerle örtülü ahşap kuleler ve kulelerin üzerinde de mancınıklar bulunuyordu. İmparatorun ordusu şehri kuşatmaya yeterli gelecek sayıda değildi. Neyse ki 1 Nisan'da Venedik Doğu Enrico Dandolo, Venediklilerle beraber İstanbul'dan gelerek kuşatmaya katıldı. Bu durum asker sayısını ikiye katladı lakin tüm sorunlar bitmemişti. Ordunun erzağa ihtiyacı vardı. Yöredeki isyancılardan ötürü satıcılar Latin ordugâhına gelemiyorlardı ve sayılarının az olmasından ötürü Latinler de ordugâhı güvenle bırakıp çevreye akın düzenleyemiyorlardı. Venediklilerin kuşatmaya katılması sayı yönünden rahatlamalarına yol açınca, Blois Kontu I. Louis 3 Nisan'da ordunun yarısından fazlasıyla beraber yiyecek akınına çıktı. Kont Louis askerlerle Kuleliburgaz'a gelerek saldırdıysa da bir şey elde edemeyip geri döndü. Latinler 3-10 Nisan arasını kuşatma aletleri hazırlamakla ve lağım kazarak geçirdiler. Onlar bir

¹⁷² Villehardouin, 340-6; Khoniates, 810-1, ss. 195-6.

¹⁷³ Villehardouin, 347-9. Bu arada önde gelen soylulardan Saint-Pol Kontu IV. Hugues 1 Mart 1205'te İstanbul'da hasta yatağında ölmüştü. Kont Hugues, Mangana semtindeki Aya Yorgi Kilisesi'ne gömüldü; bk. Villehardouin, 334; **Ernoult Kroniği**, s. 281; Khoniates, 810, s. 195.

yandan suları döverken Edirne'deki Bizanslılar hem gedikleri kapatıyor hem de lağım için tedbir alıyorlardı¹⁷⁴.

Latinler Edirne surlarını döverken Bulgar Çarı Kaloyan'ın Kuman Türklerinin de bulunduğu ordusuyla birlikte Edirne'ye yaklaştığı haberi ordugâha ulaştı. İmparator Baudouin, olası bir saldırıda Mareşal Geoffroi ile Manassés de l'Isle'nin kampı saldırılara karşı korumasını ve geri kalan herkesin savaşmak üzere hazır olmasını emretti. Ancak ordusu çoğunlukla hafif zırhlı birliklerden oluşan Çar Kolayan'ın, ağır zırhlı Latin şövalyeleriyle açıktan bir savaş yapmaya niyeti yoktu. Bu yüzden taciz etme ve yıpratma stratejisi izledi. 13 Nisan'da Edirne'ye 10-15 km uzaklıktayken Kuman Türklerini çayırarda otlayan Latinlere ait atlar ile koyunlara saldırımları için önden gönderdi ve onlar da görevlerini başarıyla yerine getirerek şövalyelere ait pek çok atı ok atışlarıyla kullanılamaz hâle getirdiler¹⁷⁵. Ayrıca çevrede hâlâ erzak arayan irili ufaklı Latin gruplarına da zarar verdiler¹⁷⁶. Latin ordusunun önde gelenleri aldıkları bu zararlardan sonra akşamleyin İmparator Baudouin'nın huzurunda bir savaş meclisi topladılar ve şayet bir daha buna benzer bir saldırı olursa, kampı koruyacaklar dışındaki askerlerin kampın dışında savunma pozisyonunda beklemesine ve sonrasında ellerine fırsat geçerse de Kumanları kovalamaya karar verdiler. Alınan kararlar tüm ordugâhta duyuruldu¹⁷⁷.

Nitekim 14 Nisan günü, öğleden sonra Kuman atlı okçuları komutanları Kotzas liderliğinde Latin kampına benzer bir saldırı daha düzenlediler. Latinler bu sefer kararlaştırdıkları üzere kampın önünde savunma pozisyonu aldılar. Ancak Blois Kontu I. Louis emredilenin aksine şövalyeleriyle birlikte Kumanların üzerine doğru hücumla kalktı. Bunun üzerine onun tek başına savaşırsa hayatını kaybedeceğinden endişe eden İmparator Baudouin da 200 şövalyeyle beraber kontun birliğinin arkasından gitti. 5-6 kilometrelik bir takipten sonra imparatorla kontun birlikleri birleştiler ancak şimdi Tunca Nehri'nin doğusundaki bataklıklardan birisinde bulunuyorlardı ve dahası Kumanların onları çekmek istedikleri kapandalar. Kovaladıkları Kuman birlikleri geri

¹⁷⁴ Villehardouin, 350-3; **Ernoul Kroniği**, 276-7; Khoniates, 811-2, s. 196. Edirne'nin o dönemdeki istihkamları için ayrıca; bk. Khoniates, 821-2, s. 205.

¹⁷⁵ Villehardouin, 354-5; Khoniates, 812, s. 197.

¹⁷⁶ **Ernoul Kroniği**, s. 276.

¹⁷⁷ Villehardouin, 356; **Ernoul Kroniği**, s. 277.

döndüğü gibi etrafta pusuda bekleyen diğer Kumanlar da aniden meydana çıkarak ok atmaya başladılar. Kont Louis iki yerinden oklarla yaralanıp atından düştü ancak kaçmayı reddetti. Latin birliklerinde bulunan ve savaş tecrübesi olmayan askerler korkup dağıldı. İmparator Baudouin onları toparlamaya çalıştıysa da çabaları netice vermedi. Yaklaşık 300 şövalye öldükten sonra esir alınan Kont Louis oracıkta öldürülürken İmparator Baudouin Çar Kaloyan'a götürüldü¹⁷⁸. Latin ordusundaki şövalyelerin 4'te 3'ü kılıçtan geçirilmişti.

1.10. Latin Ordusunun Edirne'den Tekirdağ'a Çekilişi

Ordugâhı korumakla görevli olan İstanbul Latin İmparatorluğu Mareşali Geoffroi de Villehardouin ile Manassés de l'Isle kamptan ayrılarak akşama kadar çarpışma alanından kaçıp darmadağın halde dönen askerleri topladılar. Kumanlar onları ok atışlarıyla taciz etseler yerlerini korudular ve geceleyin Kumanlar çekildi. Mareşal Geoffroi de Villehardouin sayıları az olduğu için Edirne önlerindeki kampta bulunan Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya haber göndererek yanına çağırdı. Doç askerleriyle birlikte Fransızların yanına gelince, mareşal doçla baş başa konuşarak olanı biteni anlattı. Bunun üzerine ikili İstanbul'a geri çekilmeye karar verdiler ancak iyi planlamaları gerekiyordu. Çünkü geri çekilişleri anlaşılacak olursa büyük sıkıntıya düşerlerdi. Bu yüzden şöyle bir ricat planı yaptılar: Beraber kampa döndükten sonra mareşal birliğiyle ordugâhın dışında beklerken, doç kamptakilerle İstanbul'a dönmek üzere gece karanlığında harekete geçecekti. Böylece 14 Nisan'ı 15 Nisan'a bağlayan planlarını uygulamaya koydular. Geri çekilişlerini gizlemek için çadırlarının önlerinde yaktıkları ateşleri söndürmemişlerdi. Acele etmeden Tekirdağ'a doğru yola koyulmaya başladılar ve kısa süre sonra onlardan ayrılan 25 şövalyenin bulunduğu bir birlik

¹⁷⁸ Villehardouin, 357-60; **Ernoul Kroniği**, ss. 277-8; Clari, CXII, ss. 52-3; Khoniates 813-4, s. 197-8. Keşiş Aubry, çarpışmanın bataklıkta (*in paludibus aquosis*) gerçekleştiği ayrıntısını ekliyor; bk. Albricus Trium Fontium, s. 885. Kaynakların hiç birisi İmparator Baudouin ile Kont Louis'in herhangi bir nehri geçtiğini söylemiyor. Dolayısıyla çarpışmanın Tunca Nehri'nin yahut Meriç Nehri'nin doğusundaki bir bataklık alanda gerçekleştiği anlaşıyor. Buna ek olarak, birazdan aşağıda göreceğimiz üzere Latin ordusu Edirne'den Tekirdağ'a doğru çekilirken ilk olarak Edirne'nin güneyindeki Uzunköprü'ye gelecekti. Şayet çarpışma Edirne'nin güneyinde, Meriç Nehri'nin doğusunda gerçekleşmiş olsaydı Uzunköprü yolu Kumanların kontrolünde olacağı için Latin ordusu oraya yönelmezdi. Bu sebeplerden ötürü Kumanların İmparator Baudouin ile Kont Louis'yi tuzağa düşürdükleri bataklık alan Tunca Nehri'nin doğu kıyısında olmalıdır.

durumu bildirmek üzere hızlıca İstanbul'a doğru devam ederek ertesi gün başkente ulaştı¹⁷⁹.

Edirne'den sessiz sedasız Meriç Nehri'ni takip ederek güneye doğru yönelen mağlup Latin ordusu Uzunköprü'ye yaklaştı. İmparator Baudouin'nın çağrısına cevap vererek Anadolu'dan gelen Blois Kontu Louis'nin şövalyeleri Pierre de Breceux ile Payen d'Orléans bu sıralarda Uzunköprü'de bulunuyorlardı. İki grup karşılaşınca Edirne'den gelenler olanı biteni anlattılar ve yeni gelenler daha canlı oldukları için artçılık görevini üstlendiler. Böylece 15 Nisan günü Hayrabolu'ya geldiler ve burada geceye kadar dinlenmeye karar verdiler. Bu arada gündüz olup da Latinlerin Edirne'den çekildikleri ayyuka çıkınca, Bulgar Çarı Kaloyan onların peşine düşmüş ve Hayrabolu'nun 4-5 km yakınına kadar gelmişti. Geceleyin Latinler çarpışmaya hazır halde Hayrabolu önlerinde beklediler ancak herhangi bir saldırı gerçekleşmedi. 16 Nisan'da Hayrabolu'dan tekrar yola koyulan Latinler *Partitio*'da Venediklilere ait olan Tekirdağ'a geldiler ve buradan İstanbul'a ulaklar göndererek kendileri için endişe etmemelerini ilettiler. Ulakların İstanbul'a vardığı gün 5 büyük Venedik gemisindeki 7000 Latin memleketlerine dönmek üzere hazırlanıyorlardı. Mart Anlaşması uyarınca İstanbul'da kalmaları gereken 1 yıllık süre tamamlanmıştı. İstanbul'da bulunan Papalık Legatusu Kardinal Pietro Capuano başta olmak üzere şehirde bulunan ileri gelenler böylesi zor bir durumda imparatorluğu terk etmemeleri için onlara yalvardılar lakin çabaları netice vermedi. İstanbul'dan yelken açan bu gemiler 17 Nisan'da mağlup Latin ordusunun bulunduğu Tekirdağ'a geldiler. Önde gelen Latin baronları da onlara yalvardı fakat 18 Nisan sabahı Avrupa'ya doğru yola koyuldular¹⁸⁰.

1.11. Henri de Hainaut'nun Naipliği Üstlenip Orduyla İstanbul'a Çekilmesi

Trakya'da bunlar olurken, İmparator Baudouin'nın kardeşi Henri de Hainaut Anadolu'da, Adramytteion'daydı. İznik Hâkimi Theodoros Laskaris'in kardeşi Konstantinos Laskaris komutasında Adramytteion'u geri almak üzere bir ordu gönderdiğini Ermenilerden haber alınca hazırlıklarını yapmıştı. Henri bu orduyu 19 Mart 1205'te şehir önlerinde mağlup Konstantinos Laskaris'i öldürmüş ve böylece

¹⁷⁹ Villehardouin, 362-8; **Ernoul Kroniği**, s. 278; Akropolites, 13, s. 140.

¹⁸⁰ Villehardouin, 369-79; **Ernoul Kroniği**, s. 279.

hâkimiyetini sağlamlaştırmıştı¹⁸¹. Henri bu zaferden elde ettiği yüklü ganimetlerin keyfini çıkarırken, kardeşi İmparator I. Baudouin'dan Trakya'daki isyanı haber almış ve imparator tarafından orduya çağrılmıştı. Theodoros Laskaris'le 1 yıllık ateşkes¹⁸² yaptıktan sonra derhal yola koyulan Henri de Hainaut, 500 şövalye ve on binlerce Ermeniyle birlikte Abydos'ta Çanakkale Boğazı'nı geçti ve yöredeki Bizanslılardan Edirne Savaşı'nda olanları öğrendi. Bozgunundan kurtulan Latinlerin Tekirdağ'da olduğunu haber alınca yanına az sayıda şövalye alarak hemen o tarafa yöneldi. Henri de Hainaut Chortokopeion adlı köydeyken, Henri gibi İmparator I. Baudouin'nın yaptığı çağrıya uyup Filibe'den gelen yaklaşık 1000 şövalye ve İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin'nın yeğeni Anseau de Courcelles 100 şövalye ile 500 atıyla birlikte oraya geldi. Ertesi gün Henri de Hainaut yanlarına bu Latinleri de alarak nihayet mağlup Latin ordusunun bulunduğu Tekirdağ'a ulaştı¹⁸³.

Tekirdağ'da durum değerlendirmesi yapan Latinler, imparatorun akıbeti belli oluncaya kadar Henri de Hainaut'yu naip olarak imparatorluğun idaresini üstlenmesine karar verdiler. Şimdi yapılması gereken ilk iş orduyu daha fazla zarar görmeden İstanbul surlarının içerisine sokmaktır. Kuman akınları Edirne'nin ötesine, İstanbul surlarına kadar dayanmıştı. Bu nedenle geri çekilme zorlu olacaktı. O sıralarda hasta olan Venedik Doçu Dandolo Tekirdağ'a Venediklilerden oluşan bir garnizon bıraktı ve Latin ordusu *Via Egnatia*'yi¹⁸⁴ takip ederek İstanbul'a doğru yürüyüşe geçti. *Partitio*'da imparatorun payına düşen Silivri'ye gelince bu sefer Naip Henri de Hainaut buraya bir garnizon buraktı. Ve en sonunda 3 günlük bir yolculuğun ardından Latin ordusu İstanbul'a ulaştı. Tekirdağ ile Silivri hariç tüm Trakya'daki tüm topraklar ve sahil

¹⁸¹ Villehardouin, 322-3. Bizanslı Niketas Khoniates, Henri de Hainaut'nun mağlup ettiği kişinin Alaşehir Hâkimi Theodoros Mangaphas olduğunu belirtiyor; bk. Khoniates, 798-9, ss. 184-5. Tarihçi Jean Longnon, bu bilgiden hareketle, İznik birliklerinin Theodoros Mangaphas'a destek vermek üzere gönderilmiş olabileceğini düşünüyor ki mantıklıdır; bk. Longnon, ss. 68-9. Kimi tarihçiler ise Khoniates'i daha muteber bularak Adramytteion önlerinde mağlup olan ordunun komutasında sadece Alaşehir Hâkimi Theodoros Mangaphas bulunduğunu düşünmektedir; bk. Geyik, ss. 148-9 dn. 632. Ancak benim görüşüme göre, İznik Hâkimi Theodoros Laskaris'in kardeşi Konstantinos Laskaris kesinlikle bu savaşta yer almış olmalıdır zira bu savaştan sonra dönemin kaynaklarında hayatta olduğuna bir bilgi bulunmamasından öldüğü anlaşıyor. Haçlıların İstanbul'u tamamen ele geçirdiği günün sabahı (13 Nisan 1204) Ayasofya'da imparator seçilecek kadar önemli olan birisinin (bk. yukarıda ss. 26-7) kaynaklardan birden bire yok olmasının başka mantıklı açıklaması yoktur. Hatta Theodoros Laskaris'in kendisini hemen *imparator* ilan edememesinin sebeplerinden birisi budur; bk. Angold, "The City Nicaea", s. 33.

¹⁸² Hendrickx, "Régestes", 39-40.

¹⁸³ Villehardouin, 380-4; **Ernoul Kroniği**, ss. 279-80; Khoniates 814, s. 198.

¹⁸⁴ Draç-Selanik-İstanbul arasında uzanan tarihî Roma kara yoludur.

yerleşimleri Latinlerin ellerinden çıkmıştı¹⁸⁵. Kuman akıncılar Trakya kırsalının altını üstüne getiriyorlardı¹⁸⁶.

Biraz olsun soluklanma imkânı bulunca Naip Henri de Hainaut derhal Avrupa'dan yardım istemeye karar verdi. Bu iş için haziran ayının başında Soissons Piskoposu Nivelon ve şövalyeler Nicolas de Mailly ile Jean Bliaud elçi olarak belirlendi¹⁸⁷. Naip Henri Avrupa'daki hükümdarlar ile prenslere ve Papa III. Innocentius'a hitaben kaleme aldığı mektupları da elçilere verdi¹⁸⁸. Bu arada İstanbul Patriği Tomasso Morsini de İstanbul'a gelmişti. Yeni patrik orta boyluydu ve boyuna göre kiloluydu¹⁸⁹. Tomasso Roma'da papa tarafından patrik olarak takdis edildikten sonra ondan bu hususta bir mektup alarak Venedik'e dönüp bir filo hazırlamış ve bu filoyla Ragusa'yı ve Draç'ı Bizanslılardan aldıktan sonra ilkbahar sonunda İstanbul'a gelmişti¹⁹⁰. Venedik Doçu Enrico Dandolo ise 1 Haziran'da İstanbul'da hayatını kaybetti ve Ayasofya'ya defnedildi¹⁹¹.

1.12. Naip Henri de Hainaut'nun Savunma Hamleleri

Artık yaz mevsimi geldiği ve ganimete doydukları için Bulgar Çarlığı ordusunda bulunan Kuman Türkleri Bulgar Çarı Kaloyan'ın ordusundan ayrıldılar. Bunun üzerine Kaloyan da Selanik civarlarına yönelmeye karar verdi. İstanbul'da bulunan Naip Henri de Hainaut bu durumu öğrenince Trakya'daki şehirleri tekrar itaat altına almaya karar verdi. Orduyla birlikte İstanbul'dan yola çıkarak herhangi bir güçlük çekmeden Vize,

¹⁸⁵ Villehardouin, 385-7; Andrea Dandolo, 281.

¹⁸⁶ Henri de Hainaut'nun Anadolu'dan yanında getirdiği ve Marmara sahilinde bıraktığı Ermenilerin çoğu da bu akınlar sırasında öldürüldü; bk. **Ernoul Kroniği**, s. 280.

¹⁸⁷ Villehardouin, 388.

¹⁸⁸ Radulphus de Coggeshall, s. 161. Naip Henri de Hainaut'nun Avrupa'daki hükümdarlardan ve Papa Innocentius'tan yardım istediği Blakhermai Sarayı'nda haziran ayında yazdığı mektuplar için; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numarası: 132 (131), ss. 239-43; Rudolf Pokorny, "Zwei unedierte Briefe aus der Frühzeit des Lateinischen Kaiserreichs von Konstantinopel", **Byzantion**, Cilt: 55, Sayı: 1, 1985, ss. 199-202. İki mektup da neredeyse birbirinin aynısıdır ve Edirne Savaşı'nın ayrıntılarına dair kayda değer bir bilgi sağlamaz. Hristiyanlığın ve Kutsal Topraklar'ın kaderinin, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kaderine bağlı olduğu savına dayanan propogandist bir üslubu vardır.

¹⁸⁹ İstanbul Latin Patriği Tomasso Morsini'nin dış görünüşünün tasviri için; bk. Khoniates, 854 ve 855, s. 237.

¹⁹⁰ Andrea Dandolo, s. 281; Salimbene de Adam, I, s. 36. Papa Innocentius'un Patrik Tomasso Morsini'ye verdiği mektup, İmparator I. Baudouin'a patriği layıkıyla karşılamasını öğütlediği 21 Ocak 1205 civarına tarihlenen mektup olabilir; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 7, Belge Numarası: 204, ss. 359-60.

¹⁹¹ Villehardouin, 388; Andrea Dandolo, s. 281; "Historia Ducum Veneticorum", 14, s. 94. Andrea Dandolo, doğun ölüm tarihini 1 Haziran olarak veriyor. Ancak Ernst Gerland, Naip Henri de Hainaut'nun Papa III. Innocentius'a yazdığı 5 Haziran 1205 tarihli yardım mektubunda doğun ölümünden bahsedilmediği için doğun o tarihten sonra ölmüş olması gerektiğini belirtiyor; bk. Gerland, s. 57 n. 3.

Lüleburgaz, Çorlu ve Kermeyan'ı tekrar aldı¹⁹². Kermeyan'ın Bizanslı ahalisini Kaloyan'a yardım ettikleri için ibret-i alem olsun diye kılıçtan geçirdi¹⁹³. Ardından Edirne önlerine gelen Henri kuşatma aletleri inşa edemeyeceği için Uzunköprü'ye yöneldi. Latin ordusu Uzunköprü'ye doğru ilerlerken Meriç Nehri'ni geçen Çar Kaloyan'ın hafif zırhlı atlı okçuları ile isyancı Bizanslılar tarafından hırpalandı ve erzak elde etmekte güçlükler yaşadı. Ordu zorlukla Uzunköprü'ye ulaşsa da bu sefer de salgın hastalık çıktı. Latinler ağustos'a kadar buradan ayrılmadılar. Sonbahar başında biraz toparlandıklarını düşününce Meriç Nehri'ni geçerek Dimetoka taraflarına yağma seferleri yaptılar. Zaman zaman Kaloyan'ın birlikleriyle ufak çaplı çarpışmalar yaptılar ve hayvanlar ile ganimetlerle beraber yeniden Uzunköprü'ye döndüler. Erzakları ise Trakya buğdaylarının ihraç edildiği liman olan Tekirdağ'dan geliyordu. Bu arada Conon de Béthune liderliğinde civar dağlardaki ağaçlardan odun temin ederek kuşatma aletleri yaptılar ve Dimetoka'yı kuşatmaya başladılar. Ancak sonbahar yağmurlarından dolayı Meriç Nehri taşınca kampı sular bastı ve bunun üzerine Naip Henri de Hainaut orduya Uzunköprü'ye doğru çekilme emri verdi¹⁹⁴.

Naip Henri Uzunköprü'de imparatorluk baronlarını toplayarak ne yapmaları gerektiği üzerine fikir alışverişinde bulundu. Dimetoka ile Edirne hâlâ isyancı Bizanslıların elindeydi. Bulgarların saldırıları sebebiyle pek çok yerleşim yeri yağmalanmış ve tahrip edilmişti. Muhtemelen 6 ay sonra ilkbahar mevsimi geldiğinde yine Bulgar Çarlığı'nın saldırısına uğrayacaklardı. Bu yüzden danışmanlarının da tavsiyesiyle Henri de Hainaut Trakya'daki şehirleri tahkim etmeye karar verdi. Önce orduyla birlikte Keşan'a gelen Henri, buradaki garnizonun komutanlığına İmparatorluk Seneşali Thierry de Loos ve İmparatorluk Konnettablı Thierry de Tenremonde'u getirdi ve onları şehrin savunmasını güçlendirmekle görevlendirdi. Ayrıca yanlarına 140 şövalye ile çok sayıda atlı vererek bölgedeki isyancı Bizanslılara karşı mücadeleyi sürdürmelerini ve Meriç Nehri'nin ötesinden gelecek saldırılara karşı sınırı korumalarını emretti. Ordunun geri kalanıyla birlikte Vize'ye doğru yönelen Henri, Kermeyan'ı

¹⁹² Villehardouin, 389-90.

¹⁹³ Khoniates 820-1, ss. 204.

¹⁹⁴ Villehardouin, 391-97; Khoniates 821-6, ss. 204-8. Trakya buğdayları *Partitio*'da Venediklilerin payına düşen Barbaros, Marmaraeğlisi ve özellikle Tekirdağ'dan ihraç ediliyordu; bk. Heyd, s. 313.

İmparatoriçe Agnès'le¹⁹⁵ evli olan Bizanslı Theodoros Branas'a verdi. Henri de Hainaut komutasında kuzeye yönelen Latin ordusu Lüleburgaz'dayken Venedikliler burada bir garnizon kurdular. Akabinde Vize'ye Henri burayı tahkim etti ve Anseau de Cayeux'yü Vize Senyörü tayin ederek yanına 120 şövalye ile çok sayıda atlı verdi. Böylece Henri de Hainaut imparatorluğun idaresini üstlendikten sonra çıktığı bu ilk seferinde, Edirne yahut Dimetoka gibi büyük şehirleri alamasa da Vize'den Keşan'a kadar uzanan bir sınır hattı kurmuş oldu. Yaklaşık 3 ay süren bu seferin ardından 1 Ekim civarında başkente geri döndü¹⁹⁶.

Naip Henri de Hainaut İstanbul'a döner dönmez 1204 Mart Anlaşması'nda kararlaştırılan maddelere uyacağına dair yeni seçilen Venedik İstanbul Podestası Marino Zeno'yla¹⁹⁷ anlaşma yaptı. Henri bu anlaşmaya savaş zamanı, Frenkler gibi, elinde fief bulunduran imparatorluğun Venedikli tabasının da 1 Haziran-29 Eylül arasında imparatorun çıktığı sefere katılmak zorunda olacaklarına dair bir madde ekletti. Ama bu askerî destek imparatorun otoritesinden çeşitli fëragatler yapılmasını gerekli kıldı. İmparatorluk dışardan bir saldırıya uğrarsa, Venedikliler podestânın meclisi ile imparatorluk baronlarından oluşan meclis terhis kararı verene kadar imparatorluk ordusunda kalacaklardı. İmparator, imparatorluğu koruma ve savunma işlerinde bu karma meclise danışmadan karar almayacaktı. Ayrıca imparator ile şövalyeleri arasında bir sorun olursa imparator fieflere el koyamayacak, meseleyi karma meclisin

¹⁹⁵ Fransa Kralı VII. Louis'nin kızı olan Agnès önce Bizans İmparatoru II. Aleksios'la (ö. 1183) sonra da onun halefi I. Andronikos'la (ö. 1185) evlenmişti. İstanbul Latin İmparatorluğu kurulunca 1204 yılında Theodoros Branas'la evlenmişti; bk. Albericus Trium Fontium, s. 885.

¹⁹⁶ Villehardouin, 403; Khoniates, 830, s. 212. Naip Henri de Hainaut'un İstanbul'a dönüş tarihini daha sonra yazdığı bir mektuptan öğreniyoruz; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, s. 38.

¹⁹⁷ Podestà, İstanbul Latin İmparatorluğu içerisinde Venedik'in haklarını koruyan ve imparatorluk içerisindeki Venedik komününü merkeze bağli şekilde yöneten en üst düzey idareciydi. Venedik Doçu Dandolo'nun haziran ayında ölmesi üzerine İstanbul'da bulunan Venedikliler onun yerine 5 Ağustos 1204'te Marino Zeno'yu seçmişlerdi. Ancak merkezden bağımsız olarak gerçekleşen bu tayine yeni Venedik Doçu Pietro Ziani müdahale etti. Doç Pietro Ziani'nin elçileri ile İstanbul'daki Venedik komünü arasında İstanbul'da yapılan görüşmeler sonucunda, İstanbul'daki Venedikliler bir daha kendi başlarına podestâyı seçmeyeceklerine ve doçun atayacağı kişiyi liderleri olarak kabul edeceklerine dair yemin ettiler. Buna karşılık Marino Zeno'nun podestâlığı da Venedik merkezi tarafından kabul edildi; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, I, Belge Numarası: 158, ss. 566-9; Andrea Dandolo, 281-2. Podestà ayrıca *Partitio*'da kendi paylarına düşen Draç ile Korfu Adası'nı ve buralara bağli yerlerin idaresini ekim ayında doça devretti; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, I, Belge Numarası: 159, ss. 569-71. İstanbul Latin İmparatorluğu döneminde, podestânın idaresi altındaki İstanbul'daki Venedik komününün idare merkezi Pantokrator Manastırı (gün. Zeyrek Camii) idi; bk. Tricht, "Konstantinopolis'te Latin İdaresi", s. 60. Diğer Ortaçağ İtalyan şehir cumhuriyetlerinde de görülen ve yetki ile sorumlulukları zamana ve coğrafyaya göre değişen podestâlık makamı hakkında genel bilgi için; bk. Waley ve Dean, ss. 45-50.

belirleyeceği yargıçlar karara bağlayacaktı. İmparator hukuk dışına çıkarsa, yine karma meclisin belirlediği yargıçlar tarafından yargılanacaktı¹⁹⁸.

İmparator ile üst düzey vasalları arasındaki sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla kurulan karma meclise, bir sene önce İmparator Baudouin de Flandre ile Marki Boniface de Montferrat arasındaki ihtilafı çözen soylular meclisi ilham vermiş olmalı. Ekim 1205 Anlaşması olarak anılan ve Mart 1204 Anlaşması'yla birlikte İstanbul Latin İmparatorluğu'nun temel idarî ilkelerini oluşturan bu anlaşmayla Naip Henri de Hainaut, imparatorun otoritesinden taviz vermek pahasına imparatorluğun Edirne Savaşı'nda yaşadığı insan kaybını telafi etmek istedi. Askerî kuvveti şimdilik siyasî kudrete tercih etmişti. Bu dönemde insan kıtlığı öyle bir boyuttaydı ki imparatorluktaki Venedikliler bile kendi paylarına düşen toprakların tamamını paylaştırmak için yeterli sayıda Venedik vatandaşı bulamamışlardı: Toprakları önce Venedik vatandaşı olanlara dağıtmışlar, akabinde kalan yerleri Venedikli olmayan Latinlere fief olarak dağıtmak zorunda kalmışlardı¹⁹⁹. İlerleyen sayfalarda İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Henri de Hainaut önderliğinde defalarca sınırları dışında askerî harekâtlar yürüttüğünü göreceğiz. Bu da Henri'nin Ekim 1205 Anlaşması'yla hedefine ulaştığını göstermektedir.

Aynı sıralarda imparatorluk içerisindeki Venedikliler hem Bulgar saldırıları sonrasında ellerinden çıkan yerleri hem de *Partitio*'da kendilerine verilen yerleri ele geçirmek için harekete geçtiler. Marko Dandolo ile Jacopo Viadro Barbaros'tan Gelibolu şehrine kadar Bulgarlara yardım etmiş Marmara kıyısındaki tüm şehirleri yağmaladılar ve en nihayetinde Gelibolu'yu ele geçirdiler²⁰⁰. Veronalı Ravano de Cercheribo akrabalarıyla birlikte buğday, şarap, zeytinyağı, bal, balmumu ve ipek gibi ticarî ürünleri olan Eğriboz Adası'nı aldı. Marino Dandolo Andros Adası'nı fethederken, Andrea Gisio ile Geremia Gisio İstendil, İskiri, İşkepelos ve İskados adalarını aldılar. Marko Sanudo da Kiklادلardan Nakşa, Paros, Milos ve Santorini adalarını ele geçirdi.

¹⁹⁸ 1205 Ekim Anlaşması olarak anılan bu anlaşmasının metni için; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, I, Belge Numarası: 160, ss. 571-4.

¹⁹⁹ David Jacoby, "The Venetian Presence in the Latin Empire of Constantinople (1204-1261): the Challenge of Feudalism and the Byzantine Inheritance", *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, Cilt: 43, 1993, ss. 155-6, 161.

²⁰⁰ Andrea Dandolo, s. 282; Khoniates, 820, s. 203.

Artık Ege adalarının hububat, reçeller, zeytinyağı, bal, balmumu, peynir, pamuk, yün, ipek, kükürt, zımpara ve mermer gibi ticarî ürünleri Venedik'in kontrolüne geçmişti²⁰¹.

1204 Yaz'ı ile Sonbahar'ında Bulgar Çarı Kaloyan da diğer yandan harekâtını sürdürdü. Selanik topraklarına doğru giderken yol üzerinde Makri'yi yağmaladı. Sonra Selanik Senyörlüğü'ne bağlı topraklara girerek Peritheorion ve Serez'i alıp yağmaladı ve Selanik çevresine kadar akınlar yaptırdı²⁰². Selanik'te Latinler aleyhine isyan çıkınca Çar Kaloyan'ın Kuman asıllı Etzyismenos adındaki komutanı Selanik'in aşağı kentini ele geçirdi²⁰³. O sıralarda İnebahtı kuşatmasında olan Selanik Senyörü Boniface, Kaloyan'ın saldırısını ve Selanik'te olanları eşinden haber alınca kuşatmayı kaldırarak Selanik'e doğru yola koyuldu ve yolda kuzeni Epir Despotu I. Mikhail Dukas'ın yanına gitmeye çalışan eski Bizans İmparatoru III. Aleksios ile eşini esir aldı. Onları Ermiye üzerinden zindanda tutulmak üzere Montferrat'a gönderirken, Aleksios'un üzerinden aldığı imparatorlara özgü nişaneleri ise henüz Edirne Savaşı'ndan haberdar olmadığı için İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin'ya yolladı²⁰⁴. Marki Boniface Selanik'e gelene kadar şehirdeki isyan Latinlerce bastırıldı. Boniface Selanik'e gelince ise isyancıları cezalandırdı ve Serez çevresine kontrolü ele alması için birlik gönderdi ancak bu birlik Kumanlar tarafından mağlup edildi²⁰⁵. Boniface'm Selanik'e dönüşüyle Bulgar Çarı Kaloyan kuzeye doğru çekildi ve Rupel Boğazı'nı geçerek kendi topraklarına yöneldi. Sıradaki hedefi Pavliken ahalisinin kendisini davet ettiği Filibe'ydı. Filibe Senyörü Renier de Trit bunu öğrenince az sayıda şövalyesi kaldığı için şehirde kalmanın fayda vermeyeceğini anlayarak Filibe'nin yaklaşık 20 kilometre güneydoğusunda, Rodop Dağları'nda bulunan Stenimamachos Kalesi'ne çekildi. Onun gidişiyle Filibeli Bizanslılar Aleksios Aspietes'i liderleri belirlediler. Bulgar Çarı Kaloyan Filibe'ye gelince Bizanslılar direnmeden kenti teslim ettiler ancak Çar Kaloyan daha evvel defalarca kendisine direndikleri için Filibelilere kızgındı. Bu yüzden şehrin halkını ayırım gözetmeden katletti, Aleksios Aspietes'i astı ve kenti yağmalattı.

²⁰¹ Andrea Dandolo, s. 282; Heyd, ss. 302-3, 311.

²⁰² Villehardouin, 392-4; Khoniates, 816-7, ss. 200-1; Akropolites, 13, s. 140; Skoutariotes, s. 459.

²⁰³ Geyik, s. 114.

²⁰⁴ Villehardouin, 309, 311, 398; Salimbene de Adam, I, s. 36; Akropolites, 8, s. 124; Khoniates, 808 ve 819, ss. 193 202. Yalnızca Niketas Khoniates, III. Aleksios'un Boniface'a kendisini gelip teslim olduğunu belirtiyor. Belki de Aleksios kralın askerleri tarafından bir yerde kapana kısırlınca teslim olmuştu.

²⁰⁵ Khoniates, 818-19, ss. 201-3; Geyik, s. 114.

Akabinde askerlerine Stenimamachos Kalesi'ni daima abluka altına almalarını emretti ve başkenti Tırnova'ya döndü²⁰⁶.

1.13. Bulgar Çarlığı'nın İkinci Trakya Seferi ve Naip Henri'nin İlk Bulgaristan Seferi

Bulgar Çarı Kaloyan, önceki yıl yaptığı gibi düzenleyeceği seferi kolaylaştırmak için 1206 yılının Ocak ayı ortasında Trakya'da hâlâ Bizanslı isyancıların elinde bulunan Edirne ile Dimetoka şehirlerine Kuman ve Ulah birliklerini önden gönderdi. Amacı İstanbul Latin İmparatorluğu Naibi Henri de Hainaut'nun geçen yaz Vize-Keşan arasında kurduğu savunma hattını olabildiğince zayıflatmaktı. Nitekim Çar Kaloyan'ın gönderdiği birliklerle birleşen Bizanslı isyancılar böylece ay sonuna doğru kırsalda akınlar düzenlemeye başladılar²⁰⁷.

Yazın İmparatorluk Seneşali Thierri de Loos'la birlikte Keşan'daki garnizonun komutanlığına getirilen İmparatorluk Konnettabl Thierri de Tenremonde, Bizanslı isyancılar ile Bulgar Çarlığı birliklerinin yaptıkları akınlardan birisini haber alınca 120 şövalyeyle birlikte Keşan'dan ayrıldı. Bu sıralarda Seneşal Thierri bir iş için İstanbul'da olduğundan komuta tamamen Konnettabl Thierri'deydi. Emrindeki askerlerle 30 Ocak 1206 akşamı Keşan'dan ayrılan konnettabl, yakınlardaki bir köyde Kuman ve Ulahlardan oluşan bir birliğin bulunduğunu öğrenince onlara baskın düzenleyip atlarından 40'ını ele geçirdi ve sonrasında Keşan'a doğru geri dönüş yola koyuldu. Onların yokluğunu fırsat bilen binlerce Kuman, Ulah ve Bizanslıdan oluşan bir ordu Keşan önlerine gelmişti. 31 Ocak günü sayıları az da olsa Keşan'daki Latin garnizonu bir huruç harekâtı düzenleyerek onları şehirden birkaç kilometre uzaklaştırmayı başardılar. İşte bunlarla akından dönen Konnettabl Thierri de Tenremonde komutasındaki Latinler karşılaştılar. Seneşal Thierri de Loos'un yokluğunda onun artçılık yapan birliğine kardeşi Villain de Tenremonde komuta ediyordu. Lakin bu birlik direnemedi ve çarpışma Latinler için bozgunla neticelendi. 120 şövalyeden sadece 10'u

²⁰⁶ Villehardouin, 400-1; Khoniates, 829, s. 211; Akropolites, 13, s. 140; Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numarası: 176, ss. 39-40.

²⁰⁷ Villehardouin, 404; Khoniates, 830, s. 212.

hayatta kalarak Keşan'a dönebildi. Latinler bu kadar az kişiyle şehri ellerinde tutamayacaklarını düşündükleri için Keşan'ı boşaltarak Tekirdağ'a gittiler²⁰⁸.

İstanbul Latin İmparatorluğu Naibi Henri de Hainaut Latinlerin Keşan yakınlarında uğradığı bozgunu, 2 Şubat'ta Meryem'in Aklanışı Yortusu'nu kutlamak üzere Blakhernai Sarayı'ndaki Meryem Ana Kilisesi'ne giderken haber aldı. Hem mevsimden ötürü hem de zaten adam sıkıntısı çektiği için sefere çıkması mümkün değildi. O nedenle Macaire de Sainte-Menehould komutasında 50 şövalyenin içinde bulunduğu bir birliği, garnizonu güçlendirmek üzere Silivri'ye göndermekle yetindi ve kalelerdeki garnizonların direnmesini beklemeye başladı²⁰⁹. Ayrıca Papa III. Innocentius'a Keşan'daki bozgunu bildirerek yeniden yardım istedi²¹⁰.

Keşan yakınlarında adamlarının kazandığı zaferi haber alan Bulgar Çarı Kaloyan derhal büyük bir orduyla Trakya'ya girdi ve onun gelişini duyan bölgedeki Bizanslılar ordusuna katıldılar. Çar Kaloyan'ın gelişini öğrenen Lüleburgaz'daki Venedik garnizonu kentten ayrıldılar. Kaloyan da Theodoros Branas'a ait Kermeyan'a yöneldi. Theodoros Branas onun gelişinden önce şehirden ayrılmış ve İstanbul'a doğru kaçmıştı. Kermeyan'daki garnizon Fransız Beauvais'li Bègue de Fransures komutasındaydı. Kaloyan Kermeyan'ı kolayca ele geçirdi ve ahalisinin çoğu ile garnizonu kılıçtan geçirtti, kenti de yıktırdı. Sıranın kendilerine geldiğini anlayan Tekirdağ'daki Latinler de canlarını kurtarmaya karar verdiler. Venedikliler denizden, Fransızlar karadan İstanbul'a doğru yola koyuldular. Terkedilmiş Tekirdağ'a gelen Çar Kaloyan burayı ahalisinden teslim aldı ancak merhamet göstermeyerek ahalisini esir etti ve kenti yıktı. Hayrabolu, Barbaros, Marmaraereğlisi, Misinli, Çorlu ve Daneion da aynı kaderi paylaştı²¹¹. Çar kendisine teslim olsun olmasın ahaliyi esir ediyor, kentleri birer birer yıktırıyordu. Anlaşılan Trakya'da kalıcı bir idare kurmaya niyeti yoktu. Durum taşrada da farklı değildi: Kumanlar ile Ulahlar İstanbul surlarına kadar yağma akınları düzenliyor, kırsaldaki sürülere el koyuyor, insanları esir ediyor ve köyleri yıkiyorlardı.

²⁰⁸ Villehardouin, 405-10; Khoniates, 830-1, ss. 212-3; Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, ss. 38-9.

²⁰⁹ Villehardouin, 411.

²¹⁰ Bk. **Patrologia Latina** 217, Belge Numarası: 8, s. 295.

²¹¹ Villehardouin, 412-8; Khoniates, 831-2, ss. 213-4; Akropolites, 13, s. 140; Skoutariotes, s. 459. Akropolites ile onu kullanan Skoutariotes, Bulgar Çarlığı'nın 1206 Kış'ındaki seferinde gerçekleşen olayları yanlış bir şekilde Edime Savaşı'ndan sonra 1205'te olmuş gibi anlatıyorlar.

Büyükçekmece Senyörü Payen d'Orléans adamlarını alıp İstanbul'a kaçınca, Büyükçekmece ahalisi Kumanlara para vererek onların akınlardan kurtulmuşlardı. Ancak Kumanlar geceleyin gizlice Büyükçekmece'ye girerek yakıp yıktılar ve neredeyse ahalisinin hepsini öldürdüler. Bugar Çarlığı'nın Trakya'ya düzenlediği bu ikinci seferde, Anseau de Cayeux komutasında 120 şövalyenin bulunduğu Vize ile Macaire de Sainte-Menehould komutasındaki 50 şövalyenin bulunduğu Silivri hariç tüm yerleşim yerleri ve köyler yıkılıp yağmalanmıştı²¹².

Bulgar Çarı Kaloyan'ın ve askerlerinin Trakya'da hem şehirlerde hem de kırsalda yaptıkları Latinlere isyan eden bölge ahalisine en sonunda illallah dedirtti. Bu nedenle ona *Skyloioannes* yani "İt Ioannes" lakabını taktılar²¹³. Fakat bu durumdan rahatsız olanlar sadece avam değildi. Çar Kaloyan'ın ordusunda bulunan Dimetokalı ve Edirneli isyancı Bizanslılar da artık yıkımın boyutlarından rahatsızlık duymaya başlamışlardı. Birkaç ay sonra Bulgarlar çekip gittiğinde ne memleketlerinde kendilerine bir şey kalacaktı ne de Latinlerin gazabından kaçmak için sığınabilecekleri surlar. Bu nedenle Latinlerle temasa geçerek, canlarının bağışlanması koşuluyla Edirne ile Dimetoka'yı teslim edeceklerini haber verdiler. Tekliflerini de Bizans kökenli Kermeyan Senyörü Theodoros Branas vasıtasıyla iletiler. Naip Henri de Hainaut bu sıralarda, yani mart ayında, Trakya'daki Latin garnizonlarının toplandığı İstanbul'daydı²¹⁴. Onunla birlikte şehirde bulunan Theodoros Branas, isyancı Bizanslıların teklifini naibe iletti. Henri imparatorluk meclisini toplayarak teklifi görüştü ve kabul etmeye karar verdi²¹⁵.

²¹² Villehardouin, 419-21; Khoniates, 832-4, ss. 214-6. Niketas Khoniates, İstanbul'a kadar akımlar yapan Kuman birliklerinden birisinin Topkapı'dan (Aziz Romanos Kapısı) içeri sızarak nöbetçileri öldürdükten sonra geri çekildiklerini iddia ediyor; bk. Khoniates, 834-5, ss. 216-7.

²¹³ Akropolites, 13, s. 140; Skoutariotes, s. 459. Dikkat çekici şekilde Bizanslıların bu dönemde *it* benzetmesini sevmedikleri kişiler ve gruplar için kullandıkları görülüyor: İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun 1212 yılında yazdığı bir mektuba göre İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris her yeri "Latin itlerinden kurtaracağını" (Lat. *de latinis canibus liberaret*) söylemişti; bk. G. Prinzing, "Der Brief Kaiser Heinrichs von Konstantinopel vom 13. Januar 1212: Überlieferungsgeschichte, Neuedition und Kommentar", *Byzantion*, Cilt: 43, 1973, s. 415.

²¹⁴ Naip Henri de Hainaut Bukoleon Sarayı'ndaki şapelinde bulunan röliklerin bir kısmını, ruhbanlarından Daniel de Écaussinnes aracılığıyla kardeşi Namur Kontu I. Philippe'e hediye etmişti ki Henri'nin bu hususta kardeşine yazdığı mektup Mart 1206 tarihlidir; bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge Numarası: 23, s. 74.

²¹⁵ Villehardouin, 422-3; *Ernoul Kroniği*, s. 282; Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numarası: 176, ss. 40-1.

Theodoros Branas'ın eşinin eski bir imparatoriçe ve Fransız kraliyet ailesine mensup olması onu hem Latinlerin hem de Bizanslıların gözünde muteber kılıyordu²¹⁶.

Bulgar Çarı Kaloyan, ordusundaki isyancı Bizanslılar ile Latinlerin uzlaştığından habersiz bir şekilde, şehre alınacağını umarak isyancı Bizanslıların elindeki Edirne'ye doğru yola çıktı. Yoldayken ordusundaki Bizanslılar gruplar halinde ayrılmaya başladılar. En nihayetinde Edirne'ye gelen çar şehre alınmadı. Hem şehrin tahkimatları sebebiyle hem de muhtemelen geçen yılki seferde olduğu gibi yaz geldiği için Kumanların ordusundan ayrılmış olması sebebiyle ordu mevcudunun şehri kuşatmaya yetmeyeceğine karar verdi. Bu yüzden çevreyi yağmalattıktan sonra Dimetoka'ya yöneldi. Dimetoka'ya da alınmayınca, Edirne'ye kıyasla daha küçük olduğu için ordusuyla burayı ele geçirebileceğini düşünerek kuşatmaya başladı²¹⁷.

Bu sıralarda Edirne ile Dimetoka'daki Bizanslıların yardım isteyen ulakları İstanbul'a ulaştı. Naip Henri sefere çıkıp çıkmamayı görüşmek üzere yeniden meclisini topladı. Bir yıl içerisinde ciddi bir kayba uğradıkları için Çar Kaloyan'la doğrudan bir çarpışmaya giremezlerdi. Bu nedenle ordunun Silivri'ye kadar ilerlemesine ve böylece Kaloyan'a gözdağı vermeye karar verdiler. Naip Henri orduyu sefere hazırlarken, Papalık'ın imparatorluktaki yeni legatusu Santa Susanna Kardinali Benedetto²¹⁸ sefere katılacakların ve ölenlerin günahlarının tamamının affedileceğini ilan ederek vaazlar verdi ve Latinleri orduya katılmaya teşvik etti. Hazırlıkları tamamlayan Naip Henri, Venediklilerin de bulunduğu ordusuyla birlikte İstanbul'dan ayrıldı ve Büyükçekmece üzerinden haziran başında Silivri'ye geldi. Latin ordusunun burada kaldığı 18 gün gün boyunca her gün Edirne ile Dimetoka'dan yardım isteyen ulaklar geldi. Bunun üzerine

²¹⁶ Ewan Short, "The Agency and Authority of Agnes of France and Margaret of Hungary in the Aftermath of the Fall of Constantinople (1204-1206)", **Question**, Sayı: 3, 2019, s. 36.

²¹⁷ Villehardouin, 424-5; Khoniates, 835, s. 217; Akropolites, 13, s. 140. Çar Kaloyan'ın Edirne'yi kuşatacak kadar yeterince adamı olmadığını Theodoros Skotariotes belirtiyor; s. Skotariotes, s. 459.

²¹⁸ Santa Susanna Kardinali Benedetto, Latinler tarafından 1204 Mart Anlaşması uyarınca el konulan Kilise mülkleri için İstanbul'a gönderilmişti. Nitekim 17 Mart 1206'da kendisi ile İstanbul Patriği Tomasso Morsini'nin bir taraf, Naip Henri'nin baronları, şövalyeleri ve tebasıyla diğer taraf olduğu Ayasofya'da yapılan anlaşmayla, Latinler el koydukları Kilise malları ve mülklerine karşılık olarak Kilise'ye İstanbul surları dışarısında bulunan tüm neredeyse tüm mal ve mülklerden 15'te 1 pay (Lat. *extra muros civitatis Constantinopolitane quintamdecimam partem omnium possessionum, civitatum, castrorum, casaliū, camporum, vinearum, nemorum, silvarum, pratorum, pomeriorum, ortorum, salinarum, passagiorum, theoloneorum terre et maris, piscariarum in mari et in aqua dulci et omnium possessionum*) vermeye söz verdiler. Papa III. Innocentius'un 5 Ağustos 1206 tarihli onay belgesinde taraflar arasında yapılan anlaşmanın metni verilmektedir; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 9, Belge Numarası: 142, ss. 258-60.

Naip Henri biraz daha ilerleme kararı aldı ve 23 Haziran'da Vize'ye geldi. Ancak Latin ordusunun ilerleyişi Çar Kaloyan'ı Dimetoka'yı kuşatmaktan vaz geçirememiştir. Üstelik Bizanslıların ulaklar vasıtasıyla ilettiklerine göre, Dimetoka surları dört noktadan yıkılmıştı ve iki kez surlara çıkan Kaloyan'ın adamlarını Dimetokalılar zar zor püskürtebilmişlerdi. Ulakların söylediğine göre şehir 8 günden daha fazla dayanamazdı²¹⁹.

Naip Henri de Hainaut durum değerlendirmesi yaptıktan sonra Dimetoka'ya gitmeye karar verdi ve 25 Haziran'da 400 şövalyenin bulunduğu ordusuyla birlikte Vize'den ayrılarak yürüyüşe geçti. 27 Haziran'da Latin ordusunun 1 günlük mesafede olduğunu öğrenen Bulgar Çarı Kaloyan Dimetoka kuşatmasını kaldırarak Rodestuc'e doğru çekilmeye başladı. Kaloyan'ın çekildiği haberi üzerine Naip Henri Dimetoka yerine Edirne'ye yöneldi. 1204 İlkbahar'ından beri Latin hâkimiyetine başkaldırmış olan Edirneliler 28 Haziran'da kurtarıcılarını surlarının dışında, ellerinde haçlarla karşıladı²²⁰. Böylece 1,5 yılın ardından Edirne yeniden İstanbul Latin İmparatorluğu hâkimiyetine girmiş oluyordu. Şehir, anlaşıldığı üzere aynı gün resmen Theodoros Branas'ın idaresine verildi²²¹.

Naip Henri de Hainaut, Bulgar Çarı Kaloyan'ın yakınlardaki Rodestuc Kalesi'nde olduğunu öğrenince 29 Haziran'da Edirne'den ayrıldı. Arda Nehri'ni takip ederek batıya yöneldi ve böylece Latinler ilk kez Bulgar topraklarına girmiş oldu. Çar Kaloyan kaçtıkça Latinler takibi sürdürdüler ve en sonunda 4 Temmuz'da Efrem'e gelip yerleştiler. Naip Henri daha ileriye gitmek istiyordu ama 50 şövalyenin bulunduğu bir birliğe komutanlık eden Baudouin de Beauvoir yabancı bir ülkenin derinliklerine doğru ilerleyerek kendisinin ve adamlarının canını tehlikeye atmak istemiyordu. Bu nedenle ordudan ayrıldı. 7 Haziran'da Efrem'den ayrılan Henri ise güneye yönelerek Arna Nehri kıyısındaki Moniac Kalesi'nin doğusundaki vadide kamp kurdu ve garnizondan kaleyi teslim aldı. Henri artık Çar Kaloyan'ı yakalamanın mümkün olmadığını anlayınca, 1 yıldan fazladır Stenimachos Kalesi'nde sıkışıp kalmış bulunan Renier de Trit'yi

²¹⁹ Villehardouin, 426-8; Khoniates, 836-7, ss. 217-9.

²²⁰ Villehardouin, 429-32.

²²¹ Venedik Podestası Marino Zeno tarafından Edirne'nin Theodoros Branas'a fief olarak verildiğine dair taraflar arasında yapılan 28 Haziran 1206 tarihli anlaşma için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 169, ss. 17-9.

kurtarma kararı aldı. Bu iş için Fransızlardan ve Venediklilerden oluşan, hızlıca hareket edebilecek atlı birlikler hazırladı ve Stenimachos'a gönderildi. 3 gün boyunca dört nala bir şekilde at süren bu Latinler en nihayetinde Stenimachos'a ulaştılar. Latinler, Renier de Trit'ten İmparator Baudouin'nın Tırnova'da atıldığı zindanda Çar Kaloyan tarafından öldürüldüğünü öğrendiler ve ertesi gün hep birlikte Moniac'a döndüler²²².

İmparator Buadouin'nın artık yaşamadığı doğrulanınca yeni imparatorun kim olacağı sorusu gündeme geldi. Marki Boniface haricinde Dördüncü Haçlı Seferi liderlerinin neredeyse tamamı ölmüştü. Henri de Hainaut hem müteveffa imparatorun en yakın erkek akrabası olduğu hem de naiplik döneminde ne kadar kabiliyetli bir hükümdar olduğu anlaşıldığı için en mantıklı seçenektir. İkinci bir kişi akıllara gelmiyordu. Bu yüzden Latinler, Naip Henri de Hainaut'yu imparator olarak taçlandırmak üzere İstanbul'a dönmeye karar verdiler. Naip Henri, bölgeyi Theodoros Branas ile yöredeki Bizanslıların idaresine bıraktı ve yanlarına 40 Latin şövalyesi verdi. Ardından olabilecek en hızlı şekilde İstanbul'a döndü. Henri, Mart 1204 Anlaşması'na, *Partitio*'ya ve Ekim 1205 Anlaşması'na uyacağına dair İstanbul Podestâsı Marino Zeno'ya 12 Ağustos'ta yemin ettikten sonra, 20 Ağustos'ta Ayasofya'da imparator olarak taçlandırıldı²²³.

1.14. Bulgar Çarlığı'nın Üçüncü Trakya Seferi ve İmparator Henri'nin İkinci

Bulgaristan Seferi

Henri de Hainaut'nun taçlandırılmasından birkaç gün sonra Bulgar Çarı Kaloyan yeniden imparatorluk topraklarına saldırı düzenledi. Çar Kaloyan önce Theodoros Branas'ın az bir kuvvet bıraktığı, surları onarılmamış durumdaki Dimetoka'yı ele geçirdi ve çevresini yağmalayıp hayvanlar ile insanları esir aldı. Edirneliler derhal İmparator Henri'ye haber göndererek yardım istediler²²⁴. Daha yeni seferden dönmüş

²²² Villehardouin, 433-40; Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, s. 41.

²²³ Villehardouin, 441; **Ernoul Kroniği**, s. 282; Khoniates, 847, s. 230; Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, s. 41. Naip Henri de Hainaut'nun İstanbul Podestâsı Marino Zeno'ya verdiği yemin belgesi için bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 174, ss. 34-5.

²²⁴ Villehardouin, 442; Khoniates, 852, s. 235; Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, s. 42.

olan Henri derhal bölgeye hareket etti ve eylül ayında onun Edirne'ye gelişiyle birlikte Kaloyan topraklarına doğru çekilmeye koyuldu²²⁵.

Edirne ile Dimetokalı Bizanslılarla birleşen İmparator Henri, onlardan Çar Kaloyan'ın esir aldığı binlerce Dimetokalı ve Edirneli Bizanslıyla ve ganimetle 1 günlük mesafede olduğunu öğrenince takibe başladı. 4 günlük bir takibin ardından İmparator Henri, ordusuyla birlikte terk edilmiş haldeki Eski Zağra'ya gelip yerleşti²²⁶. Şehir halkı, imparatorluk ordusunun gelişi üzerine erzakla dolu kenti boşaltarak Koca Balkan Dağları'na kaçmıştı. Latinler 2 gün boyunca kaldıkları Eski Zağra'da zaman zaman çevrede yağma akınları düzenlediler ve 1 günlük mesafedeki Blisnos'a²²⁷ gelerek terk edilmiş şehrin önlerinde konaklamaya başladılar. Latin ordusu buradayken Çar Kaloyan'ın aldığı esirlerin ve ganimetin 5-6 km uzaklıktaki bir vadide tutulduğu haberi ordugâha ulaştı. İmparatorluk ordusundaki Bizanslılar akrabalarını kurtarmak üzere gitmek istediklerini söyleyince İmparator Henri, kardeşi Eustache de Flandre ile Macaire de Sainte-Menehold'un komutasında 2 şövalye birliğini de onlarla beraber gönderdi. Bunlar esirleri ve yüklü miktardaki ganimeti korumaktan sorumlu Bulgar askerlerini mağlup ederek Bizanslıları kurtardılar ve ganimetle beraber Blisnos'a geri döndüler. Sonrasında İmparator Henri topraklarına geri dönme kararı aldı ve ertesi gün yola koyularak Edirne'ye kadar dinlenmeden döndüler. Bulgarların elinden kurtarılan Bizanslı esirlere istedikleri yere gitme izni verilirken, ganimet de imparatorluk ordusu arasında bölüştü. İmparator 5 gün Edirne'de kaldıktan sonra, şehirde incelemeler yapmak üzere Dimetoka'ya geldi²²⁸.

İmparator Henri Dimetoka'dayken, Marki Boniface'a bağlı Atina Dükü Othon de la Roche markinin elçisi olarak imparatorun yanına geldi ve daha önce görüşüldüğü üzere Boniface'm kızının imparatorla evlenmek üzere Montferrat'tan Selanik'e

²²⁵ Villehardouin, 443. İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, naiplik dönemi ile 1206 Eylül'ünde Edirne'ye gelişine kadar başlarından geçeni buradan gönderdiği bir mektupla Avrupa'ya bildirdi; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 176, ss. 37-42. İmparator ayrıca Fransa Kralı II. Philippe ile kardeşi Namur Kontu I. Philippe'e de benzer mektuplar gönderdi; bk. "Iacobi de Guisia Annales Hanoniae", ed. Ernest Sackur, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 30/1, Hannover, 1896, XX:I, s. 259.

²²⁶ Villehardouin, 444; Khoniates, 852, s. 235.

²²⁷ Burası muhtemelen Golyama Nehri kıyısında bulunan günümüzde Bulgaristan'daki Dimitriev o yerleşim yeridir. Ayrıca; bk. Peter Soustal, "Blisnos", **Tabula Imperii Byzantini 6: Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos)**, Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vıyana, 1991, s. 210.

²²⁸ Villehardouin, 445-9.

geldiğini haber verdi. İmparator Henri bunun üzerine meclisini toplayarak adamlarıyla evlilik meselesini görüştü ve söz kesilmesi kararı alındı. Bunun üzerine Dük Othon Selanik'e döndü. İmparator Henri de Dimetoka'ya sur çekmenin gerek olmadığına karar verdikten sonra ordusuyla birlikte Bulgar Çarı Kaloyan'a ait olan Karadeniz kıyısındaki Burgaz'a geldi. Burası *Via Pontica*²²⁹ üzerindeki önemli bir yerleşim yeri idi ama imparatorun burada bir hâkimiyet kurma amacı yoktu. İmparator burayı ele geçirerek kenti ve çevresini 3 gün boyunca askerlerine yağmalattı. Ardından kaplıcalarıyla meşhur Aquae Calidae'yi ve diğer bir yerleşim yeri olan Pomorie'yi alıp yıktı. Latinler yeterince ganimet ele geçirdiği ve artık sonbahar geldiği için İmparator Henri Edirne'ye dönmeye karar verdi. Ordusuyla beraber Edirne'ye gelen imparator buraya Pierre de Radinghem adlı adamıyla beraber 10 şövalyeyi Edirne'deki Bizanslıların yanına garnizon olarak bıraktı ve 1 Kasım'da İstanbul'a dönüş yoluna koyuldu²³⁰.

1.15. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Anadolu'yu Yeniden Fethi

Anadolu'daki Latinler, 1205 İlkbahar'ında İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin son seferine çıkarken yaptığı çağrıya kulak vererek Trakya'ya geçmişlerdi. Gitmeden hemen önce Latinler ile İznik Hâkimi Theodoros Laskaris arasında yapılan 1 yıllık ateşkesin süresi dolunca, kendisini artık imparator ilan etmiş olan I. Theodoros Laskaris²³¹ Anadolu'da Latinlere ait olan yerleri ele geçirmişti. Ayrıca bölgedeki diğer rakiplerine de üstün gelmişti²³². 1206 Sonbahar'ı itibarıyla batıdaki işleri bir süreliğine çözüme kavuşturmuş olan Latinler artık gözlerini yeniden doğuya çevirebilirlerdi.

²²⁹ Via Egnatia ve Via Militaris'le birlikte İstanbul'a ulaşan üçüncü tarihî Roma yoludur. Karadeniz kıyısını takip eder ve İstanbul'dan Köstence'nin kuzeyindeki Istria'ya kadar gider.

²³⁰ Villehardouin, 449-52; Khoniates, 352 ve 353, ss. 235-6.

²³¹ 1204'ten itibaren kayınbabası sabık İmparator III. Aleksios Angelos adına İznik çevresini idare eden Theodoros Laskaris, kayınbabası Selanik Senyörü Boniface de Montferrat'a esir düşünce 1205'in ikinci yarısında kendisini imparator ilan etmişti; bk. Akropolites, 7, s. 119. Haçlıların İstanbul'u ele geçirdikleri günün sabahında (13 Nisan 1204) Ayasofya'da imparator seçilen ama imparatorluk alametlerini kuşanmayı reddeden kardeşi Konstantinos'un 19 Mart 1205'te Adramytteion'da Latinlerle yapılan savaşta hayatını kaybetmiş olması da Theodoros'un kendisini imparator ilan etmesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca Theodoros, muhtemelen Türkiye Selçuklu Devleti'nin desteğiyle İznik'i hâkimiyet altına almıştı; bk. Angold, "The City Nicaea", s. 33. Fakat dönemin Bizanslı patriği kendisini imparator olarak taçlandırmayı reddettiği için Theodoros ancak 1208 yılında yeni patrik IV. Mikhail Autoreianos tarafından taçlandırılacaktı; bk. Akropolites, The History, ss. 82-3.

²³² Theodoros Laskaris, Alaşehir Hâkimi Theodoros Mangaphas'a ve Priene Hâkimi Sabbas Asidenos'a hakimiyetini kabul ettirmiş, Menderes Vadisi'ne akın düzenleyen Manuel Mavrozomes'i mağlup ederek öldürmüş ve Paflagonya'da hüküm süre Trabzon Rum Eş-İmparatoru I. David Komnenos'un komutanı Synadenos idaresinde İzmit'e doğru yolladığı orduyu tuzağa düşürüp mağlup etmişti; bk. Akropolites, 7, s. 120; Khoniates, 827-28, ss. 209-11.

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut başkente dönünce Anadolu'ya ordular sevk etti. İlk olarak Pierre de Bracieux'yü, Payen d'Orléans'ı, Anseau de Cayeux'yü ve kardeşi Eustache de Flandre'ı 140 şövalyeye beraber kendilerine verilen toprakları ele geçirmeler için tekrar Anadolu'ya gönderdi. Pegai ele geçirilince buranın hâkimi olan Pierre de Bracieux şehirde kendi iktidarına karşı çıkan herkesi öldürdü. Latinler ardından doğuya doğru yollarına devam ederek surları neredeyse tamamen yıkılmış olan Kapıdağ Yarımadası'nın güney ucundaki Kyzikos'a geldiler. Pierre de Bracieux burada surları onartmaya ve 2 kale inşa etmeye başladı. Bu arada Latinler buradan İznik İmparatorluğu topraklarına sık sık akınlar düzenlediler ve İznik kuvvetleriyle ufak çaplı çarpışmalar yaptılar²³³. İmparator Henri'nin Anadolu'ya gönderdiği ikinci ordu ise kendisine İzmit verilen İmparatorluk Seneşali Thierry de Loos komutasında başkentten ayrılmıştı. Thierry de Loos'un birliğinde imparatora bağlı şövalyeler de bulunuyordu. Bu ikinci ordu, surları büyük oranda yıkılmış olan İzmit'e gelerek yerleştiler. Şehrin surlarının tamamını tahkim etmek yerine Ayasofya Kilisesi'ni savunma duvarlarıyla çevirip karargahları olarak kullanmaya başladılar²³⁴. Seneşali Thierry bu sıralarda, kardeşiyle birlikte eş imparator olarak Trabzon İmparatorluğu'nu yöneten Paflagonya Hâkimi I. David Komnenos'la temasa geçti. David Komnenos'un da Latinlerin de bölgesel düşmanı İznik İmparatoru Theodoros Laskaris'ti. Taraflar ona karşı müttefik oldular²³⁵.

Latinler ile David Komnenos arasındaki ittifak tam zamanında kurulmuştu zira çok geçmeden İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris Paflagonya üzerine sefere çıkarak Prusias'a geldi²³⁶. Kardeşiyle birlikte eş imparator olarak Trabzon İmparatorluğu'nu yöneten I. David Komnenos ise o sıralarda Karadeniz Ereğlisi'ni kuşatıyordu. Theodoros'un amacı David'in genişleme girişimini durdurmaktı. Fakat İmparator Theodoros, Latinlerin İzmit'i ele geçirdiklerini haber alınca geri dönüp onların üzerine yönelmeye karar verdi. Seneşal Thierry de Loos İznik imparatorunun yaklaştığını duyunca savunma tahkimatları iyi olmayan İzmit'te direnmenin fayda

²³³ Villehardouin, 453-4; Khoniates, 846, ss. 229-30.

²³⁴ Villehardouin, 455.

²³⁵ Jakop Philipp Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, Tr. çev. Ahmet Cevat Eren, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 82.

²³⁶ Kalıntıları günümüzde Çiftepınarlar'da (Düzce) bulunmaktadır.

getirmeyeceğini düşünerek ordusuyla birlikte İstanbul'a döndü. Ama bu arada İmparator David Komnenos, Karadeniz Ereğlisi'ni ele geçirmeyi başardı. Dolaylı olarak olsa da İznik imparatorunun kendisi üzerine gelmesine engel oldukları için minnettarlığının ve taabiyetinin bir göstergesi olarak İstanbul'a denizden erzak yolladı²³⁷.

İmparator David Komnenos, kısa süre sonra İznik İmparatoru Theodoros Laskaris'in İznik'ten Bursa'ya hareket ettiğini öğrenince, harekâtını Sakarya Nehri'nin ötesine taşımaya karar verdi ve müttefiki İstanbul Latin İmparatoru Henri'den kendisine destek vermesini istedi. David Komnenos önce Prusias'ı alıp İznik'le iş birliği yapanları cezalandırdı. Ardından da Sakarya Nehri'nin ötesine geçerek yağma akınları yaptı. Bu arada İmparator Henri 300 kişiden oluşan bir birliği David'e destek vermesi için bölgeye göndermişti. Lakin bu Latinler İzmit yakınlarındaki Trakheiai'de²³⁸ beklenmedik bir şekilde bir İznik birliğiyle karşılaştılar ve neredeyse tamamen imha edildiler. İmparator David Komnenos ise kış yaklaştığı için akınını bitirerek Karadeniz Ereğlisi'ne döndü²³⁹.

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, İstanbul Latin İmparatorluğu üzerinde yıkıcı etki yapan 1205 Edirne Savaşı ve sonrasında imparatorluğun uğradığı zararları, üstün çabasıyla 1206 sonu itibarıyla kısmen telafi edebilmişti. Trakya'da elden çıkan şehirleri, Edirne ile Dimetoka'yı ve Bizanslı halkı imparatorluk bünyesine eklemeyi başarmıştı. Ekim 1205 Anlaşması'yla otoritesini paylaşmak pahasına insan kaynağı sorununu bir nebze azaltabilmişti. Yaptığı bu hamleler sayesinde, Bulgar Çarlığı'nın imparatorluk topraklarına yaptığı hücumlara karşılık vererek çarlık topraklarında sefer düzenleyebilmişti. Anadolu'da ise 1205 öncesi toprakların tamamı ele geçirilmemiş olsa da Pegai, Kyzikos ve İzmit gibi köprübaşı yerler yeniden ele geçirilmişti. Sonuç olarak İstanbul Latin İmparatorluğu, iç çatışma, isyan ve dış mücadeleyle geçen 2 yıllık sancılı doğumundan sağ çıkmıştı.

²³⁷ Khoniates, 844-45, 227-8.

²³⁸ Yeri tam olarak bilinmese de kelimenin anlamından dolayı İzmit çevresindeki dağlık bölgeler olabileceği düşünülüyor; bk. Klaus Belke, "Tracheiai", **Tabula Imperii Byzantini 13/1: Bithynien und Hellespont**, Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vıyana, 2020, s. 1045 (bundan sonra Belke, **TIB 13/1**).

²³⁹ Khoniates, 845, ss. 228-9.

İKİNCİ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN GENİŞLEMESİ VE BÖLGELERARASI GÜÇ OLUŞU (1207-1222)

2.1. İmparator Henri de Hainaut'nun Selanik Senyörü Boniface'm Kızıyla

Evliliği ve İmparatorlukta Yeni Düzenlemeler

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut 1206 Noeli'ni İstanbul'da kutladıktan sonra Selanik Senyörü Marki Boniface'm ulakları başkente geldi ve markinin birkaç ay önce imparatorlar sözlenen kızı Agnès'i evlenmek üzere Enez'e gönderdiğini haber verdiler. İmparator Henri müstakbel eşini karşılayıp İstanbul'a getirmek üzere İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin ile İmparatorluk Sakisi Milon le Brébant'ı Enez'e gönderdi. Mareşal Geoffroi ile Milon, Agnès'i Enez'den alıp İstanbul'a getirdiler. İmparator Henri ile Agnès de Montferrat 4 Şubat 1207'de Ayasofya'da resmen evlendi ve yeni imparatoriçe taç giydi. Sonrasında Bukoleon Sarayı'nda büyük bir düğün düzenlendi²⁴⁰.

Bu arada imparatorluğa bağlı Fransızlar ile Venedikliler, Gelibolu Yarımadası'ndaki hangi köyün hangi şehre, dolayısıyla kime ait olacağı konusunda anlaşamamışlardı. Sorunun çözümü için İmparator Henri kendisi adına Mareşal Geoffroi de Villehardouin ile Saki Milon le Brébant'ı, Venedik'in İstanbul Podestası Marino Zeno ise Bartoloto Aldibrando ile Andrea Bembo'yu görevlendirildi. Dört kişiden oluşan kurul en sonunda meseleyi çözüme kavuşturdu²⁴¹. Ayrıca 1207 Şubat-Mart'ı civarında Macaire de Sainte-Menehould ve Guillaume de Sains, İznik İmparatoru I. Theodoros'un muhtemel saldırılarına karşı topraklarını daha müstahkem hâle getirmek için kolları sıvamaya karar verdiler. Macaire de Sainte-Menehould Hereke'de, Guillaume de Sains Kibotos'ta²⁴² birer kale yaptırmaya başladılar²⁴³. Nitekim öngörülleri

²⁴⁰ Villehardouin, 457-8.

²⁴¹ Anlaşmanın metni için; bk. L. A. Muratori, *Antiquitates Italicae Medii Aevi*, Cilt: IV, Milano, 1741, ss. 233-4. Anlaşmada herhangi bir tarih belirtilmemiştir. Henri de Hainaut "imparator" olarak anıldığı için 20 Ağustos 1206'dan sonra, Marino Zeno hâlâ podestâ olduğu için 1207 Mayıs'ından önceye ait olmalıdır. İmparator ve podestâ 1207 Mart'ında Fransızlar ile Venedikliler arasındaki finans hukukuna dair başka anlaşma yapmışlardı; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numarası:180, ss. 49-52. Gelibolu'daki köylerin nasıl paylaşılacağına dair anlaşma da bu anlaşmayla aynı sıralarda yazıya dökülmüş olabilir. Öte yandan bazı köylerin sahibi ise iki taraftı ve Mart 1204 Anlaşması uyarınca bu köylerin gelirlerinin 8'de 3'ü İstanbul'daki Venedik komününe gidiyordu; bk. Jacoby, "The Venetian Presence", s. 152.

²⁴² Kibotos'un ya antik Helenopolis yerleşimi (günümüzde Hersek/Yalova) olduğu ya da onun çok yakınında, Dilburnu'nda daha sonra kurulan yeni bir kale olduğu tahmin ediliyor; bk. Belke, "Helenopolis" ve "Kibōtos", *TIB* 13/1, ss. 596-7, 667-8.

birkaç ay içerisinde doğru çıkacaktı. Fakat bu sefer İznik İmparatorluğu tek başına saldırmayacaktı.

2.2. İznik İmparatorluğu ve Bulgar Çarlığı'nın Ortak Saldırısı

İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris, Latinlerin 1206 Sonbahar'ında Anadolu'da yürüttükleri harektlar yüzünden, Marmara çevresinde ele geçirdiği yerleri kısa süre içerisinde kaybetmişti. Üstelik Paflagonya'da hüküm süren David Komnenos da İstanbul Latin İmparatorluğu'yla müttefik olarak saldırılarını Sakarya Nehri'nin ötesine taşımıştı. İmparator Theodoros aynı anda iki düşmanla mücadele edemeyeceğini anlamıştı. Bu yüzden Bulgar Çarı Kaloyan'a elçi göndererek hem Latinlerin çoğunun Anadolu'da bulunduğunu ve bu nedenle Trakya topraklarının zayıf kaldığını söyledi hem de ilkbaharda birlikte saldırmak için ittifak önerdi. İmparatorun teklifi Bulgar Çarı Kaloyan için de cazipti; çünkü İmparator Henri döneminde yaptığı seferlerde ganimetten başka bir şey elde edemezken, onun kendi topraklarına yaptığı iki sefere de mâni olamamıştı. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun gücünü bölmek zorunda kalması daha fazla kazanım elde etmesine yarayabilirdi. Kaloyan bu yüzden Theodoros'un teklifini kabul etti ve İstanbul'a karşı İznik-Tırnova ittifakı 1207'nin ilk çeyreğinde kurulmuş oldu²⁴⁴.

İlk harekete geçen Bulgar Çarı Kaloyan oldu. Mart ayında Bulgarların yanı sıra Ulahlar ile Kuman Türklerinden oluşan ordusuyla Edirne'ye yönelen Kaloyan, bu sefer kuşatma aletleriyle gelmişti. Beraberinde getirttiği 33 adet mancınığı kurdurarak şehir Edirne surlarını dövmeye başladı. Kumanları da İstanbul surlarına kadar akınlar düzenlemekle görevlendirdi. Edirneliler derhal İstanbul'a haberci göndererek İmparator Henri de Hainaut'dan yardım istediler. İmparator Henri Anadolu'daki adamlarına haber göndererek orduya katılmalarını emretti ve nisanın ikinci yarısında sefere çıkmaya karar verdi. Kyzikos'taki kardeşi Eustache de Flandre ile Anseau de Cayeux Latinlerin çoğuyla birlikte İstanbul'a gitmek üzere yola çıkarken, Pierre de Bracieux ve Payen d'Orléans az sayıda adamla Kyzikos'ta kaldı. Fakat müttefiki Çar Kaloyan'ın Edirne'yi kuşattığını ve Anadolu'daki Latinlerin çoğunun İstanbul'a yollandığını duyan İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris harekete geçti ve Kyzikos önlerine geldi. Buradaki

²⁴³ Villehardouin, 460.

²⁴⁴ Villehardouin, 459.

Latinlerle ufak çaplı çarpışmalar sürerken, ordusunun büyük bölümünü Guillaume de Sains'in tahkimatlarını tekrar inşa ettiği Kibotos'a gönderdi ve İznik birlikleri 31 Mart sabahı kaleyi karadan ve denizden kuşatmaya başladılar²⁴⁵.

Kibotos'taki Latin garnizonunda 40 şövalye vardı ve başlarında Macaire de Sainte-Menehould bulunuyordu. Macaire de Sainte-Menehould kuşatmanın başlamasından hemen önce İstanbul'a bir ulak göndermeyi başaramıştı. Kibotos'tan gelen ulak İmparator Henri de Hainaut'yu Blakhernai Sarayı'nda yemek sofrasında buldu ve durumu ilettili. Şimdi iki ateş arasında kalan imparator karar vermek zorundaydı: Edirne mi Kibotos mu? Edirne'nin surları sağlamdı ve çift hendekle korunuyordu. Buna karşın Kibotos tahkimat açısından daha zayıftı. Ayrıca Kibotos'taki garnizonda daha fazla soydaşı bulunuyordu. İnsan kaynağı çekilen zamanda Latin şövalyelerini telafi etmek çok daha güçtü. Bu nedenle imparator Kibotos'a gitmeye karar verdi. Derhal şehirde ne kadar Latin varsa kendisiyle beraber Kibotos'a gelmek üzere çağırıldı. İmparatorun çağırısına Venedikliler ile Pisalıların yanı sıra diğer deniz ticaretiyle uğraşan Latinler de cevap verdiler. Hazır olan Latin gemileri peyder pey İstanbul'dan ayrılırken, İmparator Henri önde giden gemilerden birisindeydi. 1 Nisan sabahı denizden Kibotos'u gördüğünde yanında çoğu Pisalıları ait olan sadece 17 gemi vardı. Buna karşın Kibotos'u kuşatan İznik donanmasında 60 gemi bulunuyordu. Kalenin daha fazla direnemeyeceğini düşünen İmparator Henri yanında bulunanlarla beraber saldırıya geçmeye karara verdi. Fakat İznik kuvvetleri onun gelişini görerek hem denizde hem de karada mevzilendiler. Bu yüzden Henri sabaha kadar arkadan gelen Venedik gemilerini bekleme kararı aldı. Gün boyu İstanbul'dan gelen Latin gemileriyle imparatorun ordusu denizde git gide büyüdü ve bunu gören İznik kuvvetleri gemileri karaya çekip yaktılar. Latinler fark etmesinler diye bunu geceleyin sessiz sedasız bir şekilde yaptılar. Aksi durumda ricatları bozguna dönüşebilirdi. Akabinde gecenin karanlığında kuşatmayı kaldırarak Kibotos önlerinden ayrıldılar. Gün aydınlanınca, 2 Nisan sabahı İmparator Henri herhangi bir engelle karşılaşmadan ordusuyla birlikte Kibotos'a girdi. Latin garnizonun çoğu ya hasta ya da yaralıydı. Edirne ile Kyzikos hâlâ kuşatılmakta olduğundan imparatorun her adama ihtiyacı vardı.

²⁴⁵ Villehardouin, 461-3.

Bu yüzden kaleyi boşaltmaya karar verdi. Yaralılar ile hastaların gemilerle İstanbul'a nakledilmesini emretti ve başkente döndü²⁴⁶.

Aynı sıralarda Edirne'de ise Çar Kaloyan gece gündüz aralıksız bir şekilde saldırılarını sürdürüyordu. Nisan ayı boyunca göğüs göğse çarpışmalar sürerken, Edirne'den İstanbul'a ardı arkasına yardım çağrıları geliyordu. Bu sıralarda, Edirne-İstanbul arasındaki taşımayı yağmalayan Kuman Türkleri, yeterince ganimet elde ettiklerini düşünerek Çar Kaloyan'ın ordusundan ayrıldılar. Bunun üzerine Çar Kaloyan, surların bazı kısımları yıkılmış olmasına rağmen kuşatmayı kaldırma kararı aldı. Edirneliler de İmparator Henri'ye durumu bildirerek acil takviye istediler²⁴⁷.

İmparator Henri Edirne'ye gitmeye hazırlanırken Kyzikos'taki Latinlerin yardım çağrısı ulaştı. Bizzat İmparator Theodoros Laskaris'in başında bulunduğu İznik kuvvetleri karadan ve 17 gemiyle denizden kaleyi kuşatmaktaydı. Üstelik İmparator Theodoros'un bölgeye gelmesiyle birlikte çevredeki ve şövalye Pierre de Bracieux'ya ait Marmara Adası'ndaki köylüler ayaklanmışlardı. Kyzikos'a hapsedilmiş Latinler çok zor durumdaydı ve onların imha edilmesi Balıkesir ile Çanakkale çevresindeki toprakların yitirilmesi demekti. İmparator derhal meclisini toplayarak soylulara Kyzikos'taki durumu açıkladı ve oranın yardımına gitmeleri gerektiğini söyledi. 14 gemi silahlandırıldı ve imparatorluk soyluları ile Venedikliler gemilere binerek Kyzikos'a doğru yelken açtılar. 8 gemide Fransızlar varken, 6 gemide Venedikliler bulunuyordu. Latin filosunun yaklaşması üzerine Kyzikos'u kuşatan İznik filosu geri çekilerek Çanakkale Boğazı'na doğru yelken açtı. Latinler İznik filosunu yeterince kovaladıktan sonra Kyzikos'a döndüler. Ama donanması olmadan kuşatmayı başarılı bir şekilde nihayet erdiremeyeceğini düşünen İznik İmparatoru Theodoros Laskaris, bu arada kuşatmayı kaldırarak doğuya doğru yönelmişti. Böylece İmparator Henri savaşmadan Kyzikos'u kurtarmayı başarabildi. Tekrar İstanbul'a döndü ve artık Edirne'ye gitmek üzere yeniden hazırlık yaptı²⁴⁸.

İznik İmparatoru Theodoros Laskaris topraklarına çekilmişti çekilmesine ama harekâtına son vermemişti. İmparator Theodoros birliklerinin çoğunu, İstanbul Latin İmparatorluğu Seneşali Thierry de Loos'un kısa süre önce tekrar aldığı İzmit'i

²⁴⁶ Villehardouin, 463-71; Gerland, ss. 111-2.

²⁴⁷ Villehardouin, 472-5; Khoniates, 845, ss. 221-2.

²⁴⁸ Villehardouin, 476-9.

kuşatmaya sevk etmişti. Seneşal Thierry İmparator Henri'yle birlikte İstanbul'daydı ki onlar tam Edirne'ye gitmeye hazırlanırken, İzmit Ayasofya Kilisesi'nde İznik birliklerine direnen seneşalin adamları başkentten yardım istedi. İmparator Henri bir kere daha Edirne yoluna düşmekten vazgeçti ve ordusuyla beraber İzmit'e yöneldi. İmparator Henri'nin bölgeye gelmesiyle İznik kuvvetleri kuşatmayı kaldırdılar. İmparator, Seneşal Thierry de Loos'un adamlarıyla İzmit'te, Macaire de Sainte-Menehould'un Hereke'de, Guillaume du Perchoi'nın Kyzikos'ta kalıp buraları savunmalarını emretti ve İstanbul'a geri döndü²⁴⁹.

İznik İmparatorluğu'nun Anadolu'da Latinlere ait kalelerde birbiri ardında yaptığı kuşatmalar ve saldırılar bölgede erzak kıtlığına yol açmıştı. Bu yüzden Anadolu'daki Latinler çevrede akınlar yapmaya başladılar. Seneşal Thierry de Loos ile Guillaume du Perchoi bu akınlardan birisinde İznik birliklerince pusuya düşürüldü. Seneşal yüzünden yaralanıp esir düşerken, elinden yaralanan Guillaume sağ kalanlarla birlikte İzmit'e sığındı. Latinlerin mağlubiyetini haber alan bölge ahalisi de ayaklanmıştı. İzmit'teki Latinler bir kere daha İmparator Henri'den yardım istediler. İmparator Henri ikinci kez İzmit'in yardımına koştu ve onun gelişiyile İznik birlikleri bölgeden ayrıldılar. İmparator İzmit'in doğusunda, bir dere²⁵⁰ kenarında ve dağ yamacında bulunan bir çayırıkta ordusuyla birlikte kamp kurdu. Adamlarını ayaklanan bölge ahalisini cezalandırmak üzere akın yapmaya gönderdi. Bu arada İznik İmparatoru Theodoros Laskaris'in elçileri Latin ordugâhına geldiler. Theodoros Kyzikos'un surları ile İzmit'teki Ayasofya Kilisesi'nin tahkimatlarının yıkılması karşılığında elindeki tüm Latinleri esir bırakmayı ve 2 yıllık ateşkes yapmayı öneriyordu. İmparator Henri, iki cephede aynı anda savaş yürütmenin zorluğunu son zamanda fazlasıyla idrak etmişti. Ayrıca olabildiğince çok eli silah tutan adama ihtiyacı vardı. O yüzden İznik imparatorunun teklifine sıcak yaklaştı. Kyzikos Senyörü Pierre de Bracieux'yü ikna ettikten sonra İznik elçilerine teklifi kabul ettiğini söyledi. Böylece mayıs sonu-haziran başı gibi İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu arasında 2 yıllık ateşkes

²⁴⁹ Villehardouin, 480-1.

²⁵⁰ Ya Akarca Deresi ya da Kumla Deresi olmalıdır.

yapıldı. Seneşal Thierry de Loos'un da aralarında bulunduğu Latin esirler serbest kaldılar. İmparator Henri onlarla beraber haziran ayında İstanbul'a döndü²⁵¹.

2.3. İmparator Henri de Hainaut'nun Üçüncü Bulgaristan Seferi

İstanbul Latin İmparatoru Henri, Anadolu'da İznik İmparatorluğu'yla sükuneti tesis ettikten sonra, artık Bulgar Çarlığı'yla ilgilenebilirdi. Hazırlıklarını tamamladıktan sonra nihayet başkentten Edirne'ye doğru ordusuyla birlikte yola çıktı ve 24 Haziran'da şehir halkı tarafından karşılandığı Edirne'ye geldi. Edirnelilerden oluşan bir birliği de ordusuna katarak ertesi gün şehirden ayrıldı ve Meriç Nehri'ni takip edip Bulgaristan'ın içlerine doğru ilerlemeye başladı. Bir süre sonra istikametini kuzeye doğru çevirip Koca Balkan Dağları'nın eteklerindeki Aule'ye²⁵² geldi. Bulgar Çarı Kaloyan kısa süre önce burayı iskân etmişti ve şimdi Aule ahalisi Latin ordusunun gelişini haber alınca dağlara kaçmıştı. İmparator Henri çevreyi yağmalamaları için yayan akıncılar gönderdi. Bu akınlara, son muhasarada hayli fakir düşmüş Edirneliler de katıldılar ve yanlarında getirdikleri arabaları erzakla doldurdular. Latin akıncılar böyle 3 gün boyunca yağma akınları düzenlerken, aralarında zaman zaman dağ geçitlerinde pusuya düşüp öldürülenler de oldu. Bunun üzerine İmparator Henri akıncılarını korumak üzere 4 müfrezeyi görevlendirdi ve bunlar Ulahlarla çarpışarak akıncıların Aule'deki Latin kampına sağ salım dönmesini sağladılar. Yeterince ganimet ele geçirildiğini düşünen İmparator Henri dönüş emri verdi ve Latin İmparatorluğu ordusu hiçbir yerde konaklamadan temmuz sonunda Edirne'ye ulaştı. İmparator 15 gün boyunca burada kalarak şehrin tahkimatlarıyla ilgilendi²⁵³. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu'na yönelik olarak 1207 İlkbahar'ında İznik İmparatorluğu ile Bulgar Çarlığı tarafından başlatılan ortak saldırı İmparator Henri'nin enerjik seferleriyle savuşturulmuş oldu. İmparatorluk sadece kendi isteğiyle Kibatos'u boşaltmış ve İznik'le ateşkes karşılığında Kyzikos ile İzmit'teki tahkimatları yıkmıştı.

²⁵¹ Villehardouin, 482-9. İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun haziran ayında İstanbul'da olduğunu kanıtlayan, Bukoleon Sarayı'nda düzenlenmiş bir belge bulunuyor; bk. Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II**, Belge Numarası: 27, s. 78.

²⁵² Aule'nin günümüzde neresi olduğu net olarak bilinmemektedir. Ya Yeni Zağra'nın hemen kuzey batısında eski adı Avliene olan günümüzdeki Asenovec ya da Gorno Aleksandrovo yakınlarında bir yer olduğu tahmin edilmektedir; bk. Peter Soustal, "Aulē", **Tabula Imperii Byzantini 6: Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos)**, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vıyana, 1991, s. 185.

²⁵³ Villehardouin, 491-4.

2.4. Selanik Senyörü Boniface'ın İmparatora İtaati ve Ölümü

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut 1207 Temmuz'unda Edirne'deyken, Selanik Senyörü Marki Boniface, Bulgar Çarı Kaloyan'ın 1204 yılında surlarını yıktığı Serez'deydi. Boniface burada surları yeniden inşa ettirdiği gibi, Rodop Dağları'ndaki geçitleri kullanarak ovalara akınlar düzenleyen Bulgar Çarlığı akıncılarına karşı Mosynopolis'e kadar asker sevk ediyordu. Marki, imparatorun Edirne'de olduğunu öğrenince haber göndererek kendisiyle İpsala'da, Merç Nehri'nin kıyısında buluşmak istediğini bildirdi. Bunun üzerine İmparator Henri de Hainaut, Edirne'de Conon de Béthune komutasında 100 şövalye bırakarak İpsala'ya geldi. İmparator Henri ile Boniface ağustos ayında buluştular ve marki, Henri imparator olduktan sonra ilk kez görüşme fırsatı yakaladıkları için ona resmen tabiiyetini sundu. İmparatorun yanında, markinin kızı olan eşi İmparatoriçe Agnès de bulunuyordu. İmparatoriçe hamileydi. Baba kız da uzun süreden sonra hasret giderdiler. Ardından İmparator Henri ile Boniface, ekim ayı sonunda Edirne'de buluşarak Bulgar Çarlığı'na ortak bir sefer düzenleme hususunda anlaştılar ve imparator İstanbul'a doğru giderken marki de Selanik'e doğru yola çıktı²⁵⁴.

Selanik Senyörü Marki Boniface, Selanik yolundayken 31 Ağustos'ta Mosynopolis'e geldi. Burada 5 gün kaldıktan sonra, Mosynopolislilerin tavsiyesini dinleyerek yanındaki az sayıdaki askerle birlikte 4 Eylül'de yakınlardaki dağlara yağma akını düzenledi. Fakat Bulgar Çarı Kaloyan Rodop Dağları'ndaydı ve dahası ona bağlı Kuman birlikleri yakınlardaydı. Kumanlar markinin yanında az sayıda adam olduğunu görünce onu pusuya düşürüp uygun bir mesafeden ok atışlarına başladılar. Okla yaralanan Boniface kan kaybından ayakta duramayacak hâle gelince adamları kendi canlarının derdine düştüler. En nihayetinde hayatını kaybeden Boniface'ın kafası Bulgar Çarı Kaloyan'a götürüldü²⁵⁵. Boniface'ın ölümünü fırsat bilen Çar Kaloyan hasta olmasına rağmen derhal gelip Selanik'i kuşatmaya başladı. Ancak kısa süre sonra 8

²⁵⁴ Villehardouin, 495-7. İstanbul Latin İmparatoriçesi Agnès ve kamındaki çocuk hakkındaki en son bilgi budur. Ancak kesin olan, İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut 1213'te ikinci evliliğini yaptığında İmparatoriçe Agnès'nin ve çocuğun hayatta olmadıklarıdır.

²⁵⁵ Villehardouin, 498-500; Clari, İng. çev., s. 127; Salimbene de Adam, I, ss. 36-7; Khoniates, 839, s. 222; *The Chronicle of Morea*, s. 98; Longnon, s. 99.

Ekim’de kuşatma kampında öldürüldü²⁵⁶. Onun ölümüyle birlikte Bulgar birlikleri kuşatmayı bırakarak topraklarına döndüler.

2.5. Avrupa’dan Askerî ve Maddî Destek Elde Etme Arayışları

1205 Edirne Savaşı’nın ardından, haziran ayında İstanbul Latin İmparatorluğu’na yardım toplaması için İstanbul’dan Avrupa’ya gönderilen Soissons Piskoposu, Nivelon Fransa’da 2 yıl boyunca hayli gayretle çalışarak kayda değer bir ordu toplamayı başarmış ve onlarla birlikte 1207 yılında İstanbul yoluna koyulmuştu²⁵⁷. Piskopos Eylül 1207’de Bari’de hayatını kaybetti ama topladığı askerler Flandreli şövalye Pierre de Douai liderliğinde yola devam ettiler ve sene sonuna doğru İstanbul’a varmayı başardılar²⁵⁸. Bu taze kuvvet kıymetliydi ama yeterli değildi.

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, Marki Boniface’ın ölümünün ardından, 1208’in ilk aylarında Avrupa’ya elçiler göndererek bir kez daha yardım istedi. İstanbul’dan giden imparatorluk elçilerinin faaliyeti hakkında çok az bilgi sahibiyiz. Bu elçilerden Pierre Gérard’ın 1208 Mart’ında İngiltere Kralı John’la görüşmek üzere İngiltere’ye ulaştığını biliyoruz²⁵⁹. İmparatorun elçileri Papalık sarayına da uğramış gibi gözüküyor²⁶⁰. İmparatorluk elçilerinin Fransa Kralı II. Philippe’i de ziyaret etmiş olma ihtimalleri de yüksektir.

²⁵⁶ Çar Kaloyan, Kuman kökenli eşi ve yeğeni Boril’in komplosu neticesinde, Manastras adlı Kuman soylusu tarafından kuşatma sırasında hasta yatağında öldürüldü; bk. Longnon, s. 100; Carile, **Storia dell’Impero latino di Costantinopoli**, s. 237; Aleksandar Uzelac, “Cumans in the Latin Empire of Constantinople”, **Golden Horde Review**, Cilt: 7, Sayı:1, 2019, s. 10. Georgios Akropolites ölüm sebebi olarak göğüs zarı iltihabını verir; bk. Akropolites, 13, s. 140. Latin kaynakları, Bulgar Çarı Kaloyan’ın şehri kuşatırken Selanikli Aziz Demetrios tarafından öldürüldüğünü naklederek, onun ölümünü ilahî bir cezaya bağlama eğilimi sergiliyorlar; Clari, İng. çev., s. 127; Albricus Trium Fontium, s. 886.

²⁵⁷ “Annales Sancti Jacobi Leodiensis”, ed. G. H. Pertz (ed.), **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 16, Hannover, 1859, s. 660; “Anonymi Continuatio Appendicis Roberti de Monte ad Siebertum”, **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 18, L’Imprimerie Royale, Paris, 1822, s. 343.

²⁵⁸ Longnon, s. 103.

²⁵⁹ İngiltere Kralı John, 6 Mart 1208 tarihli emirnamesinde, İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut’nun elçisi Pierre Gérard’ı (*Petrus Girardus*) sağ salım yanına getirilmesini emrediyor; bk. Thomas Rymer, **Foedera, conventiones, litterae, et cujuscunque generis acta publica, inter reges Angliæ et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes, vel communitates**, Cilt: I, Londra, 1704, s. 148.

²⁶⁰ Papa III. Innocentius, İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut’nun “elçileri aracılığıyla kendilerinden rica ettiği üzere” (Lat. *per tuos nobis nuntios supplicasti ut*), Blakhernai Sarayı’ndaki Azize Meryem Kilisesi ile Bukoleon Sarayı’ndaki Aziz Mikhail Kiliseleri’ni 11 Mart 1208’de koruması altına aldı; bk. **Patrologia Latina** 215, XI:39, s. 1363.

İmparator Henri'nin son yıllarda çıktığı seferler imparatorluk hazinesindeki nakitlerin azalmasına yol açmıştı. Bu yüzden malî kaynak yaratmak için harekete geçti. Adamlarından Ponce de Chaponnay'yi, Bukoleon Sarayı'ndaki şapelinden aldığı bazı rölikleri teslim ederek bunları Lyon Başpiskoposu II. Renaud de Forez'e hediye etmek üzere nisan ayında İstanbul'dan gönderdi²⁶¹. İmparatorun Ponce'a verdiği diğer görev ise muhtemelen imparatorluk hazinesinden verdiği kıymetli kumaşlar ile mücevherleri satıp nakde dönüştürdükten sonra parayı kendisine getirmesiydi²⁶². Aynı sıralarda İstanbul'daki heykellere de el uzatıldı. Kenti forumlarını, meydanlarını ve hipodromunu süsleyen her biri yüzlerce yıllık şaşıla bron z heykeller yerlerinden sökülerek eritildi ve sikkeye dönüştürüldü²⁶³.

2.6. İmparator Henri de Hainaut'nun Dördüncü Bulgaristan Seferi ve Filibe Savaşı

1208 İlkbahar'ının sonuna doğru Bulgar Çarlığı'na bağlı Kuman Türkleri ile Ulahlar, mutat olduğu üzere İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Trakya'daki topraklarında yağma akınlarına başladılar. Mayıs sonunda onların akınlarını başkentte haber alan İmparator Henri de Hainaut, şehirdeki birlikleri toplayarak Silivri'ye geldi ve burada kamp kurdu. İmparator burada Latin garnizonlarına haber yollayarak orduya katılmalarını emretti ve Edirne'ye doğru yürüyüşe geçti. Yol boyunca mevcudu artan Latin ordusu haziran ayında Edirne yanındaki çayırda kamp kurdu. Latin ordusunun gelişiy le Kumanların ve Ulahların akınları kesilmişti. İmparator Henri Edirne'deyken daha ileriye gidip gitmemeyi değerlendirdi. Birkaç ay önce Avrupa'dan az da olsa takviye kuvvet gelmişti. Üstelik Çar Kaloyan'ın ölümünün ardından Bulgar Çarlığı'ndaki merkezî irade parçalanmıştı²⁶⁴. Tüm bunların üzerine imparator bir de

²⁶¹ İmparator Henri de Hainaut'nun Lyon Başpiskoposu Renaud de Forez'ye Ponce de Chaponay aracılığıyla gönderdiği rölikler için düzenlenen 6 Nisan 1208 tarihli bağış belgesi için; bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge Numarası: 30, s. 81.

²⁶² Ponce de Chapponay 1 sene sonra İmparator Henri'nin yanına dönecekti; bk. Valenciennes, 666.

²⁶³ Khoniates, 856-868, ss. 238-48. Aslında Bizanslı Niketas Khoniates Latinlerin heykelleri sikkelere dönüştürme faaliyetinin tam olarak ne zaman gerçekleştiğini söylemiyor ve Haçlıların 1204'te İstanbul'u alırken yaptığı yağmayla birlikte veriyor. Ancak bronz heykellerin eritilmesini anlatmaya başlayacağı zaman "paraya ihtiyaçları olduğu için" ifadesini kullanıyor; bk. Khoniates, 856, s. 238. Dolayısıyla heykellerin eritilmesi işleminin, şehir yağmasından sonra, Latin İmparatorluğu için maddî kaynak yaratma faaliyeti kapsamında gerçekleştiğini düşünüyorum. O nedenle bu hadiseden burada bahsetmeyi uygun buldum.

²⁶⁴ Bulgar Çarı Kaloyan'ın ölümünün ardından erkek kardeşinin oğlu Ivan Asen Rusya'ya kaçmıştı. Hanedanlık ailesinden Prens Aleksios Slav Rodop Dağları'ndaki Melnik'e, Prens Dobromir Strez Kuzey

Rodop Dağları'nda hüküm süren Bulgar Prens Aleksios Slav'ın, teyzesinin oğlu Bulgar Çarı Boril'e isyan ettiğini öğrenince, Aleksios'a destek vermek ve Bulgar Çarlığı'nın merkezî otorite boşluğundan yararlanmak için Bulgar topraklarına girmeye karar verdi²⁶⁵. Bulgar Çarlığı'nın güç kaybetmesine yol açacak her durum İstanbul Latin İmparatorluğu'na yarardı.

İmparator Henri komutasındaki Latin ordusu Edirne'den kuzeybatıya doğru yürüyerek Eski Zağra'ya geldi. Muhtemelen Eski Zağra'nın hemen kuzeyindeki Koca Balkan Dağları'ndaki geçitlerde mevzilenen Çar Boril'in birlikleri, ovada kamp kuran Latinlere bir sabah baskın düzenledi. İmparator Henri dahi zırhını giyecek zamanı bulamadan çarpışmaya girmek zorunda kaldı. Ancak Latinler zor da olsa baskını püskürtmeyi başardılar²⁶⁶.

19 Temmuz'da İmparator Henri komutasındaki Latin ordusu güneye, Meriç Nehri kıyısındaki Filibe'ye doğru yürüyüşe geçti. Henri'nin amacı toprakları Filibe'ye yakın olan Bulgar Prens Aleksios Slav'la birleşmekti. Öte yandan ordu artık iyice Bulgar topraklarının içinde bulunduğu için erzak sıkıntısı çekmeye başlamıştı. 12 günlük zorlu yolculuğun ardından 31 Temmuz'da Latin ordusu Filibe'nin yanında kamp kurdu. Latinler hemen hem atlar hem de askerler için şehrin uzandığı ovada erzak bulmak üzere birlikler ve onları korumak için şövalyeler yolladılar. Fakat Kuman Türkleri ile Ulahlar bu ikmal birliklerine saldırdı ve şövalyeleri kendilerini takip etmeye zorlayarak onları birliklerden ayırdılar. Akabinde ise dönüp çarpışmaya başladılar. Durumu haber alan İmparator Henri atna atlayarak 2000 askerle birlikte şövalyelerine desteğe gitti ve onun gelişini gören Kumanlar ile Ulahlar Rodop Dağları'na doğru çekildiler. Latinler pusuya düşmemek için onları takip etmediler ve İmparator Henri komutasında kamplarına geri döndüler²⁶⁷.

Bulgar Çarı Boril ise İmparator Henri'nin yeğeni Aleksios'la birleşmesini önlemek için saldırmaya karar verdi ve ordusuyla beraber Filibe'ye yaklaştı. Onun yakınlarda olduğunu haber alan İmparator Henri 31 Temmuz gecesi nasıl savaş düzeni

Makedonya'daki Prosek'te, Çar Boril ise Tırnova'da hüküm sürmekteydi; bk. Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 205.

²⁶⁵ Valenciennes, 504-5.

²⁶⁶ Valenciennes, 506-13.

²⁶⁷ Valenciennes, 514-21.

alacaklarını kararlaştırdı. 1 Ağustos'un ilk ışıklarıyla kampın bozulmasını ve ordunun belirlediği şekilde savaş düzeni almasını emretti. Hz. İsa'nın gerildiklerine inandıkları Kutsal Çarmıh'ın bir parçası da ordudaydı²⁶⁸. Açık ve sakin bir hava olduğu için ordular birbirlerini görebiliyorlardı. Latinler ordusu şövalye hücumuna uygun şekilde açık ovadayken, Bulgar ordusu koruluğun kenarında mevzilenmişti. Latin ordusu 330'u şövalye olmak üzere yaklaşık 16.000 kişiden oluşuyordu. Aralarında Edirne'de Latin ordusuna katılan 2500 Bizanslı asker vardı. Bulgar ordusu ise Latin ordusunun yaklaşık 2 katıydı ve çoğunlukla hafif zırhlı atlılardan müteşekkildi. Ordular birbirlerine yaklaşıırken Latin ordusu ilk hamleyi yapan taraf oldu ve ön saflardaki ağır zırhlı şövalyeler dörtlü hücüm ederek Bulgar askerlerine çarptılar. Ardından Latin ordusunun arka saflarındaki şövalyeler de aynısını tekrarladi. Art arda gelen hücum dalgalarına karşı koyamayan Bulgar ordusu safları çözüldü ve askerler kaçmaya başladılar. Latinler kaçanları kovaladıktan sonra ganimetlerle birlikte orduya geri döndüler²⁶⁹.

İmparator Henri zaferinin ardından Bulgar Prens Aleksios Slav'la görüşmek üzere güneybatıya doğru ilerledi ve Rodop Dağları'nın eteklerinde bulunan Kriçim'e geldi. İmparator burada kenti ve kalesini surlarla çevirirken, Prens Aleksios Slav haber göndererek huzuruna gelmek istediğini ilettil. Henri'nin olumlu cevabı üzerine

²⁶⁸ San Marko Katedrali Hazinesi'nde bulunan İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'ya ait Kutsal Çarmıh röliğı, Henri de Valenciennes'in bahsettiğı bu Kutsal Çarmıh olabilir; bk. Ek 5 ve 6. Rölik mahfazasının arka yüzünde şöyle Latince bir yazıt bulunur: "Kendisi bunun kutsamasıyla savaşta her daim adeta sur gibi emniyet içinde kalsın diye bu muhterem çarmıhı, Henri denilen temiz Fransız kral ve Yunanların ikinci önderinin emri üzerine Gérard'ın eli yaptı. Amin" (Lat. +CONDIDIT OC SINGNVM GERARDI DEXTERA DINGNUM+QVOD IVISSIT MONDVS REX FRANCVS DVXQVE SECONDVS+GRECORVM DICTVS HENRICVS VT OC BENEDICTVS +BELLO SECVRVS SEMPER MANEAT QVASI MVRVS. AMEN+); bk. David Buckton (ed.), *The Treasury of San Marco Venice*, Olivetti, Milan, 1984, s. 244.

²⁶⁹ Valenciennes, 522-44. İmparator Henri'nin zaferini Papa III. Innocentius'a bildirdiğı eylül ayında Uzunköprü'de yazdığı bir mektup bulunuyor. Ancak ne yazık ki imparator savaşın ayrıntılarına değinmiyor; bk. *Patrologia Latina* 215, XI:207, ss. 1522-3. Andrea van Arkel-de Leeuw van Weenen ve Krijnie Ciggaar, 13. yüzyılın başında Eski Nors dilinde yazılmış *Aziz Thorlac'ın Mucizeleri* adlı kaynakları anlatıyı yorumlayarak, Filibe Savaşı'nda İstanbul Latin İmparatorluğu ordusunda bir Varang birliğinin yer almış olabileceğini ve hatta aynı kaynağı dayanarak İmparator Henri'nin İstanbul'da Aziz Thorlac'a adanmış bir kilise inşa ettirdiğini iddia etmişlerdir; bk. Andrea van Arkel-de Leeuw van Weenen ve Krijnie Ciggaar, "St. Thorlac's in Constantinople, Built by a Flemish Emperor", *Byzantion*, Cilt: 49, 1979, ss. 428-46. Yazarların dikkat çektiğı üzere, gerçekten de 1208 yılında İstanbul'da Dan ve İngiliz nüfusu vardı; bk. *Patrologia Latina* 215, XI:24, s. 1353. Ancak bu bilgi kıvrntıları, İstanbul Latin İmparatorluğu ordusunda Varang askerlerinin bulunduğunu iddia etmek için bence yeterli sağlamlıkta değildir. Kaldı ki adı geçen kaynaktaki imparatorun adı yanlış bir şekilde Philippe olarak verildiğı gibi, anlatılan savaşın Filibe Savaşı olup olmadığı dahi şüphelidir.

imparatorun yanına gelen prens, imparatorun çadırında ona itaatini sundu. Latin baronların tavsiyesini dinleyen Prens Aleksios, İmparator Henri'nin evlilik dışı ilişkisinden doğan kızıyla evlenmek istediğini söyledi. İmparator Henri de danışmanlarıyla görüşükten sonra vasalı olması şartıyla prensin isteğini kabul etti. İmparator Henri Kriçim'deki tahkim işlerini tamamladıktan sonra ordusuyla birlikte Stenimachos'a gitti. Burada Prensi Aleksios ile imparatorun kızı arasındaki evliliğin aralık ayında İstanbul'da yapılmasına karar verildi ve Prens Aleksios resmen İmparator Henri'nin vasalı oldu. *Basileus* yani imparator olarak Henri, Aleksios'a *despotes* ünvanı verdi. Ayrıca imparator aralarındaki bağı bir nişanesi olarak prence kendi atını hediye etti. Kardeşi Eustache de Flandre'ı biri Edirneli Bizanslılardan diğeri Fransızlardan oluşan iki birlikle Aleksios Slav'ın yanına vererek düğün hazırlıklarını tamamlaması için topraklarına gönderdi²⁷⁰.

Başkentine dönüş yoluna koyulan İstanbul Latin İmparatoru Henri Stenimachos'tan Edirne'ye, oradan da eylül ayında Uzunköprü'ye gelip kamp kurdu ve burada ordusunu dağıttı. Latin-Bulgar sınırındaki önemli mevkilerden birisi olan Uzunköprü, imparatorluğun Trakya'daki diğer yerleşim yerleri gibi Bulgar akınlarından nasibini almıştı ve surları onarılmaya muhtaç haldeydi. Henri henüz naip iken Haziran 1205'te buraya gelerek askerlerini Bulgar topraklarında akınlar yapmak üzere Dimetoka taraflarına göndermişti. Kentin stratejik öneminin farkında olan İmparator Henri surların onarılması işini bizzat yürütmeye başladı²⁷¹.

İmparator Henri, Filibe Savaşı'nda kazandığı zafêrle, 1205 yılından beri imparatorluğa en çok sıkıntıyı çektiren ve zararı veren kuzey batıdaki komşusuna karşı üstünlüğünü kabul ettirmiş oldu. İstanbul Latin İmparatorluğu bir süre Bulgar Çarlığı'yla ciddi bir savaşa tutuşmayacak, aksine ileride görüleceği üzere taraflar arasında evlilik bağları kurulacak ve ortak seferler düzenlenecekti. 1205 Edirne Savaşı'yla Balkanlar'dan gelen fırtına dinmişti.

²⁷⁰ Valenciennes, 545-9; Akropolites, 24, s. 172.

²⁷¹ Valenciennes, 550.

2.7. Trabzon İmparatorluğu'na Yardım ve Bulgar Prens Aleksios Slav İle Evlilik İttifakı

İstanbul Latin İmparatorluğu 1205-1208 arasında batı sınırlarına odaklanmışken, İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris iyiden iyiye Anadolu'daki konumunu güçlendirmişti²⁷². Şimdi ise bölgedeki rakibi ve İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun müttefiki olan Trabzon Eş-İmparatoru I. David Komnenos'un üzerine, Paflagonya'ya sefere çıkmıştı. İstanbul Latin İmparatoru Henri Uzunköprü surlarını onarmakla uğraşırken Theodoros'un seferinden haberdar oldu. Bu gelişmeye kayıtsız kalamayan İmparator Henri, Uzunköprü surlarının tadilatı işini İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin'ya bırakarak İstanbul'a geldi. Garnizonlara haber göndererek kendisiyle Kartal'da buluşmalarını emretti. Ordusunu Kartal'da toplayan İmparator Henri doğuya doğru ilerlemeye başladı. İznik İmparatoru Theodoros ise Latin ordusunun Anadolu'ya geldiğini Karadeniz Ereğlisi'ni kuşatırken haber aldı ve doğrudan bir çarpışmayı göze alamadığı için kuşatmayı kaldırarak hızla İznik'e dönmeye çalıştı. Ancak kış gelip çatmıştı ve Sakarya Nehri'nin suları kabarmıştı. Theodoros nehri çabucak geçmeye çalışırken 1000 adamını kaybetti ama Latinlerin elinden kurtulmayı başardı. İmparator Henri Theodoros'u 4 günle ellerinden kaçırdıklarını öğrenince mevsimden ötürü daha fazla ilerlemek istemedi. Ayrıca kızı ile Prens Aleksios Slav'ın düğünü yaklaşmıştı. Bu yüzden imparator İstanbul'a geri döndü²⁷³.

İmparator Henri İstanbul'a döndüğü sıralarda, Prens Aleksios da başkent yolundaydı. Prens yoldayken, Uzunköprü'deki tahkimat işlerini hallettikten sonra İstanbul'a dönmekte olan Mareşal Geoffroi de Villehardouin'ya rastladı. Mareşal prene gelinin Silivri'de olduğu bilgisini verdi. Bunun üzerine Silivri'ye gelen Prens Aleksios buradan gelini de alarak beraber İstanbul'a gitti. Çift şehrin dışında İmparator Henri tarafından karşılandı. Aralık ayının başında şaşalı bir düğün gerçekleştirildi ve türlü eğlenceler düzenlendi. Düğünden bir hafta sonra Prens Aleksios eşiyle birlikte

²⁷² Ayönü, "İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu", s. 17.

²⁷³ Valenciennes, 551-4. İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris İznik'e dönünce, Latin tehdidinden dolayı şehrin tahkimatlarına eklemeler yaptı ve özellikle şehrin güney surlarına iki büyük burç inşa ettirdi; bk. Clive Foss, *Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises*, Hellenic College Press, Massachusetts, 1996, ss. 93-4.

topraklarına gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. İmparator Henri de onlara yolda bir süre eşlik ettikten sonra başkentine geri döndü²⁷⁴.

2.8. Birinci Selanik Seferi ve Lombard İsyanı'nın Bastırılması

İmparator Henri de Hainaut kızını ve damadını yolcu ettikten sonra danışmanlarıyla kışı nasıl geçireceğini istişare etti. İmparatorluk baronları Henri'ye Selanik Senyörlüğü'ne gitmesini önerdiler. Çünkü ölen Marki Boniface'ın çocuk yaştaki oğlu Demetrius²⁷⁵ adına senyörlüğü Lombardiyalı soylular idare etmekteydi. Baronlar Lombardların sadakatlerinden şüphelenmiş olmaları ki imparatora senyörleri olarak onların sadakatini tesis etmesini tavsiye ettiler. Selanik Senyörlüğü, imparatorluğun batı sınırı için hayati öneme sahip olmasının yanında, orta ve güney Yunanistan'daki Latin toprakları ile başkent arasındaki bağlantıyı sağlaması açısından imparatorlukla uyum içerisinde olması gerekiyordu. Bu yüzden Henri baronlarının tavsiyesini dinlemeye karar verdi²⁷⁶. Ancak imparatorluk ordusu Mayıs ile Aralık arasındaki 7 ayın neredeyse tamamını seferde geçirmişti. Ayrıca kış gelmişti ve ilkbaharda tekrar Kuman-Ulah akınları gerçekleşmesi muhtemeldi. İmparator bu yüzden kendisi seferdeyken toprakların nasıl korunacağını planladı. İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin, Payen d'Orléans ile Milon le Bréban'tın İstanbul'da kalmasına, soylulardan Liénard'ı Pınarhisar'a ve Herbert'i Vize'ye göndermeye karar verdi. Ayrıca olası bir Bulgar saldırısına karşı Trakya'daki diğer kalelere şövalyeler ile askerler gönderilmesini emretti. Yanında çok sayıda asker alamayacağı için de Selanik'e gideceğinin gizli tutulmasını emretti²⁷⁷. Muhtemelen Lombard soyluların kendisine karşı koyabileceğini öngörmüştü ve onlara hazırlık şansı vermek istemiyordu. Kısa süre sonra öngörüsü haklı çıkacaktı.

İmparator Henri 1208 Aralık'ı ortalarında İstanbul'dan ayrılarak Tekirdağ'a geldi ve burada Selanik seferinde yanında götürceği adamları çağırdı. Akabinde kar yağışının altında zorlu bir yolculuğun ardından Kermeyan'a geldi. Soğuktan dolayı kimi adamlarını yolda kaybetmişti. Ertesi sabah imparatorun geçeceği yerlere önden giderek hazırlıkları yapan imparatorluk görevlileri erkenden Malkara'ya doğru silahsız olarak

²⁷⁴ Valenciennes, 555-9.

²⁷⁵ Marki Boniface'ın çocuğuna Selanik'in koruyucusu Aziz Demetrios'un adını vermesi dikkat çekicidir.

²⁷⁶ Valenciennes, 560.

²⁷⁷ Valenciennes, 561, 564.

yola koyuldular. Ancak 300 Ulah atlısının Meriç Nehri'ni geçtiğinden habersizlerdi. Aniden onların saldırısına uğradılar ve çoğu esir düştü. Haberi alan İmparator Henri hemen Ulahların peşine düştüyse de onları yakalayamadı ve yoluna devam ederek Keşan'a geldi. İmparator burada geriden gelen adamlarını da bekledikten sonra ertesi gün Meriç Nehri kıyısındaki İpsala'ya geldi. İpsala, nehrin en fazla kıvrıldığı, dolayısıyla debisinin en düşük olduğu noktalardan birisiydi. Meriç en kolay buradan geçilebilirdi. Fakat zaten soğuklardan dolayı nehir donduğu için Latinler zahmet çekmeden buzun üzerinden karşı kıyıya geçti. Akabinde İmparator Henri Via Egnatia'yı takip ederek Traianupolis üzerinden Mosynopolis'e geldi ve böylece Selanik Senyörlüğü topraklarına girmiş oldu. Mosynopolis her ne kadar senyörlüğe ait yerler arasında olsa da, burası İstanbul'da bıraktığı adamı İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin'ya olduğu için herhangi bir sorunla karşılaşmadan konakladı ve Kavala'ya doğru yoluna devam etti²⁷⁸.

Kavala, Serez'le birlikte Selanik Senyörlüğü'nün Lombard soylularının liderlerinden Biandrate Kontu II. Umberto'ya aitti. Kont Umberto İmparator Henri'yi krallıktaki nüfuzuna tehdit olarak görüyordu ve belki de hâlâ senyörü Boniface'ın zamanında imparatorluğu Flandrelılara kaybetmesini kabullenemiyordu. Bu nedenle onu Kavala'ya almadığı gibi yanına gitmeyi de reddetti. Artık kendisine karşı açık bir isyan başladığını göre Henri ise adamlarına şehre saldırıda bulunmamalarını emretti ve ertesi gün Vigneri'ye²⁷⁹ giderek Noel'i (25 Aralık 1208) burada kutladı. Burada, Selanik soylularından Guillaume de Blanel ve kardeşi Eustache de Flandre 20 şövalyeyle Drama'dan gelerek İmparator Henri'nin ordusuna katıldılar²⁸⁰.

Gelen takviyelerle biraz olsun güçlenen İmparator Henri de Hainaut 29 Aralık'ta güçlkle karşılaşmadan Zilhova'yı hâkimiyeti altına alarak Vigneri'ye geri döndü. Dönüş yolunda Lombard isyancıların önde gelenlerinden Thebai Senyörü Aubertin İmparator Henri'ye itaatini sundu ancak Henri'nin yanında birkaç gün kaldıktan sonra Serez'e dönerek kaleyi ona karşı tahkim etmeye başladı. İmparator Henri ise

²⁷⁸ Valenciennes, 562-8. Selanik Senyörü Boniface, Mosynopolis'i 1207'de İmparatorluk Mareşali Geoffroi de Villehardouin'ya fief olarak vermişti; bk. Villehardouin, 496.

²⁷⁹ Vigneri'nin günümüzde neresi olduğu bilinmiyor ancak Kavala ile Drama arasında olduğu anlaşılmaktadır.

²⁸⁰ Valenciennes, 568-71.

oyalanmadan Selanik'e doğru yola çıktı. 2 günlük bir yolculuğun ardından 1 Ocak 1209'da Selanik yakınlarındaki Khortiatıs Dağı'nda bulunan Sısteryenlere ait manastıra²⁸¹ gelip yerleşti. Bu arada Lombard isyancıların liderliğini üstlenen Biandrate Kontu Umberto muhtemelen deniz yoluyla Kavala'dan Selanik'e gelmişti ve Lombardlar dışındaki diğer tüm Latin askerleri şehirden çıkarmıştı. İmparator elçilerini Selanik'e göndererek Lombard soylulara kendisine biat etmelerini istedi. Lombard baronlar, aralarında toplantı yaptıktan sonra imparatorun elçilerine, Mora hariç günümüzdeki tüm Yunanistan'ı, Eski Zağra'yı, Burgaz'ı ve Filibe'ye kadarki tüm toprakları kendilerine verirse barış yapacaklarını iletiler. İmparatorun elçilik heyetinin liderliğini üstlenen Conon de Béthune, Lombard soyluların isteklerini abartılı bulduğunu söylemesine karşın yimne de bunları imparatora ileteceğini söyleyerek Selanik'ten ayrıldı. İmparator Henri geri dönen elçilerinden Lombard isyancıların isteklerini öğrendi. Selanik'e güç kullanarak girmesinin imkânı yoktu. Ne asker sayısı ne de mevsim şartları böyle bir iş için yeterli değildi. İmparator baronlarıyla konuştuğundan sonra, güç bir durumda olduğu için isyancıların tekliflerini kabul edeceğini söyledi. Orada bulunan üst düzey din adamları şayet sözünden dönerse günahını bağışlayacaklarına dair İmparator Henri'ye güvence verdiler²⁸².

İmparator Henri de Hainaut Lombardların isteklerini kabul ettiğini şehre gönderdiği ikinci bir elçilik heyetiyle bildirdi. Bunun üzerine Biandrate Kontu Umberto elçilerle birlikte imparatorun kamp yaptığı Khortiatıs Dağı'na geldi ve burada ikisi aralarındaki anlaşmaya uyacaklarına dair yemin ettiler. Akşam yemeğinden sonra Kont Umberto şehre döndü ve imparatoru ertesi sabah karşılamak için hazırlıklara girişti. Khortiatıs Dağı'ndaki manastırdan ayrılan²⁸³ İmparator Henri, 2 Ocak sabahı atının

²⁸¹ Bizanslı keşişler manastırı 1204'te terk ettikten sonra, Selanik Senyörü Boniface de Montferrat bu manastırı Dördüncü Haçlı Seferi'nden beri yanında olan Sısteryen Locedio Manastırı Başkeşişi Pietro'ya vermişti. Başkeşiş Pietro, Locedio Manastırı'ndan bir keşiş olan Geoffroi'yı Khortiatıs Manastırı başkeşişi yapmıştı. Ancak hem Başkeşiş Geoffroi hem de onun halefi Başkeşiş Roger manastırın mallarını ve mülklerini satıp yağmalayınca Boniface, Başkeşiş Roger'nin kovulup manastırın Bizanslı keşişlere geri verilmesini emretmişti. Fakat o ölünce emri yerine getirilmemişti; bk. Elizabeth A. R. Brown, "The Cistercians in the Latin Empire of Constantinople and Greece, 1204-1276", *Traditio*, Cilt: 14, 1958, ss. 79-81.

²⁸² Valenciennes, 572-94.

²⁸³ İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, manastırda kalırken Latin başkeşişlerinin yapıp ettiklerini ve Boniface de Montferrat'ın emrini öğrenince, Selanik'e gitmeden evvel manastırdan Latin keşişleri çıkararak yerlerine yeniden Bizanslı keşişleri yerleştirdi; bk. Brown, "The Cistercians in the Latin Empire", s. 81.

üzerinde Selanik'e girdi. Kont Umberto imparatorun yaklaştığını görünce tabiiyetinin göstergesi olarak atından inip imparatorun atının dizginlerini tutarak onu Aya Dimitri Kilisesi'ne kadar getirdi. Ardından İmparator Henri kaleye çıktı ve adamları da sonraki birkaç gün içinde peyder pey şehre alınmaya başladılar²⁸⁴.

İmparator Henri de Hainaut bir şekilde Selanik'e girmeyi başarmıştı ki şimdi ayrıca daha fazla bilgi edinme imkanına sahip olmuştu. İmparatorun öğrendiğine göre Lombardlar, müteveffa Boniface'ın ilk evliliğinden doğan Montferrat Markisi VI. Guillaume'ı krallığın idaresini almak üzere defalarca çağırılmışlardı. Ayrıca Boniface'ın eşi İmparatoriçe Margaret'i²⁸⁵ de baskı altına almışlardı. Diğer yandan Lombardlar birkaç gün boyunca sürekli olarak İmparator Henri'den aralarındaki anlaşmayı resmiyete dönüştürmesini istediler. En nihayetinde İmparator Henri bunu yapmaya hazır olduğunu söyleyerek krallık meclisinin huzurunda işi resmiyete dökmek istediğini söyledi. İmparator Henri'nin başkanlığında Selanik soyluları toplandılar. İmparator Henri Kont Umberto'dan herkesin huzurunda istediği yerleri tekrarlamasını istedi. Kont Umberto da Varis Demetrius adına naip olarak Modon'dan Makri'ye kadar uzanan tüm toprakları istediğini söyledi. Elbette bu durum Kont Umberto'yu senyörlüğün fiilen hükümdarı yapacaktı²⁸⁶. Diğer soyluların bunu kabul etmesi mümkün değildi. İmparator Henri'nin Selanik'teki ilk birkaç günü içerisinde bu soylularla görüşüp Kont Umberto'ya karşı kulis yapmış olması muhtemel. Çünkü kontun ardından söz alan İmparator Henri mecliste bulunanlara tek tek Kont Umberto'nun talebini onaylayıp onaylamadıklarını sordu. Thebai Senyörü Aubertin, senyörlük şansölyesi ve soylu Pierre Vent dışındaki herkes Kont Umberto'nun isteğini reddetti. İmparator Henri bir oldu bitti olmaması için şahsen istememesine rağmen eğer Margaret kontun isteklerini razı geliyorsa kendisinin de onay vereceğini söyledi ve şövalyesi Conon de Béthune'ü Margaret'e göndererek durum ona açıkladı. Margaret adamlarına danışıp ertesi gün cevap vereceğini söyleyince İmparator Henri onun rahatça cevap veremediğini anladı ve gidip baş başa görüştü. İmparator Margaret'e kendisinin arkasında olduğuna dair güvence verdi ve bunun üzerine Margaret imparatora Lombardlar tarafından tehdit

²⁸⁴ Valenciennes, 595-97.

²⁸⁵ Margaret, Bizans İmparatoru II. Isaakios'la (ö. 1204) yaptığı evliliğinden dolayı kaynaklarda daima *imparatoriçe* ünvanıyla anılmaktadır.

²⁸⁶ Makri'nin batısından itibaren Selanik senyörüne ait topraklar başlıyordu; bk. Brown, s. 108 dn. 231.

edildiğini açıklayarak kendisinin vereceği karara uyacağını belirtti. Margaret'in İmparator Henri'den yana tavır aldığını anlayan Lombardlar zaman kazanmak için kendilerinin ve imparatorun belirleyeceği 2'şer kişinin bu meseleyi çözüme kavuşturmasını talep ettiler. İmparator Henri onların bu talebini kabul etti. Lakin Margaret İmparator Henri'nin yanına gelerek oğlu Demetrius'u taçlandırmasını istedi. Bunun üzerine İmparator Henri 6 Ocak'ta Demetrius'u önce şövalye ilan etti ardından da *Selanik kralı* olarak taçlandırdı ve İstanbul Latin İmparatorluğu'na tabi *Selanik Krallığı* kurulmuş oldu. Artık başka çaresi kalmadığını gören Biandrate Kontu Umberto durumu kabullendi ve kralın annesi Margaret istediği sürece naip olarak kalmayı kabul etti²⁸⁷.

Suların biraz olsun durulmasının ardından İmparator Henri krallıktaki bazı ufak tefek düzenlemelere girişti. Margaret'e eski eşi İmparator II. Isaakios'la evliliğinden ötürü çeyiz olarak verilen Tesalya'daki Aetolophos, Demetrias, Archontochorion²⁸⁸ ve hepsinden önemlisi Ermiye ile limanının Isaakios'tan olma oğlu Manuel'e ait olduğunu onayladı²⁸⁹. Ermiye limanı, Tesalya buğdaylarının ihraç edildiği limandır²⁹⁰. Burada hem Venediklilerin hem de Pisalıların mahallesi bulunuyordu ve hatırı sayılır bir gelir getiriyordu²⁹¹. İmparator ayrıca Stagonarica'daki²⁹² evlerin de Margaret'e ait olduğunu onayladı²⁹³.

²⁸⁷ Valenciennes, 598-605; **Ernoul Kroniği**, s. 282.

²⁸⁸ Tam yeri belli değildir ama Demetrias ile Ermiye arasında olduğu tahmin ediliyor; bk. Friedrich Hild, "Archontochōrion", **Tabula Imperii Byzantini 1: Hellas und Thessalia** içinde, Johannes Köder ve Friedrich Hild, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1976, ss. 124-5 (bundan sonra **TIB 1**).

²⁸⁹ Buralar *Partitio*'da Fransız Haçlıların payına düşmüştü; bk. Carile, "Partitio", ss. 221-2. Selanik Senyörü Boniface sağlığında topraklarını Kilise'nin kanatları altına aldırması için (bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 8, Belge Numaraları: 58 (57) ve 59 (58), ss. 99-101) bu düzenlemelerin Papalık tarafından da onaylanması gerekiyordu. Papa III. Innocentius 30 Mart 1209'da İmparator Henri'nin bu düzenlemesini onayladı; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 34, s. 57.

²⁹⁰ Heyd, s. 311.

²⁹¹ 1214'te Venedik ile Pisa arasında yapılan bir anlaşmada burada her iki milletin de mahallesi olduğu görülüyor; bk. Giuseppe Müller, **Documenti sulle relazioni delle città toscane coll'Oriente cristiano e coi Turchi fino all'anno MDXXXI**, Floransa, 1879, Belge Numarası: 57, ss. 88 ve devamı.

²⁹² Muhtemelen eski adı Stagoi olan günümüzdeki Kalabaka yerleşim yeri.

²⁹³ Papa III. Innocentius'un bunu onayladığına dair 31 Mart 1209 tarihli belgesi için; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 35, s. 58. Ayrıca Margaret'in isteği üzerine Papa III. Innocentius Selanik'teki Akopnios Manastır'ını (gün. İlyas Peygamber Kilisesi) mülkleriyle beraber Papalık korumasına aldı ve manastırın Papalık'a yıllık 10 hyperperon vergi göndermesini kararlaştırdı; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 36, s. 59.

Ancak sular durulmadı. Biandrate Kontu Umberto için naiplik yeterli gelmemiştir ve Montferrat Markisi VI. Guillaume'ı gelip krallığın yönetimini üstlenmesi için bir kez daha davet etmişti. O gelene kadar direnebilmek için de kendisine ait Kavala ile Serez şehirlerini tahkim etmeye başlamıştı. Margaret Kont Umberto'nun bu faaliyetlerini İmparator Henri'nin de hazır bulunduğu krallık meclisinde açıkladı ve Kont Umberto'nun elinden bu iki şehrin alınarak naiplikten uzaklaştırılmasını istedi. Kont Umberto da karşı koymayacağını söyleyerek naipliği bıraktığını ve şehirleri teslim edeceğini belirtti²⁹⁴.

Kralın annesi Margaret kendisine sadık adamları Serez ile Kavala'yı teslim almaya gönderdi ve İmparator Henri de İstanbul Latin İmparatorluğu Mareşali Guillaume de Sains'in yanı sıra Guillaume de Blendel, Hervée de Garet, Gui de Dant Ruel ve daha pek çok pek çok şövalyesini Margaret'in adamlarıyla birlikte yolladı. Ama Kont Umberto kendisine sadık Selanik Kale Komutanı Vivier, Rubino²⁹⁵ ve Angelier'i çağırarak Serez'e gitmelerini ve Serez Kale Komutanı Hugues'ye kendisinden ulaşan hiçbir haber yahut emre itaat etmeyerek kaleyi teslim etmemesini bildirmelerini istedi. Kontun amacı Marki Guillaume gelene kadar olabildiğince zaman kazanmaktı. Umberto'ya sadık bu üç adam şehri teslim almaya giden kralın annesi Margaret'in ordusuna yetişerek onlara dışarıda beklemelelerini, kale komutanına durumu kendilerinin bildireceklerini söylediler. Ancak Serez'e girince Kale Komutanı Hugues'ye Kont Umberto'nun mesajını ilettiler. Akabinde Kont Umberto'ya sadık Vivier, Rubino ve Angelier Serez surlarındaki burcun tepesinden dışarıda bekleyen Margaret'in ordusuna şayet Kavala'yı teslim alırlarsa Serez'i vereceklerini ilettiler. Margaret'in askerleri Kavala'ya giderken Zilhova'da İmparator Henri'ye yaşananları bildirdiler. Selanik'te durumu haber alan İmparator Henri bir defa da kendisi doğrudan haber göndererek sonuç almak istedi ancak başarılı olamadı. Kont Umberto ise yanında imparatora sadık adamlarla kendisini Serez'e göndermesini, böylece adamlarını şehri teslim etmeye bizzat ikna edeceğini söyledi. İmparator Henri de Conon de Béthune, Anseau de

²⁹⁴ Valenciennes, 606-11.

²⁹⁵ Bodonitza Markisi Guy Pelavicino'nun kardeşidir; bk. Henri de Valenciennes, **Histoire de L'Empereur Henri de Constantinople**, ed. Jean Longnon, L'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris, 1948, s. 82 dn. 1.

Cayeux, Baudouin de Sorel, Mathieu Bliand ve sayıları 30'u bulan şövalyeyle birlikte Kont Umberto'yu Serez'e gönderdi²⁹⁶.

Ancak bu sırada umulmadık bir olay yaşandı. Serez'deki Lombardlar Bulgar Çarı Boril'in Melnik'teki valisine haber göndererek şehri kendilerine teslim edeceklerini iletip yardıma çağırmışlardı. Melnik'teki Bulgarlar yola çıkmışken, Serez'de Bulgar hâkimiyeti görmek istemeyen yerli halk, Zilhova'da bulunan Margaret ile İmparator Henri'nin askerlerine haber göndererek geceleyin onları kente alacaklarını ilettiler. Böylece gizlice şehre giren Margaret ile imparatorun adamları Lombardları etkisiz hale getirdiler. Kaleye çekilen Lombardlar 3 gün direndilerse de ana kale kapısının yanması üzerine canları ile mallarının bağışlanması koşuluyla teslim oldular²⁹⁷. Böylece Kont Umberto'nun elinde sadece Kavala kalmıştı.

İmparator Henri tarafından şövalyeleri eşliğinde Selanik'ten gönderilen Kont Umberto ise önce Serez'e ardından da Drama'ya geldi. Kont burada herkesin şahit olacağı şekilde adamlarından Pierre Vent'i Kavala'daki Lombardlara kaleyi teslim olmaları emriyle gönderdi. Pierre Vent Kavala'ya gitti ve Lombardların kaleyi teslim edeceği haberini gönderdi. Pierre Vent böyle yaparak Kont Umberto'yu İmparator Henri'nin adamlarının yanından kurtarmak istiyordu. Artık barışın sağlandığını düşünen İmparator Henri'nin adamları civardaki köylere dağıldılar. Fakat Kavala'daki Lombardlar İmparator Henri'nin şövalyelerinden Anselme de Beaumont, Hervée de Garet ve 2 başka şövalyenin kaldığı köyü basarak onları esir ettiler. Durumu haber alan Conon de Béthune ile Anseau de Cayeux Drama'da Baudouin de Sorel komutasında 30 şövalye bırakarak Kont Umberto'yla beraber Selanik'e döndü ve olanları imparatora anlattı. Bunun üzerine İmparator Henri kontu kralın annesi Margaret'e teslim etti ve onun emriyle krallığın baronlarından Katzenelnbogen Kontu II. Berthold Umberto'yu Serez'de zindana attı²⁹⁸.

Aynı sıralarda Drama'da bulunan İmparator Henri'nin şövalyeleri, Kavala'daki Lombardların yağma akınına çıktıklarını haber aldı. Baudouin de Sorel derhal Drama'dan çıkarak onları bir geçidin yakınında kuşattı. Kaçış yolunun kalmadığını gören Lombardlar imparatorun adamlarıyla savaşıma karar verdiler ve Philippoi

²⁹⁶ Valenciennes, 611-8.

²⁹⁷ Valenciennes, 619-21.

²⁹⁸ Valenciennes, 622-6.

Ovası'ndaki çarpışmada imparatorun adamları galip geldi. Pierre Vent'in ile Kavala Kalesi Komutanı Raoul'un yanı sıra Lombardların yarısı esir düştü. Bunun üzerine Selanik Krallığı baronlarından Katzenelnbogen Kontu Berthold tutsak alınan Lombardların serbest kalması karşılığında Kavala'daki Lombardların teslim olabileceğini düşündü. Zindandaki Kont Umberto'yu da yanına alan Kont Berthold Drama'ya geldi ve planını buradaki İmparator Henri'nin şövalyelerine de açıkladı. Onlar da ikna olunca Kont Berthold, Kavala önlerine gelerek şehri teslim ederlerse Kont Umberto dahil tüm Lombard esirleri serbest bırakacağını söyledi. Fakat kaledeki Lombardlar bu teklife cevap dahi vermedikleri gibi tehditler savurdular. Bunun üzerine Kont Berthold oradan ayrılarak Selanik'e İmparator Henri'nin yanına döndü²⁹⁹.

İmparator Henri de Hainaut ise Selanik'in tahkimatlarını güçlendirmekle meşguldü. İmparator deniz kenarında, güney batıdaki bir burca³⁰⁰ bıraktığı garnizonunu düzenlerken, Platamon Senyörü Roland Pice haber göndererek ona Tesalya'daki isyancı Lombardların üzerine yürüyeceğini söyledi ve kendisine destek vermesi için 30 şövalye göndermesini istedi. Ancak gerçekte Roland Lombardların tarafındaydı ve İmparator Henri'nin Selanik'teki güçlerini bölmek için bunu yapıyordu. Roland'ın tasarısından habersiz olan İmparator Henri, Anseau de Cayeux komutasında bir birliği Platamon'a gönderdi. Platamon önlerine gelen Anseau de Cayeux Roland'a haber gönderdi ancak Roland o sırada İmparator Henri'nin adamlarına Lombardlarla birlikte geceleyin baskın vermek için şehirden ayrılmıştı. Roland'ın planını öğrenen Anseau de Cayeux birliğiyle beraber hemen Selanik'e döndü. Anseau Selanik'e geldiğinde İmparator Henri'nin Zilhova'da olduğunu öğrendi. İmparator muhtemelen Kavala üzerine gitmeyi düşünüyordu. Ancak Anseau de Cayeux Zilhova'ya gelip de durumu kendisine açıklayınca imparator Tesalya'ya gitmeye karar verdi³⁰¹. Philippi Ovası'nda aldıkları mağlubiyetten sonra Kavala'daki Lombardlar ciddi bir tehlike olmaktan çıkmışlardı. Şimdi güneydeki Lombardları itaat altına alması gerekiyordu.

Zilhova'dan Selanik'e dönen İmparator Henri de Hainaut, Kavala'daki Lombardlara karşı önlem olarak Drama'da bazı adamlarını bırakmıştı. Selanik'te de bir garnizon bırakması gerekecekti. İmparator bu nedenle seferde yanında götürmek için

²⁹⁹ Valenciennes, 626-35.

³⁰⁰ Bu burç hakkında; bk. Valenciennes, *Histoire de L'Empereur Henri*, s. 92 dn. 3.

³⁰¹ Valenciennes, 637-40.

paralı askerler tuttu ve onlara ödemeler yaptı. Hazırlıklarını tamamladıktan sonra mart ayında kendisi deniz yoluyla Selanik'ten Kitros'a gelirken, ordusu ise yağış ve İnce Karasu Nehri'nin kabarması yüzünden kendisinden bir gün sonra kara yoluyla Kitros'a gelebildi. İmparator Henri burada Kitros Senyörü Orri tarafından iyi karşılandı lakin Selanik'teki garnizonun isyan ettiği haberini alınca Selanik'e gidip düzenlemeler yaptıktan sonra Kitros'taki ordusuna geri döndü. Henri dönünce kardeşi Eustache de Flandre ile Anseau de Cayeux'yü Bababoğazı Vadisi'nden geçerek geçidin güvenliğini sağlamakla görevlendirdi. Bu sıralarda 26 Mart'ta Lombard elçisi Robert de Mancicourt İmparator Henri'nin Kitros'taki ordugâhına geldi. Elçi imparatorun Baimdrate Kontu Umberto'yu serbest bırakıp naipliğe yeniden getirmesi şartıyla barış teklif etti ancak İmparator Henri bunları kabul etmedi. 29 Mart akşamı İmparator Henri ordusuyla birlikte güneye doğru yürüyüşe geçti. Bababoğazı Vadisi'nden geçerek önden gönderdiği Eustache de Flandre ile Anseau de Cayeux komutasındaki birliklerle yeniden birleşti. Lombardlar bir defa daha elçi göndererek aynı şartlar altında barış teklifi iletilirse imparator bir kez daha bu teklifi reddetti. Sonrasında yoluna devam ederek Pinios Nehri üzerinde Larissa yakınlarında bulunan tahta köprüye doğru yaklaştı ve köprüye 12 mil mesafe kala kamp kurdu. İmparator burada Larissa'daki Lombardlara elçiler gönderdi ve gelip kendisine biat etmelerini istedi. Lombardlar ise daha evvel ilettikleri şartlar gerçekleşmediği sürece barışın mümkün olmadığını söylediler. Bunun üzerine imparator köprüye doğru yürüyüşe geçti ve köprünün sağlam olup olmadığını öğrenmek üzere şövalyeler ile okçular gönderdi³⁰².

İmparator Henri'nin askerleri tahta köprüye doğru yaklaşınca köprünün sağlam olduğunu gördüler. Fakat Lombardlar da yakınlardaydı. Bu nedene stratejik avantajı elde bulundurmak için köprüyü geçmeye başladılar. Köprünün kontrolünü yitirmemek isteyen Lombardlar bu sırada yaklaşmaya başladılar. Bunun üzerine karşı kıyıya geçen imparatorun birlikleri, arkadan gelen silah arkadaşları Lombardların saldırısına köprüde yakalanmasın diye hücum kalktı ve onları mağlup ettiler. Kaçanları Larissa'ya kadar kovalayarak köprüden Larissa Kalesi'ne kadar olan araziyi kontrol altına aldılar.

³⁰² Valenciennes, 641-52.

İmparator Henri zafer haberini alınca köprüye geldi ve buradan zırhlı bir şekilde Pinios Nehri'ni geçti³⁰³.

İmparator Henri de Hainaut Larissa önlerine gelerek Larissa Kalesi'ni kuşatmaya başladı. Lombard isyancıların önde gelenleri olan Bodonitza Markisi Guy Pelavicino, Krallık Konnetbli Amédée Pofey ve Thebai Senyörü Aubertin, tahta köprüde aldıkları mağlubiyetin ardından denizden kaçmak umuduyla Larissa'dan ayrılmışlardı. Bu nedenle kaleyi Marki Guy'in kardeşi Rubino yönetiyordu ve emrinde 700 Lombard vardı. Rubino imparatorun kuşatmasına direnmesi mümkün olmadığını gördüğü için elçi gönderdi ve istedikleri yere gitmelerine müsaade etmesi şartıyla kaleyi teslim etmeyi teklif etti. İmparator Henri teklifi kabul ederek Larissa'yı teslim aldı. Lombardlar da sahil kentlerine gittiler. Larissa'dan güneye, Ermiye'ye doğru yönelen İmparator Henri Ermiye'de şehrin Bizanslı sakinleri tarafından memnuniyetle karşılandı³⁰⁴. İmparator Ermiye'deyken Eğriboz Senyörü Lombard Ravano de Carceribo'nun Ermiye açıklarındaki gemiyi ele geçirmeye çalıştığı haberi geldi. Henri şövalyelerini Ravano'ya karşı koymak üzere gönderdi ve onların yardımıyla gemi kurtuldu³⁰⁵.

İmparator Henri de Hainaut Ermiye'deyken Selanik'ten deniz yoluyla oraya adamlarından Henri de Blois geldi. Onu imparatora Ponce de Chaponnay göndermişti. İmparator Henri Ponce'u 1 sene önce, 1208 Nisan'ında rölüklerle ve imparatorluk hazinesinden kıymetli kumaşlar ile mücevherlerle beraber onları satıp, bağışlayıp veya teminat olarak gösterip nakde dönüştürmek üzere Avrupa'ya göndermişti³⁰⁶. Geri dönen Ponce, Henri de Blois aracılığıyla imparatora kendisine verdiği görevi hakkıyla yerine getirerek paralar ile malları yanında getirdiğini ancak deniz fırtınalı olduğu için gemilerin karaya vurup parçalandığını ilettil ve karaya vuranları toplamak için imparatoradan adam istedi. Bunun üzerine İmparator Henri adamı Anseau de Cayeux

³⁰³ Valenciennes, 653-9.

³⁰⁴ Valenciennes, 660-3.

³⁰⁵ Valenciennes, 663-5. Ravano de Carceribo'nun en başından beri mi Lombard isyancılar arasında olduğu net değildir. Çünkü Ravano'ya Venedik tarafından verilen Mart 1208 tarihli fief belgesinin altında İmparator Henri de Hainaut'nun temsilcisi ve noteri Viviano'nun da belgeyi okuyup doğruluğunu onayladığına dair imzası var; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 204, s. 93. Şüphesiz isyan hâlinde olduğu bilseydi İmparator Henri temsilcisini göndererek böyle bir onayı vermezdi. Ancak görünen o ki nisan-mayıs itibarıyla kesin olarak o da isyancılar arasına katılmıştı.

³⁰⁶ Bk. yukarıda ss. 74-5.

komutasında şövalyeler gönderdi ve onlar da karaya vuranları Ermiye'ye getirdiler. İmparator böylece askerlerine ödeme yaptı³⁰⁷.

Öte yandan soylular artık bu işin uzadığını düşünüyorlardı. O nedenle İmparator Henri'nin önde gelen soylularından Conon de Béthune ile Anseau de Cayeux, isyancı Lombardların liderlerinden Selanik Krallığı Konnettablı Amédée Pofey'ye haber göndererek barış hakkında konuşmak istediklerini iletiler. Üçlü buluşup kendi aralarında bir anlaşmaya vardılar ve Ravenika'da³⁰⁸ buna resmîyet kazandırmaya karar verdiler. Ermiye'ye dönen Conon de Béthune ile Anseau de Cayeux, Konnettablı Amédée Pofey'yle sözleştikleri barış anlaşmasını imparatora açıkladılar. İmparator yaptıkları işten memnun kaldı ve tüm soylulara Ravenika'daki toplantıya katılmaları için haber gönderdi. Amédée Pofey'den durumu haber alan Eğriboz Senyörü Ravano de Carceribo, Conon de Béthune ile Anseau de Cayeux'ye haber göndererek barış şartlarını görüşmek istedi lakin yapılan görüşmeden bir sonuç alınamadı³⁰⁹.

Ermiye'den ayrılan İmparator Henri de Hainaut 1 Mayıs'ta Ravenika Vadisi'ne geldi. Katzenelnbogen Kontu II. Berthold ve Kitros Senyörü Orri'nin yanı sıra Selanik Krallığı'nın pek çok vasalı oradaydı. Krallık Konnettablı Amédée Pofey de vadiye geldi ve İmparator Henri'yi görünce atından inerek diz çöküp ona itaatini sundu. İmparator konnettablı ayağa kaldırıp öptü ve affetti. Ertesi gün Korint kuşatmasından dönen Ahaya Prenslığı'ni I. Guillaume de Champlitte'e vekaleten yöneten Geoffroi de Villehardouin³¹⁰ ve Atina Dükü Othon de la Roche yanlarında 60 şövalyeyle birlikte Ravenika'ya geldiler. İmparator Henri toplantıda Geoffroi de Villehardouin'yı vasalı olarak kabul etti ve onu İstanbul Latin İmparatorluğu seneşali yaptı. Selanik Krallığı

³⁰⁷ Valenciennes, 666.

³⁰⁸ Ravenika'nın kesin yeri günümüzde bilinmemektedir. Lamy yakınlarında, onun güneyinde bulunan bir yerleşim yeri yahut düzlük olduğu tahmin edilmektedir; bk. Köder, "Ravenica", **TIB 1** içinde, s. 251.

³⁰⁹ Valenciennes, 667-8.

³¹⁰ Ahaya Prensi I. Guillaume de Champlitte, 1208 başlarında prensliğin idaresini Geoffroi de Villehardouin'ya bırakarak Fransa'ya gitmişti. Aralarındaki anlaşmaya göre, şayet Guillaume 1 yıl içinde dönmezse Geoffroi prens olacaktı. Guillaume de Champlitte sürenin dolmasına yakın Robert adlı kuzenini yerine gönderdi ama Robert Mora'ya geldiğinde 15 gün geç kaldığı anlaşıldı ve yeni prens olarak 1209 başından itibaren Geoffroi de Villehardouin hüküm sürmeye başladı; bk. **The Chronicle of Morea**, ss. 134-41. Ancak Mora Yarımadası'nın çoğu *Partitio*'da Venediklilerin payına düştüğü için Prens Geoffroi, Haziran 1209'da Venedik'le anlaşma yaparak, çeşitli yükümlülükler karşılığında buraları fief olarak Venedik'ten aldığını kabul etti; bk. Setton, **The Papacy and the Levant I**, s. 34.

Konnettablı Amédée Pofey'nin de makamında kaldığını onayladı³¹¹. İmparator Henri Ravenika'da Kilise'yle arasında soruna yol açacak bazı düzenlemeler de yaptı. İmparator, muhtemelen Lombardlara destek vermiş olan Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'na ait Lamya Kalesi'ne ve Ravenika'ya el koyarak buraları adamlarından Ranieri da Travale'ye verdi³¹². Ayrıca müteveffâ Marki Boniface tarafından Bologna'daki Azize Meryem Cruciferorum Tarikatı'na verilmiş olan St. Angelo de Saga Manastırı'nı tarikattan alarak, imparatorlukta bulunan Papalık Legatusu Santa Susanna Kardinali Benedetto'nun onayıyla, Rolandino de Canosa ile Albertino de Canosa'ya verdi³¹³. Fakat Lombard isyancılar Thebai Senyörü Aubertin ile Eğriboz Senyörü Ravano toplantıya katılmadıkları için Ravenika Toplantısı Lombard İsyanı'nın sonlandırmadı. Bu yüzden İmparator Henri sefere devam etmeye karar verdi.

Güneye doğru ordusuyla birlikte ilerleyen imparator, Kallidromo Dağı eteklerindeki Mendenitza'da konakladı. Ertesi gün Kleisura Geçidi üzerinden ordusuyla birlikte Boeotia Ovası'na girdi ve ovadaki Bizanslılarca memnuniyetle selamlandı. Thebai'ye doğru yoluna devam eden imparator günümüzde kurumuş olan Kopais Gölü'nün kenarından geçtikten sonra Thebai önlerine geldi. Thebai'nin Bizanslı ruhbanı ve halkı imparatoru sevinçle karşılarken, Thebai Senyörü Aubertin ile Eğriboz Senyörü Ravano kaleye çekilmişlerdi. İmparator askerleriyle birlikte kaleyi kuşatmaya başladı. İmparatorun adamlarında Hugues d'Aire, surların altını kazmak için açılan lağımı korumak için *kedi* (Fr. *chat*) adı verilen bir korunak yapmıştı. Ancak Lombardlar bu

³¹¹ Valenciennes, 669-70. Wolff, İmparator Henrinin Geoffroi de Villehardouin'yı vasalı olarak kabul edip İstanbul Latin İmparatorluğu seneşali yaparak Ahaya Prensiği'ni doğrudan imparatorluğa bağladığını dikkat çekiyor; bk. Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 207. Ahaya Prensiği kaynakları Ravenika Toplantısı hakkında bir takım tarihî hatalar yapıyorlar. Aslında prensliği vekaleten yöneten Geoffroi de Villehardouin, Ahaya Prensi olarak; toplantıya başkanlık eden imparator, Robert de Courtenay olarak; aslında Ravenika olan toplantı yeri de Larissa olarak veriliyor; bk. **The Chronicle of Morea**, ss. 147-8; **Feudal Institutions as Revealed in The Assizes of Romania, The Law Code of Frankish Greece**, İng. çev. Peter W. Topping, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1949, Giriş:III, s. 20.

³¹² Papa III. Innocentius 17 Eylül 1210'da yazdığı iki mektupta, Atina ile Ypati başpiskoposları ile Daulis piskoposundan, Ranieri de Travale'yi buraları Tapınakçılara iade etmeye zorlamalarını ve İmparator Henri'yi Ranieri'ye destek vermekten vaz geçmeye ikna etmelerini istiyor; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numaraları: 134 (136) ve 135 (137), ss. 218-20. Innocentius'un 5 Ekim 1211'de İmparator Henri'ye yazdığı mektuptan, kalenin hâlâ Tapınakçılara iade edilmediğini öğreniyoruz; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 14, Belge Numarası: 109, ss. 169-70.

³¹³ Bunu Papa III. Innocentius'un Canosa kardeşlere 22 Mayıs 1212'de yazdığı mektuptan öğreniyoruz. Papa bu mektupta kardeşlerden manastırı tarikata iade etmelerini yoksa cezalandırılacaklarını söylüyor. Nitekim aynı mektubun zeyline göre papa İmparator Henri'yi de bu meseleyi eski hâline getirmesini tavsiye ediyor; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 15, Belge Numarası: 99, ss. 130-1.

korunağı yakarak imha ettiler ve imparatorun şövalyelerinin sonraki hücumları sonuçsuz kaldı. Bunun üzerine Henri askerlerine geri çekilme emri verdi ve yüksek merdivenler yapılmasını emretti. Surların dışındaki hummalı hazırlığı gören ve direnemeyeceklerine karar veren Aubertin ile Ravano imparatora haber göndererek Biandrate Kontu Umberto'nun serbest kalması karşılığında teslim olacaklarını bildirdiler. Talepleri İmparator Henri tarafından kabul gördü ve imparator Thebai'yi teslim aldı³¹⁴.

İmparator Kont Umberto'yu getirmek üzere Ponce de Chaponnay'yi Selanik'e gönderdi. Ponce kontu zindandan çıkarttı lakin Umberto bir şekilde onun elinden kurtularak Eğriboz'a kaçtı. Ponce de Chaponnay tekrar Thebai'ye gelerek durumu İmparator Henri'ye bildirdi. İmparator Henri yanında Eğriboz Senyörü Ravano'yu da alarak Thebai'den ayrıldı ve Atina'ya geldi. Atina Dükü Othon de la Roche imparatoru layıkıyla karşıladı. İmparator Henri o sıralarda Meryem Ana Kilisesi olarak kullanılan Parthenon Tapınağı'na gitti ve dua etti. 2 gün Atina'da kaldıktan sonra dükü de yanına alarak Eğriboz'a doğru yola çıktı. Eğriboz Adası'nın yakınlarında bir köyde konaklarken adadan gelen Baudouin de Pas imparatora Kont Umberto'nun kendisini öldürmek istediğini duyduğunu söyledi. Bunun üzerine imparator Eğriboz Senyörü Ravano'ya, Krallık Konnettablı Amédée Pofey'ye, Atina Dük Othon de la Roche'a ve Anseau de Cayeux'yü çağırıp duyduklarını anlattı. Ravano Eğriboz'un kendisine ait olduğunu söyleyerek imparatora canının güvende olduğuna dair kendi başı üzerine söz verdi. Bunun üzerine imparator yanına 30 şövalye alarak Ravano'yla birlikte gemiyle Eğriboz'a geldi. Henri adada özellikle Bizanslı yerli halk tarafından büyük bir neşeye karşılandı. Biandrate Kontu Umberto ise az adamla geldiği için imparatoru bir yemek sırasında yahut uyurken öldürmeyi planlıyordu. Eğriboz Senyörü Ravano bunu öğrenince Kont Umberto ile konuşarak onu bundan vazgeçirdi. İmparator da 3 gün Eğriboz'da kaldıktan sonra yanında Kont Umberto'yu da alarak Thebai'ye geri döndü. Burada kont imparatora karşı gelmeyeceğine dair yemin ederken, imparator da onu yeniden krallık naibi yaptı³¹⁵. Böylece Lombard İsyanı sona ermiş oldu.

³¹⁴ Valenciennes, 671-9. Hugues d'Aire tarafından lağımı korumak için yapılan *kedi* adlı tahkimat için; bk. Valenciennes, **Histoire de L'Empereur Henri**, ed. Longnon, s. 112 dn. 2.

³¹⁵ Valenciennes, 679-87.

Yaşanan tüm bu süreci genel olarak değerlendirmek gerekirse; İstanbul Latin İmparator Henri de Hainaut, Selanik Senyörü Boniface'ın 1207 Sonbahar'ında öldürülmesinden 1208 Aralık ayına kadar geçen 1 yılı aşkın süreyi önce Balkanlar'da Bulgar Çarlığı üzerine ardından da Anadolu'da İznik İmparatorluğu üzerine sefere çıkarak geçirmişti. Bu zaman zarfında Selanik'i fiilen Lombardiyalı soylular yönetiyorlardı ve müteveffâ Boniface'ın çocuk yaştaki oğlu Demetrius yerine önceki evliliğinden doğan büyük oğlu Montferrat Markisi VI. Guillaume'ı başlarına geçirmeye çalışıyorlardı. Selanik'in başına kim geçerse geçsin teoride İstanbul Latin İmparatorluğu'na bağlıydı ancak İmparator Henri kolayca kontrol edebileceği birisini tahtta görmek istemişti. Selanik seferinin asıl amacı buydu. Nitekim İmparator Henri yaklaşık 7 ay süren çabalarının ardından Lombard soyluları bastırmaya, Selanik Senyörlüğü'nü krallığa çevirmeye ve kendisine bağlı kişiler aracılığıyla krallık üzerindeki hâkimiyetini kabul ettirmeye muvaffak oldu. İmparatorun aynı dönemde ayrıca ruhban sınıfının sadakatini de sağlayarak nüfuzunu artırmaya çalıştığını görüyoruz. Her ne kadar Henri'nin ne zaman Papalık'a başvurduğunu bilmesek de Papa III. Innocentius 26 Mart 1208'de imparatora üst düzey din adamlarından sadakat yemini alma izni vermişti³¹⁶. Ancak bu iş imparatorun beklediğinden zor olmuş olacak ki 1 yıl geçmeden papaya yazdığı mektupta kimi başpiskoposların, piskoposların ve başkeşişlerin kendisine sadakat yemin etmekte direnmesinden yakınmıştı³¹⁷. İmparator Henri imparatorluk ile krallığın kaderini bir görüyor ve hem seküler hem ruhban sınıfının güçlerinin kendi idaresi altında aynı hedefe yönltilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu düşüncesinin sonucu olarak Selanik'i kendi idaresi altında tutmaya çalışmıştı. Selanik Seferi sonrası artık öyleydi de. İmparator, krallık içerisindeki yönetici kademelerine kendisine sadık adamları getirdi. İstanbul Latin İmparatorluğu ile Selanik Krallığı arasındaki bağları güçlendirdi. Nitekim aşağıda görüleceği üzere kısa vadede bu durum krallığa yarar getirdi. Fakat imparator bunu Selanik Krallığı ile Montferrat Markiliği arasındaki bağları kesme pahasına yaptı. Üstelik İmparator Henri'nin kendilerine verdiklerinden memnun olmayan Lombard soylular birer birer

³¹⁶ bk. **Patrologia Latina** 215, XI:38, ss. 1363-4.

³¹⁷ İmparator Henri'nin mektubu maalesef elimizde bulunmuyor. Bu bilgi, Papa III. Innocentius'un mezkûr hususta 2 Kasım 1209'da Pınarhisar, Thebai ve Larissa başpiskoposlarına hitaben kaleme aldığı mektupta yer alıyor; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 211, s. 110.

İtalya'ya döneceklerdi³¹⁸. Dolayısıyla krallık, hem imparatorluğun uğrayacağı muhtemel bir zayıflıktan doğrudan etkilenecekti hem de Montferrat'tan krallığa destek gelmesi için daha az neden vardı. Bu durum, insan kaynağı ihtiyacını kendi topraklarından tam olarak sağlayamayan bir siyasî yapı için uzun vadede tehlike arz ediyordu.

2.9. İmparator Henri de Hainaut'nun Selanik'ten Dönüşü ve Kilise Meseleleri

İstanbul Latin İmparatoru Henri Thebai'ye döndüğünde Bulgar Çarı Boril'in imparatorluk topraklarına saldırmak üzere hazırlık yaptığını ve Epir Despotu I. Mikhail Dukas'ın Selanik'te barış yapmak istediğini haber aldı. Bunun üzerine hızlıca Selanik'e geldi. Burada diplomatik meziyetleri yüksek iki şövalyesini Epir Despotu Mikhail Dukas'a gönderdi ve yapılan görüşmelerin ardından taraflar arasında barış sağlandı. Ayrıca Despot Mikhail'in kızı ile İmparator Henri'nin kardeşi Eustache de Flandre'nin evlenmesine ve Mikhail'in kızının çeyizi olarak topraklarının 3'te 1'ini vermesi kararlaştırıldı³¹⁹. Bulgar Çarı Boril'in Latin topraklarına bu sıralarda bir saldırıda bulunduğu dair kaynaklarda bir bilgi yer almıyor. İmparator Henri'nin Selanik'e gelmesiyle saldırısından vaz geçmiş olması muhtemel.

İmparator Henri, artık Selanik Krallığı'ndaki işleri yoluna koyduğuna inandıktan sonra İstanbul'a geldi. İmparator bu sıralarda Venedikli İstanbul Patriği Tomasso Morsi'nin kilisede yaptıkları düzenlemelerden rahatsız olmuştu. Patrik imparatorun atadığı din adamlarına baskı uyguluyordu³²⁰. İmparatorun topraklarında bulunan Daneion ile Çorlu piskoposluklarını Venediklilerin payına düşen Marmaraeğlisi

³¹⁸ Setton, *The Papacy and the Levant I*, s. 29.

³¹⁹ Valenciennes, 686-94. Epir Despotu I. Mikhail diğer yandan Venediklilerle de arasını düzeltmeye çalışıyordu. Taraflar arasında yapılan görüşmeler 1210 Haziran'ında neticelendi. Venedik Despot Mikhail'i Drine Nehri'nden Ypati'ye kadar uzanan toprakların hâkimi olarak tanırken, Mikhail de Venedik'in vasalı olmayı, yıllık vergi ödemeyi ve Venediklilere ticarî imtiyazlar yapmayı kabul etti. Bu hususta taraflar arasında yapılan anlaşmaların belgeleri için; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numaraları: 223 ve 224, ss. 119-23. Andrea Dandolo da kroniğinde bu duruma kısaca değiniyor; bk. Andrea Dandolo, s. 284.

³²⁰ Papa III. Innocentius Pınarhisar başpiskoposuna, Silivri piskoposuna ve Blakhermai Azize Meryem Kilisesi dekanına hitaben yazdığı 2 Kasım 1209 tarihli ve İstanbul patriğine yazdığı 4 Kasım 1209 tarihli mektuplarında imparatorun atadığı din adamlarına patriğin baskı yapılmamasını emretti; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numaraları: 212 ve 213, ss. 111-2.

başpiskoposluğuna bağlamıştı³²¹. Tomasso ayrıca katedralindeki makamlara hep Venedikli din adamlarını atıyordu³²². İmparator Henri bunlardan ötürü patriği Roma'ya şikâyet etti ve Papalık imparatorundan yana tavır aldı.

Öte yandan diğer Haçlı devletlerinde olduğu gibi İstanbul Latin İmparatorluğu'nda da bir askerî tarikat kurulmuştu: İstanbul Aziz Sampson Bakımevi Tarikatı³²³. İmparator Henri tarikatın gelecekte imparatorluğa askerî olarak destek olabileceğini düşünerek tarikatı güçlendirmek için Altınyazı Kalesi'ni onlara bağışladı³²⁴. Altınyazı Kalesi Ergene Nehri ile Meriç Nehri'nin birleştiği ovaya hâkim, Bulgar akımlarına erkenden müdahale bakımından stratejik öneme sahip bir kaleydi. İmparator Henri'nin bu bağışı Kilise'yi memnun ederken, başkalarının bağışlarında gösterdiği tavır etmemişti. İmparator Kilise'ye yapılan bağışlara ve miraslara engel olarak onları imparatorluğunun varlığı arasına katmaya çabalıyordu. Nitekim bu hususta Papa III. Innocentius tarafından uyarıldı³²⁵.

2.10. İkinci Selanik Seferi ve İmparatorluk İçin Kritik Adımlar

İmparator Henri de Hainaut İstanbul'da yukarıda saydığımız Kilise'ye dair meselelerle uğraşırken, Epir Despotu I. Mikhail Dukas harekete geçerek 1210 Sonbahar'ında sonunda Selanik Krallığı'na saldırdı. Kendisini durdurmaya çalışan

³²¹ Papa III. Innocentius 4 Kasım 1209 tarihli mektubunda patriğin yaptığı düzenlemeyi iptal etti ve aynı hususta Pınarhisar başpiskoposuna, Silivri piskoposuna ve Blakhermai Azize Meryem Kilisesi dekanını bilgilendirdi; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 214, ss. 112-3.

³²² Papa imparatorun şikâyeti üzerine 15 Mart 1210'da patriğe bir mektup yazarak diğer milletlerden de uygun kişileri görevlendirmesini ve imparatorun isteği üzerine özellikle Havariler Yakup ile Petrus Kilisesi Diyakoz Yardımcısı Rahip H.'ye görev vermesini istiyor; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 18, ss. 40-1.

³²³ İstanbul Aziz Sampson Bakımevi Tarikatı'na dair elimizde çok az bilgi var. Tarikatın ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi bulunmuyor ancak tarikata Papalık Legatusu Santa Susanna Kardinali Benedetto tarafından tanınan muafiyetler Papa III. Innocentius tarafından 10 Temmuz 1208'de onaylanmıştı; bk. **Patrologia Latina** 215, XI:123, s. 1435. Maalesef papanın onay belgesinde ayrıntı belirtilmediği ve tarikatın tüzüğü günümüze ulaşmadığı için faaliyetleri hakkında bilgi sahibi değiliz. İsmi Hospitalier Şövalyeleri Tarikatı'na benzer bir amaç edindikleri izlenimi veriyor ancak hiçbir zaman Hospitalierler gibi askerî olarak varlık gösteren bir tarikat olamadı. Tarikatın merkezi olan bakımevi, Aya İrini Kilisesi'nin bitişiğindeydi; bk. Wolfgang Müller-Wiener, **İstanbul'un Tarihsel Topografyası: 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion-Konstantinopolis-İstanbul**, Tr. çev. Ülker Sayın, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 114. Bu tarikat hakkında ayrıca; bk. Dionysios Stathakopoulos, "Discovering A Military Order of the Crusades: The Hospital of St. Sampson of Constantinople", **Viator**, Cilt: 37, ss. 255-73.

³²⁴ İmparatorun bağışı 15 Mart 1210'da Papa III. Innocentius tarafından onaylandı; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 17, ss. 39-40.

³²⁵ Papa 10 Temmuz 1210 tarihli mektubunda imparatoru uyarak bağışlara ve vasiyetlere mâni olmamasını aksine mâni olunmasına engel olmasını tembihliyor; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 98, ss. 173-4.

Krallık Konnettabl Amédée Pofey'yi mağlup ederek şövalyeleri ve 100 adamıyla birlikte onu esir aldı. Sonrasında harekâtına devam eden Despot Mikhail, Latinlere ait çeşitli kaleleri kuşatıp köyleri yağmaladıktan sonra esirleri de beraberinde götürerek topraklarına döndü. Esirlerin arasında bulunan Konnettabl Amédée Pofey zindanda hayatını kaybetti³²⁶. İmparator Henri de Hainaut, bu gelişmeleri haber alınca İstanbul'da baronlarıyla bir savaş meclisi düzenledikten sonra sefere çıkmaya karar verdi. İstanbul'dan 12 günlük bir yolculuğun ardından Selanik'e gelen İmparator Henri, birkaç ay içerisinde Epir Despotu I. Mikhail ile Bulgar Çarlığı'nın Selanik Krallığı'na komşu topraklarını idare eden Çar Boril'in kardeşi Dobromir Strez'i itaat altına aldı³²⁷.

Ancak İmparator Henri'nin diğer rakipleri de boş durmamıştı: Onun seferde olmasını fırsat bilen İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris ile Bulgar Çarı Boril, eş zamanlı olarak Anadolu'dan ve Trakya'dan İstanbul Latin İmparatorluğu topraklarına saldırıya geçmişlerdi. İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris, Anadolu'da yürüttüğü harekâtında Pegai Senyörü Pierre de Bracieux'yü esir almıştı ve bir donanma kurmuştu. İstanbul'da Latinler korkuya kapılırken, şehirdeki bazı Bizanslılar İmparator Theodoros'un yanına giderek hizmetine girmişlerdi³²⁸. Theodoros'un donanma kurması özellikle Marmara sahillerindeki Latin toprakları için ciddi bir tehdide işaret ediyordu. Saldırıları öğrenen İmparator Henri İstanbul'a geri dönüş yoluna koyularak 3 Nisan 1211'de Keşan'a geldi. İmparator burada Bulgar Çarı Boril'in Kuman Türkleri, Ulaklar ve Bulgarlardan oluşan ordusuyla yakınlardaki bir dağ geçidini işgal edip pusuya yattığını haber aldı. İmparator Henri'nin ordusunda 60 şövalyeden daha az sayıda asker

³²⁶ Epir Despotu I. Mikhail'in bu saldırısı hakkındaki bilgilere, Papa III. Innocentius'un 7 Aralık 1210'da İstanbul Patriği Tomasso'ya yazdığı mektuptan ulaşıyoruz; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 13, Belge Numarası: 182 (184), ss. 274-5.

³²⁷ İmparator Henri de Hainaut'nun bu seferinden 13 Ocak 1212'de yazdığı bir mektupta bahsettiği için haberdarız; bk. Prinzing, s. 412. Bu mektubun Türkçe çevirisi yapılmıştır ancak çeviri metinle beraber sunulan Latince metin eski bir edisyondan alıntılandığı için farklılıklar vardır; bk. İsmail Koçuk, "Doğu'dan Batı'ya Nidâ: Konstantinopolis Latin İmparatoru Henri'nin 1212 Tarihli Mektubu", **Ortaçağ Tarihçiliğinde Bir Duayen Prof. Dr. Abdülkerim Özaydın'a Armağan** içinde, ed. Ebru Altan, Muharrem Kesin ve Murat Öztürk, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2020, ss. 448-60. Bu nedenle İmparator Henri'nin bu mektubunu kullanırken Prinzing'in daha isabetli ve güncel olan Latince edisyonunu tercih ettim. Öte yandan Saint-Marien Manastırı'ndan Rahip Robert d'Auxerre (ö. 1212) kroniğinde imparatorun Balkanlar'daki seferine çok kısa atıfta bulunuyor; bk. "Roberti Canonici S. Mariani Autissiodorensis Chronicon", s. 275: "İstanbul İmparatoru Henri bir ordu topladıktan sonra Yunanistan'ı istila etti. Kendisine direnenleri itaat altına aldı. İtaat altına aldıklarıyla anlaşma yaptı ve otoritesinin sınırlarını genişletti."

³²⁸ Prinzing, ss. 412-3.

bulunuyordu ve Boril'e saldırmayı göze alamazdı. Bunun üzerine Henri bir yandan sahil boyunca dolambaçlı bir yoldan İstanbul'a doğru ilerledi, diğer yandan civar kalelerdeki Latin garnizonlarına ordusuna olabildiğinde çok sayıda asker göndermelerini istedi. Böylece 3 gün boyunca çevredeki kalelerinden gelenlerle ve İstanbul'dan gelenlerle yeterince güçlendiğini düşünen Henri, Çar Boril'e saldırmaya karar verdi ancak Boril Trakya'daki harekâtını tamamlayarak topraklarına gitmişti. Böylece İmparator Henri 1211 İlkbaharı sonunda İstanbul'a döndü. Muhtemelen onun başkente dönüşüyle İznik İmparatorluğu'nun saldırıları da kesildi. Fakat Henri'nin Selanik Krallığı'ndan ayrılmasını fırsat bilen Bulgar Prens Dobromir Strez krallığa tekrar saldırmıştı. Krallığın önde gelen soylularından Katzenelnbogen Kontu II. Berthold ile İmparator Henri'nin kardeşi Eustache de Flandre, Eustache'nin kayınbabası Epir Despotu I. Mikhail'in de desteğiyle Prens Strez'i Pelagonia Ovası'nda mağlup ettiler³²⁹. Böylece Latinler 1210 Sonbahar'ı ile 1211 İlkbahar'ı arasında maruz kaldıkları saldırıları püskürtmüş oldular.

2.11. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'le İttifak ve Luparcus

Savaşı

1210-1211 senelerinde Anadolu da İstanbul Latin İmparatorluğu'nu yakından ilgilendirecek gelişmelere sahne oldu. Eski Bizans İmparatoru III. Aleksios, kuzeni Epir Despotu I. Mikhail Dukas tarafından 1210 yılında fidye karşılığında Lombardiya'daki zindandan kurtarılmıştı. III. Aleksios bir süre Mikhail'in yanında kaldıktan sonra kendisinin olduğunu düşündüğü ve damadının oturduğu İznik tahtında hak iddia etmeye karar verdi. Epir'den gemiye binerek, Türkiye Selçuklu tahtına çıkmadan önce İstanbul'da sürgün yaşadığı zamanlardan tanıdığı Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in yanına gitti ve Antalya'da bizzat sultan tarafından karşılandı³³⁰. 1211'de Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev III. Aleksios adına İznik'e elçi göndererek İmparator I. Theodoros Laskaris'e kayınbabasının gelişini bildirdi ve tahtı ona iade etmesini istedi. Theodoros kabul etmeyince de çatışma kaçınılmaz oldu. O sıralarda hem Epir Despotu Mikhail Dukas'ın İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun vasalı olması hem de Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in

³²⁹ Prinzing, ss. 413-4.

³³⁰ Akropolites, 8 ve 9, ss. 124, 129; Skoutariotes, s. 454; Gregoras, I:3:2, s. 44.

İmparator Henri'yle müttefik olması³³¹, İznik'e karşı kurulan bu cephenin mimarının İstanbul Latin imparatoru olabileceğini akla getiriyor.

İznik İmparatoru Theodoros hazırlıklarını yaparak hızlıca Alaşehir'e geldi ve burada Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in III. Aleksios'la birlikte Büyük Menderes Vadisi'ndeki Antiokheia kentini kuşatmaya başladığını öğrendi. İmparator Theodoros Alaşehir'de 800'ü Latin paralı askerlerden oluşan ordusunu toplayarak çabucak Antiokheia'ya doğru yola çıktı. Haziran ayında gerçekleşen savaşta İznik ordusu galip geldi. Theodoros III. Aleksios'u da esir ederek İznik'e döndü ve onu kör ettirdikten sonra İznik'teki Hyakinthos Manastırı'na gönderdi³³². İznik İmparatorluğu'nun zaferi İstanbul Latin İmparatorluğu için önemliydi. Öncelikle Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev ile İstanbul Latin İmparatoru Henri müttefiklerdi. Diğer taraftan bu zafer İmparator I. Theodoros'a büyük bir şan getirmişti ve imparator bölgedeki Bizanslıları Latinlere karşı yanına çekmek için propagandaya başlamıştı³³³. İznik'in güç kazanması İstanbul'un aleyhineydi ve İmparator Henri bu gelişmeler ışığında sefere çıkmanın yerinde olacağına karar verdi.

Nitekim İmparator Henri'nin öngörüsü doğru çıktı. Henri temmuz ayında Anadolu'ya geçtiğinde İznik İmparatoru Theodoros'un büyük bir orduyla Pegai kentini kuşattığını öğrendi. İmparator Henri henüz tüm şövalyeleri Anadolu'ya geçmemiş olmasına rağmen yanındaki askerlerle birlikte Pegai'ye doğru yürüyüşe geçti ve onun gelişini duyan Theodoros kuşatmayı kaldırarak dağlara çekilmeye başladı. Lakin Latinler hızlı hareket ederek İznik ordusunun artçılarını yakaladılar ve zararlar verdiler. İznik ordusu Latin ordusunun ikmal hatlarını kesmek için dağlarda pusuya yatarken,

³³¹ İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, 13 Ocak 1212'de yazdığı mektubunda, Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in hayatını kaybettiği Alaşehir Savaşı'ndaki yenilgisini anlatırken, sultandan "yemin ederek bizimle ittifak kurmuş ve Laskaris'e karşı yardım etmeye karar vermiş olan Konya sultanı" (Lat. ...soldanus Yconii, qui nobiscum amicitiam iuramento firmaverat et auxilium contra ipsum Lascarum pepigerat...) şeklinde bahsediyor. Ancak maalesef ittifakın ne zaman kurulduğundan bahsetmiyor; bk. Prinzing, s. 414. İttifakın 1209 sonunda Venediklilerin aracılığıyla kurulmuş olabileceğine dair bir öneri getirilmiştir; bk. Gerland, s. 211. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu Gıyaseddin Keyhüsrev'in İstanbul'daki Latinlerle ilk teması değildi: Dördüncü Haçlı Seferi ordusu 1203 Yaz'ında IV. Aleksios Angelos'u babası II. Isakios Angelos'la beraber tahta çıkardığı sırada, İstanbul'da sürgünde bulunan Gıyaseddin Keyhüsrev, Konya'da Türkiye Selçuklu tahtına çıkabilmek için Henri de Hainaut'nun da içerisinde bulunduğu Haçlılardan kendisine yardım etmelerini istemiş fakat Haçlılar onun teklifini geri çevirmişlerdi; bk. Clari, İng. çev., ss. 78-9.

³³² Akropolites, 9-10, s. 129-31; Skoutariotes, ss. 454-7; Gregoras, I:3:2-4, ss. 44-52.

³³³ Prinzing, ss. 414-5.

İmparator Henri Biga Ovası'nda ordusunu tamamen topladıktan sonra harekete geçti ve askerlerini ovada yağma akınları yapmaya gönderdi. Bunun üzerine bölge halkı İmparator I. Theodoros'a Latinlere saldırmasını yoksa kendilerinin gidip teslim olacaklarını söylediler. Theodoros da saldırıya karar verdi³³⁴.

İmparator Theodoros her ne kadar sayı üstünlüğüne sahipse de Latinlerle açıktan bir savaşa girişmek istemiyordu. Bu yüzden 15 Ekim 1211'de İmparator Henri'nin komutası altında Luparcus Nehri³³⁵ yanında kamp kurmuş Latin ordusunun üzerine önce az sayıda birlik gönderdi. Planı, Latinlerin onları takip etmesini sağlayarak beklemedikleri anda ana ordusuyla üzerlerine atılmaktı. Latinler üzerlerine gelen İznik birliklerini görünce bir birliği kampı korumak üzere bıraktıktan sonra düşmanlarını çıkıp takibe başladılar. Kısa bir takibin ardından ana İznik ordusunun ortaya çıkması üzerine taraflar arasında savaş başladı ve birkaç saat içerisinde Latinlerin lehine sonuçlandı. Latinler günü kaçıran İznik askerlerini kovalayarak, kimisini esir ederek kimisini de öldürerek geçirdiler³³⁶.

Luparcus Nehri kenarında Latinlerin üstünlüğüyle sonuçlanan savaşın hemen ardından, İmparator Henri'nin yanına Selanik Krallığı'ndan elçiler ulaştılar. Elçiler imparatora, ekim ayında Bulgar Çarı Boril'in krallığa saldırdığını ama krallık baronlarının İmparator Henri'nin damadı Bulgar Prens Aleksios Slav'la birlikte Çar Boril'i mağlup ettiklerini iletiler. Bu müjdenin ardından güneye doğru yoluna devam eden İmparator Henri herhangi bir engelle karşılaşmadan Bergama'ya kadar ilerledi³³⁷. İznik'e yönelmemesinin sebebi muhtemelen orada kendisini güçlü bir direnişin beklemekte olduğunu düşünmesiydi³³⁸. Daha birkaç sene önce İmparator Theodoros

³³⁴ Prinzing, ss. 415-6.

³³⁵ Klaus Belke, bu nehrin günümüzdeki adı Mustafakemalpaşa Çayı olan ve Ulubat Gölü'ne dökülen *Ryndkos Nehri* olduğu kanaatinde; bk. Belke, "Rysianē", **TIB 13/1**, s. 977. Ancak ben Henri'nin bu kadar doğuya gittiğinden şüpheliyim. Pegai'den sonra Poimanenon ile Achyraus üzerinden Bergama'ya gittiğini düşünüyorum çünkü aşağıda görüleceği üzere savaşın ardından yapılan anlaşmada Ulubat İzniklilerin payına düşmüştü. O nedenle bu nehri Pegai ile Poimanenon arasında aramak daha uygun olur. Dolayısıyla Erdek Körfezi'ne veya Manyas Gölü'ne dökülen nehirlerden birisi olması daha muhtemeldir.

³³⁶ Prinzing, ss. 416-7. İmparator Henri bu çarpışmayı anlattığı mektubunda tarafların sayıları hakkında da bilgi veriyor lakin verdiği rakamlar makul değildir. Ona göre Latinler 1700 kişiden azken, İznik ordusu 153.000 (!) kişiydi. Öte yandan aynı yerde İznik ordusunun 10'da 1'inin Latin paralı askerlerden oluştuğunu söylemesi dikkate değerdir.

³³⁷ Prinzing, ss. 417-8.

³³⁸ Longnon, s. 127.

İznik surlarını güçlendirmişti³³⁹. Bu yüzden muhtemelen kışı Bergama'da geçirdikten sonra 1212 İlkbahar'ı başı civarında İstanbul'a geri döndü. Akabinde İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu arasında Marmara'daki topraklar hakkında anlaşma yapıldı: Güneyde Gelenbe Köyü'ne (*Kalamos*), doğuda ise Ulubat'a kadar olan her yerin Latin hâkimiyetine girdiği İznik İmparatorluğu tarafından kabul edildi. Gelenbe Köyü boş bırakılıp taraflar arasında sınır olarak belirlendi³⁴⁰.

2.12. Bulgar Çarlığı'yla Ateşkes ve İmparatorun İstanbul'daki Son Yılları

İmparator Henri de Hainaut, Anadolu Seferi'nden döndükten sonra Bulgar Çarlığı'yla da ateşkes yapmaya karar verdi. İmparatorluk baronları Henri'ye ayrıca evlilik bağı da kurmasını tavsiye ettiler ve bunun üzerine imparator 2 şövalyesini Bulgaristan'a elçi olarak gönderdi. 5 yıl önce amcası Çar Kaloyan'ın ölümü üzerine Rusya'ya kaçan Bulgar Prens Ivan Asen, tahtı Boril'den almak için mücadele etmek üzere geri dönmüştü³⁴¹. Ayrıca Vidin bölgesinde Boril'e karşı bir ayaklanma çıkmıştı³⁴². Bu sıkıntılarla uğraşırken bir yandan da Latinlerle savaş hâlinde kalmak istemeyen Boril, Latinlerin teklifini kabul etti ve müteveffa Çar Kaloyan'ın kızını, yeğenini gelin olarak göndermek üzere çeyizini hazırlattı. 60 yük beygirinin çektiği çeyiziyle birlikte İstanbul'a doğru yola çıkan Bulgar prenses İmparator Henri tarafından karşılandı. Çift 1212'nin ikinci yarısında İstanbul'da evlendi ve Bulgar imparatoriçeye Marie adı verildi³⁴³. Bulgar Çarı Boril de İmparator Henri'nin ablası Yolande'nın kızı Elisabeth'le evlendi³⁴⁴. Böylece imparatorluğun batı sınırında sükûnet sağlanmış oldu.

İznik İmparatorluğu'nun ardından Bulgar Çarlığı'yla da ateşkes yapan İmparator Henri'nin sonrasında iç işlerle ama özellikle de Kilise'yle ilgili meselelerle uğraştığını görüyoruz. İmparator Henri önce 13 Şubat 1213'te İstanbul'daki Pisalı tüccarlara eski

³³⁹ Bk. yukarıda dn. 273.

³⁴⁰ Akropolites, 15, s. 148; Skoutariotes, ss. 462-3.

³⁴¹ Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 210.

³⁴² Vidin'de çıkan isyan tarihçiler tarafından 1211 ile 1214 arasına tarihlenmektedir ancak 1213 Çar Boril'in dış politikasındaki değişikliklere bakınca isyanın 1213'te çıkmış olması muhtemeldir; bk. Sashka Georgieva, "Bulgarian-Hungarian Marital Diplomacy During the First Half of the Thirteenth Century", **Bulgaria Medievalis**, Cilt: 6, 2015, s. 340-1.

³⁴³ Clari, İng. çev., ss. 127-8; **Ernoul Kroniği**, s. 282; Andrea Dandolo, s. 285. Keşiş Aubry bu evliliği yanlışlıkla 1206'ya tarihlüyor; bk. Albricus Trium Fontium, s. 886.

³⁴⁴ Philippe Mouskes, II, ss. 402-3.

ticarî imtiyazlarını geri verdi³⁴⁵. İlk olarak Selanik Krallığı'ndaki soylular ile şövalyeler hâlâ Kilise'ye ait malları ve mülkleri teslim etmemişlerdi ve İmparator Henri onları iadeye zorlamak şöyle dursun aksine soylulara arka çıkıyordu. Papa III. Innocentius bunun üzerine İmparator Henri'ye mektup yazarak ondan bu kişileri desteklememesini ve tam tersine gücünü bu kişileri el koydukları malları iade etmeye zorlamasını istedi³⁴⁶.

Ertesi sene, 1213'ün Sonbahar'ında Albano Piskoposu Kardinal Pelagius'un Papalık legatusu olarak İstanbul'a gelmesi ise başka sorunları beraberinde getirdi. Kardinal Pelagius'un başlıca görevi, imparatorluk topraklarındaki kiliselerde ve manastırlarda bulunan Bizanslı rahipleri ve keşişleri Katolik Kilisesi'ne tabi olmaya ikna etmektir. Katolik Kilisesi daha evvel benzer amaçlarla imparatorluk topraklarındaki Bizanslı ruhbanla görüşmelerde bulunmuştu³⁴⁷. Ama Katolikler Papalık'ın üstünlüğünün tanınmasında ısrarcı olunca sonuç alınamamıştı³⁴⁸. Kardinal Pelagius ile Bizanslı ruhban arasındaki ilk iki toplantı ise kasım ayında İstanbul'da gerçekleşti. Sonuncu görüşme ise kardinalim temsilcisi ile Bizanslı ruhban arasında, Karadeniz Ereğlisi'ni kuşatmakta olan İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in ordugâhında gerçekleşti. Ancak netice alınmadı³⁴⁹. Bunun üzerine Kardinal Pelagius İstanbul'daki Bizanslı rahipler ile keşişleri tutuklattırdı ve ibadethanelerini kapattırdı. İstanbul'un Bizanslı eşrafi İmparator Henri'ye başvurarak kardinalden şikayetçi oldular. İmparatora, çağırıldığı zaman seferlerine katılıp savaştıklarını söyleyerek durum düzeltilmesini istediler. Aksi taktirde ayrılımlarına müsaade etmesini talep ettiler. Zaten adam sıkıntısı çeken İmparator Henri daha fazla elindekileri kaybetmeyi göze alamayacağı için Bizanslı din adamlarını serbest bıraktırdı ve ibadethanelerini iade etti. Fakat yine de

³⁴⁵ İmparator Henri ile İmparatoriçe Marie'ye ait 13 Şubat 1213 tarihli imtiyaz belgeleri için; bk. Müller, Belge Numaraları: 55 ve 56, ss. 86-7.

³⁴⁶ Papa III. Innocentius'un imparatora gönderdiği 23 Mayıs 1212 tarihli mektup için; bk. **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 15, Belge Numarası: 74, s. 105.

³⁴⁷ Görüşmelerin ilki 1204 Kasım'ı ile Aralık'ı arasında, ikincisi 30 Ağustos 1206'da ve üçüncüsü 29 Eylül-2 Ekim 1206 arasında gerçekleşmişti. Daha sonra Efes Metropoliti olacak Bizanslı din adamı Nikolaos Mesarites'in kaleminden bu görüşmelerin ayrıntısı için; bk. **Nicholas Mesarites: His Life and Works (in Translation)**, İng. çev. Michael Angold, Liverpool University Press, Liverpool, 2017, Kısımlar 37-49 ve 1-8, ss. 172-84 ve 197-207. İstanbul Latin İmparatorluğu topraklarındaki Bizanslı din adamları bu görüşmelerin ardından Papa III. Innocentius'a mektup yazarak başlarına Bizanslı bir patrik tayin etmesini istemişlerdi. Mektubun metni için; bk. "Graecorum ad Innocentium III Pontificem Romanum Epistola", **PG 140** içinde, ss. 293-8.

³⁴⁸ Longnon, ss. 64-5.

³⁴⁹ Nikolaos Mesarites'in hepsine katıldığı bu oturumlarda konuşulanlar hakkındaki anlatısı için; bk. **Nicholas Mesarites: His Life and Works**, Kısımlar 12-51, ss. 262-89.

İstanbul'dan İznik'e kaçan keşişler ve rahipler oldu³⁵⁰. Papalık'ın öncelikleri doğrultusunda hareket eden kardinal, böylece dolaylı yollardan imparatorluğun adam kaybı yaşamamasına neden oldu³⁵¹. Ayrıca kardinalin girişimleriyle, 1214'te İstanbul Latin İmparatorluğu'ndaki Latinlerin 12'de 1 kilise vergisi ödemesi kararlaştırıldı³⁵².

Tüm bu süreçler sırasında İstanbul Latin Patrikliği makamı boştu. İlk Latin patriği Tomasso Morsini 1212 yılında ölmüştü. En güçlü iki aday Marmaraereğlisi Başpiskoposu Venedikli Gervasio ile Venedik'teki San Paulo Kilisesi'nin adını bilmediğimiz rahibiydi. Papa III. Innocentius, patrik seçimini yürütmesi için noteri Maximus'u, seçimde izlenecek usulleri tarif eden bir talimatnameyle birlikte 1212 Yaz'ında İstanbul'a göndermişti³⁵³. 3 yıl devam eden çekişmeli seçim sürecinin ardından Marmaraereğlisi Başpiskoposu Venedikli Gervasio yeni patrik olarak seçildi ve seçim papa tarafından da onaylandı³⁵⁴. Yeni patriğin işlerinden ilki kasım ayında düzenlenen Dördüncü Lateran Konsili'ne katılmak oldu. İstanbul Latin İmparatoru Henri, konsilde imparatorluğu yararına fayda elde etmek amacıyla patriğin yanına temsilcilerini vererek konsile gönderdi. Konsilde alınan beşinci kararla, İstanbul Kilisesi'nin Roma Kilisesi'nden sonra ikinci sırada olduğu kabul edildi ama doğrudan imparatorluğa yararı dokunacak herhangi bir karar alınmadı³⁵⁵. Papa III. Innocentius'un Kutsal Topraklara 30.000 livré bağışta bulunurken İstanbul Latin İmparatorluğu'na herhangi bir destekte bulunmaması ise çarpıcıydı³⁵⁶. Öncelik İstanbul Latin İmparatorluğu değildi. İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut İstanbul'da tüm bu işlerle uğraşırken, İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris, Türkiye Selçuklularının Trabzon İmparatorluğu'na ait Sinop'u kuşatıp almasını fırsat bilerek, Karadeniz Ereğlisi

³⁵⁰ Akropolites, 17, ss. 154-5; Skoutariotes, ss. 464-5.

³⁵¹ Albano Piskoposu Kardinal Pelagius'un Bizanslı ruhbanla temasları hakkında ayrıca; bk. Gerland, ss. 233 ve devamı.

³⁵² Bu bilgiye Papa III. Honorius'a ait belgelerden ulaşıyoruz; bk. William O. Duba ve Christopher D. Schabel (ed.), **Bullarium Hellenicum: Pope Honorius III's Letters to Frankish Greece and Constantinople (1216-1227)**, Brepols, Turnhout, 2015, Belge Numaraları: 23 ve 69, 164-5 ve 232-3.

³⁵³ **Die Register Innocenz' III**, Cilt: 15, Belge Numaraları: 155 ve 156, 239-47.

³⁵⁴ August Potthast, **Regesta Pontificum Romanorum**, Cilt: I, Berlin, 1874, Belge Numarası: 5201, s. 454.

³⁵⁵ Norman P. Tanner (ed.), **Decrees of the Ecumenical Councils**, Cilt: I, Sheed & Ward ve Georgetown University Press, Londra ve Washington, 1990, ss. 227-71; Albricus Trium Fontium, s. 903; "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", s. 281.

³⁵⁶ Albricus Trium Fontium, s. 903.

ile Paflagonya'yı aldı ve İstanbul Latin İmparatorluğu'nu önemli bir müttefikinden kopardı³⁵⁷.

2.13. Sırbistan Seferleri ve İmparatorun Ölümü

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut'nun kaynaklara yansıyan son seferlerine dair kısıtlı bilgiler sadece, Sırbistan Kralı II. Stefan'ın (ö. 1228) babası Sırbistan Ulu Prensi I. Stefan Nemanya'nın (ö. 1199) yaşam öyküsünü anlattığı eserde yer alıyor. Kral Stefan, babasının öldükten sonra da kerametler gösterdiğini vurgulamak için bu seferlerden bahsetmiştir³⁵⁸. Şimdi kısaca bu kayıtlar üzerinden seferlerin içeriğini incelemeye çalışalım.

Sırp kaynağındaki kayıtlara baktığımızda ilk olarak Bulgar Çarı Boril'in 1214'teki I. Sırbistan Seferi'nin mimarı olduğu ve yanına damadı İstanbul Latin İmparatoru Henri'yi de aldığı vurgulanmaktadır³⁵⁹. Buradan da İmparator Henri'nin ana aktörden ziyade katılımcı olduğu anlaşılmaktadır. Bulgar Çarı Boril'in Sırbistan Kralı II. Stefan üzerine sefer düzenlemesinin sebebi Sırp kralının Bulgar Çarlığı aleyhindeki eylemleri idi. İlk olarak, Çar Kaloyan döneminde çarlık topraklarında olan Niş şehri yakın zamanda Sırp'ların eline geçmişti. Ayrıca Kral Stefan çarlığın iç işlerine karışıyordu. Stefan, Çar Boril'den yarı-bağımsız bir şekilde Prosek'te (gün. Mak. Демир Капија / Demir Kapija yakınları) hüküm süren kardeşi Dobromir Strez'i hâkimiyetini arttırması için teşvik ediyordu³⁶⁰. Stefan büyük ihtimalle, yukarıda değindiğim Vidin İsyanı'na da destek vermişti. Çar, Sırbistan'ın yükselişinden rahatsız olan Macaristan'ın yardımıyla isyanı bastırdıktan sonra³⁶¹, şimdi yanına damadı imparatoru da alarak kralı cezalandırmak istiyordu. İmparator Henri'nin sefere katılmaktaki motivasyonları ise herhangi bir toprak kazanımından ziyade Bulgar

³⁵⁷ Akropolites, 11, s. 132; Yusuf Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018, ss. 213, 228-33.

³⁵⁸ Ljiljana Juhas-Georgievskaja'nın modern Sırpçaya aktardığı eserin metni, internet ortamında erişime açıktır; bk. Rastko Projesi, "Stefan Prvovenčani / Život Svetog Simeona" (Erişim: 30 Nisan 2024) (https://www.rastko.rs/knjizevnost/liturgicka/stefan-sabrana/stefan-sabrana_03_c.html) (bundan sonra Kral Stefan, **Život Svetog Simeona**).

³⁵⁹ Kral Stefan, **Život Svetog Simeona**, Kısım XVI.

³⁶⁰ Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium**, s. 398.

³⁶¹ Georgieva, ss. 340 ve devamı. Sırbistan'a karşı Macaristan Krallığı ile Bulgaristan Çarlığı'nın yakınlaşması sonucunda, çarın kızı ile kralın oğlu 1213 sonu veya 1214 başında nişanlanmıştı; Attila Bárány, "Courtenay Róbert latin császár Magyarországon", **Francia–magyar kapcsolatok a középkorban** içinde, ed. Györkös Attila ve Kiss Gergely, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2013, s. 154.

Çarlığı'yla son zamanlarda kurduğu olumlu ilişkiyi sürdürmek ve muhtemelen adamlarına ganimet kazandırmaktı. Filip Van Tricht, bunların yanına iki olası neden daha eklemektedir. İlk olarak, Strez'in yakın zamanda Latinlere yaptığı saldırılarda Sırbistan Kralı Stefan'ın desteğini almış olabileceğini ve Henri'nin bunun bedelini krala ödetmek için sefere katılmış olabileceğini ekliyor. İkinci olarak da İmparator Henri'nin, kendisini selefleri Bizans imparatorları gibi Sırbistan'ın efendisi olarak gördüğü için kralın bağlılığını tesis etmek için sefere katılmış olabileceğini ekliyor³⁶². Böylece İmparator Henri, Bulgar topraklarında Çar Boril'in ordusuyla birleşti ve müşterek ordu Sırbistan'a doğru yola koyuldu. Müttefiklerin ilk hedefi Niş şehriydi. Onların gelişini haber alan Sırbistan Kralı Stefan hazırlıklarına başladı fakat Sırp kralın yazdığına göre, Latin-Bulgar ordusu kamp yaptığı sırada bir gece yarısı kampta kargaşa çıkınca, kargaşa esnasında müteveffâ aziz Kral I. Stefan görünmez bir şekilde Latinler ile Bulgarlara saldırdı ve Latin askerler ile Bulgar askerler birbirlerini öldürdüler. Bunun üzerine güç kaybeden ordu geri çekilmek zorunda kaldı³⁶³. Gerçekte ise sefer sonucunda ele geçirilecek ganimetin ve yerlerin paylaşımından doğan bir anlaşmazlık yaşanmış olması muhtemeldir. Çünkü aşağıda görüleceği üzere İmparator Henri'nin İkinci Sırbistan Seferi'ne Bulgar Çarı Boril katılmamıştır. Öte yandan İmparator Henri'nin bağlılığı zayıf vasalları Epir Despotu Mikhail Dukas ve Prosek Hâkimi Dobromir Strez de muhtemelen imparatorun emriyle aynı sıralarda Sırp topraklarına saldırmışlardır. Strez'in harekâtının ayrıntıları bilinmiyorsa da Despot Mikhail, Sırbistan Krallığı'ndan İşkodra'yı almayı başardı³⁶⁴.

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, geçen sene eli boş döndüğü için 1215 İlkbahar'ında yeniden Sırbistan Seferi'ne çıktı. İmparator Henri'nin İkinci Sırbistan Seferi'ndeki amacı bu sefer hâkimiyetini Sırbistan kralına kabul ettirmektir³⁶⁵. Ancak bu sefer müttefik olarak kendisine Macaristan Kralı II. Andreas'ı seçmişti; önceki sene İmparator Henri'nin yeğeni Yolande de Courtenay ile Kral Andreas evlenmişler ve böylece imparatorluk ile krallık arasında yakınlama meydana gelmişti³⁶⁶. Sırbistan

³⁶² Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, ss. 398-9.

³⁶³ Kral Stefan, *Život Svetog Simeona*, Kısım XVI.

³⁶⁴ Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. 400.

³⁶⁵ Geyik, s. 143; Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. 401.

³⁶⁶ Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. 413.

Kralı II. Stefan'ın yazdıklarına göre, İmparator Henri ile Kral Andreas buluşma yeri olarak Niş'i belirlemişlerdi ve amaçları Sırbistan Krallığı'nı kendi aralarında ikiye bölmektir. Kral Stefan, 19 Nisan'dan sonra durumu haber alınca, müttefikleri ayırmak için Kral Andreas'a haber göndererek görüşmek istediğini bildirdi. İki kral Köprü'de (Srp. Туприја/Ćuprija) bir araya geldiler. Kral Stefan 12 gün süren bu görüşmenin ayrıntıları hakkında gerçekçi bilgiler vermek yerine kendisini ön plana çıkaran ifadeler kullanıyor. Fakat her ne yaşanmış olursa olsun, Sırbistan Kralı Stefan ile Macaristan Kralı Andreas daha sonra Niş'te İstanbul Latin İmparatoru Henri'yle buluştuklarında, Andreas Sırbistan'a saldırmamaya karar vermişti. Yalnız başına ve topraklarından bu kadar uzakta harekât sürdürmesi mümkün olmayan İmparator Henri mecburen geri dönmek üzere yola koyuldu. Kral Stefan imparatorun kolay bir şekilde dönmesine müsaade etmeyecekti ama Macar kralının ricalarını kırmadı ve İmparator Henri'ye sorun çıkarmadı³⁶⁷. Seferlerin temel sebebi Sırbistan'ın bölgedeki yükselişi ve Bulgaristan Çarlığı ile Macaristan Krallığı'yla çatışmasıydı. 1212-1214 arasında İmparator Henri'nin çarın kızıyla, çarın ve kralın Henri'nin yeğenleriyle, kralın oğlunun çarın kızıyla evlenmeleri neticesinde Sırbistan'a karşı üçlü ittifak kurulmuştu. İmparator Henri bölgesel çatışmalardan faydalanmak istedi ancak seferler İstanbul Latin İmparatorluğu için kayda değer kazanım getirmedi.

İmparator Henri hükümdarlığı süresince başardığı her şeyi askerî meziyetleri sayesinde elde edebilmişti. Ama ne Birinci Sırbistan Seferi'nde ne de İkinci Sırbistan Seferi'nde çeşitli sebepler yüzünden bu alandaki yeteneklerini kullanabildi. İmparator Henri ya Niş'ten İstanbul'a dönerken ya da döndükten sonra bilemediğimiz bir sebepten ötürü Selanik Krallığı'na gitti ve 11 Haziran 1216'da Selanik'te öldü. Döneminin kaynaklarının da belirttiği üzere, savaş içerisinde ve zor durumda aldığı imparatorluğu barış döneminde ve toprakları hayli genişlemiş halde bıraktı³⁶⁸. Kendisine komşu siyasî güçleri sadece silahla değil, diplomasiyle de imparatorluk yararına kullanmaya çalışmıştı³⁶⁹. Ondandır yaklaşık 1 ay sonra da İstanbul Latin İmparatorluğu'nun doğuşuna

³⁶⁷ Kral Stefan, *Život Svetog Simeona*, Kısım XX.

³⁶⁸ “Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II”, s. 281; Albricus Trium Fontium, s. 905; “Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio I”, s. 277.

³⁶⁹ Tarihçi Michael Angold, İmparator Henri de Hainaut'nun kurduğu evlilik bağlarıyla komşu hükümdarları imparatorluğun yörüngesine kattığının altını çiziyor; bk. Michael Angold, “The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261: Marriage Strategies”, *Identities and Allegiances in the Eastern*

istemeden sebep olan Papa III. Innocentius öldü. Onun yerine Aziz Petrus'un makamına seçilen Papalık *camarlengosu*³⁷⁰ Cencio Savelli yeni papa olarak Honorius adını aldı.

2.14. Pierre de Courtenay'nin İstanbul Latin İmparatoru Olması

İmparator Henri de Hainaut'nun ölümü, geçen sene tahta çıkan Epir Despotu Theodoros Dukas'ı harekete geçirdi. Despot Theodoros Ohri'yi, Draç'ı, ikisi arasındaki Albanon bölgesini ve Pirlepe'nin yanı sıra Selanik Krallığı'ndan da Tesalya'yı aldı³⁷¹. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu ile Yunanistan'daki vasallarının kara bağlantısı koptu. Theodoros ayrıca Bulgar Prens Aleksios Slav'la da ittifak oldu: Müteveffa İmparator Henri'nin Prens Aleksios'la evlendirdiği kızı ölmüş ve bunun üzerine Aleksios Slav Latinlerden yüz çevirerek Theodoros'un yeğeniyle evlenmek suretiyle onunla müttefik olmuştu³⁷². Balkanlar'da işler Latinlerin aleyhine gelişmeye kötüleşmeye başlamıştı. İmparatorluk baronları derhal Henri'nin yerini doldurmaları gerektiğini anladılar. İki muhtemel aday vardı: Son iki imparatorun kız kardeşi Yolande'mın kocası olan Nevers ile Auxerre Kontu II. Pierre de Courtenay ve Yolande'mın aynı adlı kızının kocası Macaristan Kralı II. Andreas. Ancak ne olursa olsun kilit isim Yolande'dı ve dolayısıyla Kont Pierre'in iddiası daha güçlüydü. Fakat imparatorluk topraklarına daha yakın olması ve daha güçlü olması sebebiyle Kral Andreas da kötü bir tercih olmazdı. Bu sebeple imparatorluk soyluları ikisine de gelip imparatorluğun başına geçmeleri için haber gönderdiler³⁷³.

Daha hızlı hareket eden Nevers ile Auxerre Kontu II. Pierre de Courtenay oldu. Oğulları Philippe ile Robert'i geride bırakan Kont Pierre, eşi Yolande ve 4 kızıyla birlikte yanına kayımbiraderi Sancerre Kontu I. Guillaume'ı da alarak, 1217 İlkbahar'ında toplayabildiği kadar askerle birlikte Roma'ya doğru yola koyuldu. Kont

Mediterranean after 1204 içinde, ed. Judith Herrin ve Guillaume Saint-Guillain, Ashgate, Farnham, 2011, s. 50.

³⁷⁰ Katolik Kilisesi'nde Kardinaller Konseyi'nin hazinedarıdır.

³⁷¹ Akropolites, 14, s. 145; Skoutariotes, s. 461; **Ernoul Kroniği**, s. 283. Epir Despotu Theodoros Dukas'ın iktidara gelişiyile ilgili ayrıca; bk. Akropolites, 14, s. 144; Skoutariotes, s. 460. Despot Theodoros ayrıca 1213'te Venedik'ten Draç'ı ve Korfu Adasını aldı; bk. Setton, **The Papacy and the Levant I**, s. 35.

³⁷² Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 210.

³⁷³ Baudouin d'Avesnes, s. 424; **Ernoul Kroniği**, s. 282; Albricus Trium Fontium, s. 905; "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", s. 281. Soyluların Macaristan Kralı II. Andreas'a haber gönderdiklerine dair yegâne bilgi, Papa III. Honorius'un bir mektubundadır; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 6, s. 143.

Pierre ile Yolande 9 Nisan 1217'de Roma surlarının dışındaki San Lorenzo Bazilikası'nda Papa III. Honorius tarafından imparator ve imparatoriçe olarak taçlandırıldılar³⁷⁴. Venedik Doçu Pietro Ziani'nin elçileri Rogerio Permarino, Marino Storiato ve Maronino Geno yeni imparator ile imparatoriçeye daha evvel Fransız soyluların ve seleflerinin Venedik'le yaptığı anlaşmaları onaylatmak üzere Roma'ya gelmişlerdi. İmparator Pierre ile İmparatoriçe Yolande daha evvel akdedilen yazılı veya sözlü tüm anlaşmalara uyacaklarına dair 11 Nisan'da Venedik'e teminat verdi³⁷⁵.

Aynı sıralarda Roma'da gerçekleşen bir diğer olaya ayrıca değinmeye değer. İmparator Henri de Hainaut ölünce, çocuk yaştaki Selanik Kralı Demetrius danışmanlarının tavsiyesi üzerine, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun krallık üzerindeki haklarının korunmasının yanında, reşit olana kadar krallığının Papalık himayesi altına girmesini talep etmişti. Papa III. Honorius da Kral Demetrius'un bu isteğine olumlu cevap vermişti³⁷⁶. İşte İmparator Pierre'in Roma'dayken, Kral Demetrius reşit olana kadar, krallığın idaresini kralın baba bir kardeşi ve Papalık müttefiki Montferrat Markisi VI. Guillaume'a verilmesini onayladığını görüyoruz³⁷⁷. İmparator bunu papanın isteği doğrultusunda ve belki de taç giymesinin bedeli olarak yapmış olabilir. Zira imparatorluk tahtı için diğer bir aday daha vardı. Ancak her ne amaçla olursa olsun netice aynıydı: İmparator Henri de Hainaut tarafından erozyona uğratılan Selanik-Montferrat bağlantısı tekrar güçlendirilmişti. Bu aynı zamanda krallıktaki imparatorluk nüfuzunun da azalması demekti. Böylece Eski Roma'da işlerini tamamlayan İmparator Pierre Yeni Roma'ya gitmek üzere yola çıktı.

³⁷⁴ **Ernoul Kroniği**, s. 282; Albricus Trium Fontium, s. 906; "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", ss. 281-2; Riccardus de Sancto Germano, s. 77. Yeni imparator ile imparatoriçenin taçlandırılmaları hakkında Papa III. Honorius'un İstanbul Latin Patriği Gervasio'ya yazdığı 12 Nisan 1217 tarihli mektup için; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 6, ss. 150-2. Macaristan Kralı II. Andreas'ın daha öncesinde Haçlı seferine çıkma yemini etmesinden dolayı papanın Nevers ile Auxerre Kontu II. Pierre de Courtenay'yi İstanbul tahtı için daha müsait bulmuş olması muhtemeldir.

³⁷⁵ Andrea Dandolo, s. 287. İstanbul Latin İmparatoru Pierre ile İmparatoriçe Yolande'nin bu husustaki onay belgesi için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 249, ss. 193-5.

³⁷⁶ Papa III. Honorius'un Kral Demetrius'un isteğini kabul ettiğine dair 12 Ağustos 1216 tarihli mektubu için; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 3, ss. 137-8.

³⁷⁷ Papa III. Honorius'un bu husustaki 16 Nisan 1217 tarihli belgesi için; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 19, s. 158.

2.15. İmparator Pierre de Courtenay'nin Epir Despotluğu'na Esir Düşmesi

İstanbul Latin İmparatoru Pierre ile İmparatoriçe Yolande'ın kafilesine Roma'da Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna katılmıştı: Kardinal, imparatorluktaki Kilise işlerini düzenlemesi için Papa III. Honorius tarafından legatus olarak görevlendirilmişti. Adriyatik Denizi'ni geçmek üzere İtalya'nın güneyine doğru ilerleyen İmparator Pierre'in ordusunda, 160 civarında şövalye ile şövalye adayının yanı sıra toplam sayısı 5500'e ulaşan atlı asker ve ayrıca çok sayıda piyade bulunuyordu. İmparator 17 Nisan 1217'de Brindisi'ye gelince, burada bulunan Venedik filosuyla muhtemelen daha önceden sözlü yapılan anlaşma yazıya döküldü. Yapılan anlaşmaya göre Venedikliler imparator ile ordusunu Draç'a geçireceklerdi, imparator da buna karşılık olarak Venediklilerle birlikte Epir Despotu Theodoros Dukas'a ait Draç'ı kuşatarak kentin Venedik hâkimiyetine girmesini sağlayacaktı. Dördüncü Haçlı Seferi sırasında Zara'nın ele geçirilmesine benzer bir durum söz konusuydu. İmparator Pierre daha sonra Via Egetia üzerinden başkentine doğru yoluna devam edecekti. Hamile olan İmparatoriçe Yolande Brindisi'de başka gemiye binip doğrudan İstanbul'a doğru yelken açarken, Venedikliler İmparator Pierre'in ordusunu Adriyatik Denizi'nin karşı kıyısına geçirmeye başladılar. Ordu tamamen karşıya geçince İmparator Pierre şehri kuşatmaya başladı lakin ele geçiremedi. En nihayetinde kuşatmayı kaldırarak yoluna devam etmeye karar verdi. Takip ettiği yol, ilkbaharın gelmesiyle dağlardaki kar suları ile coşan nehirlerin aktığı ormanlarla kaplı vadilerden ve dağ geçitlerinden oluşuyordu ki bu coğrafi güçlükler sebebiyle son derece tehlikeliydi. Üstelik Draç'ın kuşatıldığını haber alan Epir Despotu Theodoros Dukas da az sayıdaki adamıyla birlikte İmparator Pierre'i takip etmeye başlamıştı. Bölge halkı da Latin ordusuna aralıklarla saldırılar düzenliyordu. Draç'tan ayrılalı 5-6 gün geçmişti ki İmparator Pierre ordusuyla beraber nehir kenarındaki bir çayırdaki kamp kurulmasını emretti. Muhtemelen günümüzde Arnavutluk sınırları dâhilinde yer alan Elbasan yakınlarında, İşkomi Nehri kenarındaydı ve Ohri üzerinden Manastır'a, oradan da Selanik'e ulaşma amacındaydı. İmparator Pierre ordusuyla birlikte konaklarken, Epir Despotu Theodoros da aynı nehrin karşı kıyısında ama 2-3 fersah mesafede kamp kurmuştu. Theodoros'un ilk hedefi Selanik, nihaî hedefi ise İstanbul'du ama İmparator Pierre, Selanik-Montferrat bağlantısını yeniden tesis ederek ve Draç'ı kuşatarak şimdiden Theodoros'un aleyhine eylemlerde

bulunmuştu. Üstelik bölgedeki Latin askerî gücüne güç katması ise Theodoros için yeni sıkıntıların baş göstermesi demekti. Bu yüzden Theodoros yanında yeterli sayıda askeri olmadığı için Latinleri hileyle alt etmeye karar verdi. Despot imparatora iki adamını gönderdi ve görüşmek istediğini ilettiler. İmparator Pierre despotun talebine olumlu karşılık vererek şövalyesi Herbert de Chaumeril'i başka bir şövalyesiyle beraber nehir üzerinden Epir kampına gönderdi. Theodoros, imparatorun elçilerini iyi karşıladıktan sonra, yanına önde gelen 10 adamını ve az sayıda asker alarak tabiiyetini sunmak üzere imparatorun ordugâhına doğru yola çıktı. İmparator atına binerek Theodoros'u şövalyeleriyle birlikte kampın dışında karşıladı. Theodoros ve adamları imparatoru saygıyla selamlayıp bağlılıklarını sunduktan sonra hep birlikte Latin kampına girdiler. Bu arada bölge halkının saldırıları kesildi ve Latinlerin alışveriş yapmaları için despotun emriyle pazar kuruldu. Theodoros Latin ordugâhında imparatorla yaptığı görüşmede, tercüman aracılığıyla imparatora İznik İmparatorluğu'na ve hatta Türkiye Selçuklu Devleti'ne birlikte saldırmayı önerdi. İmparator onun önerisini kabul edince iki taraf ittifak yemini etti. Böylece ittifak sağlandıktan sonra ziyafet verildi. O zaman Despot Theodoros, ordugâhını yakınlara getireceğini ve imparator ile şövalyelerini ertesi gün kendi ordugâhında vereceği yemekte ağırlamak istediğini söyledi. Theodoros'un iyi niyetinden şüphesi olmayan İmparator Pierre onun teklifini kabul etti ancak bu bir tuzaktı. Ertesi gün sabahleyin Theodoros'un ordugâhı, Latin ordugâhının tam karşısında, nehrin karşı kıyısında mevzilendi. Yemek zamanı geldiğinde İmparator Pierre yanına Kardinal Giovanni Colonna'yı, Sancerre Kontu I. Guillaume'ı ve şövalyelerini alarak nehrin sağ kısmından karşı tarafa geçti ve Epir ordugâhına geldi. Despot Theodoros onları layıkıyla karşıladı. Latinler silahlarını kenara koyup yemek yemeye başlayınca Theodoros adamlarına harekete geçme işareti verdi. İmparator Pierre, Kardinal Giovanni ve Kont Guillaume yemek sofrasında yakalanıp esir alınırken, Latinler kılıçtan geçirildi ve imparatorun ordusu imha edildi³⁷⁸.

³⁷⁸ İstanbul Latin İmparatoru Pierre de Courtenay'nin esir düşmesiyle ilgili dönemin kaynaklarındaki en ayrıntılı anlatı, literatürde *Estoire d'Eracles* adıyla bilinen, Sûr Başpiskoposu Guillaume'm (ö. 1186) Filistin'deki Haçlı devletlerinin tarihini anlattığı Latince kroniğinin Eski Fransızca çevirisini ve devam anlatısını içeren eserin, Colbert-Fontainebleau versiyonunda yer almaktadır; bk. "L'estoire de Eracles Empereur et la Conqueste de la Terre D'outremer", **Recueil des historiens des Croisades: Historiens occidentaux**, Cilt: II içinde, L'Académie des inscriptions et belles-lettres, L'Imprimerie nationale, Paris, 1859, 29:15-17, ss. 291-3. Latince kaynaklar arasında bu husustaki en ayrıntılı anlatı ise Auxerre'deki

İstanbul Latin İmparatoru Pierre de Courtenay ile Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna'nın esir alındığı haberi Papalık sarayına yazın ulaştı ve şok etkisi yarattı. Papa III. Honorius derhal harekete geçti önce Epir Despotu Theodoros Dukas'a mektup yazarak esirleri serbest bırakmasını söyledi. Daha sonra Macaristan Kralı II. Andreas'a, İstanbul Latin İmparatorluğu Vekili Conon de Béthune'e, İstanbul Patriği Gervasio'ya, Venedik Doçu Pietro Ziani'ye ve Ahaya Prensi I. Geoffroi de Villehardouin'ya mektuplar göndererek İmparator Pierre, Kardinal Giovanni ile diğer esirleri serbest bırakması için Despot Theodoros'a baskı yapmalarını ilettiler. Ayrıca Efes Metropolitisi Nikolas Mesarites ile Bizans kökenli olması muhtemel Selanik başdiyakozuna da benzer mektuplar gönderdi³⁷⁹. Ayrıca Fransa Krallığı'ndaki başpiskoposlara 4 Kasım'da mektup yazarak, İmparator Pierre ve onunla birlikte esir alınanların esaretten kurtarılmaları için, Beşinci Haçlı Seferi'ne çıkmamış kişileri Haçlı seferine çıkmaya ikna etmek amacıyla bizzat kendilerinin ve kendilerine bağlı piskoposların vaaz vermelerini emretti. Papa ayrıca başpiskoposlara, Beşinci Haçlı Seferi'ne çıkmayı kabul etmiş İmparator Pierre'in kardeşi Champignelles Senyörü I. Robert'i Kutsal Topraklara gitmek yerine kardeşini kurtarmaya ikna etmelerini söyledi. Robert Roma'ya geldiğinde kendisini Kutsal Topraklara gitme yemininden azade edeceğini belirtti³⁸⁰.

Tüm bu birkaç ay boyunca Epir Despotu Theodoros Dukas, sahillerinden Beşinci Haçlı Seferi ordularını taşıyan gemileri izlemişti. Mesela komşusu Macaristan Kralı II. Andreas, on bini bulan ordusuyla Adriyatik kıyısındaki Split'ten Filistin istikametinde yelken açmıştı³⁸¹. Filistin'e gidecek yahut Avrupa'ya dönecek ordulardan

Saint-Marien Manastırı'ndan Keşiş Robert'in dünya tarihine ayırdığı kroniğine yazılmış bir zeyilde bulunmaktadır; bk. "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", s. 282. Diğer Latin kaynaklar İmparator Pierre'in esir düşmesine kısaca değinmektedirler; bk. **Ernoult Kroniği**, ss. 282-3; Andrea Dandolo, s. 287; Albricus Trium Fontium, s. 906; Riccardus de Sancto Germano, ss. 77-8. Bizanslı Georgios Akropolites ve onun anlatısını tekrarlayan Theodoros Skoutariotes, hatalı bir şekilde İmparator Pierre'in Draç'ı aldığını, İstanbul'a doğru yoluna devam ederken Epir Despotu Theodoros Dukas tarafından dağlarda mağlup edilip ordusunun yok edildiğini ve kendisinin de öldürüldüğünü söylüyor; bk. Akropolites, 14, s. 145; Skoutariotes, s. 461.

³⁷⁹ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 30-36, ss. 173-82. Papa III. Honorius'un Epir Despotu Theodoros Dukas'a, Efes Metropolitisi Nikolas Mesarites'e ve Selanik başdiyakozuna gönderdiği mektuplarda, imparatorun bahsetmeyerek yalnızca Kardinal Giovanni ile maiyetinden bahsetmesi dikkat çekicidir.

³⁸⁰ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 42, ss. 192-4.

³⁸¹ James M. Powell, **Anatomy of a Crusade (1213-1221)**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1986, s. 128.

birisinin Papa III. Honorius'un sözünü dinleme olasılığı vardı. Öte yandan imparatorun ordusunu ortadan kaldırmıştı; dolayısıyla yakın zamanda İstanbul Latin İmparatorluğu'ndan yana rahat olabilirdi. Batıdan yana da sorun yaşamak istemedi ve esirleri serbest bırakmanın kendisi için daha yararlı olacağına karara verdi. Ancak Despot Theodoros karar vermeye çalışırken İmparator Pierre zindanda hayatını kaybetti³⁸². Ama bunun pek bir sorun teşkil etmeyeceğini düşündü zira Papa Honorius kendisine yazdığı mektupta Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna'yı serbest bırakmasını istemişti, imparatoru değil. O nedenle Theodoros 1217 sonunda kardinali serbest bırakmaya karar verdi ve kararını papaya ilette. Papa da elçilerini Epir'e gönderdi. Despot Theodoros papanın elçilerini layıkıyla karşıladıktan sonra kardinali serbest bırakacağına dair yemin etti. Buna karşılık olarak papa da despotun topraklarını papalık himayesine aldı³⁸³. Ayrıca Filistin'e gitmek üzere gemiye binmek için Venedik ile Ancona'da uygun zamanı bekleyen Haçlılara 26 Ocak 1218'de mektup yazarak, Epir Despotu Theodoros Dukas'ın topraklarına saldırmamalarını emretti. Emrini dinlemeyecek olurlarsa afroz edileceklerini belirtti³⁸⁴. Papa için Kardinal Giovanni'nin serbest kalacağı vaadi, İstanbul Latin İmparatoru Pierre de Courtenay'nin zindanda ölmesini ve ordusunun imha edilmesini görmezden gelmesine yetmişti.

2.16. İmparatoriçe Yolande'ın ve Kardinal Giovanni Colonna'nın İstanbul'a Gelişi

İmparator Pierre de Courtenay'nin başından bu olaylar geçerken, onu en son Nisan 1217'de Brindisi limanında gören hamile eşi İmparatoriçe Yolande ise 4 kızıyla birlikte önce gemiyle Mora Yarımadası'ndaki Pontikokastro'ya gelmişti. O sıralarda Ahaya Prensi I. Geoffroi de Villehardouin yakınlarda, Katakolo civarındaki Vlisiri'de bulunuyordu. İmparatoriçenin geldiğini duyan prens hemen Pontikokastro'ya gelerek imparatoriçenin gemisine çıktı ve hamile imparatoriçeyi birkaç gün karada dinlenmeye davet etti. İmparatoriçe Yolande prensin teklifini kabul etti. İmparatoriçe Pontikokastro'da dinlenirken Prens Geoffroi, adamlarının tavsiyesiyle imparatoriçeden kızı Agnès'le oğlu Geoffroi'yı evlendirmeyi teklif etti. İmparatoriçe Yolande prensin teklifini kabul etti ve Agnès'le Geoffroi evlendiler. İmparatoriçe sonrasında yoluna

³⁸² Ernoul Kroniği, s. 284.

³⁸³ Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numaraları: 47 ve 48, ss. 199-202.

³⁸⁴ Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numaraları: 50 ve 51, ss. 203-5.

devam ederek yazın İstanbul'a geldi ve burada Conon de Béthune tarafından karşılandı. Hamile imparatoriçe sene sonuna doğru oğlunu doğurdu ve bebeğe Baudouin adını verdi³⁸⁵. Bu hem babasının hem de ağabeyi ilk Latin imparatorunun adıydı. Ancak kısa süre sonra kara haber İstanbul'da duyuldu: İmparator Pierre de Courtenay yoldayken esir alınarak Epir zindanlarında hayatını kaybetmişti.

Çok geçmemiştir ki imparatorla birlikte esir alınmış olan Papalık Legatusu Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna, Mart 1218'de Epir Despotu Theodoros Dukas tarafından serbest bırakıldı ve vakit kaybetmeden görevine koyularak gemiyle İstanbul'a geldi³⁸⁶. Kardinal Giovanni imparatoriçeye imparatorun başına gelenleri anlattıktan sonra kilise işlerine odaklanmaya başladı ancak gördüğü manzaradan hiç memnun kalmadı. Katolik Kilisesi'nin nüfuzu sözde mevcuttu. Bazı Bizanslı din adamları kendi piskoposları tarafından değil başka piskoposlar tarafından tayin ediliyordu. Aforoz edilen bazı Hristiyanlar, kiliseleri enterdi cezası almış olmasına rağmen Bizans usulünde ayin yapmayı sürdürüyor ve Latin din adamlarına itaat etmiyorlardı. Kimi Bizanslı ve Latin piskoposlar ise başka piskoposluklarda ayin düzenliyorlardı. Bizanslı din adamları adetleri olmamasına rağmen kilise vergisi topluyorlardı. Bizanslı halktan erkekler istedikleri zaman boşanıp evleniyorlar, yasak olmasına rağmen pazar günleri ve yortu günlerinde çalışıyorlardı. İmparatorluğun Bizanslı ve Latin soyluları ile şövalyeleri manastırları ve kiliseleri işgal ederek kendi mülklerine geçirmişlerdi. Kilise vergisi ödemeyi reddediyor, ödemek istemeyenlere arka çıkıyor ve dahası aforoz edilseler bile bunu umursamıyorlardı. Kardinal 1218 Yaz'ında hemen Papa III. Honorius'a karşılaştığı manzarayı raporladı³⁸⁷.

2.17. Yolande'nin Ölümü ve Birinci Vekiller Dönemi

İmparatoriçe Yolande'nin 1218 ile 1219 Eylül'ü arasında neler yaptığına dair elimizde kısıtlı bilgiler var. İlk olarak bu dönemde ağır bir misafirin İstanbul'dan geçtiğini görüyoruz. Beşinci Haçlı Seferi'nden ülkesine dönmek üzere 8 Ocak 1218'den sonra Akkâ'dan yola çıkan Macaristan Kralı II. Andreas, kara yoluyla Trablus-Antakya-

³⁸⁵ *The Chronicle of Morea*, ss. 144-5; *Ernoul Kroniği*, s. 283.

³⁸⁶ Riccardus de Sancto Germano, s. 80.

³⁸⁷ Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna'nın Papa III. Honorius'a yazdığı mektup maalesef günümüze ulaşmadı. Ancak papanın kardinale 18 Ağustos 1218'de yazdığı cevap mektubundan kardinalin kayıp mektubunda nelerden bahsettiğini öğreniyoruz; bk. Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numaraları: 78, ss. 244-6.

Çukurova-Konya üzerinden İznik'e gelmişti. Kral Andreas'ın doğuya yönelik hırslarının bitmediği bu seyahat sırasında yaptığı evlilik anlaşmalarıyla anlaşılıyor. Çukurova'da oğlu Andreas'ı Kilikya Ermeni Kralı II. Leo'yla nişanlamıştı³⁸⁸. İznik'te ise diğer oğlu Béla ile İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in ikinci kızı Maria'nın evliliğini ayarlamayı başardı³⁸⁹. Kral Andreas akabinde hem kaynanası İmparatoriçe Yolande'ı ziyaret etmek için hem de 1 sene evvel başına geçmesi teklif edilen imparatorluğun hâlini görmek için İstanbul'a geldi³⁹⁰. Ama İmparatoriçe Yolande Kral Andreas'ın gözünün hâlâ İstanbul tahtında olduğundan şüphelenmiş olacak ki onun İstanbul'dan ayrılmasının ardından, şayet kendisine bir şey olursa büyük oğlu Namur Markisi II. Philippe'i tahta geçireceklerine dair imparatorluk baronlarına yemin ettirdi³⁹¹. Ayrıca da kızı Marie'yi İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'le evlendirdi³⁹². Böylece hem Macar damadının İstanbul tahtında hak iddia etmesi ihtimalinde diğer damadından destek almak hem de Epir Despotluğu'nun muhtemel saldırıları sırasında doğu sınırlarında sıkıntı yaşamamak istedi. İmparator Theodoros ise evliliği vasıtasıyla İstanbul tahtında hak iddia etmek için daha fazla nedeni olacaktı. İmparatoriçenin kısa süren iktidarında başlıca endişesinin batı sınırlarında yattığı anlaşılıyor. Bu doğrultuda ayrıca Epir'e karşı Bulgar Çarlığı'yla ittifak yapmak için kızlarından birisini Bulgar Çarı Boril'le evlendirmek istemiş olabilir³⁹³. Fakat İmparatoriçe Yolande, Eylül 1219'da hayatını kaybetti ve (İmparator Henri de Hainaut'nun ölümünden sonra olduğu gibi)

³⁸⁸ Thomas C. Van Cleve, "The Fifth Crusade", **A History of the Crusades**, Cilt: II içinde, gen. ed. Kenneth M. Setton, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969, s. 393.

³⁸⁹ Akropolites, 15, s. 148; Skoutariotes, ss. 461-2; Andrea Dandolo, s. 287.

³⁹⁰ Macaristan Kralı Andreas'ın dönüş güzergâhının ayrıntılarına ve İstanbul'a uğradığına dair bilgiye, Akkâ Piskoposu Jacques de Vitry'nin Papa III. Honorius'a yazdığı bir mektuptan ulaşıyoruz: "*Post festum itaque Epiphanie sumpta occasione recessit rex Hungarie iter suum dirigens per terram ab Accon usque ad Tripolim et a Tripoli usque ad Antiochiam et sic deinceps usque ad Constantinopolim et ita demum in patriam suam.*" Bk. R. B. C. Huygens (ed.), **Lettres de Jacques de Vitry**, Brill, Leiden, 1960, Belge Numarası: 3, s. 99.

³⁹¹ Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 257, s. 220.

³⁹² Akropolites, 15, s. 148; Skoutariotes, s. 462; Gregoras, I:3:4, s. 52; Albricus Trium Fontium, s. 906. İstanbul ile İznik arasındaki bu yakınlaşma Epir'i rahatsız etmiş olmalıdır. Nitekim Epir Despotluğu'ndaki İnebahtı Metropolitio Ioannes Apokaukos, İznik'teki İstanbul Ortodoks Patriği I. Manuel Sarantenos'a yazdığı mektupta, bu evliliğin Epir'iler arasında kahkahalarla karşılandığını ifade etti; bk. Ilias Giarenis, "Nicaea and the West (1204-1261): Aspects of reality and rhetoric", **Byzantium and the West: Perception and Reality (11th-15th c.)** içinde, ed. Nikolaos G. Chrissis, Athina Kolia-Dermitzaki ve Angeliki Papageorgiou, Routledge, Londra ve New York, 2019, s. 211.

³⁹³ Philippe Mouskes, II, s. 402. Philippe Mouskes'un gerçekleşmiş gibi bahsettiği bu evlilik hem gerçekleşmediği hem de hakkında başka kaynakta bilgi olmadığı için şüphelidir. Çar Boril 1218'de tahtını kaybettiği için evliliğin iptal edilmiş olması muhtemeldir.

imparatorluğun kıdemli soylularından Conon de Béthune idareyi üstlendi³⁹⁴. 8 Kasım 1219'da ise İstanbul Patriği Gervasio öldü³⁹⁵.

Vekil Conon de Béthune'ün çözmesi gereken ilk iş yeni imparatoru tahta çıkarmaktı. İmparatorluğun Fransız soyluları, Fransa'ya ulaklar göndererek, 24 Haziran 1220'ye kadar gelip tahta geçmesi için Namur Markisi II. Philippe'i İstanbul'a davet ettiler. Ancak Philippe markiliğin idaresini bırakmak istemiyordu. Philippe bu nedenle kardeşi Robert de Courtenay'yi yerine imparator yapmak için göndermeye karar verdi³⁹⁶. Bu arada İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris, imparatoriçenin ölümünün ardından İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Anadolu'daki topraklarına bir saldırı düzenlediyse de Latinlerin kendisiyle savaşmak üzere ilerlemesi üzerine topraklarına geri döndü³⁹⁷. Muhtemelen çok geçmeden de iki imparatorluk arasında ateşkes yapıldı³⁹⁸. 15 Aralık 1219'da ise Vekil Conon de Béthune ile imparatorluk baronları, İstanbul'da bulunan Papalık Legatusu Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna'yla

³⁹⁴ **Ernoul Kroniği**, s. 284; “Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II”, s. 284. “Sebastokrator” ve Vekil (*bailus*) Conon de Béthune'ün, imparatorluk ile Venedikliler arasında yapılmış tüm anlaşmalara uyacağına ve Venediklilerden bunlara aykırı hiçbir şey talep etmeyeceğine dair İstanbul Podestası Jacopo Tiepolo'ya 1219'un Ekim ayında verdiği yemin belgesi için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 261, ss. 214-5.

³⁹⁵ Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 257, s. 219.

³⁹⁶ Baudouin d'Avesnes, ss. 424-5; **Ernoul Kroniği**, s. 284; Philippe Mouskes, II, s. 404. İstanbul Podestası Jacopo Tiepolo, Fransız soyluların kendilerine danışmadan Marki Philippe'e teklif götürdükleri için bozulmuştu; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 257, s. 220.

³⁹⁷ Baudouin d'Avesnes, 424-5.

³⁹⁸ 1219 yılında İstanbul'daki İstanbul Podestası Jacopo Tiepolo'nun, “o sıralar Fransızların gücü azaldığı için” (Lat. *cum iam Galorum potencia evaneseret*) İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'le 5 yıllık ateşkes yaptığını görüyoruz; bk. Andrea Dandolo, s. 288. Bu görüşmeler sırasında İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik İmparatorluğu arasında da ateşkes yapılmış olması muhtemel çünkü birkaç yıl taraflar arasında herhangi çatışma yaşanmadığını hatta ilk akrabalık bağının kurulduğunu göreceğiz. Ayrıca bu dönemde İstanbul'daki Venedik kömününün ticarî işleri yolundaydı: Podestà Jacopo Tiepolo İstanbul'da yeni bir *fondaco* yani kervansaray inşa etmişti; bk. David Jacoby, “The Urban Evolution of Latin Constantinople (1204-1261)”, **Byzantine Constantinople: Monuments, Topography and Everyday Life** içinde, ed. Nevra Necipoğlu, Brill, Leiden, 2001, s. 294. Venedik'in ticarî hacmini büyütmek isteyen Podestà Jacopo Tiepolo, İmparator I. Theodoros'la ticarî anlaşma da yaptı. Ticarî anlaşmanın metni için; bk. Luca Pieralli (ed.), **La corrispondenza diplomatica dell'imperatore bizantino con le potenze estere nel tredicesimo secolo (1204-1282)**, Archivio Segreto Vaticano, Vatikan, 2006, Belge Numarası: 1, ss. 116-8. Podestà ertesi senenin mart ayında ise bu sefer Türkiye Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubad'la ticaret anlaşması yaptı. Anlaşma metni için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 258, ss. 221-5.

Kilise mensuplarının dokunulmazlığı, Kilise mülkleri ile hakları konusunda anlaşma yaptılar³⁹⁹. Nitekim Vekil Conon'un bildiğimiz son faaliyeti budur.

Conon de Béthune ölünce imparatorluğun idaresini vekil olarak Gérard le Truie üstlendi⁴⁰⁰. Aynı sıralarda Epir Despotu Theodoros Dukas Selanik Krallığı'na uyguladığı baskıyı artırmaktaydı: Despot Theodoros 1218'de Ypati'yi, Lamy'a'yı, Mendenitza'yı, Platamon'u ve 1219'da Prosek'i ele geçirmişti. Asıl hedefinin Selanik olduğu biliniyordu⁴⁰¹. Krallık Papalık'ın koruması altında olduğu için Papa III. Honorius 11 Aralık 1120'de İtalya'daki çeşitli başpiskoposlar ile piskoposlara hitaben mektup yazarak Epir Despotu Theodoros Dukas'ı aforoz ettiğini belirtti. Ayrıca kendi idareleri altındaki bölgelerden Despot Theodoros'a hizmet etmek üzere giden Latin askerleri ve ona destek veren tüm Latinleri engellemelerini emretti⁴⁰². Çünkü despot özellikle güney İtalya'dan topladığı Latin paralı askerleri ordusunda kullanmaktaydı.

2.18. Robert de Courtenay'nin İmparator Olması ve İznik'le Barış Yapması

İstanbul'da ise imparator bekleyişi devam etmekteydi. Robert de Courtenay, ağabeyi Namur Markisi II. Philippe'in tacı reddetmesi üzerine toplayabildiği kadar adamla beraber nihayet 1220 sonunda yola koyulmuştu. Kara yolunu tercih ettiği için önce eniştesi Kral II. Andreas'ın idaresindeki Macaristan'a geldi ve 1220-21 Kış'ını burada geçirmeyi tercih etti. Robert'in İstanbul'a sağ salım karadan ulaşması için Sırbistan Krallığı ile Bulgar Çarlığı topraklarından geçmesi gerekecekti. Muhtemelen eniştesi Kral Andreas'ın tavsiyesiyle, eşini yeni kaybetmiş olan Sırbistan Kralı II. Stefan'la temasa geçti ve Kral Stefan'la yanında getirdiği bir kadın akrabasını evlendirdi⁴⁰³. Neyse ki eniştesi Kral Andreas'ın da Bulgar Çarı II. Ivan Asen'le arası iyiydi; birkaç yıl önce çarla kızı arasında evlilik sözü kesilmişti⁴⁰⁴. Kral Andreas Bulgar

³⁹⁹ İmparatorluk baronları ile Kardinal Giovanni arasında yapılan bu anlaşmanın metni, daha sonra düzenlenen İmparator Robert de Courtenay'nin onay belgesinde alıntılandığı için günümüze ulaşmıştır; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 128, ss. 325-9.

⁴⁰⁰ Baudouin d'Avesnes, s. 425; Philippe Mouskes, II, s. 406.

⁴⁰¹ Francois Bredenkamp, **The Byzantine Empire of Thessaloniki (1224-1242)**, Municipality of Thessaloniki, History Center, Selanik, 1996, ss. 66-7; Setton, **The Papacy and the Levant I**, s. 45.

⁴⁰² Papa III. Honorius mektubunu Messina, Bari, Cenova ve Otranto başpiskoposları ile Ancona ve Monopoli piskoposlarına göndermişti; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 103, s. 281.

⁴⁰³ Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium**, ss. 405-7. Sırp kralının ölen eşi müteveffa Venedik Doçu Enrico Dandolo'nun torunu Anna Dandolo idi; bk. Andrea Dandolo, s. 287.

⁴⁰⁴ Andrea Dandolo, s. 287.

Çarı Ivan'dan güvenli geçiş sözü almayı başardı. Böylece yanında Macaristan Prensi Béla'yla birlikte Macaristan'dan ayrılan Robert, kurulan evlilik bağları aracılığıyla 1221 İlkbahar'ı başında Sırp ve Bulgar topraklarından hiçbir güçlkle karşılamadan geçerek başkente ulaştı ve Gérard le Truie liderliğindeki soylular tarafından karşılandı. 25 Mart 1221'de ise İstanbul Latin Patriği Matteo tarafından Ayasofya'da imparator olarak talandırıldı⁴⁰⁵.

İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'yi bekleyen ilk işler arasında önceden yapılan anlaşmaların onaylanması vardı. İmparator Robert önce imparatorluk ile Venedik arasında daha evvelki imparatorlar tarafından yapılmış anlaşmaları yeniledi⁴⁰⁶. Ardından selefleri tarafından İstanbul'daki Pisahlara verilen ticaret imtiyazları onayladı⁴⁰⁷. Haziran ayında ise müteveffa İmparatorluk Vekili Conon de Béthune zamanında imparatorluk baronları ile Santa Prassede Kardinali Giovanni Colonna arasında Kilise işlerine dair yapılan anlaşmayı onayladı⁴⁰⁸. Bunların ardından artık dış meseleleri ele alabilirdi.

İmparator Robert'i kaygılandıran başlıca güç, Selanik Krallığı'na baskı yapmakta olan Epir Despotluğu'ydu. Bundan dolayı Anadolu'daki topraklarda herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmak istemiyordu. Hemen imparatorluk soylularından Gérard la Truie ile Thierry de Walincourt'yu barış yapmak üzere İznik'e gönderdi. İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in huzuruna çıkan Latin soylular anlaşma sağlamayı başardılar. Yapılan anlaşmaya göre, taraflar arasında barış olacak ve esirler serbest bırakılacaktı. Üstelik taraflar anlaşmalarını güçlendirmek için İmparator Robert ile İmparator Theodoros'un kızı Eudokia'yla evlenmesine karar verdiler⁴⁰⁹. Ancak kasım

⁴⁰⁵ Baudouin d'Avesenes, s. 425; **Ernoul Kroniği**, s. 284; Philippe Mouskes, II, ss. 404-6; Andrea Dandolo, s. 288. Tarihçi Attila Bány, İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'nin Bulgar çarıyla nişanlı Macar Prenses Anna Maria'yı müstakbel kocasına Bulgaristan'da teslim etmiş olabileceğini belirtmektedir; Bány, ss. 158-9.

⁴⁰⁶ İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'nin ta giydikten hemen sonra aynı ay içerisinde Venedik Podestası Marino Michiel bu hususta verdiği onay belgesi için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 260, ss. 227-30.

⁴⁰⁷ Bu bilgiye, kendisinin ölümünden sonra kısa süreliğine naibelik yapan kardeşi Marie'ye ait aynı konudaki 15 Şubat 1228 tarihli belgeden ulaşıyoruz; bk. S. Löwenfeld, "Une lettre de l'impératrice Marie de Constantinople", **Archives de l'Orient Latin** içinde, Cilt: II/2, Paris, 1884, s. 257. Belgede Robert'in bu ayrıcalıkları ne zaman onayladığı açık olarak belirtilmiyor lakin tahta çıktıktan hemen sonra olması muhtemeldir.

⁴⁰⁸ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 128, ss. 325-9.

⁴⁰⁹ Philippe Mouskes, II, s. 407; Baudouin d'Avesnes, s. 425.

ayında İmparator Theodoros'un ölmesiyle Eudokia ile İmparator Robert arasında planlanan evlilik gerçekleşmedi⁴¹⁰. Onun yerine damadı III. Ioannes Vatatzes tahta çıkınca, yeni imparatorun haklarını gasp ettiğini düşünen müteveffa imparatorun kardeşleri Aleksios Laskaris ile Isaakios Laskaris, en azından yeğenleri Eudokia'yı İmparator Robert'la evlendirmek üzere İstanbul'a kaçırmak istediler fakat başarısız oldular. Ancak kendileri kaçmayı başararak İstanbul'a gidip İmparator Robert'ın hizmetine girdiler⁴¹¹. Her ne kadar evlilik planı tam olarak gerçekleşmese de iki imparatorluk arasında barış sağlanmıştı. Ayrıca İmparator Robert'ın elinde gerektiğinde İznik tahtında hak iddia edebilecek Laskaris kardeşler vardı. Ancak büyük tehlike batıdaydı.

2.19. Epir Despotluğu'nun Selanik Krallığı Üzerinde Artan Baskıları

Epir Despotu Theodoros Dukas ise bu sıralarda Selanik Krallığı'ndan Kesriye, Debre ve Karaferye'yi ele geçirerek Selanik'i batıdan kısıp almıştı⁴¹². 1222'nin ilk yarısında ise Serez'i aldı⁴¹³. Böylece Selanik-İstanbul yolunun kontrolünü ele geçirerek Selanik üzerine düzenleyeceği olası bir seferde İstanbul'dan yardım gelmesini engelleyebilirdi. Bu hadiseden sonra İstanbul Latin İmparatoru Robert, Selanik Krallığı soylularından Biandrate Kontu II. Umberto'yu Papa III. Honorius'tan yardım etmesi için İtalya'ya gönderdi. Muhtemelen yine imparatorun isteğiyle, İstanbul Aziz Sampson Bakımevi Tarikatı papadan imparatorluğun savunmasında görev alma izni istedi. Papanın bu isteklere cevabı olumlu oldu. İlk olarak Biandrate Kontu Umberto'yla birlikte imparatorluğun hizmetinde bulunmak için gidecek kişilere Kutsal Topraklara giden Haçlılara verilen affın aynısının verileceğini ilan etti⁴¹⁴. 15 Temmuz 1222'de İstanbul Aziz Sampson Bakımevi Tarikatı üstadı ile biraderlerine, kendilerine

⁴¹⁰ Daha İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris hayattayken, İznik'teki İstanbul Ortodoks Patriği I. Manuel Sarantenos, İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'nin Prenses Eudokia'nın üvey dayısı olmasından ötürü evliliğin dine aykırı olduğunu söyleyerek bu izdivaca karşı çıkmıştı; Akropolites, 18, s. 157.

⁴¹¹ Akropolites, 18 ve 22, ss. 157, 166; Skoutariotes, ss. 465-6 ve 469-70. Baudouin d'Avesnes'e göre, İznik İmparatoru I. Theodoros'un ölümü üzerine İstanbul Latin İmparatoru Robert Eudokia'yla evlenmekten vazgeçmiştir; bk. Baudouin d'Avesnes, s. 425.

⁴¹² Setton, *The Papacy and the Levant I*, s. 45.

⁴¹³ Akropolites, *The History*, s. 168 n. 5.

⁴¹⁴ Papa III. Honorius, İstanbul Latin İmparatoru Robert ile imparatorluğun kontları, baronları ve şövalyelerine yazdığı 27 Haziran 1222 tarihli mektuplarında bu karardan bahsediyor; bk. Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numaraları: 144 ve 145, ss. 355, 357.

başılanan atları ve silahları imparatorluğun savunmasında kullanma izni verdi⁴¹⁵. Fakat papanın bu hamleleri İmparator Robert'in gözünde yeterli değildi ve memnuniyetsizliğini papaya bildirdi. Honorius ise 24 Eylül'de başka bir mektup yazarak imparatora sabırlı olmasını tavsiye etti. Ayrıca aynı gün Epir Despotu Theodoros Dukas'a da mektup yazarak Latinlere saldırmamasını ve İmparator Robert'le barış antlaşması yapmasını öğütledi⁴¹⁶. Halbuki Theodoros barış yahut ateşkes yapmak şöyle dursun fetihlerini sürdürüyordu ve o sıralarda Larissa'yı ele geçirmişti⁴¹⁷. Tehlike çanları çalıyordu.

⁴¹⁵ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 151, s. 365.

⁴¹⁶ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numaraları: 158 ve 159, ss. 372-5.

⁴¹⁷ Papa III. Honorius'un Larissa başpiskoposuna yazdığı 14 Ekim 1222 tarihli mektuptan, Larissa'nın o tarihten önce Epir tarafından ele geçirildiği anlaşıyor; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 162, s. 379.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU'NUN BÖLGESEL GÜCE İNDİRGENMESİ VE YIKILMASI (1223-1261)

3.1. Selanik Haçlı Seferi'nin İlanı ve Ertelenmesi

Epir Despotu Theodoros Dukas'ın artan nüfuzu Latinlerin 1220'lerdeki başlıca endişesiydi. Selanik Kralı Demetrius 1222 baharı başında yardım istemek üzere Roma'ya gitmişti⁴¹⁸. Oradan da yine aynı amaçla yanında İstanbul Latin İmparatorluğu baronu Narjot de Toucy'nin temsilcisi Hugues'le birlikte dayısı Macaristan Kralı II. Andreas'ın yanına geçmişti⁴¹⁹. Annesi Margaret da 1223 başında Macaristan'a gitmişti. Genç kralın ve Selaniklilerin gözünde saygın olan eski imparatoriçenin Selanik'te bulunmamasını fırsat bilen Despot Dukas, hazırlıklarını tamamlayarak 1223 İlkbahar'ı ortasında Selanik'i kuşatmaya başladı. Ona karşı şehri Mendenitza Markisi Guido Pallavicini savunmaktaydı⁴²⁰.

Artık daha ciddi adımların atılması gerektiği ortadaydı. Montferrat Markisi VI. Guillaume doğudan gelen haberler üzerine bir an önce Selanik Krallığı'na gitmeye ve yapılacak olan Haçlı seferinin lideri olmaya karar verdi. Bu amaçla Marki Guillaume, Papa III. Honorius'la görüşmek amacıyla 1223 İlkbahar'ında Roma'ya geldi. Marki, papaya İstanbul Latin İmparatoru Robert'in amcası Tanlay Senyötü Guillaume de Courtenay'nin de kendisiyle birlikte sefere çıkacağı müjdesini verdi. Görüşmenin tamamlanmasının ardından hazırlıklarını tamamlamak üzere topraklarına geri döndü. Öte yandan Papa Honorius da 13 Mayıs'ta Avrupa'ya mektuplar göndererek, Kutsal Topraklara gitmek için Haçlı olmalarına rağmen, Marki Guillaume'la birlikte İstanbul Latin İmparatorluğu ile Selanik Krallığı'na gidecek Haçlılara, Kutsal Topraklara geçmek için 2 sene mühlet tanıyacağını ve şayet bu süre içerisinde orada hayatını kaybedecekler olursa onların tüm günahlarının bağışlanacağını ilan etti⁴²¹. Aynı gün Brindisi Kilisesi'ne, Epir Despotu Theodoros Dukas'ın afroz edildiğini ve despota yahut onu destekleyen birisine at, silah, yiyecek, şövalye vs. sağlayanların veya gemilerle gönderenlerin afroz edildiğini duyurmasını emretti⁴²². Ayrıca Marki

⁴¹⁸ Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numarası: 126, s. 312-3.

⁴¹⁹ Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. 383.

⁴²⁰ Bredenkamp, ss. 69-71.

⁴²¹ Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numaraları: 175 ve 177, ss. 396-7, 399.

⁴²² Duba ve Schabel, *Bullarium Hellenicum*, Belge Numarası: 176, s. 398.

Guillaume'ın Haçlı seferine katılımı artırmak için ertesi gün Arles Başpiskoposu Hugues Béroard'a mektup yazarak Marki Guillaume'la gidecek Haçlılara verdiği affı kendi bölgesinde duyurmasını emretti⁴²³. Adriyatik'in öteki yakasından gelen bu haberleri duyan Epir Despotu Theodoros Dukas elini çabuk tutması gerektiğini anlayarak iyiden iyiye Selanik Krallığı üzerindeki baskısını artırdı. 1223 Yaz'ında Selanik yakınlarındaki irili ufaklı yerleri de ele geçirerek krallığın kalbine kan pompalayan damarları kesti⁴²⁴.

İstanbul Latin İmparatoru Robert kötü gidişatın farkındaydı ve durumun aciliyetini bir kez daha Papa III. Honorius'a aktardı. Papa ise imparatora 7 Şubat 1224'te imparatora cevap yazarak yaşadıkları sıkıntılardan haberdar olduğunu, Montferrat Markisi VI. Guillaume'ın yakında büyük bir orduyla yola koyulacağını ve marki gelene kadar topraklarındaki kaleleri savunmasını söyledi. Papa markiyeye seferde kullanması için 15.000 mark gümüş de vermişti⁴²⁵. Bir ay önce de Montferrat Markisi VI. Guillaume'ın ve onunla Selanik Krallığı'na gidecek kişilerin topraklarının, adamlarının ve diğer mallarının ayrıldıkları zamandan döndükleri vakte kadar Papalık koruması altına almıştı. Bu arada Marki Guillaume hazırlıklarını sürdürmekteydi. Ordusunun büyük çoğunluğu Lombardiya, Toskana ve Burgonya'dan gelen Haçlılardan oluşuyordu⁴²⁶. Montferrat markilerinin Cenevizlilerle arası iyi olagelmmişti. Nitekim Marki Guillaume da deniz yoluyla Selanik Krallığı'na gitmeyi düşündüğü için ordusunu nakletmek üzere Cenevizli Amiral Siraküza Kontu Alamanno da Costa'yla temasa geçti. Yapılan müzakereler sonucunda anlaşma sağlandı. Buna göre Kont Alamanno 2 nakliye, 2 savaş gemisi ve bir miktar askeriyle beraber Marki Guillaume'a eşlik ederek 1224 Yaz'ında Brindisi'den yelken açıp Selanik Krallığı'na gidecek, buna karşılık olarak marki de konta 100 askerlik fief yahut 1000 mark gümüş verecekti. Anlaşma kâğıda

⁴²³ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 178, ss. 399-400

⁴²⁴ Papa III. Honorius, İstanbul Latin İmparatoru Robert'e yazdığı 7 Şubat 1224 tarihli mektubunda, 1223 Yaz'ında fazlasıyla zarar aldıklarından haberdar olduğunu ifade ediyor; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 224, s. 488. Burada kayıplardan kasıt Selanik çevresinde gerçekleşenler olmalıdır.

⁴²⁵ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 224, ss. 488-9. Papa ayrıca Fransa Kraliçesi Blanche'a 20 Mayıs 1224'te bir mektup göndererek, Fransa Kralı VIII. Louis'yi anne tarafından akrabası İstanbul Latin İmparatoru Robert'a ve soydaşlarına yardım göndermeye davet etti; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 229, ss. 497-8.

⁴²⁶ Bu bilgilere Papa III. Honorius'un Montferrat Markisi VI. Guillaume'a yazdığı 22 Ocak 1224 tarihli mektuptan ulaşıyoruz; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 221, s. 481.

döküldü ve marki Roma'ya giderek anlaşmayı Papa Honorius'un onayına sundu. Papa da anlaşmayı onayladı⁴²⁷.

Böylece 1224 İlkbahar'ında hazırlıklarını tamamlayan Montferrat Markisi VI. Guillaume, Selanik'e gitmek üzere ordusunu topladı fakat yazın aniden rahatsızlandı. Sağlığını toparlayarak sonbaharda Brindisi'ye geldiye de artık seyrüsefer için en uygun zamanlar geçmişti. Hem kış yaklaştığı için hem de erzak temininde yaşanan sıkıntılar yüzünden yola çıkışını Mart 1225'e ertelemeye karar verdi. Ordusu Brindisi'de kamp yaparken fikrini ve desteğini almak üzere senyörü Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'in yanına, Sicilya'ya gitti⁴²⁸. Fakat bu gecikme telafi edilemez bir kayba sebep olacaktı.

3.2. İmparator Robert de Courtenay'nin Anadolu ile Trakya Seferleri ve Selanik Krallığı'nın Yıkılışı

İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay, Selanik henüz düşmemişken, hem Montferrat Markisi VI. Guillaume gelişine eş zamanlı olarak sefer düzenlemek hem de Selanik üzerindeki baskıyı azaltmak için 1224 senesi içerisinde hazırlıklara başlamıştı. İmparator Robert girişeceği sefer için önce malî kaynak yaratmak zorundaydı. Batıda kayda değer bir gelir sağlayabileceği toprağı mevcut olmadığı için imparatorluğundaki kaynaklara dayanmak zorundaydı. Fakat daha 20 Şubat 1224'te, yabancı tüccarlar tarafından İstanbul'da imparatorluğa ödenen ticaret vergisinin 3'te 8'inin İstanbul'daki Venediklilere bırakmak zorunda kalmıştı⁴²⁹. Maalesef anlaşmada bunun ne karşılığında yahut niçin yapıldığı belirtilmiyor. İmparator vergilerin tamamında toplamakta güçlük çekildiği için Venediklilerin yardımıyla en azından belli bir miktarının hazinesine girmesini sağlamak için bunu yapmış olabilir. Yahut belli bir nakit para karşılığında bu 3'te 8'lik payı satmış olabilir. Her ne olursa olsun İmparator Robert bu dönemde

⁴²⁷ Anlaşmanın detayları ve süreci Papa III. Honorius'un Malta Kontu Alamanno da Costa'ya 8 Şubat 1224'te verdiği onay belgesinden öğreniyoruz; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 225, s. 490.

⁴²⁸ Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 243, s. 523; Riccardus de Sancto Germano, ss. 119-20.

⁴²⁹ Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numaraları: 268 ve 269, ss. 254-5; Andrea Dandolo, s. 290.

düzenleyeceği sefer için bir şekilde para bulmaya çalışıyordu çünkü tacını da Ayasofya Kilisesi'ne 10.000 hyperperon karşılığında rehine olarak vermişti⁴³⁰.

İmparator Robert'in amacı aynı anda hem Trakya'ya hem de Anadolu'ya sefer düzenlemektir. Trakya'daki hedefi Serez'dir. İmparator böylece İstanbul-Selanik yolunu yeniden açmak ve Selanik'teki Epir kuvvetlerini rahatsız etmek istiyordu. Anadolu'daki başlıca hedefi ise 1221'de hizmetine aldığı müteveffa İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in kardeşleri Aleksios Laskaris ve Isaakios Laskaris'i İznik'te iktidara getirmektir. Belki de ayrıca Achyraus'un güneyindeki İznik İmparatorluğu'na ait toprakları ele geçirerek hâkimiyet alanını genişletmeyi düşünüyordu. İmparator Robert, Anadolu'ya sefer düzenleyecek ordunun başına Thierry de Walincourt ile İmparatorluk Mareşali Nicolas de Mainwaut'u ve Laskaris kardeşleri getirdi. İstanbul'dan ayrılan bu ordu sonbaharda Gelibolu Yarımadası'na gelerek Çanakkale Boğazı'nı geçti ve Lapseki'de karaya çıktı. Daha sonra doğuya doğru yönelip Pegai'deki Latin garnizonuyla birleştikten sonra Poimanenon'a doğru ilerlemeye başladı. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes ise Latin ordusunun harekâtını çoktan haber almış ve hazırlıklarını yapmıştı. Latin ordusu güneye doğru ilerlerken, İmparator Ioannes komutasındaki İznik birlikleri Poimanenon'daki Başmelek Mikhail Kilisesi civarında Latinlere saldırdı. İlk başta savaş Latinlerin lehine ilerlediyse de kısa süre sonra İznik birlikleri galip geldiler. Aleksios Laskaris ve Ioannes Laskaris'in yanı sıra Thierry de Walincourt ile İmparatorluk Mareşali Nicolas de Mainwaut başta olmak üzere pek çok önde gelen Latin soylusu esir alındı. İmparator Ioannes Vatatzes, Aleksios ile Ioannes kardeşleri taht için bir tehlike arz etmemeleri için kör ettirdi. Diğer esirlerin kimisini idam ettirirken diğerlerini zindana atmak üzere İznik'e gönderdi⁴³¹. Bu arada Epir Despotu Theodoros'un yakın zamanda ele geçirdiği Serez'i geri almak için giden diğer Latin ordusu hayli ilerleme kaydetmiş ve şehri almaya yaklaşmıştı. Lakin Poimanenon'daki bozgunu duyunca yeniden İstanbul'a dönmek zorunda kaldı⁴³².

⁴³⁰ Papa III. Honorius'un daha sonraki bir tarihte, 27 Ocak 1225'te İstanbul Latin Patriği Matteo'ya gönderdiği mektupta, tacın 10.000 hyperperon karşılığında Ayasofya Kilisesi'ne rehin olarak verildiğini öğreniyoruz; bk. Duba ve Schabel, **Bullarium Hellenicum**, Belge Numarası: 250, s. 537.

⁴³¹ Akropolites, 22, s. 166; Skoutariotes, s. 469; Gregoras, II:1:3, s. 56; Philippe Mouskes, II, ss. 408-9.

⁴³² Akropolites, 22, s. 166; Skoutariotes, s. 470.

Epir Despotu Theodoros Dukas ise hem Montferrat Markisi Guillaume'ın yola çıktığını hem de İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Serez'i kuşattığını haber aldığı anda kuşatmasını daha da sıkılaştırmıştı. Yaklaşık 1,5 yıldır kuşatma altındaki Selanik garnizonu, Latinlerin Serez'den İstanbul'a dönmek zorunda kaldıklarını öğrenince daha fazla direnmenin fayda getirmeyeceğini anlayarak 1224 sonunda teslim oldu. Selanik'e giren Epir Despotu Theodoros kendisini imparator ilan etti⁴³³. Böylece Selanik Krallığı fiilen tarih sahnesinden çekilmiş oldu. Haberi alan Marki Guillaume Papa III. Honorius'la görüşmek üzere Roma'ya dönüp seferine devam etme kararı aldı.

İstanbul Latin İmparatorluğu, batı sınırında da gözü İstanbul'da olan önemli bir güçle sınır komşusu olmuştu. İstanbul Latin İmparatorluğu için Selanik'in kaybı ve askerî seferlerdeki başarısızlık son derece ağır darbelerdi. Üstelik Poimanenon yakınlarındaki savaşta imparatorluk ordusunun büyük bir kısmı imha edildiği için şimdi daha ciddi kayıplar kapıdaydı.

3.3. Güney Marmara ve Trakya'nın Kaybı

İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes, Latinler karşısında kazandığı zaferden sonuna kadar yararlanma arzusundaydı. Önce 1224 sonunda Poimanenon'u, Lentiana'yı, Charioros'u, Berbeniakon'u ve çevresini İstanbul Latin İmparatorluğu'ndan aldı. Ardından gemiler inşa ettirerek onları Horkos'ta⁴³⁴ Marmara Denizi'ne indirdi ve onları Çanakkale Boğazı'nda akınlar yapmaya gönderdi. İznik gemileri İstanbul'a gitmekte olan gemilere saldırdılar ve ardından Gelibolu ile Eceabat olmak üzere İstanbul Latin İmparatorluğu'na bağlı Venediklilerce idare edilen sahil yerleşimlerini tahrip ettiler⁴³⁵. Ancak İmparator Ioannes 1225 senesinin ilk günlerinde Lapseki'de hâlâ saldırılarını sürdürürken, kendisi devirmek için kuzeni Andronikos Nestongos'un başını çektiği bir komplonun kurulduğunu öğrendi. Bu nedenle seferi

⁴³³ Akropolites, 21, s. 162; Skoutariotes, s. 468; Albricus Trium Fontium, s. 911.

⁴³⁴ Günümüzde Lapseki'ye bağlı Çardak beldesinin yakınlarında, lagün gölünün girişinde bulunan eski bir liman yerleşimi; bk. Belke, "Horkos", **TIB** 13/1, ss. 612-3.

⁴³⁵ Akropolites, 22, s. 166; Skoutariotes, s. 470. Keşiş Aubry, İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'in saldırılarını yanlışlıkla 1221 yılına tarihlüyor ve İmparator Robert'i "beceriksiz ve aptal" (Lat. *rudis et idiota*) olarak anarak toprak kayıplarını tamamen onun omuzlarına yıkıyor; bk. Albricus Trium Fontium, s. 911. Tarihçi Filip Van Tricht'a göre, Keşiş Aubry'nin İmparator Robert hakkındaki olumsuz görüşleri, İznik İmparatoru III. Ioannes'in fetihleri sonucunda piskoposluk bölgesini kaybeden Midilli Başpiskoposu Jean'ın etkisiyle şekillenmiş olabilir; Filip Van Tricht, "Robert of Courtenay (1221-1227): An Idiot on the Throne of Constantinople", **Speculum**, Cilt: 88, Sayı:4, 2013, ss. 1001-3.

yarıda kesip gemilerini geri çağırdı ve Latinler ele geçirmesinler diye onları alalecele yaktıktan sonra Achyraous'a döndü⁴³⁶.

Kısa süre sonra Edirneliler, İmparator III. Ioannes Vatatzes'e elçiler göndererek Latin hâkimiyetinden kurtulmak istediklerini ve kendisinin hâkimiyetini tanıyacıklarını iletiler. Bunun üzerine imparator, önde gelen adamlarından *Protostrator*⁴³⁷ Ises'in yanına Ioannes Kammytzes'i de katarak onu az sayıda birlikle Edirne'ye yolladı. Çanakkale Boğazı'ndan karşıya geçen İznik kuvvetleri Edirneliler tarafından sevinçle karşılandılar⁴³⁸. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu, Trakya'daki en önemli şehrini ve de harekât üssünü kaybetmiş oldu.

Aynı anda batıda Selanik İmparatoru Theodoros Dukas, Latinlerin Serez önlerinden çekilmelerinin ardından ordusunu topladıktan sonra doğuya doğru ilerlemeye başladı. Önce Selanik-İstanbul yolu üzerindeki İskeçe, Mosynopolis, Gratini, Makri, Traianupolis ve Ferecik'i aldı. Meriç Nehri'nin ötesine akıncılar gönderip taşırayı yağmalatırken, kendisi de kuzeye yönelerek Dimetoka'yı hâkimiyeti altına aldı. Oradan da kısa süre önce İznik İmparatorluğu hâkimiyeti altına girmiş olan Edirne önlerine geldi ve şehrin kendisine teslimini istedi. İznik birliklerinin başında bulunan Protostrator Ises ve Ioannes Kammytzes, yanlarındaki askerlerin şehri savunmaya yetmeyeceğini biliyorlardı. Üstelik şehir halkı da Theodoros'tan yanaydı. Bu yüzden Selanik İmparatoru Theodoros'la müzakere ederek herhangi bir zarar görmeden şehirden ayrılmalara müsaade edilmesi karşılığında Edirne'yi teslim ettiler. Geldikleri yoldan İznik'e geri döndüler. İmparator Theodoros'un bir sonraki hedefi, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun önde gelen baronlarından birisi olan Anseau de Cayeux'ye⁴³⁹ ait Vize'ydi. İmparator ordusuyla beraber Vize yakınlarında kamp kurdu ve çevreyi yağmalattı. Akıncılarını da İstanbul'a kadar saldırılar düzenlemek üzere gönderdi. Vize Senyörü Anseau de Cayeux bu akınlardan birisini engellemek isterken giriştiği bir

⁴³⁶ Akropolites, 23, s. 169.

⁴³⁷ İmparatorun baş seyisidir; bk. Yasemin Aslan, **Bizans Saray Teşkilatı: Protokol, Memurlar, Törenler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2019, ss. 70 ve devamı.

⁴³⁸ Akropolites, 24, ss. 171-2; Skoutariotes, s. 472.

⁴³⁹ Bu kişi çok yüksek ihtimalle, Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmış ve sonrasında İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Vize Senyörü olmuş Anseau de Cayeux'nün aynı adlı oğludur.

çarpmada boynundan yaralandı ama hayatta kalmayı başardı⁴⁴⁰. Theodoros seferini sürdürme niyetindeydi ve Bodonitza'yı kuşatıyordu ama Montferrat Markisi IV. Guillaume'ın üvey kardeşi Selanik Kralı Demetrius'la birlikte Selanik'i geri almak için Yunanistan'a geldiğini haber alınca topraklarına geri dönmek zorunda kaldı. Ancak marki Yunanistan'da herhangi bir sefere çıkamadan eylül ayında doğal nedenlerden ötürü hayatını kaybetti ve ordusu dağıldı. Kral Demetrius ise çaresizce İtalya'ya geri döndü ve kâğıt üzerindeki ünvanını Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'e devrettikten sonra 1227'de hayatını kaybetti⁴⁴¹.

Tüm bu kayıplar karşısında elinden bir şeyler yapmak gelmeyen İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay, fırtına dinince ateşkes yapmak üzere İznik'e elçi gönderdi ve görüşmelerden sonra barış anlaşması yapıldı. Anlaşmaya göre İstanbul Latin İmparatorluğu, İzmit civarına kadar olan topraklar hariç, Anadolu'yu İznik İmparatorluğu'na bıraktı. Buna karşılık olarak Thierry de Walincourt ile Nicolas de Mainwaut gibi önde gelen Latin soyluların da aralarında bulunduğu tüm esir Latinler İznik İmparatorluğu'nca serbest bırakıldı⁴⁴². Ayrıca taraflar barışı güçlendirmek için, daha önce İmparator Robert ile Prenses Eudokia arasında 1221'de planlanan ama gerçekleşmeyen evliliğin şimdi gerçekleşmesi hususunda anlaştılar⁴⁴³.

İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'in Anadolu'da ve Çanakkale Boğazı çevresinde, Selanik İmparatoru Theodoros Dukas'ın ise Trakya'da 1224 sonu ile 1225 yılında yürüttükleri bu seferler, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun 1205 Edirne Savaşı sonrasında İmparator Henri de Hainaut'nun idaresi altında büyük gayretlerle kazandığı toprakların çoğunun elden çıkmasına sebep oldu. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun elinde artık batıda Çorlu, güneyde Gelibolu Yarımadası ve doğuda İzmit çevresi kalmıştı. İmparator Robert yardım istemek için 1226'da Fransa Kralı VIII. Louis'e Arras Kale Komutanı Hugues'ü yolladı. Kral birkaç yüz şövalye yollayacağını söylese

⁴⁴⁰ Akropolites, 24, s. 172-3; Skoutariotes, ss. 472-3.

⁴⁴¹ Riccardus de Sancto Germano, s. 127; Longnon, ss. 163-4; Bredenkamp, s. 105.

⁴⁴² Akropolites, 24, s. 171; Skoutariotes, ss. 471-2; Philippe Mouskes, II, s. 409.

⁴⁴³ Baudouin d'Avesnes, s. 426.

de kısa süre sonra hayatını kaybedince umutlar suya düştü⁴⁴⁴. İmparator, yardım istemek için İngiltere'ye de bir elçi yolladı⁴⁴⁵. Ancak bu girişim de meyvesini vermedi.

3.4. İmparator Robert de Courtenay'nin Avrupa'ya Gidişi ve Ölümü

Taraflar arasında yapılan anlaşma uyarınca İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay ile İznikli Prenses Eudokia'nın evliliği gerçekleşeceği sıralarda, imparatorun özel hayatıyla ilgili bir skandal yaşandı. İmparator, Artoislı merhum şövalye Baudouin de Neuville'in⁴⁴⁶ kızı olan dul bir kadına âşık olmuştu. Sevgilisini ve annesini kendi sarayına aldırıştı ve Prenses Eudokia'yla evlenmeye meyilli değildi. Bu yüzden aylarca evliliği sürüncemede bıraktı. İmparatorluğun ileri gelen soyluları ise evliliğin devlet çıkarları için uygun olduğunu, alınan ağır mağlubiyet sonucunda yaşanan kayıplardan sonra şu an için İznik'le savaşın sürdürülmemesi gerektiğini düşünüyorlardı ve imparatoru ateşkesi sürdürmek için Eudokia'yla evlenmeye teşvik ediyorlardı. Fakat imparator onların tavsiyelerine kulak asmadı. Üstüne üstlük sevgiliyle gizlice evlendi. Baronların gözünde imparatorun evliliği şahsî değil siyasî bir meseleydi ve kendilerine bu konuda danışılması gerekirdi⁴⁴⁷. İznik İmparatorluğu'yla yaptıkları barışın zedelenmesini istemeyen baronlar ve şövalyeler durumu öğrenince bir plan yaparak harekete geçtiler; bir gece imparatoru (muhtemelen Blakhernai Sarayı'ndaki) odasında zapt ettikten sonra eşinin burnunu, dudaklarını ve kulaklarını kestiler. Kadının annesini de Boğaz'da boğduktan sonra imparatoru serbest bıraktılar. Ancak İmparator Robert yine de Eudokia'yla evlenmedi ve İstanbul'dan ayrılarak 1227 senesi başında hem şahsı hem de devleti için yardım elde etmek amacıyla Roma'ya, papanın yanına gitti⁴⁴⁸.

⁴⁴⁴ Philippe Mouskes, II, s. 539.

⁴⁴⁵ İngiltere Kralı III. Henry'nin 3 Aralık 1226'da İstanbul Latin İmparatoru Robert'in Baudouin adlı elçisine, yaptığı harcamalar için hediye olarak 4 mark ödenmesini emrettiğini görüyoruz; bk. **Calendar of the Liberate Rolls Preserved in the Public Record Offices, Henry III**, Cilt: I (1226-1240), The Stationery Office, Londra, 1916, s. 6.

⁴⁴⁶ Şövalye Baudouin de Neuville, 1205 yılında yapılan Edime Savaşı'nda ölmüştü; bk. Villehardouin, 361.

⁴⁴⁷ Peter Lock, **The Franks in the Aegean, 1204-1500**, Routledge, New York ve Londra, 2013, s. 177.

⁴⁴⁸ Baudouin d'Avesnes, s. 426; **Ernoul Kroniği**, s. 284; "Ex Chronico Turonensi" **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 18, L'Imprimerie Royale, Paris, 1822, s. 310-1 (bundan sonra **Chronicon Turonense**). Andrea Dandolo, s. 291. Tarihçi Filip Van Tricht'a göre, Ernoul Kroniği'nde İmparator Robert hakkında çizilen kötü imaj, imparatorla çatışma yaşayan baronların etkisiyle şekillenmiş olabilir; bk. Van Tricht, "Robert of Courtenay", ss. 1005-8. Michael Angold ise İmparator Robert'in İznik prensesiyle evlenmeme kararını, İmparator Henri de Hainaut'nun selefi Bizans imparatorlarının izinden giderek izlediği evlilik stratejisinden kopuş olarak görmektedir; bk. Angold, "Marriage Strategies", s. 64

İstanbul Latin İmparatoru baronları, Prenses Eudokia'yı geri göndermek barışı bozmak anlamına geleceği için, Eudokia'yı Vize Senyörü Anseau de Cayeux'yle evlendirdiler⁴⁴⁹. Bu sıralarda İmparator Robert ise Roma'da Papa IX. Gregorius'a adamlarının yaptıklarından yakınıyordu. Papa onu teskin edip imparatorluğuna etkili bir şekilde destek vereceğini belirterek İstanbul'a geri dönmeye ikna edebildi. İmparator Robert 1227 Sonbahar'ında Roma'dan ayrıldı ve başkentine denizden dönmek üzere yola koyuldu. Fakat Mora'dayken hastalanıp Kasım 1227'de hayatını kaybetti⁴⁵⁰.

3.5. İkinci Vekiller Dönemi

İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'nin öldüğü haberi İstanbul'a ulaşınca, kardeşi Marie de Courtenay vekil olarak (*baiula*) idareyi üstlendi⁴⁵¹. Anlaşılan eşi İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris 1221 yılı sonundaki ölümünden sonra Marie İstanbul'a, kardeşinin yanına gelmişti. Şimdi kardeşinin ölümü üzerine İstanbul Latin İmparatorluğu'nun idaresini üstlenmişti. Belki de müteveffa kardeşi İmparator Robert 1227 başında başkentten ayrıldığında idareyi zaten kız kardeşine bırakmıştı⁴⁵². Vekil Marie ilk olarak daha önceki imparatorlar tarafından tüccarlara verilen çeşitli imtiyazları tekrar onayladı⁴⁵³. Ancak kısa süre sonra, muhtemelen yaz sonunda Marie de Courtenay de hayatını kaybetti.

İstanbul'da İmparator Robert'in 10 yaşındaki kardeşi Baudouin dışında Courtenaylerden kimse kalmamıştı. İmparatorluk baronları bu durumda kendi aralarından birisini vekalet geçirmeyi uygun gördüler ve önde gelen baronlardan Narjot

⁴⁴⁹ Prenses Eudokia ile Vize Senyörü Anseau de Cayeux'nün ne zaman, nasıl evlendiği belli değildir. İmparator Robert'in İstanbul'dan ayrılmasının ardından, İznik İmparatorluğu'yla barışı bozmamak için baronların inisiyatifyle ikili arasındaki evliliğin 1226-1227 civarında gerçekleştiğini düşünüyorum. Öte yandan Bizanslı Georgios Akropolites, dönemin İznik İmparatoriçesi ve Eudokia'nın ablası Eirene'nin isteğiyle bu evliliğin gerçekleştiğini belirtiyor; bk. Akropolites, 47, s. 245. İmparator Robert'in baldızıyla evlenmemesine sinirlenen İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'i eşi İmparatoriçe Eirene bu hususta yatıştırıp ikna etmiş olabilir.

⁴⁵⁰ Baudouin d'Avesnes, s. 426; **Ernoul Kroniği**, s. 285; Andrea Dandolo, s. 291; Van Tricht, "Robert of Courtenay", ss. 1027-8. Bizanslı Georgios Akropolites'e göre İmparator Robert Eğriboz'da hayatını kaybetmiştir; bk. Akropolites, 27, s. 184. Tarihçi Jean Longnon, İstanbul Latin İmparator Robert de Courtenay'nin, Clermont yakınlarındaki Blakhernai Manastırı'na defnedilmiş olabileceğini ifade etmektedir; bk. Longnon, s. 168. Öte yandan Macarca literatürde İmparator Robert de Courtenay'nin Macaristan Krallığı'ndaki Pilisszentkereszt'e defnedilmiş olabileceğine dair bir iddia ortaya atılmıştır. Ama aynı kanaatte olmayan Macar tarihçiler de bulunmaktadır; bk. Bárány, ss. 161 ve devamı.

⁴⁵¹ Longnon, s. 169.

⁴⁵² Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium**, s. 292 dn. 168.

⁴⁵³ Bunların arasında İstanbul'daki Pisalıların imtiyazlarını onayladığı 15 Şubat 1228 tarihli belge günümüze ulaşmıştır; bk. Löwenfeld, ss. 255-7.

de Toucy imparator vekili seçildi⁴⁵⁴. Acilen çözülmesi gereken sorunlar vardı. Öncelikle her ne kadar barış sürse de İznik İmparatorluğu hâlâ İstanbul Latin İmparatorluğu için en tehlikeli rakipti. Öte yandan Selanik'in geri alınamayacağı da artık kesinleştiği için savaş hâlinde bulunmak faydalı olmazdı. Ve tabi bir de yeni imparatoru belirlemek gerekiyordu.

Vekil Narjot de Toucy en tehlikeli potansiyel gücün İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes olduğunu düşündüğü için Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad'la temasa geçmeye karar verdi. Sultanla ittifak yapmak üzere Venedikli Marco Longo'nun da aralarında bulunduğu bir elçilik heyetini armağanlarla birlikte Konya'ya gönderdi. Elçilerin yanında sultana hediye edilmek üzere 12 demir zırh ile miğferler bulunuyordu⁴⁵⁵. Bu temasta bir ittifakın tesis edilip edilmediğini bilmiyoruz ancak bu sıralarda Sultan Alâeddin Keykubad'ın önceliği topraklarının doğusundaki meselelerdi⁴⁵⁶. Daha sonraki olaylarda da İstanbul ile Konya arasındaki bu temasın herhangi bir meyvesine rastlayamıyoruz.

Vekil Narjot de Toucy diğer yandan da ateşkes yapmak için Selanik İmparatoru Theodoros Dukas'la temasa geçti. Latinler savaşı sürdürmek istemiyorlardı. İmparator Theodoros'un da öncelikli rakibi İznik'ti. Taraflar arasında yapılan görüşmeler neticesinde 1 yıllık ateşkes anlaşması yapıldı. Ayrıca iki taraf da karşı tarafın tebaasının topraklarından serbestçe geçeceğine dair de söz verdi. Anlaşma 14 Eylül 1228'de yürürlüğe girdi⁴⁵⁷.

Aynı sıralarda İstanbul Latin İmparatorluğu baronları kan kaybeden imparatorluklarına taze kan arayışına girdiler. İmparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay büyüene kadar imparatorluğu idare edecek yeni bir hükümdar belirlemeye

⁴⁵⁴ Narjot de Toucy, Theodoros Branas'ın eski Bizans İmparatoriçesi Agnès'ten olma kızıyla 1215'te evlenmişti; bk. Albericus Trium Fontium, ss. 885 ve 886 dn. 25.

⁴⁵⁵ Bu bilgiye, Venedik'ten Konya'ya gönderilen ve Selçuklu topraklarında Marco Longo'yla karşılaşan Venedikli elçi Filippo Giuliano'nun, doğ ile danışmanlarından oluşan 6 kişilik Küçük Meclis'e (İt. *Minor Consiglio*) Venedik'e dönünce verdiği rapordan ulaşıyoruz; bk. Roberto Cessi (ed.), **Deliberazioni del Maggior consiglio di Venezia**, Cilt: 1, Zanichelli, Bologna, 1931, Kayıt Numarası: 134, s. 208.

⁴⁵⁶ Faruk Sümer, "Keykubad I", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 25, Diyanet Vakfı Basımevi, Ankara, ss. 357-8.

⁴⁵⁷ İstanbul ile Selanik arasındaki anlaşmanın ayrıntıları, Venedik'in İstanbul Podestâsı Giovanni Querini'nin Venedik'e gönderdiği raporda yer alıyor; bk. Cessi, 1:140, ss. 209-10. Robert Lee Wolff, aynı sıralarda İstanbul Latin imparatoru olması gündemde olan Bulgar Çarı II. Ivan Asen'in Selanik İmparatoru Theodoros Dukas'ı Latinlerle ateşkes yapmaya zorlamış olabileceğini belirtiyor; bk. Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 215.

karar verdiler. Yönelindikleri isimler Bulgar Çarı II. Ivan Asen ile eski Kudüs Kralı Jean de Brienne oldu⁴⁵⁸. Baronlar önce sonbaharda çarla temasa geçerek anlaşma sağladılar ve hatta maddeler yazıya bile döküldü. Anlaşmaya göre varis Baudouin çarın kızıyla evlenecek, çar ölene kadar Baudouin'nın yerine imparator olacak, Anadolu'daki eski Latin topraklarını geri alacak, Baudouin 20 yaşına gelince İznik Kralı olarak -İzmit Dukalığı hariç- Anadolu'daki toprakların başına geçecek, çar Trakya ile Makedonya'yı Selanik İmparatorluğu'nun elinden geri alacak ve eski Selanik Latin Krallığı toprakları dışındaki yerler çarın kendisi ile varislerine ait olacaktı. Son olarak, Çar Ivan Asen imparatorluğu boyunca baronların, kiliselerin ve Venediklilerin hakları ile imtiyazlarına saygı gösterecekti⁴⁵⁹. Böylece baronlar son zamanlarda imparatorluğun uğradığı kayıpları telafi etmeyi amaçlarken İznik İmparatorluğu'na karşı güçlü bir müttefik elde etmiş olacaktı. Fakat nedendir bilinmez bu anlaşma hayata geçmedi. Muhtemelen imparatorluk baronları önceliği daha evvel Kudüs krallığı yapmış meşhur soydaşları Jean de Brienne'e vermeyi uygun gördüler.

3.6. Jean de Brienne'in İmparator Seçilmesi ve İstanbul'a Gelişi

Evliliği vasıtasıyla Kudüs Kralı olan Jean de Brienne, 1225 yılında Kudüs Krallığı vârisesi kızı Isabelle'i Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'le evlendirmiş ama damadı tarafından kenara itilmek istendiği için İtalya'ya gelerek Papalık hizmetine girmişti. Bu dönemde Papalık ile Kutsal Roma Germen İmparatorluğu arasında İtalya'da cereyan eden mücadelede aktif rol almaktaydı⁴⁶⁰. İstanbul Latin İmparatorluğu Vekili Narjot de Toucy ile imparatorluk baronları, Jean İtalya'da olduğu için Eceabat Piskoposu Jean'i, Villain d'Aulnay'yi ve Ponce de Lyon'u tam yetkili şekilde Roma'ya gönderdiler. İmparatorluk elçileri ile Jean de Brienne arasındaki görüşmeler Papa IX.

⁴⁵⁸ Filip Van Tricht, Fransa'da kaleme alınmış dönemin iki Latin kaynağına dayanarak, baronların İstanbul Latin İmparatorları I. Baudouin ile Henri'nin ve İmparatoriçe Yolande'ın kız kardeşi Sybille'in oğlu Beaujeu Senyörü ve Fransa Krallığı Konnettablı V. Humbert'e de teklif götürdüklerini ancak Humbert'in bunu kabul etmediğini belirtiyor; bk. Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. 295. Fakat iki kaynakta da baronların Humbert'le temas kurduklarından söz edilmez, sadece İmparator Robert de Courtenay'nin ölümünden hemen sonra Senyör Humbert'in İstanbul Latin imparatoru olduğu yazmaktadır ki bu tamamen yanlıştır; bk. "Gesta Ludovici VIII", *Recueil des historiens des Gaules et de la France* içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 17, L'Imprimerie Royale, Paris, 1878, s. 310 dn. a; *Chronicon Turonense*, s. 318.

⁴⁵⁹ Cessi, 1:141, ss. 210-1.

⁴⁶⁰ Guy Perry, *John of Brienne: King of Jerusalem, Emperor of Constantinople, c.1175–1237*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, ss. 135 ve devamı.

Gregorius'un huzurunda gerçekleşti. Jean de Brienne, tahtın zaten bir varisi bulunduğunu belirterek teklifi reddetti. Ancak muhtemelen asıl sebep imparatorluğun içerisinde bulunduğu müşkül durumdan fazlasıyla haberdar olmasıydı: Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'in ordularına karşı İtalya'da 1228 sonları ile 1229 başlarında Papalık ordusunun başındayken, aynı ordunun komutanları arasında 1218 yılında İstanbul'a gelip 1218-9 arasında İstanbul Latin İmparatorluğu'nda legatusluk yapan Kardinal Giovanni Colonna da bulunuyordu⁴⁶¹. Yukarıda bahsettiğimiz üzere, Kardinal Giovanni İmparator Pierre de Courtenay'yle İstanbul'a giderken yolda Epir despotu tarafından esir alınmış ve serbest kalmasının akabinde gittiği İstanbul'daki kiliselerde gördüğü manzaradan memnun olmamıştı. Şüphesiz Jean de Brienne, kardinalin imparatorlukta tecrübelerinden haberdardı. Üstelik kardinalin İstanbul Latin İmparatorluğu'ndan ayrılmasından sonra Selanik Krallığı yıkılmış ve Anadolu ile Trakya'nın çoğu Latinlerin elinden çıkmıştı. Şahsî çıkarı olmadığı sürece Jean de Brienne için imparatorluk tahtının hiçbir çekiciliği yoktu. Bu yüzden ki eski Kudüs Kralı teklifi reddetti. Bu noktada onu da iyi tanıyan Papa Gregorius araya girdi ve iki tarafı da memnun edecek bir anlaşma sağlanabildi. Perugia'da yapılan anlaşmaya göre imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay Jean de Brienne'in kızı Marie'yle evlenecek, Jean de Brienne ölene kadar imparatorluğu yönetecek ve tüm şövalyeler ona ömür boyu sadık kalacağına yemin edeceklerdi. Jean de Brienne imparatorluğu idare ettiği süre boyunca, şayet Selanik Krallığı haricinde Avrupa'da toprak ele geçirirse, buralar kendisinden sonra imparator olacak Baudouin'a bağlılık yemini etmek şartıyla Jean'in varislerine kalacaktı. Jean de Brienne'in vasililiği altında bulunacak olan varis Baudouin 20 yaşına geldiğinde, İzmit Düklüğü hariç olmak üzere imparatorluğun Anadolu'daki topraklarının idaresini üstlenecekti ve elbette Jean'ın ölümünün ardından tahta geçecekti. Bu şartlar dahilinde yazıya dökülen Perugia Anlaşması, Papa IX. Gregorius tarafından 9 Nisan 1229'da onaylandı⁴⁶².

Anlaşmanın yapılmasının ardından yeni İstanbul Latin İmparatoru seçilen Jean de Brienne hemen İstanbul'a gitmek için yola çıkmadı. İlk olarak Papalık hizmetindeki görevini tamamlaması ardından da imparatorlukta askerî faaliyetlerde bulunması için

⁴⁶¹ Riccardus de Sancto Germano, ss. 152, 157.

⁴⁶² Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 273, ss. 265-70; Baudouin d'Avesnes, ss. 426-7; **Ernoul Kroniği**, ss. 330-1; Andrea Dandolo, s. 292.

kendi ordusunu toplaması gerekiyordu. Papa IX. Gregorius onu Kardinal Giovanni Colonna'yla beraber İmparator II. Friedrich'in adamlarıyla mücadele etmesi için orduyla birlikte Roma'dan Spoleto ile Ancona taraflarına gönderdi⁴⁶³. Jean de Brienne ardından İstanbul'a gitmek üzere hazırlık yapmak için Fransa'ya gitti. Papa IX. Gregorius da ona destek olmak için sene sonunda Jean'ın memleketinin bulunduğu Reims başpiskoposluğuna mektup yazarak, başpiskoposluk bölgesinde insanlar Haçlı seferine katılıp İstanbul'a gitsinler diye vaaz vermelerini istedi⁴⁶⁴.

Fransa'da geçirdiği 1 seneden fazla sürede toplayabildiği kadar asker toplayan Jean de Brienne, 1231 İlkbahar'ı başında Papa IX. Gregorius'la görüşmek üzere Perugia'ya geldi⁴⁶⁵. Muhtemelen Jean'ın gündeminde papadan imparatorluğa desteğinin sürdürmesini istemenin yanında İstanbul'a hangi yoldan gitmesi gerektiği de bulunuyordu. Nitekim en uygun yolun deniz yolu olduğuna karar verdi ve adamı Pierre de Altomanno'yu ordusunu İstanbul'a nakletmek üzere bir taşıma anlaşması yapması için Venedik'e yolladı. Pierre, imparatorun kendisine verdiği görevi başarıyla yerine getirerek 7 Nisan'da Venedik Doçu Jacopo Tiepolo'yla anlaşma yaptı. Buna göre Venedikliler 500 şövalye, 1200 at ile 5000'den daha az adamı taşıyacak bir donanma hazırlayacaklar ve 3 ay boyunca iase temin edeceklerdi. Buna karşılığında Jean de Brienne taç töreninin ardından Venediklilerin İstanbul Latin İmparatorluğu'yla yaptığı tüm anlaşmaları onaylayacak ve Venediklilerin şimdiye kadar elde ettikleri imtiyazları hiçbir zaman azaltmayacaktı. Uzlaşmanın ardından Venedik'e gelen Jean, temsilcisi aracılığıyla yaptığı anlaşmaya uyacağına dair bizzat söz verdi ve ardından anlaşma Papa IX. Gregorius'un onayına sunuldu. Papa da Mayıs ayında Rieti'de taraflar arasındaki anlaşmayı resmen onayladı. 1 Ağustos'ta Venedik'ten ordusuyla beraber demir alan Jean de Brienne İstanbul'a geldi ve Ayasofya'da taç giydi⁴⁶⁶. Yeni imparator hayli yaşlıydı ama buna rağmen boyu hayli uzundu ve irice yapıdaydı⁴⁶⁷.

⁴⁶³ Riccardus de Sancto Germano, ss. 157-8.

⁴⁶⁴ J. Van den Gheyn, "Lettre de Grégoire IX concernant l'Empire Latin de Constantinople", **Revue de l'Orient Latin**, Cilt: 9, Paris: 1902, ss. 230-4.

⁴⁶⁵ Riccardus de Sancto Germano, s. 174.

⁴⁶⁶ Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numaraları: 277-280, ss. 277-99; Riccardus de Sancto Germano, s. 175; Andrea Dandolo, s. 292;

⁴⁶⁷ Georgios Akropolites, bizzat gördüğü İmparator Jean de Brienne'in dış görünüşünden bahsediyor; bk. Akropolites, 27, s. 184.

3.7. İmparator Jean de Brienne'in Anadolu Seferi ve İznik ile Ateşkes

İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne henüz Avrupa'dayken, Balkanlar'da güç dengesini hayli değiştirecek ve İstanbul Latin İmparatorluğu'na da dolaylı yoldan olumsuz etkisi olacak bir savaş gerçekleşti. Selanik İmparatoru Theodoros Dukas, 1220'lerde yürüttüğü başarılı harekâtlarla İstanbul Latin İmparatorluğu'nun gücünü hayli azalttığını düşündüğü için İstanbul'u ele geçirme yolundaki tek engel olarak Bulgar Çarlığı'nı görmüştü. Artık bölgenin tek hâkimi olmanın zamanı geldiğine karar verince, 1230 İlkbahar'ı başında Latin paralı askerlerin de yer aldığı ordusuyla birlikte Bulgar Çarlığı üzerine sefere çıkmıştı. Ancak 9 Mart 1230'da Klokotnitsa'da yapılan savaşta Bulgar Çarı II. Ivan Asen tarafından hezimete uğratıldı ve yakınlarıyla birlikte esir düştü⁴⁶⁸. Çar Ivan zaferini Edirne'yi, Dimetoka'yı, Kavala ile Makri çevresini, Serez'i, Manastır'ı, Pirlepe'yi, Ohri ile Draç arasını kan dökmeden hâkimiyeti altına alarak taçlandırdı⁴⁶⁹. Böylece 2 sene önce İstanbul Latin İmparatoru olması düşünülen Bulgar Çarı II. Ivan Asen şimdi Balkanlar'ın tek hâkimi olmuştu. İstanbul Latin İmparatorluğu baronlarının, bu noktada, acaba onu tercih etmemekle hata mı yaptık, diye düşünmüş olmaları muhtemel. Öte yandan Çar Ivan da kendisinden vazgeçildiğini unutmamıştı ve bu durum onu İznik İmparatorluğu'na yaklaştıracaktı.

Papa IX. Gregorius ise eski dostu İmparator Jean de Brienne'e yardımda bulunmaya çalışıyordu. İmparator daha başkentine ulaşmamışken, papa 9 Mayıs 1231'de Macaristan Krallığı'ndaki Estergon başpiskoposuna mektup yazarak, Győr piskoposu ile Eger piskoposunun bölgesinde bulunan ve Kutsal Topraklara gitmeye yemin eden Haçlılar şayet Jean de Brienne'e katılarak İstanbul'a giderlerse Haçlı yeminlerini yerine getirilmiş sayılacaklarını iletmışti⁴⁷⁰. Gerçekten de Kutsal Topraklara gitmeye yemin eden 300 Macar şövalyesi, papanın tanıdığı bu imkanla yeminlerini İstanbul'a gitmek üzere değiştirmişlerdi. Ancak daha sonra ne olduysa bu şövalyeler

⁴⁶⁸ Akropolites, 25, s. 178; Skoutariotes, s. 474; Gregoras, II:3:1, s. 62; Albricus Trium Fontium, s. 927; Riccardus de Sancto Germano, s. 166.

⁴⁶⁹ Akropolites, 25, s. 179; Skoutariotes, ss. 474-5. Tırnova'daki Kırk Şehit Kilisesi'nde, Bulgar Çar II. Ivan Asen'in Klokotnitsa Savaşı'ndaki zaferini ve sonrasındaki fetihlerini anlattığı bir kitabe bulunmaktadır. Çar Ivan bu kitabede, Klokotnitsa Savaşı'nda Selanik İmparatoru Theodoros Dukas ile tüm soylularını esir aldığını, Edirne'den Draç'a her yeri fethettiğini ve biraz abartılı bir şekilde İstanbul ile çevresinde hüküm süren Latinlerin kendisine itaat ettiğini belirtiyor; bk. Kiril Petkov (ed.), **The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh-Fifteenth Century: The Records of a Bygone Culture**, Brill, Leiden ve Boston, 2008, s. 425.

⁴⁷⁰ Lucien Auvray (ed.), **Les Registres de Grégoire IX**, Cilt: I, Paris, 1896, Belge Numarası: 657, s. 418.

İstanbul'a gitmekten vazgeçtiler yahut vazgeçirildiler⁴⁷¹. Henüz ufukta İstanbul Latin İmparatorluğu'na Katolik dünyadan yardım gelecekmiş gibi durmuyordu.

İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne İstanbul'daki ilk yıllarını şehrin ve imparatorluğun genel duruma dair incelemeler yaparak geçirdi. Kendisi İstanbul'a gelmeden yaklaşık 5 ay önce, 1231 Nisan'ında İstanbul'da büyük bir deprem gerçekleşmişti. Deprem kiliseler ile evlere büyük zarar verirken şüphesiz şehrin savunma yapılarını da etkilemişti⁴⁷². İmparator şehirdeki yapıların tamamının onarımını maddî olarak karşılayamasa da⁴⁷³ elinden geldiği kadar tadilat işleriyle ilgilendi. Bu süre içerisinde Avrupa'dan yardım gelmesini umuyordu fakat umduğu gerçekleşmedi. Böylece İmparator Jean de Brienne, kendi imkanlarıyla hazırlıklarını tamamladıktan sonra, Anadolu'ya sefer düzenlemeye karar verdi. 1232-1233 Kış'ında İznik İmparatorluğu'nun Rodos Valisi Leo Gabalas isyan etmişti ve İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes bu yüzden ordusuyla beraber Datça Yarımadası'ndaki Stadeia kenti civarındaydı. Adamlarından Andronikos Palaiologos'a orduyu vererek Gabalas'ın isyanını bastırmaya göndermişti⁴⁷⁴. Bu fırsattan yararlanmak isteyen İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne, 1233 başında ordusuyla beraber İstanbul'dan ayrıldı ve Gelibolu Yarımadası'na geldi. Burada gemilerle Çanakkale Boğazı'nı geçerek Lapseki'de karaya çıktı. İznik İmparatoru Ioannes Vatatzes bunu duyunca yanındaki az sayıdaki adamla birlikte hızlıca bölgeye yöneldi ve Bandırma'nın doğusundaki Karadağ civarında kamp kurarak Latinleri yakından izlemeye başladı⁴⁷⁵. İmparator Jean de Brienne'in amacı ilk olarak yağma akınları yaptırmak, ardından baharda Pegai'yi ele geçirmektir. Bu yüzden ordusuyla birlikte Lapseki'den ayrıldı ve kuzeye yönelerek Horkos'a geldi. Burada kamp kurdurduktan sonra Latin askerleri etrafa yağma akınlarına gönderdi. Yaklaşık 4 ay süren bu akınlarda Latinler, İznik birliklerince

⁴⁷¹ Papa IX. Gregorius 12 Şubat 1232'de Győr piskoposuna yazdığı mektupta, piskoposa bu Haçlıları yeminlerini yerine getirmeleri için zorlama yahut yargılayıp ceza vererek yeminlerinden azade etme yetkisi verdi; bk. Auvray, **Les Registres I**, Belge Numarası: 774, s. 487.

⁴⁷² Riccardus de Sancto Germano, s. 105. Fransız mimarlar, bu depremde zarar gören Ayasofya duvarlarını 1237 yılında uçan payandalarla desteklemişlerdir; bk. Jacoby, "The Urban Evolution", ss. 285-6.

⁴⁷³ İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes, Bizanslılar için hayli kıymetli olan Blakhermai Sarayı'ndaki Meryem Ana Kilisesi'nin ve Balat'taki Aziz Ioannes Prodromos Manastırı'nın (gün. Hirâmî Ahmet Paşa Camii) onarım masrafları için para göndermişti; bk. Jacoby, "The Urban Evolution", s. 286.

⁴⁷⁴ Akropolites, 27 ve 28, ss. 184-7.

⁴⁷⁵ Akropolites, 28, s. 187.

yakından takip edildikleri için rahatça yağma yapamadılar. İmparator Jean mart ayı ortasında ordusuna tekrar harekete geçme emri verdi ve 8 yıl önce anlaşmayla İznik İmparatorluğu'na geçen Pegai önlerine geldi. İç kaleye giden bir yolun keşfedilmesiyle Pegai geri alındı. Böylece Latinler, Marmara'nın güneybatısındaki kayıplarını telafi etmek için daha sonra kullanabilecekleri önemli bir üssü ele geçirmiş oldular. Akabinde Kapıdağ Yarımadası'ndaki Keramidas Kalesi'ni de ele geçirdiler. Ardından İmparator Jean ordusuna İstanbul'a geri dönme emri verdi⁴⁷⁶.

İmparator Jean'ın bu kadarıyla yetinmesinin sebebi maddî olarak seferi yürütecek gücünün bulunmamasıydı. Yaklaşık 1 sene sonra, Papa IX. Gregorius'un İznik'e kiliselerin birleşmesi hakkında müzakerelerde bulunmak üzere gönderdiği 2'si Fransisken 2'si Dominiken 4 keşiş, 1234 Mart ayı sonunda İstanbul'dayken, İmparator Jean de Brienne'in fakirliğine bizzat şahit olmuşlardı. Paralı askerler ve İtalyan gemilerinin çoğu da İstanbul'dan ayrılmışlardı. Bu şartlar altında imparator İznik topraklarına ne yeni bir sefer düzenleyebilir ne de kazandıklarını elinde tutabilirdi. Nitekim Pegai ile Keramidas kısa süre sonra yeniden İstanbul Latin İmparatorluğu'nun elinden çıktı⁴⁷⁷. İmparator Jean, mart sonunda müzakerelerin ikinci aşaması için İstanbul'dan ayrılan keşişler aracılığıyla, İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'e yıl sonuna kadar ateşkes teklif etti⁴⁷⁸. Maalesef keşişlerin İmparator Ioannes'ten ne cevap aldıklarını bilmiyoruz ancak taraflar arasında o senenin geri kalanında kaynaklara yansıyan herhangi bir çatışmanın izine rastlamadığımız için ateşkesin sağlandığını kabul edebiliriz.

3.8. İznik İmparatorluğu ve Bulgar Çarlığı'nın İstanbul Kuşatması

Klokotnitsa'da kazandığı zaferin ardından Balkanlar'daki en kuvvetli hükümdar hâline gelen Bulgar Çarı II. Ivan Asen, İstanbul tahtı için kendisinden vazgeçildiğini unutmamıştı ve çarın Latinlere düşmanca tavır takınmaya hazır olduğu İznik'te

⁴⁷⁶ Akropolites, 30, s. 190.

⁴⁷⁷ Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 217.

⁴⁷⁸ Bu bilgilere, kiliselerin birleşmesi hakkındaki müzakereler olumsuz sonuçlandıktan sonra keşişlerin Avrupa'ya döndüklerinde yazdıkları rapordan ulaşıyoruz; bk. "Disputatio latinorum et graecorum seu Relatio Apocrisariorum Gregorii IX de gestis Nicaeae in Bithynia et Nymphaeae in Lydia 1234", ed. H. Golubovich, *Archivum Franciscanum Historicum*, Cilt: 12, 1919, II:16, s. 446. Ayrıca; bk. Jeff Brubaker (haz.), *The Disputatio of the Latins and the Greeks, 1234*, Liverpool University Press, Liverpool, 2022, II:16, ss. 163-4.

biliniyordu⁴⁷⁹. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes ise İstanbul'u geri almayı düşlüyordu ama 1230'ların başı itibarıyla henüz Avrupa'da toprağı yoktu. Avrupa yakasında bir mevki edinmeden İstanbul Latin İmparatorluğu'na karşı etkili bir saldırı düzenlemesi mümkün değildi. O nedenle Bulgar Çarlığı'yla müttefik olmanın hedefleri için daha yararlı olacağına karar verdi. İstanbul Latin İmparatorluğu'na müşterek bir saldırı düzenleme tasarısıyla elçisini 1234'te Bulgaristan'a yolladı. Muhtemelen ittifak için zemin hazırlamak amacıyla 1233'te İznik'teki İstanbul Ortodoks Patriği II. Germanos'un elçisi tarafından kendisine *basileus* ünvanı verilen Çar II. Ivan, İznik'ten gelen teklife olumlu yaklaştı ve karşılık olarak kızı Helena ile imparatorun oğlu Theodoros'un evlendirilmesini istedi⁴⁸⁰. Karşılıklı tekliflerin kabul görmesinin ardından, taraflar, 1235'te çarın kızı ile imparatorun oğlunu evlendirerek ittifaklarını güçlendirmek ve Latinlere karşı ortak harekâta başlamak üzere ordularıyla beraber Gelibolu'da buluşmaya karar verdiler⁴⁸¹. İstanbul Latin İmparatorluğu için en kötü senaryo hayat bulmuş ve hem doğusundaki hem de batısındaki komşusu kendisine karşı müttefik olmuştu. Papa IX. Gregorius ise bu sıralarda hâlâ Macaristan'daki Haçlı şövalyelerini İstanbul'a göndermek için boş yere uğraşıyordu⁴⁸².

İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes, müttefikiyle buluşmak üzere ordusu ve hane halkıyla beraber 1235 yılında Lapseki'ye geldi. Buradan ordusuyla birlikte Çanakkale Boğazını geçerek İstanbul Latin İmparatorluğu'na tabi şekilde Venediklilerin idaresi altında bulunan Gelibolu şehrini kuşattı ve kısa sürede ele geçirdi. O sıralarda Bulgar Çarı II. Ivan Asen ordusunun yanı sıra eşi Macar prensesi Maria ve kızı Helena'yla birlikte Gelibolu'ya geldi. İmparator Ioannes, çarın eşi ile kızını alarak Lapseki'ye geri döndü ve burada Patrik II. Germanos imparatorun oğlu ile çarın kızını evlendirdi. Ayrıca önceden anlaşıldığı üzere, önceleri İstanbul Patrikhanesi'ne bağlı olan

⁴⁷⁹ Brubaker, ss. 96-7.

⁴⁸⁰ John S. Langdon, "The Forgotten Byzantino-Bulgarian Assault and Siege of Constantinople, 1235-1236, and the Breakup of the 'entente cordiale' between John III Ducas Vatatzes and John Asen II in 1236 as Background to the Genesis of the Hohenstaufen-Vatatzes Alliance of 1242", **Byzantina kai Metabyzantina** içinde, Cilt: 4, ed. Speros Vryonis, Jr, Undena Publications, Malibu, 1985, s. 105.

⁴⁸¹ Akropolites, 31, s. 191; Gregoras, II:3:3, s. 64; Albricus Trium Fontium, s. 938.

⁴⁸² Papa IX. Gregorius, 11 Haziran 1234'te Macaristan'daki Pécs piskoposuna mektup yazarak, Kutsal Topraklara gitmek üzere Haçlı yemini etmiş Macar Haçlıların yeminlerini İstanbul'la değiştirmelerini, gecikmeden yola koyulmalarını emrediyor. Aksi takdirde o Haçlıların aforoz edileceklerini belirtiyor; bk. Auvray, **Les Registres I**, Belge Numarası: 1957, s. 1063.

Tırnova Piskoposluğu bağımsız kilise ilan edildi⁴⁸³. Müttefikler ortak harekâta başlamaya hazırdı.

İznik İmparatoru III. Ioannes Lapseki'de ittifaka dair işleri hallettikten sonra Gelibolu'ya, Bulgar Çarı II. Ivan Asen'in yanına döndü ve iki hükümdar anlaştıkları üzere Latin topraklarına saldırılara başladılar. İznik filosu bir koldan harekete geçerek Midilli, Sakız, Sisam, İkarya, İstanköy ve Rodos çevresindeki Latinlere ait adaları ele geçirdi. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes de önce ordusuyla beraber Gelibolu Yarımadası'nı ele geçirdi ardından da Keşan'ı aldı. Bölgedeki hâkimiyetini Meriç Nehri'nden Işıklar Dağı'na kadar yaydıktan sonra Işıklar Dağı'nda bir kale inşa ettirerek buraya yerleştirdiği garnizona Çorlu'daki Latinlere sık sık saldırılar düzenlemelerini emretti. Çar Ivan Asen ise ordusuyla birlikte daha kuzeydeki yerleri ele geçirdi. Ardından iki ordu beraber İstanbul üzerine yürüdü ve şehri hem denizden hem karadan kuşatmaya başladılar. Bunun üzerine İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne, Venedik Podestası Theofilo Zeno'yla birlikte eski İstanbul podestası olan Venedik Doçu Jacopo Tiepolo'ya elçiler göndererek yardım istediler. İmparator Jean, hazinesi boş olduğun için yardıma karşılık olarak mecburen Dikenli Taç'ı, Kutsal Haç'ın bir parçasını, Kutsal Mızrağı ve Kutsal Sünger'i teminat olarak verdi. Doç 25 kadırgalık bir donanma hazırlatıp Leonardo Quirino ile Marco Gausono'nun emrine verdi ve onlar da kısa sürede Çanakkale Boğazı'ndan içeri girdiler. Abydos'a geldiklerinde İstanbul'un çoktan karadan ve denizden kuşatılmış olduklarını öğrendiler ve aceleyle oraya doğru yöneldiler. Şehrin yakınlarında ise 100 kadırgalık İznik donanmasıyla karşılaştılar. İznik donanması Venedik donanmasını görünce karaya doğru çekildi lakin Venedikliler saldırarak 24 İznik kadırgasını ele geçirdiler. Ardından yollarına devam ederek neşeyle karşılandıkları İstanbul'a geldiler. Karadaysa İmparator Jean 160 atlı şövalyesiyle, kuşatanlara karşı giriştiği bir dizi huruç harekâtında başarı sağlarken, denizden gerçekleşen bir saldırı da Latinlerce püskürtülmüştü. Hem kışın yaklaşması hem de filonun uğradığı kayıplar sebebiyle İznik-Tırnova ittifakının artık şehri kuşatmaya devam edemeyeceğini düşünen Venedik filosu İstanbul'dan ayrılarak Venedik'e döndü

⁴⁸³ Akropolites, 33, s. 194; Skoutariotes, s. 478; Gregoras, II:3:3, ss. 64-6. Bulgar Çarı II. Ivan Asen'in 1230'lardaki fetihleriyle Bulgar Kilisesi'nin sınırları genişlemişti. Bu genişlemenin Athos Dağı'ndaki keşişlerin durumunda yarattığı karmaşıklıkla ilgili daha sonraları kısa anonim *Athon-Vatoped Anlatısı* kaleme alınmıştır ki orada da Tırnova-İznik ittifakına değinilmektedir; bk. Petkov, s. 437.

ama düşündükleri gibi olmadı. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes Venedik donanmasının gitmesinin ardından ordusunu ve özellikle filosundan arta kalanları yeniden topladı ve kuşatmayı sürdürdü. Maddî açıdan sıkıntı içerisinde bulunan İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne, bu sefer en güçlü vasalı Ahaya Prensi II. Geoffroi de Villehardouin'dan yardım istemek zorunda kaldı. Prens Geoffroi yardım çağrısını alır almaz hızlıca 100 şövalye, 300 arbaletli, 500 yaylı okçu ve 120 savaş gemisiyle birlikte İstanbul'a doğru yola çıktı. Prens İstanbul'a yaklaştığında kentin denizden İznik filosunca yeniden abluka altına alındığını gördü. Latin filosu ablukayı yarmaya çalışırken İznik donanmasına ait 15 gemiyi imha edip Haliç'e girmeyi başardı. İznik filosunun neredeyse yarısı iki çarpışmada yok olmuş, İstanbul'a takviye kuvvetler gelmişti. Bu şartlar altında İstanbul'u almanın mümkün olmadığına karar veren İznik İmparatoru Ioannes ve Bulgar Çarı II. Ivan Asen en sonunda kuşatmayı kaldırarak topraklarına dönmeye karar verdiler. Onların geri çekilmelerinin ardından ne kadar zor durumda kaldığını gören İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne, şehrin savunmasında kullanmak üzere yardımcı birlikler kiralamak için Ahaya Prensi II. Geoffroi de Villehardouin'dan 22.000 hyperperon aldı. Ayrıca prensin kardeşi Guillaume ile İstanbul Latin İmparatorluğu'nun önde gelen soylularından Narjot de Toucy'nin kızı evlendi⁴⁸⁴. İstanbul Latin İmparatorluğu yok olmanın eşiğinden dönmüştü.

3.9. Papa IX. Gregorius'un Haçlıları İstanbul'a Yönlendirme Çabaları

İznik-Tırnova koalisyonunun 1235'te İstanbul Latin İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü harekât, acı bir gerçeği ortaya çıkarmıştı: İmparatorluğun hayatta kalması dış yardıma bağlıydı. Bu gerçeği görenlerden birisi de Papa IX. Gregorius'tu. Papa derhal Filistin'e gitmeye yemin etmiş Haçlıları İstanbul'a gitmeye ikna etmek için çalışmalara başladı. Onun, halefleri ile seleflerinin aynı husustaki hassasiyetlerini aşan İstanbul

⁴⁸⁴ Andrea Dandolo, s. 295; Martin da Canal, I:81-4, ss. 32-3; Augustin Theiner (ed.), **Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram Illustrantia**, Cilt: I, Roma, 1859, Belge Numarası: 249, ss. 140-1; Philippe Mouskes, II, ss. 613-6, 620; Albricus Trium Fontium, ss. 938-9; Akropolites, 33, s. 195; Gregoras, II:3:2, ss. 62-4. İznik-Tırnova ittifakının İstanbul Kuşatması hakkında ayrıca; bk. Langdon, ss. 105-35; Longnon, ss. 172-5; Murat Keçiş, "İznik İmparatorluğu Dönemi'nde 1235-1236 Yılı Konstantinopolis Kuşatması", **Byzantion'dan Constantinopolis'e İstanbul Kuşatmaları** içinde, ed. Murat Arslan ve Turhan Kaçar, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2017, ss. 349-68. Tarihçi Jean Longnon, Pisalılar ile Cenevizlilerin İstanbul'un savunmasında İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne'e yardım ettiklerini belirtiyor lakin referans verdiği kaynaklarda böyle bir bilgi yoktur; bk. Longnon, s. 173.

Latin İmparatorluğu'na askerî ve maddî katkı sağlama çabaları⁴⁸⁵, 1241 yılındaki ölümüne kadar aralıklarla devam etti. Özellikle 1235-1238 arasında hayli yoğun bir mesai harcadı. Aynı sıralarda İstanbul Latin İmparatorluğu'nda da başka gelişmeler yaşandığı için Papa Gregorius'un 1235-1238 arasındaki imparatorluğa destek çabalarını ayrı bir başlık altında incelemek daha doğru olacaktır.

Papa IX. Gregorius'un Macar Haçlıları İstanbul'a Gönderme Çabaları

İznik İmparatorluğu ile Bulgar Çarlığı İstanbul Latin İmparatorluğu'na karşı ortak harekâtlarını yürüttükleri sırada, Macaristan Kralı II. Andreas Haçlı seferine çıkmaya karar vermişti⁴⁸⁶. Fakat eylül ayında kral öldü ve yerine oğlu Béla geçti. Papa IX. Gregorius, İznik-Tırnova koalisyonunun İstanbul'u kuşattığını duyunca, 16 Aralık 1235'te mektuplar yazarak yeni Macaristan Kralı IV. Béla'dan, kardeşi Coloman'dan babasının yerine İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına gitmesini istedi. İstanbul'a yardıma gidecek her kişinin Kutsal Topraklara gidecek Haçlının elde ettiği aynı affi elde edeceğini belirtti. Ayrıca Estergon ile Kaloča başpiskoposlarından ve Győr piskoposundan bölgelerindeki Haçlıların yeminlerini İstanbul'un yardımına gidecek şekilde değiştirmelerini emretti⁴⁸⁷. Fakat Béla henüz 3 aydır kraldı ve bu sıralarda içteki otoritesini sağlamlaştırmakla meşguldü. Ayrıca krallıkta Hristiyan olmayanların kamu görevlisi olarak çalışması sebebiyle Papalık ile Macaristan Krallığı arasında bir süredir sorun vardı. Bu sorun 1232'de Estergon başpiskoposunun krallığa enterdi cezası vermesine, Kral II. Andreas'ın yakın danışmanlarından bazısını afroz etmesine kadar ilerlemiş ve ancak 1233'te Kral Andeas'ın geri adım atmasıyla sorun çözülmüştü⁴⁸⁸. Tüm bu şartlar altında papa, çiçeği burnunda kraldan hem Bulgarlara hem de İznik İmparatorluğu'na savaş açmasını istiyordu. Üstelik karşılığında herhangi bir maddî kazanç da vadetmiyordu.

⁴⁸⁵ Papa IX. Gregorius, İstanbul Latin Patrikhanesi'ne gösterilen tavır açısından da kendisinden önceki papalardan ayrılmaktadır. Papa III. Innocentius ile III. Honorius İstanbul'a yolladıkları kardinal legatuslar aracılığıyla patriğin otoritesini Papalık lehine azaltmaya çalışırken, Papa IX. Gregorius, patriği ve patrikhaneyi güçlendirecek politikalar yürütmüştür. Ayrıntılı bilgi için; bk. Robert Lee Wolff, "Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 1204-1261", **Dumbarton Oaks Papers**, Cilt: 8, 1954, ss. 225-303.

⁴⁸⁶ Bunu Papa IX. Gregorius'un 31 Ağustos 1235 tarihli mektubundan öğreniyoruz; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 2757, s. 159.

⁴⁸⁷ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numaraları: 2772-6, ss. 217-8.

⁴⁸⁸ Michael Lower, **The Barons' Crusade: A Call to Arms and Its Consequences**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2005, ss. 77-80.

1236 senesi başında Macaristan'daki üst düzey din adamlarına mektup yazarak onları topraklarındaki Haçlıları tekrar İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına gitmeye yönlendirmelerini söyledi. Fakat bu sefer papa bu işe "yardım" etmesi için bir temsilcisini, Sisteryen Başkeşiş Thomas de Torcello'yu Macaristan'a gönderdi⁴⁸⁹. 8 Aralık'ta Estergon ile Kaloča başpiskoposlarına yazdığı mektupta ise İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına gidecek Haçlılara Kutsal Topraklara gidenlere verilen affın aynısının verileceğini tekrarladı⁴⁹⁰.

Ertesi sene ise nispeten daha iyi haberler gelmeye başladı. İlk olarak Bulgar Çarı II. Ivan Asen ile İznik imparatoru III. Ioannes Vatatzes arasındaki ittifak bozuldu. İznik kaynakları ittifakın bozulmasına sebep olarak Çar Ivan'ın İznik'in güçlenmesinden rahatsız olmasını gösteriyorlar. Topraklarında hayli Bizanslı yaşadığı için İznik'in güç kazanmasının tebaasının kendisine olan sadakatini zedelemesinden endişe ettiğini belirtiyorlar⁴⁹¹. Ancak asıl neden başkaydı: Moğol tehlikesi baş göstermişti ve Kuman Türkleri de onların önlerinden güneye doğru kaçıyorlardı⁴⁹². Çarın ülkesindeki bu sorunlarla ilgilenmesi gerekiyordu. Bu nedenle eski dostlukları ve düşmanlıkları geçici bir süreliğine kenara bırakmaya karar vermişti. Papa IX. Gregorius'a elçi göndererek İstanbul Latin İmparatorluğu'yla ilgili meseleleri konuşmak için birisini göndermesini istedi. Papa da bunun üzerine Perugia Piskoposu Salvio Salvi'yi Bulgaristan'a yolladı⁴⁹³. 21 Mayıs 1237'de ise İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'e mektup göndererek İstanbul Latin İmparatorluğu'na saldırılarını kesmesini aksi takdirde Avrupa'daki Haçlıların imparatorluğun düşmanlarını engellemekte yeterli olacağını söyleyerek tehdit etti⁴⁹⁴. Ardından yeniden gözlerini Macaristan'a çeviren papa, 31 Mayıs'ta Macaristan Kralı IV. Béla'ya mektup yazdı. Papa kraldan İstanbul'un yardımına koşmasını, Bulgar çarının Kilise'ye olan bağlılığını sürdürmesi için onu

⁴⁸⁹ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 2911, s. 233.

⁴⁹⁰ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3396, s. 513.

⁴⁹¹ Akropolites, 34, ss. 197-8; Skoutariotes, ss. 479-80.

⁴⁹² Albricus Trium Fontium, s. 942; Andrea Dandolo, s. 299. Moğolların önünden kaçan 10.000'den fazla Kuman Türkü, Tuna Nehri'ni ve Koca Balkan Dağları'nı geçerek Trakya'ya geldi. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes, onları Trakya'da Meriç Nehri çevresindeki ovalara, Anadolu'da ise Menderes Nehri çevresine ve Frigya'ya yerleştirdi; bk. Akropolites, 35, s. 199; Skoutariotes, s. 480; Gregoras, II:5:2, ss. 78-80. Bu Kuman Türkleri İznik İmparatorluğu hizmetine girdiler.

⁴⁹³ Papalık sicillerinde yer alan bu husustaki 21 Mayıs 1237 tarihli kayıt için; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3694, s. 660.

⁴⁹⁴ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3693, ss. 659-60.

teşvik etmesini ve İznik imparatorunu “güç kullanarak” Kilise’ye dönmesini sağlamasını istedi⁴⁹⁵. Ama papa hâlâ Macaristan kralına maddî bir vaatte bulunmamıştı. Üstelik Moğolların ayak seslerinin duyulduğu bir zamanda kral nasıl topraklarını bırakabilirdi ki.

Sözlerin yetersiz kaldığını hisseden Papa IX. Gregorius, 1238 senesinin başında bu sefer Macaristan Kralı IV. Béla’nın kapısını somut vaatlerle çaldı. Önceki sene İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne ölmüş ve Bulgar Çarı II. Ivan Asen İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes’le yeniden müttefik olmuştu⁴⁹⁶. Bu duruma son derece sinirlenen papa Bulgar çarını afroz etti ve 27 Ocak 1238’de Macar kralına şayet çar üzerine Haçlı seferine çıkarsa alacağı tüm toprakların kendisine ait olacağını belirtti⁴⁹⁷. Üstelik bu topraklar arasında daha önce İstanbul Latin İmparatorluğu’na ait olan yerler de vardı. Papa aynı gün imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay’ye de mektup göndererek, bu toprakların kâğıt üzerindeki sahipliğini Papalık’a devretmesini böylece bunları Kral Béla’ya devredebileceğini ilettili⁴⁹⁸. Bu devir hiçbir zaman gerçekleşmedi. Ama artık Macaristan Krallığı’nın İstanbul Latin İmparatorluğu’na yardım etmesi rafa kalkmıştı. Kral Béla haziran ayında papanın çağrısına olumlu cevap verip Bulgar Çarı II. Ivan Asen’in üzerine Haçlı seferine çıkacağını ilettili⁴⁹⁹. Ancak sonrasında gelen Moğol saldırıları yüzünden bu sefere asla çıkamayacaktı.

Papa IX. Gregorius’un Fransız Haçlıları İstanbul’a Gönderme Çabaları

Papa Gregorius’un İstanbul Latin İmparatorluğu’na yardım kazandırmak için yöneldiği diğer coğrafya ise özellikle Fransa oldu. Papa, Bulgar-İznik kolasyonunun 1235’teki başarısız İstanbul kuşatmasını haber alınca, 16 Aralık 1235’te Sens başpiskoposundan bölgedeki Haçlıların yeminlerini İstanbul’a gidecek şekilde değiştirtmesini emretti. Ayrıca daha önceden Kutsal Topraklara yardım için vaaz vermekle yetkilendirdiği Fransiskan Keşiş Guillaume de Cordelle’e de mektup kaleme alarak, Kutsal Topraklara gitmeye yemin etmiş 400 Fransız şövalyeyi İstanbul Latin İmparatorluğu’na göndermesini emretti. Papa Haçlı seferlerinin başarısında seküler

⁴⁹⁵ Auvray, *Les Registres II*, Belge Numarası: 3716, s. 672.

⁴⁹⁶ Akropolites, 34 ve 36, ss. 197, 201.

⁴⁹⁷ Auvray, *Les Registres II*, Belge Numarası: 4056, s. 875.

⁴⁹⁸ Auvray, *Les Registres II*, Belge Numarası: 4057, ss. 875-6.

⁴⁹⁹ Theiner, *Vetera Monumenta Historica I*, Belge Numarası: 308, ss. 170-1.

liderlerin önemli rol oynadığının bilincindeydi. Bu yüzden Haçlı seferine çıkacağını önceden ilan etmiş Navarre Kralı I. Thibaut'ya da aynı tarihte mektup gönderdi. Kral Thibaut aynı zamanda Champagne Kontu olması hasebiyle Briennelerin süzereniydi. Papa bu ilişkiyi de göz önünde bulundurarak kraldan kendisinin ve İmparator Jean de Brienne ile imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay'nin akrabası olanların Kutsal Topraklar yerine imparatorluğun yardımına gitmesini istedi⁵⁰⁰. Fakat Kral Thibaut o sıralarda hem krallığındaki hem de kontluğundaki siyasî sorunlarla boğuşmaktaydı ve topraklarından ayrılacak durumda değildi⁵⁰¹.

1236 yılında Fransa çapındaki vaazlar ilk meyvesini verdi ve Bretagne Kontu I. Pierre İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım etmek için Haçlı seferine çıkacağına yemin etti. Fakat Kont Pierre kimsenin emri altına girmek istemediğini papaya ilettil. Papa da 23 Ekim 1236'da ona mektup göndererek, şayet imparatorluğun yardımına giderse İstanbul imparatoru da dahil olmak üzere kimseye tabi olmadan hareket etmesine izin verdi⁵⁰². 2 ay sonra Arras, Cambrai ve Tournai piskoposlarına mektup yazarak piskoposluk bölgelerinden İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardıma gidecek 400 şövalyeye Kutsal Topraklara gitmişler gibi af verileceğini ilettil⁵⁰³. Papa ayrıca 9 Aralık'ta Navarre Kralı ve Champagne Kontu Thibaut'ya bir kez daha İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına gitme çağrısında bulundu⁵⁰⁴. Ancak Thibaut'nun ilgisi İstanbul'da değildi: O sıralarda Filistin'deki Haçlılara mektup yazarak kendilerine nasıl destek olabileceğine dair istişarede bulunuyordu⁵⁰⁵. Papa da Thibaut'un İstanbul'a gitmeye niyetinin olmadığını anlamış olacak ki bir daha bu hususta kralı rahatsız etmedi.

Papa IX. Gregorius 30 Ekim 1237'de Bordeaux başpiskoposuna ve İngiltere'deki Winchester piskoposuna ayrı ayrı mektuplar göndererek insanların Haçlı olarak İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına koşmaları için vaaz vermelerini ve teşvik etmelerini

⁵⁰⁰ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numaraları: 2877-9, s. 218.

⁵⁰¹ Lower, ss. 95 ve devamı.

⁵⁰² Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3363, ss. 497-8.

⁵⁰³ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3395, ss. 512-3.

⁵⁰⁴ Edmond Martène ve Ursin Durand (ed.), **Thesaurus novus anecdotorum**, Cilt: I, Paris, 1717, ss. 998-9.

⁵⁰⁵ Lower, ss. 102-3.

emretti⁵⁰⁶. Papanın ilk defa İngiltere'yle bu hususta temasa geçtiğini görüyoruz. İmparator Jean de Brienne İstanbul'da öldüğü sırada imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay aşağıda ayrıntılı şekilde anlatılacağı üzere Avrupa'daydı ve papa bu mektupları yazdığı sırada ikili iletişim hâlindeydi⁵⁰⁷. Anlaşılan Baudouin'nın planları arasında imparatorluğuna destek toplamak için İngiltere'ye gitmek de vardı ve papa şimdiden Baudouin için orada yardım elde edebileceği uygun bir ortam hazırlamaya çalışıyordu. Fakat papanın çabalarıyla İstanbul Latin İmparatorluğu'na destek çalışmaları Fransa'nın kuzey batısındaki din adamlarınca engelleniyordu. Bretagne, Angers ve Poitiers piskoposluk bölgelerinde bulunan ve Haçlı yeminlerinin Kutsal Topraklardan İstanbul'a değiştirtilmesinden korkan bazı Haçlılar erkenden Filistin yoluna koyulmuşlardı. Buralardaki din adamları da buna karşı kayıtsız kalmışlardı. Bazı Haçlılar böyle yaptıkları için yeminlerinin kefaretinin parasını bile ödemezken, bazıları da kefaret ücretini papanın İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım işlerinden sorumlu kıldığı kişiye değil başka kişilere ödemişti⁵⁰⁸. Rouen piskoposluk bölgesinde ise bizzat başpiskopos ve üst düzey din adamları İstanbul Latin İmparatorluğu için toplanan maddî desteklere engel olmuşlardı⁵⁰⁹.

1238 itibariyle İstanbul Latin İmparatorluğu'nun yardımına gitmesi en muhtemel Haçlı Bretagne Kontu I. Pierre'di. Kont Pierre, 2000 şövalye ve 10.000 piyade ile İstanbul'a gitme niyetindeydi. Fakat papa konta 12 Ocak 1238'de mektup yazarak yanına 1500 şövalye ile 6000 piyade almasını ve geri kalan parasını İstanbul'da paralı asker tutmak üzere kenara koymasını tavsiye etti⁵¹⁰. Kontun papanın tavsiyesini dinleyip dinlemediğini bilmiyoruz. Fakat ertesi sene yola çıkma vakti geldiğinde Kont Pierre'in aklında İstanbul'a gitmek yoktu. Muhtemelen kendisi dışında İstanbul'a gitme niyetinde olan güçlü bir soylu olmadığını görünce bundan vazgeçmişti. 1239 İlkbahar'ı

⁵⁰⁶ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numaraları: 3937 ve 3944, ss. 804-5, 807.

⁵⁰⁷ Varis Baudouin de Courtenay 1238'in mart ayında İstanbul'a gideceğine dair yemin etmişti. Bunu Papa IX. Gregorius'un Baudouin'ya gönderdiği 31 Ekim 1237 tarihli mektubundan öğreniyoruz; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3938, s. 805.

⁵⁰⁸ Papa IX. Gregorius, Bretagne, Angers ve Poitiers piskoposluk bölgelerinde İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım çalışmalarını kendisi adına yürüten görevlisine yazdığı 9 Kasım 1237 tarihli mektubunda bu sorunlara değiniyor. Ve yeminlerinden dönen Haçlıların tekrar kefaret cezasını ödemelerini istiyor; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3945, ss. 807-8.

⁵⁰⁹ Papa IX. Gregorius 10 Eylül 1238'de Rouen başpiskoposuna ve ona tabi üst düzey din adamlarına mektup yazarak bölgelerinde İstanbul Latin İmparatorluğu için toplanan maddî desteklere engel olmalarını emretti; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 4527, s. 1135.

⁵¹⁰ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 4027, s. 853.

sonunda Lyon'a gelerek Filistin'e gidecek olan Champagne Kontu ve Navarre Kralı Thibaut'nun ordusuna katıldı⁵¹¹. Haçlı olan bir başka önde gelen soylu, dönemin İngiltere Kralı III. Henry'nin kardeşi Cornwall Kontu Richard da papanın İstanbul'a gitme çağrısına karşılık vermedi⁵¹². Avrupa'daki Haçlılar arasında İstanbul'a karşı ilginin bulunmadığını anlayan papa, bu noktadan sonra İstanbul Latin İmparatorluğu'na maddî yardım sağlamaya odaklandı.

Papa Gregorius, 1238 Kasım'ında Fransa ile İngiltere'deki kiliselere mektuplar yazarak, Kutsal Topraklar ile İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım etmek için 3 yıl boyunca 13'te 1 vergi toplamalarını emretti⁵¹³. Ertesi ay ise iki ülkedeki başpiskoposlara mektuplar yazarak, başpiskoposluk bölgeleri dahilinde Haçlı yeminlerinin affı için ödenen gelirlerden ve Kutsal Topraklara yardım için bırakılan miras mallarından elde edilen gelirlerden toplanan paranın yarısını o sıralarda İstanbul'a gitmeye hazırlanan varis Baudouin de Courtenay'ye vermelerini emretti⁵¹⁴.

Peki bu paraların ne kadarı Baudouin'nın eline geçmişti? Yukarıda zaten bazı örneklerde üst düzey din adamlarının İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım toplama konusunda gönülsüz davrandıklarını hatta yardım çalışmalarını engellediklerini görmüştük. Ayrıca bu paraların büyük bir kısmını, kendi Haçlı seferlerinde kullanmaları için başka kişilere tahsis etmişti. Bu nedenledir ki papa bu bağışlardan bazıları hakkında daha sonra yeni kararlar çıkarmak zorunda kaldı⁵¹⁵. O nedenle Baudouin de Courtenay çoğunlukla kendi kaynaklarına dayanarak İstanbul Latin İmparatorluğu için bir şeyler yapmak zorunda kaldı. Şimdi onun 1236-1239 arasında Avrupa'da geçen faaliyetlerine bakalım.

3.10. Baudouin de Courtenay'nin Birinci Avrupa Seyahati ve Jean de Brienne'in

Ölümü

1235-1236 yıllarındaki İstanbul Kuşatması, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kendi kaynaklarıyla kendisini savunmaktan aciz olduğunu ispatlamıştı. Mektuplardan

⁵¹¹ Lower, s. 124.

⁵¹² Papa IX. Gregorius, Cornwall Kontu Richard'a 25 Kasım 1238'de mektup yazarak Haçlı yeminin İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım ederek yerine getirmesini istemişti; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 4608, s. 1173.

⁵¹³ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numaraları: 4605-4607 ve 4610-4621, ss. 1172-3, 1174-5.

⁵¹⁴ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numaraları: 4672-4687, ss. 1194-5.

⁵¹⁵ Lower, ss. 152-4.

yahut elçilerden ziyade artık imparatorluktan birilerinin Avrupa saraylarında bulunması daha etkili olurdu. Üstelik 1229 yılında Kudüs, anlaşmayla yeniden Haçlıların eline geçmişti⁵¹⁶. Dolayısıyla Katoliklerin ilgilerini İstanbul'a çekmek daha kolay olabilirdi. Hem konumu gereği hem de yaşından ötürü İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne'in seyahat etmesi riskli olabilirdi. Bu yüzden o sıralarda 18 yaşını henüz doldurmuş olan imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay'nin Avrupa'ya gönderilmesine karar verildi. Ayrıca Baudouin'nın ağabeyi Namur Kontu II. Henri 1229 yılında geride varis bırakmadan ölünce, topraklarını Vianden Kontu I. Henri'yle evli olan kız kardeşi Marguerite devralmıştı. Baudouin kontluğun kendisinin hakkı olduğunu düşünüyordu. Bu meseleyi halletmek için de Avrupa'ya gitmesi gerekiyordu.

1236 baharında İstanbul'dan ayrılan varis Baudouin de Courtenay önce Roma'ya geldi ve burada Papa IX. Gregorius'u İstanbul Latin İmparatorluğu'nun müşkül durumu hakkında bilgilendirdi⁵¹⁷. Ardından da Namur Kontluğu üzerinde hak iddia etmek için Fransa'ya geçti. Mesele 1237 yılında Baudouin ile Marguerite'in kuzenleri Flandre Kontesi Jeanne'm gönüllü hakemliğinde çözüldü: Baudouin'nın Namur Kontluğu'nu almasına ve kız kardeşi Marguerite'e 7000 livré tazminat ödemesine karar verildi⁵¹⁸. Böylece Baudouin de Courtenay Namur Kontluğu'nun sahibi oldu. Öte yandan 1237 Mart'ında İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne İstanbul'da hayatını kaybetti⁵¹⁹. İmparatorluk baronları Fransa'daki varis Baudouin de Courtenay'ye haberciler göndererek İmparator Jean de Brienne'in öldüğünü, İstanbul'a gelip imparatorluk tahtına çıkmasını iletiler⁵²⁰.

⁵¹⁶ Richard, **Haçlı Seferleri Tarihi**, ss. 324 ve devamı.

⁵¹⁷ Matthew Paris, **Chronica Maiora III**, s. 386; Philippe Mouskes, II, s. 621. Baudouin de Courtenay veya onunla birlikte Roma'ya giden İstanbul Latin patriğinin bir elçisi, papayı İstanbul Patrikhanesi'nin zorlu durumu hakkında da bilgilendirmiş olabilir. Çünkü Papa IX. Gregorius, 22 Kasım 1236'da, Mora'daki üst düzey din adamlarını, savaş yüzünden tüm gelirlerini ve mülklerini kaybetmiş olan İstanbul Patriği Nicola di Castro Arquato'nun ihtiyaçlarını karşılamaya çağırdı; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3382 s. 506.

⁵¹⁸ Philippe de Mouskes, II, ss. 622-3; Albricus Trium Fontium, s. 941. Mart 1236 tarihli bir belgede Baudouin de Courtenay'nin Flandre Kontesi Jeanne'a Onnaing ile Quarouble köylerini ve onlara bağlı her şeyi devrettiğini görüyoruz; bk. Baron de Reiffenberg, **Monuments pour servir à l'histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg**, Cilt: I, Brüksel, 1844, Belge Numarası: 12, s. 141. Bu belge ikili arasındaki bir anlaşmaya işaret ediyor olabilir.

⁵¹⁹ Akropolites, 34, s. 197; Skoutariotes, s. 479; Albricus Trium Fontium, s. 941; Perry, **John of Brienne**, s. 182.

⁵²⁰ Philippe Mouskes, II, s. 626.

3.11. Bulgar Çarlığı'yla İttifak ve Birinci Çorlu Kuşatması

Yukarıda bahsettiğimiz üzere 1237 yılında Bulgar Çarı II. Ivan Asen ile İznik imparatoru III. Ioannes Vatatzes arasındaki ittifak bozuldu. Bulgar çarı İznik İmparatorluğu'nun Trakya'da yayılan gücünden rahatsızdı. İmparator Jean de Brienne'in ölümünün ardından varis Baudouin de Courtenay'nin yokluğunda Vize Senyörü Anseau de Cayeux imparator vekili olmuştu⁵²¹. Ve onun liderliğinde çarın rahatsızlığından haberdar olan İstanbul Latin İmparatorluğu baronları bu fırsatı değerlendirmek istediler: Bulgar Çarı II. Ivan'la temasa geçip onunla müttefik oldular. Çar Ivan'dan Çorlu'yu kuşatmada kendilerine yardım etmesini istediler ve çar da bunu kabul etti. Çorlu üç devletin sınırının birbirine yaklaştığı yerdeydi. Ayrıca İstanbul'dan, Gelibolu'dan, Selanik'ten ve Edirne'den gelen yolların birleştiği kavşak noktasıydı. Latinlerin burayı alması, Trakya'da İznik İmparatorluğu üzerine girişecekleri saldırılarda onlara önemli bir üs kazandırırды ki bu durumun Çar Ivan'a hayli yararlı olurdu. Çıkarları doğrultusunda anlaşılan Latinler ile Bulgarlar birlikte Çorlu'yu kuşatmaya başladılar. Latin ordusu hayli büyük kuşatma aletleri getirmişti. Bulgarlar ordusu ise sayıca kalabalıktı ve orduda Kuman Türkleri bulunuyordu. Onlara daha çok kuşatma kampını herhangi bir saldırıya karşı koruma ve çevrede akınlar yapma vazifesi verilmişti. Fakat kuşatma devam ederken, Çar II. Ivan'ın eşinin, çocuğunun ve Tırnova piskoposunun öldüğü haberi geldi. Muhtemelen bir salgın hastalık sırasında hayatlarını kaybetmişlerdi. Çar Ivan bu haberden dolayı kuşatmayı terk ederek ordusuyla beraber topraklarına geri döndü. Latinler de kuşatmayı sürdüremeyeceklerine karar vererek İstanbul'a gerisin geri döndüler⁵²².

Nasıl ki 1235 yılındaki İstanbul Kuşatması İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kendisini tek başına savunamayacağını gösterdiyse, 1237'deki Çorlu Kuşatması da tek başına bir kuşatmayı sürdüremeyeceğini göstermişti. İmparatorluğun kaderini, imparatorluğunun varisinin yakın zamanda Avrupa'dan getirmesi beklenen taze kuvvetler ve bu kuvvetlerden alınacak fayda belirleyecekti.

⁵²¹ 1238 tarihli bir belgede Anseau de Cayeux'nün adının "Roma İmparatorluğu Vekili" (*Bailus Imperii Romaniae*) ünvanıyla geçtiğini görüyoruz; bk. Tafel ve Thomas, *Urkunden*, II, Belge Numarası: 296, s. 346.

⁵²² Akropolites, 36, ss. 200-1.

3.12. Varis Baudouin de Courtenay'nin İstanbul'a Dönüş Hazırlıkları

İstanbul Latin İmparatoru Jean de Brienne'in öldüğü haberinin Avrupa saraylarında duyulmasının ardından, Papa IX. Gregorius imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay'le temasa geçti ve bir an önce hazırlıklarını tamamlayarak topraklarına dönmesi için sıkıştırmaya başladı. Papanın baskıları sonucunda 1237 Sonbahar'ında Baudouin, sonraki mart ayında İstanbul'a gideceğine yemin etti⁵²³. İkili bu 5-6 aylık süre içerisinde Baudouin'nın İngiltere'ye bir ziyaret gerçekleştirmesi hususunda da anlaşmış olmalı ki aynı sıralarda papa, insanları Haçlı olarak Latin İmparatorluğu'nun yardımına koşturmayı teşvik etmesi için Winchester piskoposuna mektup yazmıştı⁵²⁴. Anlaşılan papa Baudouin'nın ziyareti öncesinde onun işini kolaylaştıracak ortam hazırlamak istemişti.

Fakat 1238 Kış'ının sonu geldiğinde Baudouin de Courtenay ne İngiltere'ye gitmişti ne de İstanbul'a dönmeye hazır. Papanın gazabını üzerine çekmemek için topladığı ordusunun bir kısmını İstanbul'a gitmek üzere Jean de Béthune komutasında Venedik'e yolladı. Lâkin o sıralarda Papalık destekli Lombard şehirlerindeki isyanı bastırmak üzere Lombardiya'da⁵²⁵ bulunan Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich, bu ordunun topraklarından geçmesine müsaade etmedi. Friedrich muhtemelen Papalık'ın Haçlıları İtalya'da kullanmak istemesinden çekinmişti. Ayrıca İmparator Friedrich'in İznik İmparatorluğu'yla da dostane ilişkisi vardı⁵²⁶. Papa Gregorius imparatorun yaptığını duyunca ona 17 Mart 1238'de mektup yazarak İstanbul'a gidenlere topraklarından geçiş izni vermesini istedi⁵²⁷. Ama sorun Jean de Béthune'un bulduğu çözümle aşıldı: Ordu İmparator Friedrich'in topraklarından geçip Venedik'e varana kadar Jean rehine olarak imparatorun gözetiminde kaldı. Haçlılar sağ salım Venedik'e ulaşınca Jean serbest bırakıldı ve Venedik'e geldi. Fakat Jean de Béthune'un

⁵²³ Bunu Papa IX. Gregorius'un 31 Ekim 1237 tarihli mektubundan öğreniyoruz; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3938, s. 805.

⁵²⁴ Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 3944, s. 807.

⁵²⁵ Brett Edward Whalen, **The Two Powers: The Papacy, the Empire, and the Struggle for Sovereignty in the Thirteenth Century**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019, s. 80 ve devamı.

⁵²⁶ Taraflar arasındaki iyi ilişkiler en erken 1229'dan beri mevcuttu. İznik İmparatoru III. İoannes Vatatzes'in elçileri yanlarında getirdikleri hediyelerle birlikte 29 Kasım 1229'da Cassino'da İmparator II. Friedrich'in huzuruna çıkmışlardı; bk. Riccardus de Sancto Germano, ss. 164.

⁵²⁷ Karl Rodenberg (ed.), **Epistolae selectae saeculi XIII e regestis pontificum Romanorum**, Monumenta Germaniae Historica Epp. saec. XIII, Cilt: I, Berlin, Weidmann, 1883, Belge Numarası: 725, ss. 623-4.

da Venedik'e gelerek orduya katıldı ancak kısa süre sonra hastalanarak orada öldü. Onun ölümünün ardından Haçlılardan bazıları Roma'ya giderek papadan Haçlı yeminlerinden aflarını istediler, papa da onların isteğini kabul etti. Öte yandan kimi Haçlılar ise Milano'ya gittiler. Sadece bir avuç Haçlı yeminlerini tutup Venedik'ten gemiye binerek İstanbul'a gitti⁵²⁸. Varis Baudouin'nın önden gönderdiği ordu bu sıkıntıları yaşarken, kendisi o sıralarda Namur'daydı⁵²⁹. Ve her şey kötü gitmiyordu: Fransa Krallığı'nın önde gelen soylularından Beaujeu Senyörü V. Humbert, Baudouin'yla birlikte İstanbul Latin İmparatorluğu'na gitmeye karar vermişti⁵³⁰.

Baudouin de Courtenay daha fazla yardım elde etmek umuduyla İngiltere'ye gitmek üzere Namur'dan ayrıldı ve Manş Denizi'ni geçerek nisan ayında Dover'da İngiltere'ye ayak bastı. Fakat Baudouin'nın gelişi memnuniyetsizlik yarattı. Dover'daki kraliyet görevlileri ilk olarak ona kralın haberi olmadan gelmesinin uygun bir davranış olmadığını söylediler. İkinci olarak Jean de Brienne'in Kudüs Krallığı'ken 1220'lerin başında İngiltere'ye gelerek Kudüs Krallığı için yardım topladıktan sonra İngiltere aleyhinde Fransa'da faaliyetler yürüttüğünden bahsettiler. Baudouin bunları duyunca Jean de Brienne'in yaptıklarından kendisinin mesul olmadığını söyledi ve geri dönmek için hazırlıklara başladı. Fakat İngiltere Kralı III. Henry davetsiz misafirini böyle göndermek istemeyerek Londra'ya davet etti. Varis Baudouin Dover'dan kraliyet memurlarıyla birlikte ayrılarak 22 Nisan'da Londra'ya geldi. Kral Henry'ye kardeşi ve Cornwall Kontu Richard tarafından Woodstock'ta karşılandı. Baudouin kral ile prence geliş nedenini açıkladı. Kral Henry misafirini eli boş göndermemek için Baudouin'ya kıymetli hediyelerle birlikte yaklaşık 700 mark tutarında bir nakit para verdi. Ardından Baudouin İngiltere'den ayrıldı⁵³¹.

İstanbul Latin İmparatorlarının kronik malî darlıkları düşünüldüğünde, Baudouin de Courtenay için her türlü maddî yardım önemliydi. Nitekim aynı sıralarda, onun Avrupa'dan dönüşünün gecikeceğini anlayan imparatorluk baronları, devletin giderlerini

⁵²⁸ Philippe Mouskes, II, ss. 626-7, 632-3.

⁵²⁹ Mart 1238'de Namur'da düzenlenmiş bir belgede Baudouin de Courtenay'nın, Liège'deki Saint-Denis Kilisesi'ne Jemeppe değirmeninden geçen suyun yarısını bağışladığını görüyoruz; bk. M. Stanislas Bormans, "Notice des Cartulaires de la collégiale de Saint-Denis, à Liège", **Bulletin de la Commission royale d'Histoire**, Seri: 3 Sayı: 14, 1872, Belge Numarası: 19, ss. 49-50.

⁵³⁰ Bu bilgiyi Papa IX. Gregorius'un Metz piskoposuna yazdığı 29 Mart 1238 tarihli mektuptan öğreniyoruz; bk. Auvray, **Les Registres II**, Belge Numarası: 4219, s. 957.

⁵³¹ Matthew Paris, **Chronica Maiora III**, ss. 480-1.

karşılama için maddî kaynak yaratmaya çalışıyorlardı. Bunun için ellerinde para edecek eşyalara yöneldiler ve imparatorluk hazinesindeki en değerli röliği, Hz. İsa'nın çarmıhta başında bulunduğu inanılan Kutsal Dikenli Tacı 13.134 hyperperon karşılığında Venediklilere rehin verdiler⁵³². İmparatorluk borcu ödeyene kadar Dikenli Taç Nicolo Quirini'nin gözetiminde kalacaktı. Baronlar durumdan imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay'yi de bilgilendirdiler. Baudouin de aynı tarihlerde İstanbul'a götüreceği ordusunu büyütmede kullanmak üzere Namur kalesi ve Namur kontluğunu rehin bırakarak akrabası Fransa Kralı IX. Louis'den 50.000 Paris livrésı borç para almıştı⁵³³. Kutsal Dikenli Tacın rehin verildiği haberi Fransa'ya ulaşınca dindarlığıyla bilinen Fransa Kralı IX. Louis bir teklifte bulundu: Kral, Baudouin'dan 10.000 livré karşılığında borcuyla beraber bu değerli röliğin sahipliğini kendisine satmasını istedi. 1204 yılında ilk İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin de Flandre, Kral Louis'nin dedesi Fransa Kralı II. Philippe'e Kutsal Dikenli Taç'tan bir dikenini hediye etmişti⁵³⁴. Şimdi Louis ülkesinde hayli önem verilen bu kıymetli röliğin tamamına sahip olmak istiyordu. İmparator II. Baudouin de Courtenay hem 13.134 hyperperon borçtan kurtulacağı hem de kasasına 10.000 livré daha ekleyeceği için bu teklifi memnuniyetle kabul etti⁵³⁵. İmparator derhal baronlara mektup yazıp Dikenli Tacı Fransa kralına sattığını belirtti ve İstanbul'a gelen kralın elçilerine tacı teslim etmelerini buyurdu⁵³⁶. Ancak Dikenli Taç İstanbul'da değildi. Bu nedenle baronlar Dikenli Tacı Venedik'e götürmüş olan Nicolo Quirini'ye Aralık 1238'de mektup yazarak borç parayı Fransa Kralı IX. Louis'den almasını ve tacı kralın elçilerine vermesini ilettiler⁵³⁷. Ertesi sene Kral Louis, İstanbul'dan Venedik'e geçen elçileri aracılığıyla borcu ödeyerek Dikenli Tacı Fransa'ya getirecekti. 12 Ağustos 1239'da Sens şehrinde elçilerinden Kutsal

⁵³² 4 Eylül 1238 tarihli anlaşma metnine göre bu meblağın 4175 hyperperonunu İstanbul'daki Venedik Podestâsı Albertino Morosini, 4300 hyperperonunu Sisteryen Pribleptos Manastırı başkeşişesi, 2200 hyperperonunu Nicolo Quirini ile Pietro Zanni, 2459 hyperperonunu ise Cenevizliler vermişti. Borç 10 Kasım'a kadar ödenmezse Kutsal Dikenli Taç Nicolo Quirini'nin mülkü olacaktı. Anlaşma metni için; bk. Tafel ve Thomas, **Urkunden**, II, Belge Numarası: 296, ss. 346-9.

⁵³³ Albricus Trium Fontium, s. 947; Philippe Mouskes, II, s. 663. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nin annesi Yolande ile Fransa Kralı IX. Louis'nin babaannesi Isabelle kardeşti. Ayrıca İmparator Baudouin'nın baba tarafından dedesi Courtenay Senyörü I. Pierre ile Kral Louis'nin baba tarafından dedesinin babası Fransa Kralı VII. Louis kardeşti.

⁵³⁴ Bk. yukarıda dn. 98.

⁵³⁵ Albricus Trium Fontium, s. 947.

⁵³⁶ Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae** II, Belge Numarası: 59, s. 118.

⁵³⁷ Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae** II, Belge Numarası: 61, ss. 122-3.

Dikenli Tacı teslim alan Fransa Kralı IX. Louis, onu tevazıyla taşıyarak 18 Ağustos'ta Paris'e getirecek ve bu kıymetli yadigar için özel olarak yaptırdığı Sainte-Chapelle'e yerleştirecekti⁵³⁸.

1239 itibariyle İstanbul Latin İmparatorluğu Varisi Baudouin de Courtenay artık hazırlıklarının son aşamasına gelmişti. 1239 İlkbahar'ında çeşitli satışlar yaptı. 19 Mart'ta Rovroit ormanını 200 Paris livrésine Moulins Manastırı'na sattı⁵³⁹. 18 Nisan ise Tettefolz ormanının bir kısmını Grandpré Manastır Kilisesi'ne sattı⁵⁴⁰. İyiden iyiye İstanbul yolları gözükmüş, seyahat için uygun mevsimler gelmişti.

3.13. Baudouin de Courtenay'nin İstanbul'a Dönüşü

İstanbul Latin İmparatorluğu Varisi Baudouin de Courtenay Fransa'dan ayrılmadan önce akrabası ve destekçisi Fransa Kralı IX. Louis'yi ziyaret etmek istedi. Baudouin 15 Mayıs 1239'da Melun'da Kral Louis tarafından şövalye yapıldı ve şövalyelik töreninin ardından kral ona güzel bir savaş atı hediye etti. Louis ayrıca Baudouin'nın yanındaki birkaç Haçlıya da ufak çaplı para yardımında bulundu⁵⁴¹. Baudouin sonrasında Louis'nin yanından ayrıldı ve haziran ile temmuz aylarını daha önceki aylarda olduğu gibi ordusunu finanse edebilmek için çeşitli satışlar yaparak geçirdi⁵⁴². Temmuz ayı geldiğinde Baudouin, varis olarak Avrupa'da geçirdiği 3 yılın ardından artık imparatorluğun yönetimini üstlenmek üzere yola çıkmaya hazır⁵⁴³.

⁵³⁸ Albricus Trium Fontium, s. 947; Andrea Dandolo, s. 297. Bu rölik günümüzde hâlâ aynı şapelde bulunmaktadır. Kutsal Dikenli Taç'ın Paris'e getirilmesiyle ilgili Sens Başpiskoposu Gauthier Le Cornu (ö. 1241) tarafından kaleme alınan nakil anlatısı (Lat. *translatio*) için; bk. Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I**, ss. 45-56.

⁵³⁹ Satış belgesi için; bk. E. Reusens vd. (ed.), **Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique**, Cilt: 5, Louvain ve Brüksel, 1868, ss. 377-8.

⁵⁴⁰ Satış belgesi için; bk. J. F. Foppens (ed.), **Auberti Miraei Opera Diplomatica et Historica**, Cilt: I, Brüksel, 1723, 2:99, ss. 313-4.

⁵⁴¹ "Itinera, dona et hemesia anno domini M. CC. XXIX, inter ascensionem et omnes sanctos", **Recueil des historiens des Gaules et de la France**, ed. Natalis de Wailly ve Léopold Delisle, Cilt: 22, L'Imprimerie Royale, Paris, 1865, ss. 589, 593-4, 611; Philippe Mouskes, II, 663.

⁵⁴² Baudouin de Courtenay Tettefolz ormanında bulunan bir araziyi 26 Haziran 1239'da Warner de Longchamps'a verdi; bk. M. Galliot, **Histoire générale, ecclésiastique et civile de la ville et province de Namur**, Cilt: V, Liège, 1790, s. 421. 1 Temmuz'da da yine Tettefolz ormanının bir kısmını Val-Saint-George Manastır Kilisesi'ne sattı; bk. Reusens, **Analectes III**, Belge Numarası: 9, ss. 194-5. 4 Temmuz'da da Floreffé civarındaki ormanın bir kısmını Floreffé Manastır Kilisesi'ne sattı ve Jean d'Auvelais tarafından bu manastır kilisesine yapılan bağışı onayladı; bk. Reusens, **Analectes VIII**, Belge Numarası: 2, ss. 371-3.

⁵⁴³ Fransa Kralı IX. Louis, temmuzun ilk yarısında bir görevlisini Baudouin'nın ordusunun sayısını hesaplaması için ona gönderdi; bk. "Itinera, dona et hemesia", s. 596. Maalesef kraliyet kayıtlarında ordunun mevcudu hakkında bilgi verilmiyor.

Varis Baudouin de Courtenay'nin uzun çabaları sonrasında kurduğu ordu hayli gösterişliydi. Coucy Senyörü III. Enguerrand'ın kardeşi II. Thomas de Coucy, Beaujeu Senyörü V. Humbert, Brancion Senyörü IV. Jocerand, Beaumetz Kale Komutanı Guillaume de Cayeaux ve Wetins de La Haverie gibi Fransa Krallığı'nın orta düzey soyluları ve Selanik'in eski Latin başpiskoposu Warin ordudaydı. 700'den fazla şövalyenin yanı sıra atlılar, arbaletli okçular ve çok sayıda piyade vardı. Fransa'dan yola çıkan Baudouin, Avusturya ile Macaristan üzerinden Bulgaristan'a geldi. İstanbul Latin İmparatorluğu'nun önde gelen soyluları hem Baudouin'yi karşılamak hem de Kuman Türkleriyle ittifak müzakereleri yürütmek üzere oradaydılar. Kumanların bir kolu, kısa süre önce Moğolların önünden kaçıp, Tuna Nehri'ni ve Koca Balkan Dağları'nı aşarak yukarı Meriç'i yeni yurtları olarak seçmişlerdi⁵⁴⁴. Baudouin burada imparatorluğun askerî gücü için kayda değer bir katkı sağlayabilecek Kumanlarla müttefik oldu⁵⁴⁵. Taraflar bu ittifakı güçlendirmek için çeşitli evlilikler yaptılar: İmparatorluk Vekili Narjot de Toucy⁵⁴⁶ Kuman şeflerinin lideri Jonas'ın kızıyla evlenirken, İmparatorluk Konnettablı Geoffroi'nın oğlu Guillaume de Merry ile imparatorun akrabası Şövalye

⁵⁴⁴ Akropolites, 35, s. 199; Skoutariotes, s. 480; Gregoras, II:5:2, ss. 78-80. Kuman Türklerinden oluşan diğer grup ise sığınak olarak Macaristan'ı seçmişlerdi; bk. Albricus Trium Fontium, s. 942; Andrea Dandolo, s. 299.

⁵⁴⁵ Taraflar arasındaki ittifak töreni, Champagne Kontluğu Seneşali Jean de Joinville tarafından Fransa Kralı IX. Louis'nin hayatını anlattığı eserinde tasvir edilmiştir. Buna göre, ilk olarak İmparator II. Baudouin ve Kuman Türklerinin lideri Jonas'ın yanı sıra ikisinin önde adamları kanlarını büyükçe bir gümüş kaba aktarmışlardır. Gümüş kabın içinde karışan kanlar şarap ve su ile seyreltildikten sonra iki taraf tarafın mensuplarınca içilmiştir. Böylece Latinler ile Kumanlar kan kardeş olmuşlardır. Akabinde iki tarafın adamları bir köpeği aralarına alarak onu kılıçla paramparça etmişler ve sözünden dönenin sonu bu köpeğinki gibi olsun demişlerdir; bk. "The Life of Saint Louis", Joinville ve Villehardouin, **Chronicles of the Crusades** içinde, II:10:496, ss. 268; Jean de Joinville, **Bir Haçlının Hatıraları**, Tr. çev. Cüneyt Kanat, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014, ss. 218-9. Joinville'in tarihsiz bir şekilde anlattığı bu olayın tarihlendirilmesi hususunda; bk. Hendrickx, "Régestes", s. 136. Joinville, Yedinci Haçlı Seferi sırasında 1251 ilkbahar'ı-Yaz'ı boyunca Kaysâriye'yi tahkim eden Fransa Kralı IX. Louis'nin yanına gelen Narjot de Toucy'nin bu hadiseyi krala aktardığını belirtiyor. Fakat aşağıda farklı yerlerde görüleceği üzere Narjot de Toucy 10 yıl önce ölmüştü ve kralın yanına gelen kişiye onun oğlu Philippe de Toucy'ydı. Öte yandan, dönemin çağdaşı Sisteryen Keşiş Iohannes de Alta Siva'nın belirttiğine göre, 1253 yılında Macaristan Kralı IV. Béla'nın oğlu Stefan'ın bir Kuman prensesiyle yaptığı siyasî evlilik töreninde de Kuman şefleri, Kral Béla'ya sadık kalacaklarına dair kılıçla ikiye ayrılmış bir köpeğin leşi üzerine yemin etmişlerdir; bk. W. Studemund, "Zu Johannes de Alta silva De rege et septem sapientibus zweiter artikel", **Zeitschrift für deutsches Alterthum**, Cilt: 18, 1875, s. 225. Dolayısıyla İstanbul Latin İmparatorluğu ile Kuman Türkleri arasındaki ittifak töreninin Kuman adetlerine göre icra edildiği anlaşıyor.

⁵⁴⁶ Mart 1237'den beri İmparatorluk vekilliği yapan Vize Senyörü Anseau de Cayeux en son 4 Eylül 1238 tarihli bir belgede imparator vekili olarak geçerken, Aralık 1238 tarihli başka bir belgede Narjot de Toucy'nin vekil olarak anıldığını görüyoruz; bk. Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II**, Belge Numaraları: 60 ve 61, ss. 119, 122.

Baudouin de Hainaut⁵⁴⁷ Kuman şeflerinin önde gelenlerinden olan Saronius'un kızlarıyla evlendiler. Böylece Jonas ile Saronius emrindeki Kuman Türkleriyle imparatorluğun hizmetine girdiler. Ne imparatorluğun dört gözle beklenen varisi, yanında Fransa'dan topladığı şövalyelerle ve Kuman Türkleriyle beraber sonbaharda nihayet İstanbul'a ulaştı⁵⁴⁸.

3.14. Baudouin de Courtenay'nin Taç Giymesi ve İkinci Çorlu Kuşatması

İstanbul'a ulaşan imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay, yüksek ihtimalle Noel'de (25 Aralık 1239) imparatorluk tacını giydi. 1240 İlkbahar'ına kadar da imparatorlukta işleri düzenledi. Bahar geldiğinde imparatorun ordusuyla birlikte çıkacağı seferin ilk hedefi belli olmuştu. O Avrupa'dayken, 1237 yılında İstanbul Latin İmparatorluğu baronları Bulgar Çarı II. Ivan Asen'le İznik İmparatorluğu'na karşı ittifak kurmuşlar ve Çorlu'yu kuşatmışlardı. Ancak Çar Ivan eşi ile çocuğunun öldüğünü haberini alması üzerine Kuman Türklerinin de bulunduğu ordusunu yanına alarak kuşatmadan ayrılmıştı. Kuşatmayı sürdürmenin mümkün olmadığına karar veren Latinler İstanbul'a geri dönmüşlerdi. Şimdi yanında getirdiği birliklerle bu işin üstesinden gelebileceğini düşünen İmparator II. Baudouin Çorlu'yu kuşatmaya karar verdi. İstanbul yolundayken şehre alıcı gözle bakma fırsatı da olmuştu.

Çorlu Selanik ile Edirne'den İstanbul'a gelen yolların birleştiği kavşaktı. Bu stratejik konumu sebebiyle hem batıya doğru yapılacak harekâtlar için üs olarak hem de İstanbul'a gelecek saldırıları durdurmada set olarak kullanılabilecek önemde bir yerleşim yeri idi. Hazırlıklarını tamamlayan İmparator II. Baudouin İstanbul'dan 1240 İlkbahar'ında Çorlu önlerine geldi. Ordusunda sadece Latinler değil, geçen sene yanında getirdiği Kuman Türkleri de bulunuyordu. Kuşatma aletlerini kurduran imparator surları dövdürmeye başladı. Kuşatma sürerken, 2 yıl önce İngiltere'de görüşüp desteğini aldığı İngiltere Kralı III. Henry'ye bir mektup yazdı. Baudouin, şayet

⁵⁴⁷ Baudouin de Hainaut, yayımlanmamış bir belgeye göre İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nin uzaktan kuzenidir; bk. John Giebfried, "Diplomacy, Black Sea Trade, and the Mission of Baldwin of Hainaut", **Along the Silk Roads in Mongol Eurasia: Generals, Merchants, Intellectuals** içinde, ed. Michal Biran, Jonathan Brack ve Francesca Fiaschetti, University of California Press, California, 2020, s. 161.

⁵⁴⁸ Albricus Trium Fontium, ss. 946-7, 950; Philippe Mouskes, II, s. 663-4; Matthew Paris, **Chronica Maiora III**, ss. 517-8; Akropolites, 37, s. 203. Latin eşler alan bu 3 Kuman prensesi İstanbul'a gelince vaftiz edildiler. İmparatorluk Vekili Narjot de Toucy 1241'de hayatını kaybedince, dul eşi Kuman prensesi İstanbul'da keşişe olmayı tercih etti; bk. Albricus Trium Fontium, s. 950.

şehri alabilirse çevresindeki 3 günlük mesafeye kadar olan toprakların da hâkimiyeti altına gireceğini, İstanbul yolunun açık ve güvenli olacağını ve de İznik İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü savaşta elinin güçleneceğini haber verdi⁵⁴⁹.

Çorlu'nun kuşatıldığını haber alan İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes ise Latinlerin dikkatini başka yere çevirip onları kuşatmayı bırakmaya zorlamak için harekete geçti. 30 gemilik bir donanma hazırlatan İmparator Ioannes Vatatzes, Marmara sahilini takip edip Hereke'nin yanından geçtikten sonra, Latinlere ait olan Eskişehir'i ve Gebze'yi aldı⁵⁵⁰. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Anadolu'daki son toprakları elden çıkmış oldu. Ancak İmparator II. Baudouin'yi Çorlu kuşatmasından vazgeçiremediğini gören İmparator Ioannes İstanbul'a göstermelik bir saldırı düzenlemeye karar verdi ve şehri hem karadan hem denizden kuşatmaya aldı. İstanbul'daki Venedik Podestâsı Giovanni Michiel 16 kadırgayı silahlandırıp İznik donanmasına saldırdı ve 10 İznik kadırgasını ele geçirerek Ermeni Amiral Iophre komutasındaki İznik donanmasını püskürtmeyi başardı. Donanması olmadan kuşatmayı sürdürmenin anlamı olmadığına karar veren İmparator III. Ioannes Vatatzes mecburen kuşatmayı kaldırarak geri çekildi⁵⁵¹.

Çorlu'da ise şehri İmparator II. Baudouin'ya karşı yetenekli asker *Megas Khartoularios*⁵⁵² Ioannes Petraliphas savunuyordu. Ancak hem Latin ordusunun sayısal üstünlüğü hem de kuşatma aletlerinin etkinliğinden ötürü direnmek mümkün değildi. Karşı koymanın fayda getirmeyeceğini anlayan Ioannes Petraliphas, şehri İmparator II. Baudouin'ya teslim etti. Komutan Ioannes Petraliphas da dahil olmak üzere tüm Çorlu garnizonu İstanbul'a götürülüp satıldı⁵⁵³. İmparator Baudouin İstanbul'a dönünce, kendisinin yokluğunda İznik ordusuna karşı şehri savunmada gösterdiği gayretten dolayı Podestâ Giovanni Michiel'i kutladı⁵⁵⁴.

İmparator II. Baudouin böylece Avrupa'dan getirdiği ordusuyla İstanbul'un savunulmasında hayli önem arz eden bir şehri topraklarına katmıştı. Üstelik kendisinin yokluğunda İznik İmparatorluğu'nun donanması da ağır bir mağlubiyete uğramıştı.

⁵⁴⁹ Matthew Paris, *Chronica Maiora IV*, ss. 54-5.

⁵⁵⁰ Akropolites, 37, s. 203.

⁵⁵¹ Andrea Dandolo, s. 298; Martin da Canal, I:85, s. 33; Akropolites, 37, ss. 203-04.

⁵⁵² İmparatorluk harasından sorumlu üst düzey saray görevlisi; bk. Aslan, s. 71.

⁵⁵³ Akropolites, 37, s. 203.

⁵⁵⁴ Martin da Canal, I:86, s. 34.

Deniz gücü olmadan İstanbul'a gerçekleşecek her saldırı şehrin kara surlarına çarpıp başarısız olmaya mahkumdu. Bu nedenle imparator bir süreliğine soluklanabilirdi. Ayrıca 1241 İlkbahar'ında Moğolların Macaristan'a sefer düzenledikleri haberi ulaşmıştı⁵⁵⁵. Dengeleri değiştirme potansiyeli olan bu gelişme yüzünden bekleyip görmek en makul seçenektir. Bu yüzden 1241 Yaz'ı ortasında hem Bulgar Çarı Kaliman'la hem de İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'le 2 yıllık ateşkes anlaşması yaptı⁵⁵⁶. Aynı sıralarda imparatorluğun önde gelen soylularından Narjot de Toucy ve kayınbabası Kuman şefi Jonas 1241 senesinde hayatlarını kaybettiler. Şef Jonas, canlı 8 Kuman savaşçısı ve 26 atla birlikte İstanbul surlarının dışındaki bir höyüğe gömüldü⁵⁵⁷. Muhtemelen Jonas'ın ölümünün hemen ardından, İstanbul Latin İmparatorluğu hizmetindeki diğer Kuman Şefi Saronius, askerleriyle beraber İstanbul'dan ayrılarak, kendisi ve adamlarına daha fazla imkân vadeden İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'in hizmetine girdi⁵⁵⁸. Ağustos 1241 ise İstanbul Latin İmparatorluğu için o zamana kadar en çok efor sarf eden papa olan IX. Gregorius hayatını kaybetti⁵⁵⁹.

3.15. Moğolların Akınları

İstanbul Latin İmparatorluğu gözlerini biraz olsun yeniden yeni fetihlere çevirebilecekken, imparatorluğun siyasî gücünü derinden etkileyecek bir gelişme yaşandı:

“1243. Tatarlar ile Kumanlar, yanlarında altın ve gümüşten, kıyafetlerden, hayvanlardan oluşan sayısız ganimetle, hiçbir dirençle ve engellemeye karşılaşmadan Macaristan'dan ayrıldılar. Hristiyanlar adına utanç verici biçimde, her iki cinsiyetten çok sayıda esir alıp götürdüler. Yunanistan'a girerek iyi bir şekilde tahkim edilmiş kaleler ile şehirler dışında tüm ülkeyi yağmaladılar. Ancak

⁵⁵⁵ Uzelac, “Cumans”, s. 14.

⁵⁵⁶ Albricus Trium Fontium, s. 950.

⁵⁵⁷ Albricus Trium Fontium, s. 950. Daha mütevazı şekilde -1 at ve 1 savaşçısıyla birlikte- gömülen başka bir Kuman şefinin defin töreni için; bk. Joinville, İng. çev., II:10:497, ss. 268-69; Tr. çev., s. 219.

⁵⁵⁸ István Váráry, **Kumanlar ve Tatarlar: Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler 1185-1365**, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 79-80; **Mémoires de Geoffroy de Ville-Hardouin**, Mod. Fr. çev. Du Cange, Paris, 1824, ss. 499-500.

⁵⁵⁹ Papa IX. Gregorius'un halefleri onun kadar İstanbul Latin İmparatorluğu'nu önemsemediler. Papa IV. Innocentius (1241-1254) retorikte imparatorluğun önemi üzerinde sık sık dursa da pratikte kayda değer şeyler yapmadı. 1259'da tekrar İznik Kilisesi'yle Kilise Birliği hususunda görüşmelere yeniden başladı. Üstelik Roma Kilisesi'nin üstünlüğünün kabul edilmesi karşılığında İstanbul'u geri vermeye (!) bile hazırды. Halefi IV. Alexander (1254-1261) da onun çizgisinden ayrılmadı. İznik İmparatorluğu'yla olan ilişkilerinde dinî meselelere siyasî meselelerden önce yer veriyorlardı. IX. Gregorius sonrası Papalık-İznik ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi için; bk. Nikolaos G. Chrissis, **Crusading in Frankish Greece: A Study of Byzantine-Western Relations and Attitudes, 1204-1282**, Brepols, Turnhout, 2012, ss. 135-78.

Baudouin adındaki İstanbul kralı onlarla savaştı. İlk çarpışmada galip oldu, ikinci çarpışmada onlar tarafından mağlup edildi.”⁵⁶⁰

Latin İmparatorluğu ile Moğollar arasındaki çarpışmaya dair bu kısa ancak önemli kayıt, 973-1327 yılları arasını kapsayan ve 14. yüzyılda tamamlanmış anonim *Chronicon Austriacum*’da geçiyor. Yazarın *Yunanistan* olarak işaret ettiği yer şüphesiz İstanbul Latin İmparatorluğu toprakları. Anlaşılan, Karadeniz’in kuzeyinden gelen Moğol akınlardan İstanbul Latin İmparatorluğu da nasibini almıştı ve topraklarını korumak isteyen İmparator II. Baudouin sefere çıkarak rakipleriyle çarpışmıştı. İlk çarpışmada zafer kazanan imparator ikinci çarpışmada mağlup olmuştu. Belki de ilk çarpışma Latin ordusu ile Moğol öncüleri arasında gerçekleşmiş, ikincisi asıl Moğol kuvvetleriyle yapılmıştı. İmparatorluğun daha sonra askerî anlamda silikleşmesinden anlaşıldığı kadarıyla bu mağlubiyet, İmparator Baudouin’nın Avrupa’dan getirdiği şaşaalı ordusunun da hayli erimesine yol açtı. Mağlubiyet o kadar ağırdı ki imparatorun öldüğü şayiası yayıldı. Ahaya Prensi II. Guillaume de Villehardouin, yeğeninin naibi olmak için hazırlıklara girşerek İstanbul’a gitmek üzere filo hazırladı⁵⁶¹. Fakat aşağıda göreceğimiz üzere imparator ölmemişti.

1240 yılı itibariyle Moğollar Rusya üzerinden Doğu Avrupa’ya ulaşmışlardı ve bir sonraki hedefleri Doğu Avrupa’ydı. Batu Han liderliğindeki Moğollar dört parçaya ayrılmış ordularla 1241’in İlkbahar’ında Macaristan’a girmişlerdi. Macaristan, Bosna ve Sırbistan’da yürüttükleri harekâttan sonra 1242 İlkbahar’ında ordular Bulgaristan’da tekrar birleştiler. Burada da pek çok yerleşim yerine zarar verip Bulgar Çarlığı’nı ciddi güç kaybına uğrattıktan sonra Rusya steplerine geri dönmüşlerdi⁵⁶². İşte buradan

⁵⁶⁰ “Anonymi Chronicon Austriacum”, Adrian Rauch (ed.), *Rerum Austriacarum Scriptores*, Cilt: II, Vıyana, 1793, s. 245. İmparator II. Baudouin’in kazandığı ilk çarpışmanın akisleri, Gregory Abû'l-Farac adıyla bilinen Süryânî din adamı Grigorios Bar ‘Ebroyo’nun dünya tarihine ayırdığı kroniğinde de görülüyor. Müellif olayı yanlış bir şekilde 1231’e tarihlese de Moğolların Kumanları ve Bulgarları mağlup ettikten sonra İstanbul’a saldırmaya hazırlandıklarını ancak “Frenk kralları”nın durumu haber alınca toplanıp Batu ile savaşarak onu mağlup ettiklerini belirtiyor; Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi*, Cilt: II, Tr. çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1950, ss. 531-32.

⁵⁶¹ Philippe Mouskes, II, s. 689. Dönemin çağdaşı İngiliz gramer hocası Garland’lı John, Paris Üniversitesi’nde ders verirken kaleme aldığı *De Triumphis Ecclesiae* adlı eserinde, Moğolların Avrupa’daki saldırılarına değinirken “mağlup olduktan sonra Trakya önderinin yasını tutmakta” diyerek İmparator Baudouin’nın ölümüne atıfta bulunuyor; bk. Johannis de Garlandia, *De Triumphis Ecclesiae*, ed. Thomas Wright, Londra, 1856, VI, s. 108.

⁵⁶² Altay Tayfun Özcan (haz.), *Moğollar Avrupa’da: Moğolların Avrupa Seferinin Üç Tanığı*, Kronik Kitap, İstanbul, 2020, ss.12-24; Peter Jackson, *The Mongols and the West 1221-1410*, Routledge, Abingdon ve New York, 2018, ss. 69-72; Alexandru Madgearu, *The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Brill, Boston, 2016, s. 228.

hareketle, pek çok tarihçi İstanbul Latin İmparatorluğu ile Moğollar arasında gerçekleşen bu çarpışmayı 1242'ye tarihliyor⁵⁶³. Çarpışmanın ne zaman gerçekleşmiş olabileceğine dair en hassas değerlendirmeyi yapan Giebfried, İmparator Baudouin'nın 12 Şubat 1242 tarihli mektubuna dayanarak, imparatorun 1242 İlkbahar'ında Moğollar üzerine sefere çıktığını ve 5 Ağustos 1243'ta yazdığı başka mektuptan hareketle o tarihten önce başkentine döndüğünü düşünüyor⁵⁶⁴. Fakat Giebfried de dahil olmak üzere tüm tarihçiler, İstanbul Latin İmparatorluğu-Moğol çatışmasına değinirken hadiseyi 1243'e tarihleyen *Chronicon Austriacum*'a dayanmalarına rağmen, neden kronikte olayın 1243 yılı olayları içerisinde anlatmış olabileceğine dair değerlendirmede bulunmaksızın savaşı 1242 İlkbahar'ına tarihliyorlar. Ben ise onların aksine çarpışmanın 1243 İlkbahar'ında gerçekleşmiş olabileceğini düşünüyorum.

Çarpışmanın 1243 yılında gerçekleşmiş olabileceğine işaret eden başka bir kaynak daha bulunuyor: İmparator II. Baudouin'ya ait Mayıs 1243 tarihli bir beratta, belgenin “başkent yakınlarında, ordugâhta” (Lat. *prope regiam civitatem, in castris*) hazırlandığı belirtiliyor⁵⁶⁵. Belge düzenlenirken İmparator Baudouin, muhtemelen yağma seferi için yahut birkaç sene önce Kuman Türkleriyle kurduğu ittifaktan dolayı Moğolların hedefi hâline geldiği için harekete geçmişti⁵⁶⁶ ve birliklerinin ordusuna katılmasını beklemek üzere İstanbul yakınlarında, yüksek ihtimalle Silivri civarında kamp kurmuştu. Dolayısıyla Baudouin'nın Moğollarla gerçekleşen çarpışmaların 1243 İlkbahar'ında gerçekleştiğine delalet eden iki müstakil kaynak bulunuyor. Nitekim Moğolların 1242 İlkbahar'ında Bulgaristan'da saldırdıkları yerlere baktığımızda⁵⁶⁷ İstanbul Latin İmparatorluğu topraklarından uzakta ve hayli kuzeyde olduğunu görüyoruz. İmparatorun bu kadar uzaklara gitmesini gerektirecek bir durum yoktu. Ayrıca aşağıda göreceğimiz üzere, İmparator Baudouin, Türkiye Selçuklularının 1243 Temmuz'unda Köseadağ'da Moğollar karşısında yaşadıkları mağlubiyetten 1 ay

⁵⁶³ Jackson, s. 72; Madgearu, ss. 230-1; John Giebfried, “The Mongol Invasions and the Aegean World (1241-1261)”, *Mediterranean Historical Review*, Cilt: 28, Sayı: 2, 2013, ss. 132-3; Vásáry, s. 82; Uzelac, “Cumans”, s. 17.

⁵⁶⁴ Giebfried, “The Mongol Invasions and the Aegean World”, s. 133.

⁵⁶⁵ İmparator II. Baudouin'nın Eğriboz'u fief olarak Guglielmo da Verona ile eşi Helena'ya (eski Selanik Kralı Demetrius'un torunu) verdiği 7 Mayıs 1243 tarihli belge için; bk. Buchon, *Recherches I*, s. 67.

⁵⁶⁶ İkinci olasılık tarihçi Aleksandar Uzelac tarafından Macaristan örneğinden hareketle dile getirilmiştir; bk. Uzelac, “Cumans”, s. 17.

⁵⁶⁷ Madgearu, s. 231.

geçmesine rağmen hâlâ haberdar değildi. Çünkü 1243'ün Mayıs-Temmuz aylarını seferde geçirmişti ve ordusunun önemli bir kısmını mağlup olduğu ikinci çarpışmadan sonra başkente dönmüştü.

Moğol akınlarının İstanbul Latin İmparatorluğu'na siyasî açıdan olumsuz diyebileceğimiz etkilerinden diğeri ise dolaylı yollardan gerçekleşti. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin, Moğol seferine çıkmadan önce Konya'ya bir elçi yollayarak İznik İmparatorluğu'na karşı Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Keyhüsrev'e ittifak teklif etmişti. İmparatorun bu teklifine olumlu yaklaşan sultan, anlaşmayı resmileştirmek üzere bir emirini imparatorun elçisiyle birlikte İstanbul'a yolladı. İki taraf da düşmanlarına karşı ortaklaşa hareket edeceklerine ve birbirlerinden habersiz savaşmayı bırakmayacaklarına dair söz verdiler. İttifak iki hükümdar da yaşadığı müddetçe geçerli olacaktı. Taraflar aralarındaki bağı akrabalıkla da güçlendirmek istediler ve bir Latin prensesin sultanla evlenmesi hususunda anlaştılar. İmparator II. Baudouin, kızı olmadığı için, Moğol Seferi'nden döndükten sonra, 5 Ağustos 1243'te Fransa Kraliçesi Blanche'a mektup yazarak, Türkiye Selçukluları'yla İznik'e karşı kurduğu ittifakı anlattı ve kraliçeden Fransa'da bulunan kendi kız kardeşi Elisabeth ile eşi Montaigu Senyörü I. Odon'a kızlarından birisini sultanla evlendirmek üzere yollamaları için onları teşvik etmesini istedi⁵⁶⁸. Ancak İmparator Baudouin seferde olduğu için 3 Temmuz 1243'te Moğollar ile Türkiye Selçukluları arasında gerçekleşen Köseadağ Savaşı'ndan ve dolayısıyla Türkiye Selçuklularının siyasî olarak pasivize olduğundan habersizdi.

Böylece Doğu Avrupa'daki Moğol akınları İstanbul Latin İmparatorluğu'na askerî açıdan ciddi bir darbe indirirken, Anadolu'daki Moğol akınları da imparatorluğu ciddi bir müttefikten yoksun bırakarak siyasî darbe indirdi. Öte yandan son yıllardaki bu

⁵⁶⁸ İstanbul-Konya ittifakına dair bilgiler, İmparator II. Baudouin de Courtenay'nin Kraliçe Blanche yazdığı mektubun içerisinde yer almaktadır. Mektubun en güncel neşri için; bk. Filip Van Tricht, "Christian-Muslim Relations in Romania/Rum after 1204: Emperor Baldwin II of Constantinople's Letter to Blanche of Castile Concerning the *Soldanus de Yconia Dominus Potentissimus* (5 August 1243)", **Haçlı Seferleri: Avrupa'dan Latin Doğu'ya Tarih Yazımı, Tasvirler ve İlişkiler** içinde, ed. Sevtap Gölgesiz Karaca, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023, ss. 484-7. Öte yandan belirtmek gerekir ki 1230'lardan itibaren Latin askerler Türkiye Selçuklu ordusunda görülmeye başlamıştı. Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın Diyarbakır'ı almak için 1237 İlkbahar'ında topladığı ordusunda Latin askerler de bulunuyordu; bk. Gregory Abû'l-Farac, II, s. 536. Onun sefere çıkmadan ölmesinin ardından yaşanan taht mücadelesinde Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev, bu 1000 Latin asker sayesinde tahta çıkmıştı; bk. Simon de Saint Quentin, **Bir Keşiş'in Anılarında Tatarlar ve Anadolu 1245-1248**, Tr. çev. Erendiz Özbayoğlu, Doğu Akdeniz Kültür ve Tarih Araştırmaları Vakfı, Antalya, 2006, s. 52.

gelişmeler İznik İmparatorluğu'na bölgedeki nüfuzunu artırmak için fırsatlar sundu. 1239 yılında Selanik İmparatoru Manuel Dukas, 1241 yılında ise Bulgar Çarı II. Ivan Asen ölmüştü. Çar Ivan Asen'in yerine tahta çıkan Çar Kaliman, ülkesi Moğol akınlarıyla hallaç pamuğu gibi atılırken başka bir cephede savaş vermek istemiyordu ve bu yüzden babasının çoğunlukla İznik'le dostane şekilde ilerleyen politikasını devam ettirme yanlısıydı⁵⁶⁹. Trakya'daki hâkimiyetini artırmak isteyen İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes 1241 Sonbahar'ında ordusuyla birlikte Selanik üzerine sefere çıkmıştı. İmparator şehri kuşattığı sırada Moğolların Türkiye Selçuklu topraklarındaki akınlarını haber alınca Selanik İmparatoru Theodoros Dukas'la anlaşma yoluna gitti. Theodoros'un imparator ünvanı yerine despot ünvanı kullanması karşılığında taraflar arasında barış yapıldı ve İmparator III. Ioannes Vatatzes hızla Anadolu'ya döndü⁵⁷⁰.

Mevcut siyasî dengelerin kendisi için daha kötüye gidebileceğini tahmin eden İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin, İznik İmparatorluğu'yla ateşkes yapmaya karar verdi. Bunun için Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'ten aracı olmasını istedi. II. Friedrich ile İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes'in yakın ilişkileri vardı ve birkaç sene önce Ioannes Friedrich'in gayrimeşru kızıyla evlenmişti⁵⁷¹. Ayrıca Moğol akınlarının tozu dumana kattığı bir ortamda, İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes de sonraki adımlarını sağlam atabilmek için manzaranın netleşmesini bekliyordu⁵⁷². Köseadağ Savaşı'nın ardından İmparator Ioannes Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'le görüşerek Moğollara karşı müttefik olmuştu⁵⁷³. Böylece İmparator Ioannes doğu sınırını güvenceye almıştı. Baudouin, bu bekle ve gör döneminde Ioannes'in batı sınırında da istikrar isteyebileceğini tahmin ediyordu. Nitekim İmparator Baudouin'nın girişimi meyvesini verdi ve Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'in aracılığıyla İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik

⁵⁶⁹ Akropolites, 39, ss. 210-1; Gregoras, II:6:1-2, s. 96.

⁵⁷⁰ Akropolites, 40, ss. 215-6.

⁵⁷¹ Akropolites, 39, ss. 210-1; Gregoras, II:6:1-2, s. 96. İmparatorlukları boyunca Friedrich'in sıklıkla Papalıkla, Ioannes Vatatzes'in de Papalık'ın desteklediği İstanbul Latin İmparatorluğu'yla mücadele etmesi ikiliyi doğal müttefik yapıyordu.

⁵⁷² İmparator III. Ioannes Vatatzes Moğol akınlarının Balkanlar'ı ve Anadolu'yu kasıp kavurduğu 1241-2 Kış'ı ile 1243 İlkbahar'ı arasını topraklarında geçirdi; bk. Akropolites 41, s. 220.

⁵⁷³ Akropolites, 41, ss. 220-1; Gregoras, II:6:1-2, s. 88; Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 252-4.

İmparatorluğu arasında 1244 yılında 1 senelik ateşkes yapıldı⁵⁷⁴. İmparator Baudouin siyasî olarak bir nebze rahatlamış olabilirdi ama devletini askerî açıdan da güçlendirmesi lazımdı. 1239 yılında Avrupa'dan getirdiği ordusunun büyük kısmı yok olmuştu. Kendi topraklarından kayda değer bir askerî kuvvet devşiremeyeceği için Baudouin'ya yeniden Avrupa yolları gözüküyordu.

3.16. İmparator II. Baudouin'nın İkinci Avrupa Seyahati ve Santiago Şövalyeleri Tarikatı'yla Anlaşması

İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin'nın İznik İmparatorluğu'yla ateşkes yaptığı sıralarda, Papa IV. Innocentius Lyon'da bir konsil düzenlenmesi için çağrıda bulundu. Papanın 3 Ocak 1245'te yazdığı mektuplara göre konsilde ele alınacak konular arasında Kutsal Topraklar ile İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım bulunuyordu. Moğollar başta olmak üzere Hristiyanlığın düşmanlarına karşı çözüm ve Kilise ile Kutsal Roma Germen İmparatorluğu arasındaki sorun da diğer başlıklardı⁵⁷⁵. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin yanına İstanbul Latin Patriği Nicola di Castro Arquato'yu da alarak başkentten Lyon'a doğru yola çıktı. İmparator, Avrupa'nın pek çok yerinden dinî ve seküler önemli kişilerin katılacağını tahmin ettiği bu konsilde, imparatorluğuna yarar getirecek temaslarda bulunmak istiyordu. Nitekim konsilin hem 26 Haziran'daki açılış oturumunda hem de Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'in Papa IV. Innocentius tarafından tahtından edildiğinin açıklandığı 17 Temmuz'daki son oturumunda hazır bulundu. Konsilde alınan 47. Karar ise İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım sağlamakla ilgiliydi. İmparatorluğa yardım etmenin Kutsal Topraklara yardım etmek anlamına geldiği vurgulanan kararda, İstanbul Latin İmparatorluğu'na gönderilmek üzere çeşitli vergilerin koyulduğu, Kilise'nin topladığı 10'da 1'lik vergiden "Kutsal Topraklar için pay ayrıldıktan sonra" imparatorluğa da pay tahsis edileceği ve imparatorluğun yardımına gidecek Haçlılara Kutsal Topraklara

⁵⁷⁴ Matthew Paris, **Chronica Maiora IV**, s. 299. İmparator II. Friedrich adına taraflar arasındaki ateşkesi Fransisken Tarikatı'ndan Elia da Cortona sağlamıştı. İmparator II. Baudouin gayretlerinden ötürü Elia da Cortana'ya çeşitli hediyelerin yanı sıra rölikler de hediye etti; bk. Irene Affò, **Vita di Frate Elia, ministro generale de' Francescani**, Presso Filippo Carmignani, Parma, 1783, ss. 93-4.

⁵⁷⁵ Venedikli kronik yazarı Martin da Canal konsilin gündemi arasında, Outremer'deki Haçlılar ile İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Moğollara karşı birlikte hareket etmesinin de olduğunu ekliyor; bk. Martin da Canal, I:116-117, s. 44.

gidenlerle aynı affin verileceği ilan edildi⁵⁷⁶. Anlaşılan Papalık bir defa daha İstanbul'u ikinci plana atmıştı ve daha evvel vaat ettiklerinin ötesine geçmeye de niyetli değildi.

Konsilin ardından İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin Lyon'da kalmaya devam etti ve Santiago Şövalyeleri Tarikatı'nın temsilcileriyle imparatorluğunun yararına olabilecek çeşitli görüşmeler yürüttü. İmparator tarikatın temsilcileriyle muhtemelen Lyon Konsili'nde tanışmıştı. Papa IV. Innocentius'un 20 Şubat 1246'da Santiago Şövalyeleri Tarikatı Üstadı Pelayo Pérez Correa'ya Lyon'dan gönderdiği mektuba göre, papanın huzurunda üstadın temsilcileri ile İmparator II. Baudouin arasında askerî yardım anlaşmasının ön sözleşmesinin yapıldı. Ön anlaşmaya göre: Üstat Pelayo Pérez Correa 300 şövalye (*milites*), 100 arbaletli (*balistarii*) ve 1000 şövalye adayıyla (*servientes*) "Greklerin baskısından ötürü" İstanbul Latin İmparatorluğu hizmetinde 2 yıl bulunmak üzere başkent İstanbul'a gelecekti. Bu hizmete karşılık olarak İmparator II. Baudouin tarikata Vize şehri ile Kırıkköy Kalesi'ni ve bu sürede fethedileceklerden şövalyelere pay verecekti. 2 yıl sonra da üstat mümkün olduğu kadar çok sayıda askeri imparatorlukta bırakacaktı⁵⁷⁷. Bu ön sözleşmenin ardından İmparator II. Baudouin ile Papa IV. Innocentius, Kastilya Prensi Alfonso'dan Üstat Pelayo'ya bizzat İstanbul'a gidebilmesi için izin vermesi ricasında bulundular. Prens Alfonso, bu izni 11 Mayıs'ta resmen verdi fakat üstadı yanında tarikata mensup 50 şövalye ve 100 savaş atı (*dextrarii*) götürmekle sınırlandırdı⁵⁷⁸. Bunun üzerine İmparator II. Baudouin anlaşmanın ayrıntılarını belirlemek ve anlaşmaya resmiyet kazandırmak için İspanya'ya gitti. Yürütülen müzakerelerin ardından İmparator II. Baudouin ile Santiago Şövalyeleri Tarikatı Üstadı Pelayo Pérez Correa arasında 1246 senesinin ağustos ayında Valladolid'de oldukça ayrıntılı bir anlaşma yapıldı. Anlaşmaya göre Üstat Pelayo 50'si tarikattan olmak üzere 300 şövalyeyle, 300 savaş atı ve 300 yük beygiriyle, 100 tanesi atlı 100 tanesi yaya olmak üzere 200 okçuyla ve 1000 piyadeyle bizzat İstanbul'a gidecekti. Üstadın imparatorluğa hizmet edeceği 2 yıllık süre, birliklerin İstanbul'a varışlarıyla veya varmadan önce imparator bir savaşa girmelerini

⁵⁷⁶ Birinci Lyon Konsili ve konsilde alınan kararlar için; bk. Tanner, ss. 273-301.

⁵⁷⁷ Papa IV. Innocentius'un 20 Şubat'ta üstada yazdığı mektup için; bk. Eloy Benito Ruano, "Balduino II de Constantinopla y la Orden de Santiago. Un proyecto de defensa del Imperio latino de Oriente", **Hispania: Revista española de historia**, Sayı: 46, 1952, Belge Numarası: 1, s. 29.

⁵⁷⁸ Prens Alfonso'nun 11 Mayıs tarihli yetki belgesi için; bk. Ruano, Belge Numarası: 2, s. 30

emrettiğinde başlayacaktı. Hizmet süresinin dolmasının ardından tarikat, İstanbul'da kalıcı bir yerleşke (*conventum*) kuracak ve burada mümkün olduğunca çok birlik bulunduracaktı. İmparator, oğlu ya da varisi sefere çıkarsa, üstat yahut tarikatın o yerleşkesinin komutanı da sefere katılacaktı. Eğer imparator bizzat seferde değilse, üstat veya yerleşke komutanı sefere katılıp katılmamaya kendisi karar verecekti. Tarikatın katıldığı seferde ele geçenlerin 5'te 1'i tarikata verilecekti. Tarikat mensuplarının katıldıkları kuşatmalarda ise ele geçenlerin 4'te 1'i tarikata verilecekti. Tarikatın imparatorlukta komutanı yalnızca üstat tarafından atanabilecek ve görevden alınabilecek, tarikat şövalyeleri imparatorluğun düşmanlarına istedikleri gibi sefer düzenleyebilecek ve bu tür seferlerde ele geçen tüm ganimet tarikata ait olacaktı. İmparatorun ya da varisinin ateşkes veya anlaşma yoluyla elde edeceği herhangi bir mülkün 5'te 1'i tarikata ait olacaktı. Bunların karşılığında İmparator II. Baudouin, Vize şehri ile Kıyıköy Kalesi'ni, ayrıca 1 mark=13 solidus=4 denarius kuru üzerinden 40.000 mark sterlin, İstanbul'da evler, güzel üzüm bağları ve başkente bağlı arazilerden topraklar, yaralıları ile hastalara tahsis edilecek bir konut ve üstat ile tarikatın gelecekteki İstanbul komutanı için bir konut verecekti. Anlaşmanın sonunda İmparator II. Baudouin tüm bu şartlara baronlarının uymasını sağlamayı taahhüt etti⁵⁷⁹. Ayrıca anlaşmaya ek bir belgeyle Baudouin, baronlarının herhangi birinin anlaşmaya uymaması yüzünden tarikatın uğrayacağı her zararı kendisi telafi edeceğini kabul etti⁵⁸⁰.

Her ne kadar bedeli hayli yüklü olsa da kâğıt üzerinde imparatorluğa yeni bir soluk getirecekmiş gibi duran bu anlaşma, İstanbul Latin imparatorlarının kronik finansal sıkıntıları sebebiyle hayata geçmedi. 1247 Şubat'ı geldiğinde, İmparator II. Baudouin anlaşmada kararlaştırılan meblağı hâlâ ödeyememişti⁵⁸¹. Üstelik anlaşmada Santiago Şövalyeleri Tarikatı'na vermeyi vaat ettiği Vize de elinden çıkmak üzereydi.

3.17. Trakya'nın Kaybedilmesi

Avrupa'da bunlar olurken, İznik İmparatorluğu iyiden iyiye bölgedeki süper güç olma yolunda adımlar attı. İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes, Bulgar Çarlığı'nın Moğol akınlarıyla zayıf düşmesini fırsat bilerek 1246 Sonbahar'ında sefere çıktı. O

⁵⁷⁹ Ruano, Belge Numarası: 3, ss. 30-4.

⁵⁸⁰ Ruano, Belge Numarası: 4, ss. 34-5.

⁵⁸¹ Bu bilgiye Papa IV. Innocentius'un 11 Şubat 1257 tarihli mektubundan ulaşıyoruz; bk. Ruano, Belge Numarası: 5, ss. 35-6.

yoldayken Bulgar Çarı Kaliman'ın da ölmesiyle eli daha da rahatlayan imparator, Bulgarlara ait Serez, Melnik, Stenimachos, Çepino, Stop, Hotovo, Köstendil, Üsküp, Köprülü, Manastır, Prosek ve Üsküp ile İştip arasındaki Ofçabolu (Ovçe) Ovası'nı zorlanmadan hâkimiyeti altına aldı⁵⁸². Böylece Selanik'i çepeçevre sarmış oldu. En nihayetinde Selanik'e gelen imparator, önceki sene kendisinin onayıyla tahta çıkan Selanik Despotu Demetrios Dukas'tan huzuruna gelip sadakatini sunmasını istedi. İsteğinin gerçekleşmemesini isyan kabul eden İmparator III. Ioannes Vatatzes, Selanik'i kuşatıp ele geçirdi ve orada düzenlemeler yaptıktan sonra İznik'e geri döndü⁵⁸³.

İmparator Ioannes Vatatzes, Lyon Konsili'nde alınan İstanbul İmparatorluğu'nu desteklemeye yönelik kararları ve muhtemelen İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin ile Santiago Şövalyeleri Tarikatı arasındaki anlaşmayı haber almıştı. Bu yüzden çok geç olmadan İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Trakya'daki son mevkilleri ele geçirmek üzere 1247 İlkbahar'ında Çanakkale Boğazı'nı geçti. İlk hedefi Çorlu'ydu. Çorlu Senyörü Anseau de Cayeux, İmparator Ioannes'in yaklaştığını duyunca, kenti eşi Eudokia'ya bırakarak İstanbul'a gitti. Eudokia eski İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in kızıydı ve şimdiki İmparator III. Ioannes Vatatzes'in baldızıydı. Anseau muhtemelen bu akrabalık bağı sebebiyle İmparator Ioannes'in şehre şiddetli biçimde saldırmayacağını düşünüyordu. Fakat imparator Çorlu önlerine yerleşerek kuşatma aletlerini kurdurdu ve kenti birkaç günde ele geçirdi. İmparator baldızına ve Çorlu'daki Latinlere iyi davrandı. Eudokia'yı bir ata bindirip eşinin yanına İstanbul'a gönderirken, şehrin piyadelerden oluşan garnizonunu da serbest bıraktı. Akabinde önceki sene İmparator II. Baudouin tarafından Santiago Şövalyeleri Tarikatı'na vaat edilen Vize'ye geldi. Teslim şartlarını görüşmek üzere kaleye doğru ilerlerken kaleden atılan bir ok neredeyse İmparator III. Ioannes Vatatzes'in hayatına mal olacaktı. Fakat bu saldırı müzakerelerin kesilmesine neden olmadı ve imparator şehri teslim aldı⁵⁸⁴. Bu şehirlerin ardından Kırıköy ile Derkos gibi nispeten daha ufak yerleşimler de İznik İmparatorluğu'na teslim oldu⁵⁸⁵. İznik kuvvetlerinin bölgedeki iyice ufalmış Latin

⁵⁸² Akropolites, 43 ve 44, ss. 225-32.

⁵⁸³ Akropolites, 45, ss. 235-8.

⁵⁸⁴ Akropolites, 47, s. 245; Skoutariotes, ss. 498-99.

⁵⁸⁵ Akropolites, **The History**, s. 246 n. 6.

topraklarındaki akınları İstanbul surlarına kadar ulaştı⁵⁸⁶. İznik İmparatorluğu'na bağlı atlı Kuman askerlerin başrolde olduğu bu akınlar, temmuz ayında İstanbul yakınlarında Latinler tarafından durduruluncaya kadar devam etti⁵⁸⁷. Artık İstanbul Latin İmparatorluğu'nun elinde bir tek Şehirlerin Kraliçesi kalmıştı.

3.18. İmparator ile İmparatoriçenin Borçları ve Haçlı Seferinden Yararlanma

Çabaları

Avrupa'da bulunan İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay, bu sıralarda borç içinde yüzüyordu. Çeşitli kişilere nakit para karşılığında teminat olarak verdiği Kutsal Dikenli Tacı, Kutsal Haç'tan bir parçayı ve diğer çeşitli röliklerin sahipliğini, kutsal eşyalara ilgili duyan akrabası Fransa Kralı IX. Louis'ye Haziran 1247'de devretti⁵⁸⁸. Kraldan 10 sene önce Namur Kontluğu'nu teminat olarak göstererek 50.000 Paris livrésı borç almış ve henüz o borcu da ödeyememişti. Kontluğunu kaybetmemek için borcu başka bir borçla kapatma yoluna giderek Fransa Valide Kraliçesi Blanche'dan 20.000 livré borç aldı⁵⁸⁹. Temmuz ayında ise Jean de Valenciennes'den 3433 livré borç aldı⁵⁹⁰. Temmuz ayında İngiltere'ye giderek İngiltere Kralı III. Henry'den de maddî yardım istedi. Ama bu ziyareti 9 yıl önceki kadar başarılı geçmedi ve bunun üzerine İmparator Baudouin Fransa'ya geri döndü⁵⁹¹.

Eski borçların da vadeleri dolmuştu: 1248'de, daha önce oğlu Philippe'i rehine olarak göstererek İstanbul'daki Venedikli tüccarlar Giovanni Ferro ile Angelo Ferro kardeşlerden aldığı 24.000 hyperperonluk borcu ödeyebilmek için, eşi İmparatoriçe Marie'ye Avrupa'daki topraklarını teminat olarak gösterebilsin diye yetki verdi⁵⁹².

⁵⁸⁶ İstanbul Latin İmparatorluğu Naibi Philippe de Toucy ile İstanbul'un Venedik Podestâsı Egidio Querini'nin 4 Nisan 1257 tarihli bir mektubuna göre, Papa IV. Innocentius'un Kilise işleri hususunda Doğu'ya gönderdiği Fransisken Tarikatı'ndan Aragonlu Keşiş Dominik, İznik kuvvetlerinin İstanbul'a kadar ulaşan akınları sebebiyle şehirden ayrılamamıştı; bk. Eugène Tisserant, "Le légation en orient du franciscain Dominique d'Aragon (1245-1247)", *Revue de l'Orient Chrétien*, Sayı: 24, 1924, s. 340.

⁵⁸⁷ Akropolites, *The History*, 248 n. 4.

⁵⁸⁸ Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge Numarası: 79, ss. 133-5.

⁵⁸⁹ J. J. de Smet, *Recueil des chroniques de Flandre*, Cilt: III, Brüksel: 1856, s. 676.

⁵⁹⁰ Olivarius Vredius, *Genealogia comitum Flandriae a Balduino Ferreo usque ad Philippum IV. Hispaniae Regem*, Cilt: I, Bruges, 1642, ss. 207-8.

⁵⁹¹ Matthew Paris, *Chronica Maiora IV*, ss. 625-6.

⁵⁹² İmparator Baudouin de Courtenay'nin eşi İmparatoriçe Marie'yi bu hususta yetkilendirdiği 8 Ekim 1248 tarihli belgesi için; bk. M. Joseph de Laborde, *Layettes de trésor des chartes*, Cilt: III, Paris: 1875, Belge Numarası: 3727, s. 50. Prens Philipp'in rehine verilmesi ile tarihî kayıtlar 14. yüzyılın Venedikli Haçlı propagandacısı Marino Sanudo Torsello'nun eserlerinde bulunmaktadır; bk. Marinus Sanutus dictus Torsellus, *Liber Secretorum Fidelium Crucis*, ed. Bongars, Hannover, 1611, II:17, s. 73; Marino

İmparator Baudouin o kadar müşkül durumdaydı ki kaynak yaratmak için saraylarının çatılarındaki kurşun plakaları dahi söktürüp eritmişti⁵⁹³. Öte yandan İmparatoriçe Marie'nin de borçları vardı. 1249'da imparatoriçe de eşi gibi yardım etmesi için Fransa Valide Kraliçesi Blanche'a başvurdu. İkili arasında ayrıca akrabalık bağı vardı: İmparatoriçe Marie'nin anneannesi ile Valide Kraliçe Blanche kız kardeşlerdi. Cömert Blanche, tıpkı eşine yardımcı olduğu gibi İmparatoriçe Marie'ye de yardım etti⁵⁹⁴. İmparator Baudouin ve İmparatoriçe Marie borçlarını ödeyemeyecek haldeledir.

Bu arada 1244 yılında Kudüs yeniden Müslümanların eline geçmesinin ardından Fransa'da yeni bir Haçlı seferi heyecanı yaşanıyordu ve bizzat Fransa Kralı IX. Louis, daha sonradan Yedinci Haçlı Seferi adı verilen sefere katılmıştı⁵⁹⁵. Mısır yolundaki Kral Louis'nin ordusuyla birlikte 1248-1249 Kış'ını Kıbrıs'ta geçirdiğini haber alan İstanbul Latin İmparatoriçesi Marie, pratiğe dökülmüş olan bu Haçlı seferinden İstanbul Latin İmparatorluğu yararına bir şeyler elde etmek umuduyla İstanbul'dan gemiyle yola çıktı. Ancak imparatoriçeyi taşıyan gemi Kıbrıs açıklarında fırtınaya yakalandı ve imparatoriçeye ait pek çok eşya denizin sularına gömüldü. Neyse ki gemi Baf yakınlarında demirleyebildi. İmparatoriçenin Baf'a geldiğini haber alan Fransa kralının adamlarının eşliğinde Limasol'e götürüldü ve onu burada Kral Louis ile önde gelen

Sanudo Torsello, **The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross**, İng. çev. Peter Lock, Routledge, Abingdon ve New York, 2016, 2:18, s. 125; Robert Lee Wolff, "Hopf's So-called 'Fragmentum' of Marino Sanudo Torsello", **The Joshua Starr Memorial Volume**, New York, 1953, s. 151; Marino Sanudo Torsello, "Istoria del Regno di Romania", **Chroniques Gréco-Romanes** içinde, ed. Charles Hopf, Berlin, 1873, ss. 115-6. Prens Philippe'in Ekim 1248 itibarıyla Ferro kardeşlerin elinde rehine olarak Venedik'te olabileceğine dair görüş tarihçi Robert Lee Wolff tarafından dile getirilmiştir. Annesi İmparatoriçe Marie oğlu Philippe'in Kastilya Kralı X. Alfonso'nun kızıyla evlilik ayarlayınca, Kral Alfonso kesin olarak 1 Mayıs 1261'den önce borcun büyük kısmını kapatarak müstakbel damadı Prens Philippe'i özgürlüğüne kavuşturdu; bk. Robert Lee Wolff, "Mortgage and Redemption of an Emperor's Son: Castile and the Latin Empire of Constantinople", **Speculum**, Cilt: 29, Sayı: 1, 1954, ss. 46, 52-6 ve devamı.

⁵⁹³ "(...) Balduinus imperator vendidit et distribuit quasi totum quod habebat in Constantinopoli, discooperiendo palatia plumbea et vendendo, ac etiam alia graviora agendo."; bk. Wolff, "Hopf's So-called 'Fragmentum' of Marino Sanudo Torsello", s. 150. Aynı kaynakta İstanbul'daki Venedik komününün de yokluk içerisinde olduğu belirtilmektedir.

⁵⁹⁴ İmparatoriçe Marie'nin borçlarının çoğunluğu babası Jean de Brienne'in İstanbul Latin İmparatoru olduğu zamanlardan kalmaydı. İmparatoriçenin bu dönemden Toskanalı Escot'a 550 tournois livré, Toskanalı Bon de Mons'a 680 tournois livré, kendi şövalyesi Pierre de Rosny'ye 445 livré ve Hernaud de Nioles'e 1080 tournois livré borcu vardı; bk. Du Cange, **Histoire de l'empire de Constantinople I**, Belge Numaraları: 11-12, ss. 431-2; Laborde, **Layettes III**, Belge Numarası: 3740, ss. 54-5. Valide Kraliçe Blanche'ın Bon de Mons'a ve Hernaud de Nioles'e yaptığı ödemelerin makbuzları için; bk. Laborde, **Layettes III**, Belge Numaraları: 3772 ve 3774, s. 69. Öte yandan İmparatoriçe Marie'nin alacaklılardan, Toskanalı bankerlerin İstanbul'da faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır.

⁵⁹⁵ Richard, **Haçlı Seferleri Tarihi**, ss. 348 ve devamı.

soylular karşıladı. Marie'nin Fransa sarayında büyümüş erkek kardeşleri de Haçlı ordusundalardı⁵⁹⁶. İmparatoriçe elbette hâlihazırda planlanmış seferin yönünü değiştirme imkanının olmadığına farkındaydı ama yine de imparatorluğun zor durumdan bahsederek kardeşlerinin de desteğiyle kayda değer bir askerî yardım elde etmeyi umuyordu. Nitekim umduğu gerçek de oldu: Haçlı ordusunda bulunan 100'den fazla şövalye, şayet Haçlı seferi bitince kralın kendisi veya Haçlı seferinin Papalık Legatusu Frascati Piskoposu Kardinal Eudes Châteauroux izin verirse, İstanbul'a geleceklerine dair İmparatoriçe Marie'ye yemin belgeleri verdiler. Aldığı sözlerin yerine getirileceğine inanan imparatoriçe önce Haçlı ordusuyla birlikte Mısır'a, ardından da başka işler için Fransa'ya gitti⁵⁹⁷. Onun ayrılışından kısa süre sonra eşi İmparator Baudouin, Fransa'dan Mısır'a, Haçlı ordusunun yeni ele geçirdiği Dimyat'a geldi⁵⁹⁸. Maalesef kaynaklarda onun faaliyetlerine dair ayrıntılar yer almıyor. Muhtemelen o da İmparatoriçe Marie'yle aynı amaç için gelmiş ve eşinin aldığı sözlerden sonra oradan ayrılmıştı.

1251 yılında, İstanbul Latin İmparatorluğu Vekili Philippe de Toucy de Fransa Kralı Louis'le görüşmek üzere 9 şövalyeyle birlikte İstanbul'dan ayrıldı. Fakat onun amacı imparatorluktan ziyade şahsı için fayda elde etmektir: Philippe, kralı 1251 İlkbahar'ı sonu-Yaz'ı başında Kaysâriye surlarını tamir ederken buldu ve şövalyeleriyle birlikte kralın hizmetine girdi. Kral derhal Philippe'in Baudouin de Valenciennes adlı tüccara olan 500 tournois livrêlik borcunu kapattı. Philippe de Toucy 1 sene kralın hizmetinde bulunduktan sonra İstanbul'a geri dönecekti⁵⁹⁹. Kral Kaysâriye'de tamir işlerini tamamlayıp da Sayda surlarıyla ilgilenmeye başladığı sırada Trabzon İmparatoru I. Manuel Komnenos'un elçileri hediyelerle birlikte kralın huzuruna çıktılar. Elçilerin amacı İmparator Manuel'i kralın maiyetinden bir prensesle evlendirmektir. Kral Louis ise yanında evlenmeye uygun bir prenses bulunmadığını söyleyerek kendisinin de

⁵⁹⁶ Guy Perry, *The Briennes: The Rise and Fall of a Champenois Dynasty in the Age of the Crusades*, c. 950-1356, Cambridge University Press, Cambridge, 2018, s. 79.

⁵⁹⁷ Joinville, İng. çev., II:3:137-139, ss. 179-80; Tr. çev., s. 99-100.

⁵⁹⁸ İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nin Havari Yakup'un kafatasını Artois Kontu I. Robert'e verdiğine dair Haziran 1249'da Dimyat'ta düzenlenmiş belge bulunmaktadır; bk. Martène ve Durand, *Thesaurus novus anecdotorum* I, s. 1042.

⁵⁹⁹ Joinville, İng. çev., II:10:495, s. 268; Tr. çev., s. 218. İstanbul Latin İmparatorluğu Vekili Philippe de Toucy'nin tüccar Baudouin de Valenciennes'e olan 500 tournois livrêlik borcunun Fransa Kralı Louis tarafından kapatıldığına ve Philippe'in bu nedenle krala aynı miktarda borçlu olduğuna dair Haziran 1249'da Kaysâriye'de düzenlenen belge için; bk. Laborde, *Layettes* III, Belge Numarası: 3954, s. 138.

akrabası olan İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'yle evlilik bağı kurmalarını istedi. Kral son dönemlerde hakkında hayli malumat sahibi olduğu İstanbul Latin İmparatorluğu'na müttefik kazandırmayı amaçlıyordu⁶⁰⁰. Lakin ne bu evlilik ne de ittifak gerçekleşti.

Öte yandan Fransa Kralı Louis 1254 İlkbahar'ında Filistin'den ayrılıp ülkesine dönmeye hazırlanırken, gerçekten 5 yıl önce Kıbrıs'tayken İstanbul'a gitmeye yemin eden şövalyeler yeminlerini tutmak için krala başvurdular. Fakat uzun ve fidye ödemeleriyle geçen Haçlı seferi, Kral Louis'nin parasını bitirme noktasına getirmişti. Kral İstanbul'a gitmek isteyen Haçlılara ödeme yapabilecek durumda değildi. Bu yüzden şövalyeler yeminlerini tutamadılar⁶⁰¹. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu bir kez daha yalnız bırakılırken, imparatorluk hiyerarşisinde en üstte yer alan kişiler borçlarını ödemekten acizdi. Fransa'da bulunan İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay ile İmparatoriçesi Marie, Papalık izniyle imparatorluk için yardım toplama faaliyetlerine devam ediyorlardı. Ancak onların kendi bölgelerinde yardım toplamalarından rahatsız olan din adamları ile yöneticiler vardı ve faaliyetlerine engel oluyorlardı⁶⁰². Bunun neticesinde Baudouin ile Marie kayda değer bir yardım toplayamadılar. İmparatorluk malî olarak da dibi görmüştü.

3.19. Moğol Hanlığı ile Diplomatik Temaslar

İstanbul Latin İmparatorluğu ile Moğol Hanlığı arasındaki diplomatik temaslara dair tek kayıt, Fransa Kralı IX. Louis'nin Moğol Hanı Mengü'ye elçi olarak gönderdiği Fransisken Keşiş Guillaume de Rubrouck'un elçilik raporunda dağınık şekilde bulunmaktadır. Keşiş Guillaume, 1253 İlkbahar'ında İstanbul'a geldiğinde, İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nin huzuruna çıkarak imparatora görevinden bahsetmiştir. Bunun üzerine İmparator Baudouin, Altın Orda Hanı Batu'nun komutanlarından ve adı muhtemelen Çağatay olan (kaynakta *Scatatai*) Moğol komutanına, Mengü Han'ın sarayına giden Keşiş Guillaume ile kafilesine güvenli geçiş

⁶⁰⁰ Joinville, İng. çev., II:12:592, s. 293; Tr. çev., s. 250.

⁶⁰¹ Joinville, İng. çev., II:3:140, s. 180; Tr. çev., s. 100.

⁶⁰² Papa IV. Innocentius Paris ile Evreux piskoposlarına yazdığı 7 Kasım 1252 tarihli bir mektubunda, piskoposlardan imparator ile imparatoriçenin çalışmalarına ket vuran bu kişilere engel olmalarını istiyor; bk. Élie Berger (ed.), *Les Registres d'Innocent IV*, Cilt: III, Paris, 1897, Belge Numarası: 6071, s. 127.

sağlaması için 5 Haziran 1253 tarihli *Yunanca*⁶⁰³ rica mektubu yazmıştır⁶⁰⁴. Keşiş Guillaume'ın verdiği bu bilgi, öncelikle İstanbul Latin İmparatorluğu ile Moğollar arasında çoktandır ilişkilerin kurulduğunu gösteriyor. İmparator Baudouin, Keşiş Guillaume için rica mektubu hazırlayacağı zaman kimi muhatap alacağını farkındaydı. Ayrıca Moğolların Rusya ile Ukrayna'yı ele geçirmelerinin ardından, pek çok Latin tüccar 1240 civarında İstanbul'dan hareketle ticaret için Kırım ve ötelere gitmeye başlamıştı⁶⁰⁵. Açıkça görülüyor ki 1250'lere geldiğimizde İstanbul ile Karadeniz'in kuzeyi arasındaki siyasî ve ticarî ilişkiler hayli sıkışmıştı.

Keşiş Guillaume'ın sağladığı veriler bu kadarıyla bitmiyor: Guillaume 1 Ağustos 1253'te Altın Orda Hanı Batu'nun Hristiyan olan en büyük oğlu Sartak'ın huzuruna çıktığında yaşadıklarını anlatırken kullandığı sözlerden, İstanbul Latin İmparatorluğu soylularından olan ve eşi Kuman Türkü olan Baudouin de Hainaut'nun bir süre önce

⁶⁰³ Belgenin Latince'den ziyade Yunanca kaleme alınması İstanbul Latin İmparatorluğu sarayındaki Bizans mirasını ve tesirini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Kendisi de İstanbul'da doğan İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay Yunanca biliyordu ve sarayında Bizanslılara yer veriyordu. Öyle ki danışma meclisinde yer alan adını bilmediğimiz iki Bizanslı, imparatorun Fransız adamlarının öfkesini çekmiş ve bu kişiler imparatoru Fransa Valide Kraliçesi Blanche'a şikâyet etmişlerdi. İmparator Baudouin, kendisine hayli yardımcı dokunan valide kraliçeye 5 Ağustos 1243'te mektup yazarak bu iki Bizanslı danışmanın tavsiyelerine uymayacağını ve meclisinde yalnızca Fransızlara yer vereceğini belirtmek zorunda kalmıştı; bk. Teulet, **Layettes II**, Belge Numarası: 3121, s. 519. İmparator Baudouin'nin hizmetinde bulunmuş 3 Bizanslı'nın adını biliyoruz: Ioannes Phylax, Nikephoritzes ve Aloubardes; bk. Pachymeres, II:27, 36, ss. 71-2, 83. İmparator II. Baudouin'nin mektubunda bahsi geçen 2 Bizanslı danışman bu üç kişiden ikisi olabilir.

⁶⁰⁴ "Itinerarium Willelmi de Rubruk", **Recueil de Voyages et de Mémoires** içinde, Cilt: IV, ed. Francisque Michel ve Thomas Wright, Société de Géographie, Paris, 1839, ss. 239, 242 (bundan sonra Guillaume de Rubrouck, **Itinerarium**); Peter Jackson ve David Morgan (haz.), **The Mission of Friar William of Rubruck**, The Hakluyt Society, Londra, 1990, IX:2,4, ss. 98, 101.

⁶⁰⁵ Moğolların bölgeye gelişinden evvel Latin tüccarlar Karadeniz'de ticarî faaliyet yürütüyorlardı. Venedik ticarî belgelerine baktığımız zaman, Karadeniz ticaretiyle bağlantılı olarak 1206-1232 arasında İstanbul'da düzenlenmiş 4 belgeye rastlıyoruz; bk. R. Morozzo della Rocca ve A. Lombardo, **Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII**, Cilt: II, Nella Sede dell'Istituto, Roma, 1940, Belge Numaraları: 478, 479, 541, 662, ss. 18-20, 83-4, 200-1. Ancak 1240 civarından sonra Latin tüccarlar daha çok Karadeniz'in kuzey kıyılarına gitmeye başladılar; bk. Jacoby, "The Latin Empire of Constantinople", s. 541. Papalık elçisi olarak Moğollara gönderilen Giovanni da Pian Carpine, 1247'de Kiev'deyken, oraya İstanbul'dan gelen Cenevizli, Venedikli, Pisalı, Fransız tüccarlara rastlamıştı; bk. Giorgio Pullè (ed.), **Historia Mongalorum: Viaggio di F. Giovanni da Pian del Carpine ai Tartari nel 1245-47**, Tipografia G. Carnesecchi e figli, Floransa, 1913, IX, ss. 120-1 (bundan sonra Giovanni da Pian Carpine, **Historia Mongalorum**). Fransisken Keşiş Guillaume de Rubrouck da 21 Mayıs 1253'te Suğdak'ta İstanbul'dan gelen tüccarlarla karşılaşmıştı. Guillaume bu tüccarların Tmutarakan limanında gemilerini bırakıp, teknelerle Don Nehri'ne girerek kurutulmuş ve çeşit çeşit balıklar satın aldıklarını belirtiyor; bk. Guillaume de Rubrouck, **Itinerarium**, ss. 215, 217, 218; İng. çev., I:3,6,8, ss. 64, 66, 68. Meşhur seyyah Marko Polo'nun babası Nikolo Polo ile amcası Maffeo Polo da 1250'lerin başında Venedik'ten İstanbul'a gelip buradan ticaret yapmak üzere Suğdak'a geçen tüccarlardandı; bk. Marco Polo, **The Description of the World**, İng. çev. A. C. Moule ve Paul Pelliot, Cilt: I, Routledge, Londra, 1938, I:2, s. 74.

Sartak'ı ziyaret ettiğini öğreniyoruz⁶⁰⁶. Guillaume başka bir yerde ise Baudouin de Hainaut'nun kendisine İstanbul'dayken Mengü Han'ın sarayı hakkında verdiği bir bilginin doğru çıkmasından bahsediyor⁶⁰⁷. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ile Moğol Hanlığı'na en az bir elçi gönderdiğini ve Baudouin de Hainaut'nun Kırım üzerinden Asya'nın içlerine gittiğini anlıyoruz. Guillaume nisan sonu-mayıs başı gibi İstanbul'dan ayrıldığına göre⁶⁰⁸, Baudouin de Hainaut, İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay adına kesin olarak 1253 İlkbahar'ından önce hem Sartak'la hem de Mengü Han ile görüşüp İstanbul'a dönmüş olmalıdır. Yeni tahta çıkan Mengü Han'ın bir elçisi 1251 sonlarında Karadeniz üzerinden İznik'e gelmişti ki bu elçinin İstanbul'a uğramamış olma ihtimali çok düşüktür⁶⁰⁹. Muhtemelen bu elçiden Mengü Han'ın cülusunu haber alan İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay, şövalyesi ve en yakın adamlarından Baudouin de Hainaut'yu Moğol sarayına göndermiştir. Peki ama Baudouin de Hainaut'nun elçilik görevi neydi?

Bu soruya cevap arayan modern tarihçilerden Jean Richard, iki ihtimal üzerinde duruyor. Ona göre İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay:

1. Moğollar karşısında 1240'ların başında aldığı yenilgi sonrasında, benzerlerine göre daha hafif şartlar altında, Moğol hâkimiyetini tanımış olduğu için elçisini tabiiyetinin göstergesi olarak yeni hana yollamış olabilir,
2. Veya 1254 sonu-1255 başında Moğol hâkimiyetini tanımayı reddeden İznik İmparatorluğu'na karşı Moğollardan fayda elde etmek amacıyla iletişime geçmiş olabilir⁶¹⁰.

Jean Richard'ın önerdiği ilk ihtimal olası gözükmüyor. Çünkü ilk olarak dönemin kaynaklarında buna dair hiçbir kanıt bulunmuyor⁶¹¹. Ayrıca Richard'ın ihtimal verdiği gibi, İstanbul Latin İmparatorluğu ile Moğol Hanlığı arasında böyle bir tabiiyet ilişkisi olsaydı, Mengü Han'ın selefi Güyük Han'ın 1246'daki cülus töreninde de İstanbul Latin İmparatorluğu'ndan temsilcilerin bulunması gerekirdi. Papalık elçisi olarak Moğollara

⁶⁰⁶ Guillaume de Rubrouck, *Itinerarium*, s. 254; İng. çev., XV:3, s. 115.

⁶⁰⁷ Guillaume de Rubrouck, *Itinerarium*, s. 326; İng. çev., XXIX:44, s. 200.

⁶⁰⁸ Guillaume de Rubrouck, *Itinerarium*, s. 214; İng. çev. I:1, s. 61.

⁶⁰⁹ John Giebfried, "Diplomacy, Black Sea Trade, and the Mission of Baldwin of Hainaut", ss. 163-4.

⁶¹⁰ Jean Richard, "À propos de la mission de Baudouin de Hainaut: l'empire latin de Constantinople et les mongols", *Journal des savants*, Sayı: 1, 1992, s. 121.

⁶¹¹ Tarihçi John Giebfried da buraya dikkat çekiyor; bk. John Giebfried, "Diplomacy, Black Sea Trade, and the Mission of Baldwin of Hainaut", s. 163.

gönderilen din adamı Giovanni da Pian Carpine, Güyük Han'ın cülus törenine şahit olmuştu. Giovanni, bağlılığını sunmaya gelen elçiler arasında İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin'nın temsil eden birisini saymıyor⁶¹². Dolayısıyla 1246'da bağlılığını sunmayan İmparator Baudouin'nın 1252'de bağlılığını sunması mümkün değildir. Richard'ın önerdiği ikinci ihtimal daha kabul edilebilir durmasına karşın argümanına getirdiği dayanak kronolojik hata içermektedir: İznik İmparatorluğu Moğol hâkimiyetini tanımayı reddettiği esnada Baudouin de Hainaut elçilik görevini tamamlayıp İstanbul'a döneli en az 3 yıl olmuştu. Sonuç olarak, Richard'ın ikinci varsayımından hareketle, İstanbul Latin İmparatoru Baudouin'nın Moğol Hanlığı'nda yaşanan taht değişikliğine binaen imparatorluğu için fayda elde edebilmek için Baudouin de Hainaut'yu elçilik vazifesiyle Moğol hanına gönderdiğini düşünüyorum. İmparator, 1278-1248 yıllarında Moğollar ile Papalık ve Fransa Krallığı arasında sıkılaşan ittifak görüşmelerinden de muhtemelen haberdardı⁶¹³ ve kendi devleti çıkarına Moğol fırtınasından yararlanmak istiyordu. Böylece Baudouin de Hainaut hem yeni hanı tebrik edip onun sempatisini kazanacak hem de İstanbul Latin İmparatorluğu yararına bir şeyler elde edip edilemeyeceğine dair ortamı tartmış olacaktı ki eşi bir Kuman prensesi olması dolayısıyla göçebe kültürüne (ve belki de diline) aşina olduğundan, bu iş için biçilmiş kaftandı. Baudouin de Hainaut'nun, Karadeniz'in kuzeyinden giderek önce Altın Orda Prensi Sartak'la görüşmesinin temel sebebi ise muhtemelen 1240'ların başındaki gibi Tuna'nın güneyine yapılacak olası bir Moğol akımından İstanbul Latin İmparatorluğu'nun zarar almasını önlemektir. Son olarak, ayrıca İmparator Baudouin'nın, 1239'da Kuman Türkleriyle müttefik olmasının ardından, imparatorluğunun yararına 1243'te Selçuklu Türkleriyle ve 1252'de Moğollarla temaslarda bulunması, gözünü yalnızca Avrupa'ya çevirmediğini, yakın-uzak fark etmeksizin Doğu'daki potansiyel tüm ihtimalleri de değerlendirmeye çalıştığını göstermesi bakımından önemlidir.

⁶¹² Giovanni da Pian Carpine, **Historia Mongalorum**, IX, s. 114. Aynı olayı kroniğinde anlatan Süryânî din adamı Grigorios Bar 'Ebroyo'nun ifadeleriyle de bu durum desteklenmektedir; bk. Gregory Abû'l-Farac, II, ss. 546, 547.

⁶¹³ Aleksandar Uzelac, "Latin Empire of Constantinople, the Jochids and Crimea in the Mid-Thirteenth Century", **Golden Horde Review**, Sayı: 3, 2015, ss. 66-7.

3.20. İmparator II. Baudouin'nın Son Yılları ve Pelagonia Savaşı

1250'lerin sonlarına geldiğimizde, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun idaresi altında artık yalnızca Silivri ile İstanbul kalmıştı. İmparatorluk toprakları İznik İmparatorluğu toprakları arasında kalmış adacıklardan ibaretti. 1254'te babası III. Ioannes Vatatzes'in yerine tahta çıkan İznik İmparatoru II. Theodoros Laskaris'in 4 yıllık saltanatı çoğunlukla Trakya'daki Bulgar saldırılarına karşı topraklarını savunmakla geçmişti ki bunda başarılı da olmuştu⁶¹⁴. Onun 16 Ağustos 1258'deki ölümünün ardından yerine önce 7 yaşındaki oğlu IV. Ioannes Laskaris imparator olmuş, ardından Mikhail Palaiologos aynı senenin aralık ayında eş imparator ilan edilmişti⁶¹⁵. VIII. Mikhail Palaiologos kısa süre sonra İznik'te tekrar taçlandırıldı ve yüksek makamlara kendisine yakın kişileri atayarak imparatorluğun idaresini ele geçirdi⁶¹⁶. İznik İmparatorluğu'nun toprakları Üsküp'ten Orta Anadolu'ya uzanıyordu ve imparatorluğun nihai amacı İstanbul'u ele geçirmek olduğu için İstanbul Latin İmparatorluğu'nun en büyük tehditti. Bu nedenle İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay, 1259 İlkbahar'ı başında kendi hizmetindeki Bizanslılardan oluşan bir elçi heyeti göndererek 1 yıllık ateşkes anlaşması yapmak istedi. Fakat İznik İmparatoru VIII. Mikhail, Latinlerin kötü durumlarından haberdar olduğu için bunu kabul etmedi⁶¹⁷. Bu arada Avrupa'da bulunan İmparatoriçe Marie de boş durmuyordu: Kastilya'ya giden imparatoriçe, borçları nedeniyle Venedik'te rehin tutulan oğlu Prens Philippe'in kurtarılması karşılığında Kastilya Kralı X. Alfonso'nun kızlarından birisi ile oğlu Philippe arasında söz kestirdi⁶¹⁸.

⁶¹⁴ Michael J. Angold, "Theodore II Laskaris", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Cilt 3, ed. Alexander P. Kazhdan, Oxford University Press, New York, 1991, ss. 2040-1.

⁶¹⁵ Akropolites, 75-76, ss. 339-44; Pachymeres, I:18-19 ve II:1-4, ss. 23-8 ve 43-6; Gregoras, III:3-4:1-5, ss. 124-42.

⁶¹⁶ Akropolites, 77, s. 346; Gregoras, IV:1:1-2, ss. 150-4; Pachymeres, II:5, ss. 46-7.

⁶¹⁷ Pachymeres, II:10, s. 51. Öte yandan dönemin şahidi Bizanslı Georgios Akropolites, İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin'nın barış anlaşması karşılığında İstanbul ile Selanik arasındaki toprakları talep ettiğini fakat İznik İmparatoru VIII. Mikhail'in bunu reddederek anlaşma karşılığında İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ithalat, ihracat ve ticarî işlemlerde aldığı verginin yarısını ve darphanelerinde bastığı paranın yarısını isteyince müzakerelerin olumsuz neticelendiğini ifade ediyor; bk. Akropolites, 78, ss. 351-52. Baudouin'nın o sıralardaki siyasî kudretini göz önünde bulundurduğumuzda, Baudouin'nın Akropolites'in bahsettiği gibi talepkâr bir teklif yapması pek mümkün gözüküyor. O nedenle Pachymeres'in bu husustaki anlatısı daha makuldür.

⁶¹⁸ Wolff, "Fragmentum", ss. 151-2. İstanbul Latin İmparatoriçesi Marie Haziran 1258 ile 1 Mayıs 1261 arasında Kastilya'daydı; bk. Wolff, "Mortgage", s. 64. Dolayısıyla bu tarihler arasında söz kesilmiş olmalı. Fakat bu evlilik gerçekleşmedi: Papa IV. Clemens, 31 Mart 1266 tarihinde Kastilya Kralı X.

Balkanlar'da ise aynı esnada siyasî dengeyi değiştirebilecek başka gelişmeler yaşanıyordu: İznik İmparatoru II. Theodoros Laskaris'in ölümünü fırsat bilen Epir Despotu II. Mikhail Dukas, hâkimiyet sahasını İznik İmparatorluğu aleyhine Vardar Nehri'ne kadar uzatmıştı⁶¹⁹. Hedefi Selanik'ti. Bu durumdan hem kendisi hem de muhtemelen İstanbul Latin İmparatorluğu'na dolaylı destek vermek için faydalanmak isteyen Ahaya Prensi II. Guillaume de Villehardouin, kayınbabası Despot Mikhail'le temasa geçti ve ikisi Ypati'de buluşarak birlikte İznik İmparatorluğu'na saldırmaya karar verdiler. Ardından topraklarına dönerek hazırlıklara koyuldular⁶²⁰. İkiliyi Despot Mikhail'in diğer damadı, Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Friedrich'in ölümünden sonra adanın hâkimi olan oğlu Sicilya Kralı Manfredi de destekliyordu⁶²¹. Gelişmelerden haberdar olan İznik İmparatoru VIII. Mikhail, Epir Despotu Mikhail'e barış anlaşması yapmak istedi ve Prens Guillaume ile Kral Manfredi'den ona destek vermemelerini istedi. Fakat tüm girişimleri sonuçsuz kaldı⁶²². Sözlerin değil kılıçların konuşacağı zaman gelmişti. İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos, İznik ordusunu kardeşi Ioannes Palaiologos komutası altında Mart 1259'da Trakya'ya gönderdi. İznik ordusunda Kuman ve Selçuklu Türklerinden oluşan hafif atlı okçu birlikleri de yer alıyordu. Ahaya ile Epir birleşik ordusu ise Sicilya'dan gelen takviye kuvvetle desteklenmişti. Pelagonia (Manastır) Ovası'nda gerçekleşen savaşı İznik ordusu kazandı. Epir Despotu II. Mikhail kaçmayı başarırken, Ahaya Prensi II. Guillaume de Villehardouin esir alındı ve Latinlerin çoğu kılıçtan geçirildi⁶²³. Bu zafer İznik İmparatorluğu'nu bölgenin tartışmasız tek hâkimi yaparken, olası bir saldırıda İstanbul Latin İmparatorluğu'nun çevresinden alabileceği askerî yardım olanaklarını da

Alfonso'ya gönderdiği mektupla çiftin akrabalık bağları nedeniyle evliliğe onay vermedi; bk. Martène ve Durand, *Thesaurus novus anecdotorum II*, Belge Numarası: 258, s. 303. Papanın kararının arkasındaki siyasî nedenler için ayrıca; bk. Wolff, "Mortgage", ss. 64-71.

⁶¹⁹ Akropolites, 76, ss. 343-4.

⁶²⁰ *The Chronicle of Morea*, s. 175. Epir Despotu II. Mikhail, 1258 yılında kızı Anna'yı Ahaya Prensi II. Guillaume de Villehardouin'la evlendirmişti. Diğer kızı Helena ise Sicilya Kralı Manfredi'yle evliydi; bk. Akropolites, 76, s. 344; Pachymeres, I:30, s. 39; *The Chronicle of Morea*, s. 164. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay, Ahaya Prensi Guillaume'a bu evliliğinden dolayı toprak bağışladı; bk. Hendrickx, "Régestes", s. 168.

⁶²¹ Nicol, s. 164.

⁶²² Akropolites, 79, ss. 354-5.

⁶²³ Pelagonia Savaşı hakkında dönemin kaynaklarında yer alan çeşitli bilgilerin izahı ve değerlendirmesi için; bk. Deno John Geanakoplos, "Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration: The Battle of Pelagonia-1259", *Dumbarton Oaks Papers*, Cilt: 7, 1953, ss. 118-33.

sıfırlamış oluyordu. Nitekim ordusunun kazandığı zaferin ardından İznik İmparatoru VIII. Mikhail, sonbaharda Silivri üzerine başka bir ordu göndererek orayı aldı ve Yenibosna'ya kadar her yeri ele geçirdi. Sonrasında Silivri'ye bizzat gelerek kamp kurdu ve İstanbul'u en kolay nasıl ele geçirebileceğine dair incelemeler yapmaya başladı. Fakat Patrik Arsenios'un görevden ayrılması sebebiyle çıkan sorunları halletmek üzere tekrar İznik'e dönmek zorunda kaldı⁶²⁴. Kısa süre sonra daha kalabalık şekilde geri gelecekti.

3.21. İznik İmparatorluğu'nun Galata'yı Kuşatması

İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin'nın tüm bu gelişmeler karşısında elinden bir şey gelmiyordu. Venedik'te rehine tutulan oğlunun bakım masraflarını bile karşılamaktan acıydı⁶²⁵. Artık başkenti için tüm savunma seçenekleri tükenmişti: Kara surları ve Haliç'e gerilmiş zincir İstanbul'u koruyordu. İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos da bunun farkındaydı. Fakat içeriden bir yardım çok daha faydalı olabilirdi.

İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos, akrabası da olan Anseau adlı İstanbul Latin İmparatorluğu soylularından birisiyle temasa geçti. Anseau'nün evi kara surlarının bitişiğindeydi ve surdaki bazı kapılar onun kontrolü altındaydı. İmparator Mikhail ona çeşitli vaatlerde bulunarak birliklerini gizlice İstanbul'a alması hususunda anlaştı. İmparator, asıl planının ortaya çıkmasını önlemek içinse 1260 İlkbahar'ı başında ordusuyla birlikte gelip almak istiyormuş gibi Galata'yı kuşatmaya başladı. Kuşatma aletleri kurdurduktan sonra surları dövdürmeye ve askerlerine taarruzlar düzenletti. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay da İstanbul'daki askerlerin çoğunu Haliç üzerinden teknelerle Galata'ya yolladı. İmparator Mikhail, Anseau'ye haber göndererek zamanın geldiğini ilettili. Ancak Anseau İmparator Mikhail'i oyaladı ve en sonunda kapı anahtarlarının kendisinden alındığı bildirdi. İmparator Mikhail'in asıl planından habersiz şekilde Galata surlarına hücum eden İznik birlikleri sayısal üstünlüklerine rağmen başarı gösteremediler. İmparator Baudouin'nın gönderdiği birliklerle güçlenen Latinler bir yandan da sürekli surlardaki hasarları onarıyor, diğer yandan her gün huruç harekâtı yaparak İznik ordusunu yıpratıyorlardı. Galata'yı da ele

⁶²⁴ Pachymeres, II:14, s. 54.

⁶²⁵ İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay'nın Venedik'teki rehine oğlu Philippe, 10 Haziran 1259'da Fransa Kralı IX. Louis'ye mektup yazarak masrafları için kendisine 1000 tournois livre yollama cömertliğinde bulunduğu için krala teşekkür etmişti; bk. Wolff, "Mortgage", s. 49.

geçirmenin mümkün olmadığını anlayan İznik İmparatoru VIII. Mikhail, kuşatmayı kaldırmaya karar verdi. İstanbul Latin İmparatoru Baudouin ise kuşatmanın kalkması üzerine 3 kişilik elçi heyeti yollayarak barış anlaşması teklif etti ve taraflar arasında 1 yıllık barış anlaşması yapıldı⁶²⁶. Venedikliler de yaklaşan tehlikenin farkına varmış olacaklar ki Venedik Doğu Ranieri Zeno, aynı zamanda İstanbul'daki Venedik Podestâsı olan Eğriboz Vekili Marco Granonico'ya, Yunanistan ile Ege Adaları'ndaki Latin soylularla ortaklaşa biçimde İstanbul'un savunmasında görev almak üzere 1000 kişilik bir garnizon kurması için yetki verdi⁶²⁷. Bu garnizon kurulamamış olmalı zira kaynaklarda hiçbir izine rastlamıyoruz.

Fakat İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos pes etmemişti. İstanbul'u denizden destek olmadan almanın mümkün olmadığına karar verdi. Belki de imparatorun başarısız kuşatmasını haber alan Cenevizliler, 1260'ın sonlarında elçilerini İmparator Mikhail'e gönderdiler⁶²⁸. Hem çeşitli ticarî imtiyazlar elde etmek istiyorlardı hem de ezeli düşmanları Venediklilerden intikam almak istiyorlardı. 1259'da Akkâ'da Venediklilerle açıktan bir savaşa tutuşup oradan kovulmuşlardı⁶²⁹. İmparator Mikhail'in de İstanbul'u sıkı şekilde kuşatabilmek için gemilere ihtiyacı vardı. Tarafların çıkarları örtüşüyordu ve rakipleri ortaktı. Böylece taraflar arasında 14 Mart 1261'de Kemalpaşa'da (Nymphaion) bir anlaşma imzalandı. Cenevizliler imtiyazlarını elde ederken, özellikle iki madde imparatorun da istediğini aldığını gösteriyordu:

⁶²⁶ Akropolites, 83, ss. 367-8; Skoutariotes, ss. 546-7; Gregoras, IV:1:4, ss. 154-6; Pachymeres, II:20, ss. 60-1. İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos'un anlaştığı "Anseau" adlı soylunun kim olduğu kesin olarak belli değildir. Deno John Geanakoplos, bu kişinin Pelagonia Savaşı'nda esir alınıp muhtemelen böyle bir anlaşmayla serbest bırakılan Anseau de Toucy olduğunu düşünürken, Ruth Macrides İznik İmparatoru I. Theodoros Laskaris'in kızı Eudokia'yla evli olan Anseau de Cayeux olduğunu düşünüyor; bk. Geanakoplos, "Greco-Latin Relations", ss. 137-41; Akropolites, The History, s. 369 n. 3. Robert Lee Wolff, sadece Pelagonia Savaşı'nda esir alınıp özgürlüğünü bu anlaşmayla elde etmiş bir Latin soylusu olduğunu belirtmekle yetiniyor; bk. Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", s. 229. Mevcut veriler ışığında "Komplocu Anseu"nın kim olduğunu kesin olarak belirlemek zordur.

⁶²⁷ Belgeyi yayımlayan Walter Norden, belgeyi Mayıs 1260'a tarihlemektedir; bk. Walter Norden, **Das Papsttum und Byzanz: Die Trennung der beiden Mächte und das Problem ihrer Wiedervereinigung bis zum Untergang des byzantinischen Reichs (1453)**, Berlin, 1903, Belge Numarası: 13, ss. 759-60. Ayrıca 1259'da Venedik Doğu İstanbul Venedik Podestâsı Marco Granonico'yu İstanbul'un savunması için 3000 hyperperonluk miktarı toplama yetkisi vermiş ve ertesi sene podestâ bu doğrultuda Venedikli bir tüccardan 200 hyperperon borç almıştı; bk. Nicol, s. 165.

⁶²⁸ Deno John Geanakoplos, **Emperor Michael Palaeologus and the West, 1258-1282: A Study in Byzantine-Latin Relations**, Harvard University Press, Cambridge, 1959, ss. 85-6.

⁶²⁹ Richard, **Haçlı Seferleri Tarihi**, ss. 396-7.

- Cenevizliler İmparator Mikhail Palaiologos’a, -Roma Kilisesi’ne ve Cenova’ya hususi anlaşmalarla bağlı hükümdarlar ile komünlere karşı kullanmaması şartıyla- gireceği savaşlarda kullanması için masraflarını imparatorun karşılaması şartıyla 50 adet savaş gemisi sağlayacak.
- İmparator Mikhail, Cenevizlilerin savaş gemilerinin yardımıyla İstanbul’u ele geçirirse, Cenevizlilere, şehirde daha evvel Cenevizlilere ait olan mülklerin yanı sıra, o tarihlerde Venediklilere ait olan Azize Meryem Kilisesi’yle beraber ona ait müstemilatı ve bitişindeki mezarlığı verecek⁶³⁰.

Her şey açıktı: İmparator ilk fırsatta İstanbul’u almak için karadan ve denizden kapsamlı bir kuşatmaya girişmeyi planlıyordu. Fakat buna gerek kalmayacaktı.

3.22. İznik İmparatorluğu’nun İstanbul’u Ele Geçirmesi ve Latin

İmparatorluğu’nun Yıkılışı

1261 Yaz’ı ortasında Edirne yakınlarındaki İznik-Bulgar sınırında Bulgarlardan kaynaklanan sorunların çıktığı haberi gelmesi üzerine İznik İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos, komutanlarından Aleksios Strategopoulos’un komutasında Kuman Türklerinin de içerisinde bulunduğu az sayıdaki bir askerî kuvveti Edirne’ye göndermeye karar verdi. İmparator Mikhail, Aleksios’a İstanbul yakınlarından da geçerek Latinlere göz dağı vermesini fakat az sayıda askeri olduğu için doğrudan bir çatışmadan kaçınmasını emretti. Aynı sıralarda İstanbul’daki Venedik Podestası Marco Granonico da şehirdeki Latinlerin çoğuyla birlikte gemilere binerek, Venedik’in Karadeniz’deki ticarî nüfuzunu artırmak için İznik İmparatorluğu’na ait Kefken Adası’nı ele geçirmek üzere sefere çıkmıştı⁶³¹.

Komutan Aleksios Strategopoulos, Gelibolu’ya geçinde Silivri üzerinden İstanbul’a yaklaşmaya ve yöre halkıyla görüşerek İstanbul’un durumu hakkında bilgi sahibi olmaya karar verdi. İznikliler ile Latinlerin arasında yaşayıp her iki tarafla araları iyi olduğu için Georgios Pachymeres’in *Gönüllüler* (*θελματάριοι / thelēmatarioi*) olarak andığı bu kişiler, Yenibosna ile İstanbul arasında yaşayıp tarımla uğraşıyorlardı.

⁶³⁰ 14 Mart 1261’de imzalanan Kemalpaşa Anlaşması, 10 Temmuz 1261’de Cenova komünü tarafından onaylandı. Bu sayede anlaşmanın Latince tam metni günümüze ulaşmıştır; bk. Pieralli, Belge Numarası: 4, ss. 130-47.

⁶³¹ Akropolites, 85, ss. 375-6; Pachymeres, II:26, s. 68; Skoutariotes, ss. 550-1. Karadeniz’in 13. yüzyılın ikinci yarısında artan ticaret hacminden yararlanmak isteyen Venedikliler, 1257’de Bulgarlara ait Nesebar’ı ele geçirmişlerdi; bk. Andrea Dandolo, s. 308. Anlaşılan şimdi sıra Kefken Adası’na gelmişti.

Bunların bazıları ise İstanbul'da yaşıyordu ve evleri Silivrikapı civarındaydı. Surların dışındaki bostanlarda geçimlerini sürdürüyorlardı ve şehrin gündelik sebze-meyve ihtiyacını karşılıyorlardı. İznikliler aynı dili ve kültürü paylaştıkları için, Latinler de İstanbul'a gerçekleşecek olası bir saldırıda onların desteğine ihtiyaç duydukları için Gönüllülerle arasını iyi tutuyordu. İznikliler ilk olarak 1259'da Silivri'yi ele geçirdiklerinde Gönüllülerle doğrudan etkileşime geçmişlerdi ve onlara saldırmadıkları, herhangi bir zarar vermedikleri için onlarla araları iyiydi⁶³².

Komutan Aleksios Strategopoulos, Küçükçekmece'de kamp kurunca şehrin mevcut durumu hakkında bilgi almak için Gönüllülerle görüştü. Gönüllüler Aleksios'a şehirdeki silahlı adamların Venedik podestâsıyla birlikte Kefken Adası'na sefere gittiklerini ve şehirde yalnızca sıradan halkın kaldığını söylediler. Bunun üzerine şehre sürpriz bir saldırı düzenleyip düzenlememeyi tartıştılar ve Gönüllülerin büyük vaatler karşılığında İznik kuvvetlerini surlardan gizlice içeriye almaları konusunda uzlaştılar. Plana göre, Latinlerin şüphesini uyandırmamak için Aleksios Strategopoulos askerleriyle birlikte bölgeden uzaklaşacak, Gönüllüler ise geceleyin evlerinin yakınındaki, Silivrikapı civarındaki surlara merdivenlerle tırmanıp nöbetçileri surlardan aşağıya atacak ve surun harçsız taşlardan oluşan bir kısmını yıktıktan sonra Silivrikapı'yı açacaklardı. Gece karanlığından yararlanarak askerleriyle birlikte surlara yaklaşacak olan Aleksios Strategopoulos da birlikleriyle açılan kapıdan şehre girmek için hazır olacaktı. Bunun üzerine planı uygulamak için Aleksios Strategopoulos adamlarıyla beraber bölgeden ayrıldı⁶³³.

24 Temmuz'u 25 Temmuz'a bağlayan gece Aleksios Strategopoulos az sayıdaki kuvvetiyle beraber tekrar surlara yaklaşarak Gönüllülerden gelecek işareti beklemeye koyuldu. Bir süre herhangi bir hareketlilik olmayınca aldatıldığını düşünerek Gönüllülerden yanında olan bir kişiyi zincire vurdurdu. Fakat yeğeni Alexios Koutritzakes tarafından yatıştırıldı ve Pege Manastırı'nın (gün. Balıklı Rum Kilisesi) arkasına gizlenip surlardan gelecek alkış işaretini beklemeye koyuldu. Aynı sıralarda Gönüllüler de harekete geçmişlerdi. Birer birer surlara tırmanarak uyuyan Latin nöbetçilerin üzerine çullandılar. Kimisini hazırlıksız yakalayıp surlardan aşağı atarken

⁶³² Pachymeres, II:14, s. 54; Gregoras, IV:2:2-3, ss. 160-4. Gönüllülerle ilgili bir değerlendirme için ayrıca; bk. Cassidy, ss. 244-5.

⁶³³ Pachymeres, II:26, ss. 68-9.

kinisini de oracıkta öldürdüler. Muhafızların işini bitirince Silivrikapı'ya geldiler ve kapıdan geçişi engellemek için koyulmuş taşları kaldırarak kapıyı Aleksios Strategopoulos'un birliklerinin geçmesine uygun hâle getirip açtılar. Derhal Gönüllülerden Papaz Lakeras, Glabatos ve diğerleri surlara çıkarak Aleksios Strategopoulos'a beklediği işareti gönderdiler⁶³⁴.

Komutan Aleksios Strategopoulos, Gönüllülerden gelen işaret üzerine, 800'den biraz fazla sayıdaki askeriyle birlikte 25 Temmuz sabahının ilk ışıklarıyla Silivrikapı'dan İstanbul'a girdi. İznik birlikleri etrafa saldırmaya başlarken İstanbul ahalisi de gelen sesler üzerine neler olup bittiğini öğrenmek için Silivrikapı'ya doğru gelmekteydi. Komutan Aleksios Strategopoulos, atlı Kuman Türklerini onları dağıtmaları için üzerlerine gönderdi. Ardından şehirdeki Gönüllülerle birleşen İznik kuvvetleri yavaş ve dikkatli şekilde İstanbul'un içlerinde ilerlemeye başladılar. Bir arada kalarak kendilerine saldıran az sayıdaki Latinleri birer birer mağlup ettiler. Komutan Aleksios Strategopoulos, Kuman askerlerini şehrin Haliç tarafında kümelenen Latin tüccarlara ait mahalleleri yağmalamaya gönderdi ve bu sayede o taraftan gelebilecek bir saldırıya önlem aldı. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay ise bunlar olurken Blakhernai Sarayı'ndaydı. Sabahın erken saatlerinde gelen sesleri duyup da ne olduğunu öğrenince derhal deniz erişimi olan Bukoleon Sarayı'na kaçtı⁶³⁵.

Venedik Podestâsı Marco Granonico'yle birlikte 30 gemide Kefken Adası'na giden Latinler ise İstanbul'a dönüş yolundaydılar. İstanbul Boğazı'ndaki Kuruçeşme'ye geldiklerinde şehirde olanları haber aldılar ve aceleyle İstanbul'a geldiler. Onları gören İznik kuvvetleri, İmparator II. Baudouin'nın maiyetinde bulunmuş Ioannes Phylaks isimli Bizanslı'nın tavsiyesi üzerine, yaklaşımlarını engellemek ve dikkatlerini ailelerini kurtarmaya vermelerini sağlamak için Venedikliler ile diğer Latinlerin Haliç'e nazır mahallelerini ateşe verdiler. Alevler Blakhernai Sarayı'na doğru yayılırken, İstanbul'un

⁶³⁴ Pachymeres, II:27, ss. 69-70.

⁶³⁵ Pachymeres, II:27, ss. 70-1. Georgios Pachymeres'in dışındaki Bizanslı yazarlar, buraya kadarki olayları özet şeklinde anlatmaktadırlar. Hepsi İstanbul yerlilerinin yardımıyla İznik kuvvetlerinin şehre girdiğinde mutabıklardır. Fakat İznik kuvvetleri Georgios Akropolites'e (ve onun anlatısını tekrarlayan Theodoros Skoutariotes'e) göre surlarda bulunan bir delik, Nikephoros Gregoras'a göre bir yer altı geçidi vasıtasıyla içeri girdikten sonra Latin nöbetçileri alt ederek Silivrikapı'yı açmışlardır; bk. Akropolites, 85, s. 376; Skoutariotes, s. 551; Gregoras, IV:2:1-4, ss. 160-6. Bu konudaki en ayrıntılı ve bence tutarlı bilgiler Pachymeres'in anlatısında bulunmaktadır.

yerli halkı da artık İzniklilerin yanına geçmişti. Şehirde bulunan az sayıdaki Latin de teknelere atlayarak Boğaz'daki gemilerinin güvertelerinde bekleyen soydaşlarına katılmak üzere küreklere asıldılar. İstanbul Latin İmparatoru Baudouin ile İstanbul Latin Patriği Pantaleone Giustinian'ın Bukoleon Sarayı'na sığındığını öğrenen Latinler hemen oraya bir gemi gönderdiler. İmparator Baudouin canını gemiye zor attı. Öyle ki tüm bu süreç boyunca tacını ve kılıcını bile yanına alacak imkânı olmamıştı. Boğaz'da bekleyen Latinler, teknelerle gelen diğer Latinlerden alabildiklerini yanlarına aldıktan sonra batıya doğru yelken açtılar⁶³⁶. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay diğer Latin sığınmacılarla birlikte sağ salım Eğriboz Adası'na ulaştığında,⁶³⁷ 57 yıl yaşayan İstanbul Latin İmparatorluğu fiilen tarih sahnesinden çekilmişti. Hâlâ Mora Yarımadası ve Ege Adaları çevresindeki irili ufaklı Latin devletçiklerinin kâğıt üzerinde imparatoruydu. Ama gerçekte, çağdaş bir kaynağın yerinde tespitiyle, Baudouin'nın *elinde yalnızca büyük bir ünvanın gölgesi kalmıştı*⁶³⁸.

Ancak yıllarını Avrupa saraylarında imparatorluğunu yaşatmak için harcadığı çabalarla geçirmiş olan Baudouin de Courtenay, bu sefer onu diriltmek için uğraşmaya kararlıydı. Eğriboz'dan önce Mora'ya geldi ve burada Ahaya Prensi II. Guillaume de Villehardouin tarafından karşılandı⁶³⁹. Birkaç ayını Avrupa seyahati için hazırlıklar yaparak geçirdikten sonra⁶⁴⁰, 1261 sonunda İtalya'ya geçti ve burada Sicilya Kralı Manfredi tarafından karşılandı. Kral bu sıralarda Papalık'la çatışma hâlindeydi ve imparatora şayet papayla arasını düzeltirse kendisiyle birlikte İstanbul'u tekrar ele geçirmek için Haçlı seferine çıkacağını söyledi. Kralın teklifinin samimiyetine inanan Baudouin Sicilya'dan Roma'ya geçti. Aynı sıralarda daha evvel haberleştiği Venedik Doçu Renieri Zeno'nun 2 elçisi de Roma'ya gelmişti. Papa IV. Urbanus'un huzurunda İstanbul'a düzenlenecek sefer için Venedik'in filo sağlaması ve papanın da resmen Haçlı seferi ilan etmesi hususunda taraflar anlaştılar. Ancak papa Sicilya kralıyla

⁶³⁶ Akropolites, 85, s. 376; Skoutariotes, ss. 551-2; Pachymeres, II:27, ss. 71-2; Gregoras, IV:2:4-5, ss. 164-6.

⁶³⁷ Andrea Dandolo, s. 311; Martin da Canal, II:25, s. 69.

⁶³⁸ "Tunc imperator Balduinus (...) remanserat tantum magni nominis umbra (...)"; bk. "Annales S. Iustinae Patavini", ed. Philipp Jaffé, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores** içinde, Cilt: 19, Hannover, 1866, s. 182.

⁶³⁹ **The Chronicle of Morea**, s. 105.

⁶⁴⁰ Baudouin de Courtenay'nın İstanbul'dan kaçarken yanına aldığı bazı rölikleri 5000 hyperperon karşılığında Karistos Lordu Othon de Cicon'a sattığına dair Ekim 1261 tarihinde Atina'da düzenlenmiş belge için; bk. Riant, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II**, Belge Numarası: 93, ss. 144-5.

barışmaya yanaşmadı. Kendi amacına odaklanan Baudouin de Courtenay, yanına Venedik doçunun da bir elçisini alarak önce Fransa Kralı IX. Louis'yi, ardından Kastilya Kralı X. Alfonso'yu ziyaret etti. Baudouin onlardan da yardım sözü aldı ancak bir süre sonra sözlerin eyleme dökülmediğini acı bir şekilde tecrübe etti⁶⁴¹.

Sürgün imparator, kendisine en fazla yardımı dokunacak kişi olarak Sicilya Kralı Manfredi'yi gördüğü için onun yanına döndü. 1262 ile 1266 yılları arasında onun adına hareket ederek kralın Papalık'la arasını düzeltmeye çalıştı fakat başarılı olamadı. Kral Manfredi 6 Ocak 1266'da gerçekleşen Benevento Savaşı'nda Papalık müttefiki Fransa kralının kardeşi Anjou Kontu Charles'a karşı mağlup olarak hayatını kaybetti ve Charles Sicilya Krallığı'nı ele geçirmeye başladı⁶⁴². Baudouin bu tarihten itibaren umutlarını, İstanbul'u tekrar ele geçirme davasına ilgi gösteren Sicilya Kralı I. Charles'a bağladı ve onun çevresine eklemeli. Önce 1266'da İstanbul'u geri alma seferinin hazırlığı olarak Burgonya Dükü IV. Hugues'ya Selanik Krallığı ve Latin imparatorunun diğer baronluklar üzerindeki haklarını devretti⁶⁴³. Kısa süre sonra Ocak 1267'de Kral Charles'ın birlikleri Korfu'yu ele geçirmesi kralın imparatorluğu geri kazanmakta kararlı olduğunu gösteriyordu⁶⁴⁴. Bu nedenle Baudouin 27 Mayıs 1267'de Papa IV. Clemens'in huzurunda Viterbo'da İstanbul'u geri almak amacıyla düzenlenecek olan Haçlı seferiyle ilgili olarak Kral Charles'la anlaşma yaptı. Anlaşmaya göre Charles, İstanbul'a düzenlenecek sefer için atlarıyla beraber 2000 silahlı adam sağlamayı üstlendi. Ordunun başında, kendisi sefere çıkamasa bile oğullarından birisini gönderecekti. Eğer işler yolunda giderse, Baudouin Charles'a ele geçirilen toprakların 3'te 1'ini verecekti. Baudouin, ileri bir tarihte düzenlenecek olan bu sefer için Ahaya'ya ve Draç ile Korfu arasındaki bölgeyi hemen Charles'a devretmeyi kabul etti. Ayrıca yine anlaşmaya göre, seferden önce Baudouin'nın oğlu Philippe ile Charles'ın kızı Beatrice evlenecek ve şayet çiftin çocuğu olmazsa, İstanbul Latin İmparatorluğu tahtı Charles'a kalacaktı. Anlaşmada imparatorluğun ortakları olarak Venedikliler de unutulmamış,

⁶⁴¹ Martin da Canal, II:39-43, ss. 75-6; Andrea Dandolo, s. 311

⁶⁴² Andreas Kieseewetter, "Charles I of Anjou", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-Clio, California, 2006, s. 238; Wolff, "Mortgage", ss. 66-7.

⁶⁴³ Devir belgesi için; bk. Cange, **Histoire de l'empire de Constantinople I**, Belge Numarası: 22, ss. 454-5.

⁶⁴⁴ Nicol, s. 178.

Venediklilerin İstanbul Latin İmparatorluğu'ndaki haklarının korunacağı belirtilmişti⁶⁴⁵. Ancak İstanbul Latin İmparatorluğu'nu diriltmesi planlanan ve İstanbul'da endişe yaratan bu sefer hiçbir zaman hayat bulamadı⁶⁴⁶. İstanbul'da doğan tek ve son Latin İmparatoru Baudouin de Courtenay, imparatorluğunu kendisine geri verecek sefer için beklerken, Ekim 1273'te Sicilya'da hayata gözlerini yumdu⁶⁴⁷. Baudouin'nın ünvanı ve İstanbul'u tekrar ele geçirme ülküsü, oğlu Philippe ile onun soyundan gelenlere miras kaldı fakat hiçbir zaman ete kemiğe bürünemedi⁶⁴⁸.

⁶⁴⁵ Anlaşma belgesi için; bk. Berger, **Layettes IV**, Belge Numarası: 3284, ss. 220-4.

⁶⁴⁶ Nicol, ss. 182-5; Richard, **Haçlı Seferleri Tarihi**, ss. 458-61; Küçüksipahioğlu, ss. 244-5.

⁶⁴⁷ Benjamin Hendrickx, "Baldwin II of Constantinople", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-Clio, California, 2006, s. 134.

⁶⁴⁸ Küçüksipahioğlu, ss. 245-6.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mısır hedefiyle yola çıkan Dördüncü Haçlı Seferi ordusu, birbirinden bağımsız ama zincirleme şeklinde gerçekleşen olayların sonucunda 1203'te İstanbul önlerinde geldi ve bir Bizans prensini babasıyla birlikte tahta çıkardı. Ancak 1204 yılı geldiğinde, anlaşma yaptıkları imparator kendilerine olan yüklü miktardaki borçları ödemedi. Öldürülünce ve yeni imparator borçları ödemeyi kabul etmeyince, Haçlılar İstanbul'u almaya karar verdiler. Fransız Haçlılar yeni bir Haçlı devleti kurmayı, Venedikliler ise yıllardır kaynaklarından faydalandığı Bizans İmparatorluğu'nun yerine kendilerine daha çok söz düşecek bir devleti geçirmeyi seçtiler. Eğer başarılı olurlarsa neler yapacaklarını, kendi aralarında imzaladıkları Mart Anlaşması'yla belirlediler. Nisan ayında Haçlı ordusu İstanbul'u almayı başardı ve yeni bir Haçlı devleti kurdu. Flandre Kontu IX. Baudouin imparator seçildikten sonra, imparatorluğa ait olduğu düşünülen irili ufaklı tüm toprakların paylaşılmasına geçildi. Mart Anlaşması'yla İstanbul'un ve tüm toprakların $\frac{1}{4}$ 'ünün doğrudan imparatora, geriye kalanın imparatora tabi olmak şartıyla yarı yarıya Fransız ile Venedikli Haçlılara pay edileceğine karar verilmişti fakat kimlerin nereleri alacağı belirlenmemişti. İmparator I. Baudouin Trakya şehirlerini kontrol altına alırken, Selanik'i kimin alacağı, onun ile Montferrat Markisi Boniface arasında anlaşmazlığa yol açtı ve anlaşmazlık çatışmaya dönüştü. İkili arasındaki soruna Fransız soylular ile Venedik Doğu Enrico Dandolo müdahil oldular ve mesele imparatorun aleyhine olacak şekilde çözüldü: Baronlar imparatorluğun en büyük ikinci şehrinin doğrudan sahipliğiyle imparatorun güçlenmesinin önüne geçerken, marki Selanik'i aldı. Venedikliler de markiyeye verdikleri desteğin karşılığında ondan Girit Adası'nı aldılar. Sorun hallolunca tek tek kimin nereyi alacağı, hangi fief'e sahip olacağı belirlendi ve Haçlı orduları 1204 sonunda İstanbul'dan dört bir yana dağılarak kendilerine verilen yerleri fethetmeye başladılar. İstanbul'da kalan İmparator I. Baudouin de Flandre Avrupa'ya mektuplar yollayarak insanları yeni kurulan devlete davet etti. İmparator böylece devleti için insan kaynağı yaratmaya çabaladı. Aynı sıralarda İstanbul'a gelen Papalık Legatusu San Marcello Kardinali Pietro Capuano, 1 yıl boyunca imparatorlukta kalacak Haçlıların yeminlerini yerine getirmiş sayılacağını ilan ederek Dördüncü Haçlı Seferi'ne resmen son verdi.

Haçlılar, Trakya'daki ilk fetihleri sırasında hem bölgedeki halka iyi davranmamış hem de Bizanslı elitleri hizmetlerine kabul etmemişlerdi. Böylece bu gruplar, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Trakya'daki topraklarına akın düzenlemek isteyen Bulgar Çarı Kaloyan tarafından kullanıldılar. Yerel halk ve eşraf çarın emriyle Şubat 1205'te Trakya'da isyan başlattı. Anadolu'daki Haçlı ordularını çağıran İmparator I. Baudouin de Flandre, onların gelmelerini beklemeden toplayabildiği kadar askerle isyancıların elindeki Edirne'yi kuşatmaya başladı. Ancak Latinler 14 Nisan 1205'te ordugâhı taciz eden Bulgar Çarlığı ordusundan atlı Kuman okçularını takibe başladılar ve kısa süren takibin sonunda onlar tarafından pusuya düşürüldüler. Latinlerin çoğu öldürülürken, İmparator I. Baudouin esir düştü. Bulgar Çarlığı'na bağlı birlikler hem 1204'ün hem de 1205'in İlkbahar'ı ile Yaz'ında Trakya şehirlerini ve kırsalını yağmalarken, imparatorluğun idaresini naip olarak İmparator I. Baudouin'nın kardeşi Henri de Hainaut üstlendi.

Naip Henri de Hainaut, bu süreç içerisinde önce Venedik podestâsıyla Ekim 1205 Anlaşması'nı yaparak imparatorluğun Venedikli tebaasını silah altına alma hakkı elde etti. Ardından Bulgar Çarlığı'na bağlı birliklerin yıkımlarından rahatsız olmaya başlayan Trakya'daki halkı imparatorluk bünyesine yeniden eklemeyi başardı. Böylece imparatorluk Bulgar akınlarını durdurabildi ve 1206 Yaz'ında ilk kez Bulgar topraklarına sefer düzenlendi. Sefer sırasında İmparator I. Baudouin'nın zindanda hayatını kaybettiği öğrenilince Henri de Hainaut 20 Ağustos 1206'da Ayasofya'da imparator olarak taçlandırıldı. Bulgar tehlikesi azalınca Latinler 1206 Sonbahar'ında Anadolu'ya tekrar ordu göndererek çeşitli köprübaşı şehirleri ele geçirdiler. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu'nun, iç çatışma, isyan ve zorlu dış mücadeleyle geçen 2 yıllık sancılı doğum süreci tamamlandı.

İstanbul Latin İmparatoru Henri de Hainaut, 1207'den 1216 yılındaki ölümüne kadar arasındaki faaliyetleriyle imparatorluğu bölgelerarası bir güce dönüştürdü. Düzenlediği başarılı askerî seferlerle, doğuda İznik İmparatorluğu, batıda Bulgar Çarlığı tehdidini bertaraf etti. İmparatorluk topraklarını Anadolu'da Bergama'ya kadar, Trakya'da Filibe'ye kadar genişletti. İznik İmparatorluğu'na karşı Türkiye Selçuklu Devleti'yle ve Trabzon İmparatorluğu'yla bölgesel ittifaklar kurdu. Bulgar Çarı Kaloyan'ın ölümünden (1207) sonra çarlık içindeki taht mücadelelerinden yararlandı ve

çarlık hanedanıyla akrabalık bağı kurdu. Balkanlar'da kurduğu ittifaklar sayesinde imparatorluğu Sırbistan Krallığı'na seferler düzenleyebilecek seviyeye getirdi. İmparator Henri ayrıca imparatorluk merkezi ile vasalları arasındaki bağları da güçlendirdi. Kendi otoritesini tanımayan ve Selanik Senyörlüğü'nü idare eden Lombard soyluların isyanını 1209'da düzenlediği seferle bastırdı. Senyörlüğü krallığa dönüştürerek, krallığın yönetici kademelerine kendisine sadık adamları getirdi. Ayrıca Mora Yarımadası'na kadar ilerleyerek hem Ahaya Prenslığı'ni doğrudan imparatorluğa bağladı hem de Epir Despotluğu'nu vasal devlet yaptı. İmparator Henri İstanbul Latin İmparatorluğu ile Selanik Krallığı arasındaki bağları güçlendirirken, diğer yandan krallık ile Montferrat Markiliği arasındaki bağları kesti. Selanik Krallığı gibi insan kaynağı ihtiyacını kendi topraklarından tam olarak karşılayamayan bir siyasî yapı için bu durum uzun vadede krallığa zarar getirdi.

Sonraki yıllar, imparatorluktan bağı koparan Epir Despotluğu'nun yükselişine tanıklık etti. Epir Despotu Theodoros Dukas'ın, 1217'de yeni İstanbul Latin İmparatoru Pierre de Courtenay'yi İstanbul'a giderken Elbasan yakınlarında esir edip ordusunu dağıtması ilk alarm sesiydi. Despot Theodoros önce orta Yunanistan ele geçirdi, ardından Selanik'i doğudan ve batıdan abluka altına aldı. İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay'nin girişimleriyle Papa III. Honorius Selanik için 13 Mayıs 1223'te Haçlı seferi ilan etti. Selanik Haçlı Seferi'nin lideri ise krallığın idaresini üstlenen Montferrat Markisi VI. Guillaume'dı. Umutlanan İstanbul Latin İmparatoru Robert de Courtenay, aynı anda hem Anadolu'da hem de Trakya'da sefer düzenlemeye karar verdi. 1224 yılında ordusunun bir kısmını, 3 sene önce kendisine sığınan Aleksios Laskaris ve Isaakios Laskaris kardeşleri İznik tahtına çıkarmak üzere Anadolu'ya gönderirken, diğer kısmını da Selanik'in üzerindeki baskıyı azaltmak ve İstanbul-Selanik yolunu açmak amacıyla Serez'i geri almak için Trakya'ya gönderdi. Anadolu'ya gönderdiği ordu Poimanenon yakınlarında İznik İmparatoru III. Ioannes Vatatzes tarafından imha edilirken, Serez'i kuşatan diğer Latin ordusu bozgunun haberini alınca başkente geri döndü. Ardından Trakya'da Theodoros Dukas liderliğindeki Selanik İmparatorluğu, Anadolu'da Ioannes Vatatzes önderliğindeki İznik İmparatorluğu İstanbul Latin İmparatorluğu'na ait toprakları zorluk çekmeden ele geçirmeye başladılar. İmparatorluk toprakları bu saldırıların ardından batıda Çorlu, doğuda İzmit,

güneyde ise Ege Adaları ile Gelibolu Yarımadası'ndan ibaretti. Böylece İstanbul Latin İmparatorluğu bölgesel güce indirgenmişti.

İmparator Robert de Courtenay'nin ölümünün ardından İstanbul Latin İmparatorluğu soyluları, varis Baudouin de Courtenay reşit olana kadar devletin başına tecrübeli bir devlet adamını geçirmek istediler ve bunun için 1229'da Papalık'la arası çok iyi olan eski Kudüs Kralı Jean de Brienne'le anlaştılar. Fakat İmparator Jean de Brienne 1233'te çıktığı Anadolu Seferi'nde kalıcı başarı elde edemedi. Aynı sıralarda, Selanik İmparatorluğu'nu Klokotnitsa Savaşı'nda (1230) ağır bir yenilgiye uğratarak Balkanlar'ın tartışmasız hâkimi olan Bulgar Çarlığı ile İznik İmparatorluğu arasında İstanbul Latin İmparatorluğu'na karşı bir ittifak kuruldu. Müttefikler 1235 yılında imparatorluk üzerine saldırılarını başlattılar ve İstanbul'u kuşattılar. İstanbul Latin İmparatorluğu önce Venediklilerin, ardından Ahaya Prensligi'nin yardımları sayesinde başkentini korumayı başardı. Fakat bu hadise İstanbul Latin İmparatorluğu'nun artık kendi kaynaklarıyla ayakta duramadığını gösteriyordu. Başkent korunsada Ege Adaları ile Gelibolu Yarımadası İznik İmparatorluğu'na kapdırıldı.

Askerî ve maddî yardım temin etmek amacıyla imparatorluğun varisi Baudouin de Courtenay hemen Avrupa'ya gönderildi. O Avrupa saraylarını dolaşırken, Papa IX. Gregorius da 1235-1238 arasında İstanbul Latin İmparatorluğu'na yardım toplamak için yoğun bir mesai harcadı. Varis Baudouin Avrupa'dayken, İmparator Jean de Brienne 1237 yılında İstanbul'da hayatını kaybetti ve imparatorluk soyluları varisten gelip tahta çıkmasını iletiler. Baudouin de Courtenay, Papa IX. Gregorius ve Fransa Kralı IX. Louis'nin yardımlarıyla kuvvetli bir ordu toplamayı başararak 1239'da İstanbul yoluna koyuldu. Bulgaristan'dan geçerken Moğolların önünden kaçan Kuman Türkleriyle müttefik oldu. Onlarla birlikte İstanbul'a geldi ve Ayasofya'da II. Baudouin de Courtenay olarak taç giydi.

İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay, Avrupa'dan getirdiği taze ordu ve Kuman Türkleriyle birlikte 1240'ta İznik İmparatorluğu'nun elindeki Çorlu'yu kuşatıp ele geçirdi. Yeni imparatorun başarısı Latinleri umutlandırdı ancak önce Kuman Türklerinin 1241'de İznik İmparatorluğu'nun hizmetine geçmeleri ardından da imparatorluk ordusunun 1243'te Moğollar tarafından Trakya'da yok edilmesi umutları suya düşürdü. Moğolların Türkiye Selçuklu Devleti'ni zayıflatmaları imparatorluğu

İznik İmparatorluğu'na karşı önemli bir potansiyel müttefikten koparırken, Bulgar Çarlığı'nı zayıflatmaları ise İznik İmparatorluğu'nu Trakya'da rakipsiz bıraktı. Bu fırsatı iyi değerlendiren İznik İmparatorluğu Trakya'yı ele geçirip Pelagonia (Manastır) Savaşı'nda (1259) birleşik Epir Despotluğu-Ahaya Prenslığı ordusunu mağlup ederek bölgesel hâkimiyetini perçinledi. İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay ise 1240'lar ve 1250'lerde malî sıkıntılarla boğuşuyordu. Devletin durumu o kadar kötüydü ki imparator kutsal emanetleri satmak, oğlunu borç karşılığında rehine olarak vermek ve saraylarının çatılarındaki kurşun plakaları eritmek zorunda kalmıştı. Ama yine de Avrupa saraylarını ziyaret etmeye devam ediyor ve imparatorluğu için yardım toplamaya çalışıyordu. Fakat kayda değer bir fayda sağlayamadı. En nihayetinde Edirne'ye giden bir İznik İmparatorluğu bölüğü, İstanbul'un Latin garnizonu şehirde değilken, şehir sakinlerinin yardımıyla İstanbul'u 25 Temmuz 1261'de ele geçirmeyi başardı. Ve böylece İstanbul Latin İmparatorluğu fiilen yıkıldı. İstanbul'da doğan tek Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay şehirden deniz yoluyla kaçtı. Ömrünün geriye kalan yıllarını İtalya'da imparatorluğuna geri kavuşma hayaliyle geçirip 1273'te Sicilya'da hayatını kaybetti.

İstanbul Latin İmparatorluğu Bizans İmparatorluğu'nun dağılmasına yol açacak kadar büyük bir darbe indirdi. Bizans'ın mirasçısı olduğunu iddia eden devletlerden birisi İstanbul'u geri almayı başarsa bile, asla imparatorluğun 13. yüzyıldan önceki gücüne ulaşamadı. İstanbul Latin İmparatorluğu ortada yokken dahi, gölgesi Roma Katolik Kilisesi ile Bizans Ortodoks Kilisesi arasındaki birleşme müzakerelerinde hissedildi. Bizanslı ruhban bu tecrübeyi asla unutmadı. Öte yandan İstanbul Latin İmparatorluğu, Venedik Cumhuriyeti'ni Doğu Akdeniz ticaretinde en üst sıraya taşıdı. Venedik'in artık sadece limanlarda kolonileri yoktu; kendisine ait limanları, şehirleri, adaları ve toprağı vardı. Kendisinden önce hiçbir İtalyan şehir devletinin sahip olamadığı bir kudretti bu. Venedik, daha evvel Bizans İmparatorluğu'ndan elde ettiği faydayı katlamıştı. Üstelik 1261 sonrasında da zamanla Bizans İmparatorluğu topraklarında yeniden faaliyete başlama hakkı elde edeceklerdi. Ve tabi İstanbul Latin İmparatorluğu Yunanistan'da çeşitli Frenk devletinin kurulmasını da sağladı. Bunlardan bazıları 18. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürdü. Latin hâkimiyeti buraların sosyal ve ekonomik düzeni üzerinde kalıcı etkiler bıraktı.

İstanbul Latin İmparatorluğu'nun serüvenini bütün olarak düşündüğümüz zaman inişlerle ve çıkışlarla dolu bir seyir izlediğini görüyoruz. 1205 Edirne Savaşı'nda yaşadığı felaketten sonra, İmparator Henri de Hainaut'nun pragmatik politikaları sayesinde toparlanan imparatorluk, doğuda ve batıda komşularına üstünlüğünü kabul ettirmiş ve 10 yıl sonra Sırbistan'a kadar sefer düzenleyebilecek hâle gelmişti. Bu politikaların sayesinde ki 1220'lerin ortasına kadar iki kıtada kendisine doğrudan bağlı olan toprakları koruyabilmişti. İmparator Pierre de Courtenay'nın 1217'de Epir Despotluğu'na esir düşüp ordusunun dağıtılması dahi bu durumu ortadan kaldırmamıştı. Fakat onun oğlu İmparator Robert de Courtenay döneminde 1224 yılında önce İznik İmparatorluğu karşısında alınan ağır yenilgi, ardından Selanik'in kaybedilmesi güç dengesinin imparatorluğun aleyhine değişmesine sebep oldu. Yine de İstanbul Latin İmparatorluğu bu kayıplardan sonra da aktifti: İmparator Jean de Brienne 1233 yılında Anadolu topraklarını geri almak için bir sefer düzenleyebildi. 1235-1236'daki İznik İmparatorluğu ile Bulgar Çarlığı'nın İstanbul Latin İmparatorluğu'na düzenlediği ortak harekât ise imparatorluğu adeta kent devletine indirdi. Bu harekâta Trakya'daki şehirlerin çoğu elden çıkarken, imparatorluğun başkentini kendi kaynaklarıyla koruyamayacağı ortaya çıktı. Fakat 3 yıl sonra, İmparator II. Baudouin de Courtenay, Avrupa'dan getirdiği orduyla Çorlu'yu geri aldı ve Trakya'yı yeniden fethetmek için iyimser bir hava oluştu. Ama Moğolların Bulgar Çarlığı'na, İstanbul Latin İmparatorluğu'na ve Türkiye Selçuklu Devleti'ne indirdiği ağır darbeler, İznik İmparatorluğu'nun Anadolu'da ve Trakya'da yükselişine fırsat tanıdı.

İznik İmparatorluğu'nun iki kıtadaki yükselişine rağmen, İstanbul Latin İmparatorluğu, Theodosius surlarının ve Haliç ile Boğaz'ın arkasında şehir devleti olarak güvenli şekilde varlığını sürdürebilir, diplomatik temaslar ve bölgesel ittifaklara girebilir, doğrudan kendi yararına düzenlenecek bir Haçlı seferini sabırla bekleyebilirdi. Nitekim İmparator II. Baudouin de Courtenay bu süreçte imparatorluğuna yarar elde etmek amacıyla sadece Papalık, Fransa ve Santiago Şövalyeleri Tarikatı'yla değil, Türkiye Selçuklu Devleti'yle ve Moğol Hanlığı'yla da diplomatik temaslarda bulundu. İznik imparatorları İstanbul'u almaya ne kadar kararlıysa, İstanbul Latin İmparatoru II. Baudouin de Courtenay de onu savunmaya o kadar kararlıydı. Elbette bu mücadelede önde olan İznik imparatorlarıydı çünkü onlar Baudouin'nın aksine hem askerî hem de

malî bakımdan kendi kaynaklarına dayanıyorlardı. Ancak en nihayetinde İstanbul Latin İmparatorluğu'nun başkentini beklenmedik şekilde kaybettiğini hatırlamakta yarar var. Evet, İznik İmparatoru VIII. Mihail Palaiologos, şehir alındığı sıralarda, Ceneviz gemilerini kullanarak öncekilerden daha kapsamlı bir İstanbul kuşatmasına hazırlanıyordu. Bu kuşatmanın, önceki kuşatmalarda kullanılan gemilere nazaran görece daha büyük olan Ceneviz gemileriyle yapılacağı için daha etkili olabileceğini varsayabiliriz. Ama sonucun öncekilerden farklı olup olamayacağını bilemeyiz. Üstelik bu gerçekleşmemiş kuşatma, yine başarısızlıkla sonuçlanarak, İstanbul Latin İmparatorluğu'na 1239'da olduğu gibi taze kan gelmesine ve belki de imparatorluğun tekrar Trakya'da etkili olmasına yol açabilirdi.

Dolayısıyla İstanbul Latin İmparatorluğu tarihini ele alırken onu “zaten kaderi baştan belirlenmiş” ön yargısıyla işe koyulmak hata olur. Kuruluşu da yıkılışı da beklenmedikti ama izah edilebilir ve incelenebilir tarihî gelişmelerin sonucuydu. Tarihin bu rastgeleliği başka neticelere de yol açabilirdi. Öte yandan 1204 sonrasında İstanbul'a sahip olan iki devletin de Anadolu topraklarını kısa süre içerisinde yitirdiği görülüyor. Bu patem, jeopolitik bağlamda karşılaştırmalı olarak ayrıca incelenmeyi hak ediyor gibi gözükmektedir.

Son olarak İstanbul Latin imparatorunun otoritesi üzerine birkaç söz söylemek istiyorum. Dördüncü Haçlı Seferi tecrübesi, doğrudan İstanbul Latin imparatorunun otoritesi üzerinde de etkiler yaparak devletin karakterini belirledi. Sefer boyunca kararların soylular meclisinde ortaklaşa alınması düsturu, imparatorluğun kurucu metni Mart Anlaşması'nda da benimsendi ve imparatorluk var olduğu sürece imparator ile tebaası arasında yapılan diğer anlaşmalarda vurgulanmaya devam edildi. İlk imparator, soylusuyla yaşadığı çatışmada karşısında soylular ile Venediklilerden oluşan koalisyonu buldu ve anlaşmazlığın çözümünü imparatorluk meclisine bırakmak zorunda kaldı. Ve mesele imparatorun aleyhine olacak şekilde karara bağlandı. Ekim 1205 Anlaşması'yla ise imparator ancak sınırlı bir süre için orduyu toplayabiliyor ve üst düzey vasalıyla sorun yaşarsa meselenin çözümünü imparatorluk meclisinden oluşacak yüksek mahkemeye bırakıyordu. Başka bir imparator, imparatorluk meclisinin onayı olmadığı için evlendiği kadını imparatoriçe olarak kabul ettiremedi. Ayrıca imparatorun otoritesini sınırlayan imparatorluk meclisinden başka bir de imparatorluk bünyesindeki

Venedikliler vardı: İmparatorluktaki Venediklilerin idarecisi olan podestà, adeta bağımsız bir hükümdarımış gibi paylaşım anlaşmasıyla kendisine verilen bir toprağı (örn. Korfu Adası) imparatora sormadan Venedik'e devredebiliyor, başka hükümdarlarla ateşkes veya ticaret anlaşması yapabiliyordu. Podestà ile meclisi imparatorluk meclisinin doğal üyeleri idi ve imparatorluğun zararına da olsa yekvücut olarak kendi çıkarlar doğrultusunda hareket edebiliyorlardı. Mesela Avrupa'dan gelen yeni imparatoriçenin oğlu için soylulardan bağlık yemini alması, kendisine danışılmadığı için podestayı rahatsız etmişti. Dolayısıyla, İstanbul Latin imparatoru dendiğinde, kadir-i mutlak bir monarktan ziyade, otoritesi çeşitli güçlerce sınırlandırılmış bir hükümdar akla gelmelidir. Ek olarak, bu hususta, eldeki mevcut kaynakların, imparatorun otoritesinin niteliği ve imparatorluğun iç dinamiklerinin imparatorluk siyasetine etkisi üzerine ayrıca araştırma yapmaya yetecek düzeyde olduğunu belirtmek gerekir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Birincil Kaynaklar

Andreae Danduli Chronica, ed. Ester Pastorello, Nicola Zanichelli, Bologna, 1958.

“Annales S. Iustinae Patavini”, ed. Philipp Jaffé, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores** içinde, Cilt: 19, Hannover, 1866, ss. 148-193.

“Annales Sancti Jacobi Leodiensis”, ed. G. H. Pertz (ed.), **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 16, Hannover, 1859, ss. 651-680.

“Anonymi Chronicon Austriacum”, Adrian Rauch (ed.), **Rerum Austriacarum Scriptores** içinde, Cilt: II, Viyana, 1793, ss. 209-312.

“Anonymi Continuatio Appendicis Roberti de Monte ad Sigebertum”, **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 18, L’Imprimerie Royale, Paris, 1822, ss. 333-348.

Anonymou Synopsis Chronike, ed. K. N. Satha, Typois tou Chronou, Venedik, 1894.

Auvray, Lucien (ed.), **Les Registres de Grégoire IX**, 4 Cilt, Paris, 1896-1955.

Baron de Reiffenberg (ed.), **Monuments pour servir à l’histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg**, 8 Cilt, Brüksel, 1844-1848.

Berger, Élie (ed.), **Les Registres d’Innocent IV**, 4 Cilt, Paris, 1881-1921.

Bormans, M. Stanislas, “Notice des Cartulaires de la collégiale de Saint-Denis, à Liège”, **Bulletin de la Commission royale d’Histoire**, Seri: 3 Sayı: 14, 1872, Belge Numarası: 19, ss. 23-190.

Brubaker, Jeff (haz.), **The Disputatio of the Latins and the Greeks, 1234**, Liverpool University Press, Liverpool, 2022.

Calendar of the Liberate Rolls Preserved in the Public Record Offices, Henry III, 6 Cilt, The Stationery Office, Londra, 1916-1964.

Cassidy, Nathan John, **A Translation and Historical Commentary of Book One and Book Two of the *Historia* of Geōrgios Pachymerēs**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), the University of Western Australia School of Humanities, Classics and Ancient History, Yer Belirtilmemiş, 2004.

Cessi, Roberto, **Deliberazioni del Maggior consiglio di Venezia**, 3 Cilt, Bologna, 1931-1934.

- “Chronica Albrici Monachi Trium Fontium”, ed. Paul Scheffer-Boichorst, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 23, gen. ed. Georg Heinrich Pertz, Hannover, 1874 ss. 631-950.
- “Chronicon Comitum Flandrensium”, **Corpus Chronicorum Flandriae**, Cilt: I içinde, ed. J. J. De Smet, Brüksel, 1837, ss. 34-257.
- Chronique rimée de Philippe Mouskes**, ed. Baron de Reiffenberg, 2 Cilt ve 1 Ek Cilt, M. Hayez, Brüksel, 1836-1845.
- Crusaders as Conquerors: The Chronicle of Morea**, İng. çev. Harold E. Lurier, Columbia University Press, New York ve Londra, 1964.
- “De Terra Iherosolimitana et quomodo ab urbe Constantinopolitana ad hanc ecclesiam allate sunt reliquie”, **Dördüncü Haçlı Seferi’nin Anonim Kaynakları** içinde, haz. Abdurrahman Onur Çalışır, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, ss. 111-116.
- Della Rocca, R. Morozzo ve A. Lombordo (ed.), **Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII.**, 2 Cilt, Nella Sede dess’Istituto, Roma, 1940.
- “Devastatio Constantinopolitana”, **Dördüncü Haçlı Seferi’nin Anonim Kaynakları** içinde, haz. Abdurrahman Onur Çalışır, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, ss. 94-100.
- Die Register Innocenz’ III**, ed. Othmar Hageneder vd., 15 Cilt, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1997-2022.
- “Disputatio latinorum et graecorum seu Relatio Apocrisariorum Gregorii IX de gestis Nicaeae in Bithynia et Nymphaeae in Lydia 1234”, ed. H. Golubovich, **Archivum Franciscanum Historicum**, Cilt: 12, 1919, II:16, ss. 418-470.
- Duba, William O. ve Christopher D. Schabel (ed.), **Bullarium Hellenicum: Pope Honorius III’s Letters to Frankish Greece and Constantinople (1216-1227)**, Brepols, Turnhout, 2015.
- Ernoul Kroniği**, Tr. çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Kitap, İstanbul, 2019.
- “Ex Chronico Turonensi” **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 18, L’Imprimerie Royale, Paris, 1822, ss. 290-320.
- “Extrait de la compilation dite de Baudouin d’Avesnes”, Geoffroi de Ville-Hardouin, **Conquête de Constantinople** içinde, ed. ve çev. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882, ss. 423-427.

- Feudal Institutions as Revealed in The Assizes of Romania, The Law Code of Frankish Greece**, İng. çev. Peter W. Topping, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1949.
- Foppens, J. F. (ed.), **Auberti Miraei Opera Diplomatica et Historica**, 2 Cilt, Brüksel, 1723.
- Galliot, M., **Histoire générale, ecclésiastique et civile de la ville et province de Namur**, 6 Cilt, Liège, 1788-1791.
- George Akropolites, **The History**, İng. çev. Ruth Macrides, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- “Gesta Innocentii III”, **Patrologia Latina** 214 içinde, ed. J. P. Migne, Paris, 1855, ss. XVII-CCXXXVIII.
- “Gesta Ludovici VIII”, **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, ed. M. J. J. Brial, Cilt: 17, L’Imprimerie Royale, Paris, 1878, ss. 302-311.
- Gregory Abû'l-Farac, **Abû'l-Farac Tarihi**, 2 Cilt, Tr. çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1945-1950.
- “Guntheri Parisiensis Historia Constantinopolitana”, **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I** içinde, ed. Paul Riant, Cenevre, 1877, ss. 57-126.
- Henri de Valenciennes, **Histoire de L'Empereur Henri de Constantinople**, ed. Jean Longnon, L'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris, 1948.
- Henri de Valenciennes, **The Lay of Aristote**, ed. ve İng. çev. Leslie C. Brook ve Glyn S. Burgess, The University of Liverpool, 2011: <https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/modern-languages-and-cultures/liverpoolonline/Aristote.pdf> (27.09.2024).
- “Historia Ducum Veneticorum”, ed. Henry Simonsfeld, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 14 içinde, Hannover, 1883, 15, ss. 72-97.
- Huygens, R. B. C. (ed.), **Lettres de Jacques de Vitry**, Brill, Leiden, 1960.
- Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)**, Tr. çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- “Iacobi de Guisia Annales Hanoniae”, ed. Ernest Sackur, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 30/1, Hannover, 1896, ss. 44-334.

- “Itinera, dona et hernesia anno domini M. CC. XXIX, inter ascensionem et omnes sanctos”, **Recueil des historiens des Gaules et de la France** içinde, Cilt: 22, ed. Natalis de Wailly ve Léopold Delisle, L’Imprimerie Royale, Paris, 1865, ss. 583-615.
- “Itinerarium Willelmi de Rubruk”, **Recueil de Voyages et de Mémoires** içinde, Cilt: IV, ed. Francisque Michel ve Thomas Wright, Société de Geographie, Paris, 1839, ss. 213-396.
- “İmparator Henri Tarihi”, Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, **IV. Haçlı Seferi Kronikleri** içinde, Tr. çev. Ali Berktaş, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 153-211.
- Jackson, Peter ve David Morgan (haz.), **The Mission of Friar William of Rubruck**, The Hakluyt Society, Londra, 1990.
- Jean de Joinville, **Bir Haçlının Hatıraları**, Tr. çev. Cüneyt Kanat, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Johannis de Garlandia, **De Triumphis Ecclesiae**, ed. Thomas Wright, Londra, 1856.
- Kılıç, Arslan, **Nikiforos Grigoras’ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I.-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Değerlendirmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019.
- Koçuk, İsmail, “Doğu’dan Batı’ya Nidâ: Konstantinopolis Latin İmparatoru Henri’nin 1212 Tarihli Mektubu”, **Ortaçağ Tarihçiliğinde Bir Duayen Prof. Dr. Abdülkerim Özeydin’a Armağan** içinde, ed. Ebru Altan, Muharrem Kesin ve Murat Öztürk, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2020, ss. 448-460.
- “Konstantinopolis’in Fethi”, Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, **IV. Haçlı Seferi Kronikleri** içinde, Tr. çev. Ali Berktaş, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 1-150.
- Le Roulx, J. Delaville (ed.), **Cartulaire général de l’Ordre des Hospitaliers**, 4 Cilt, Paris, 1894-1906.
- “L’histoire de Eracles Empereur et la Conquête de la Terre D’outremer”, **Recueil des historiens des Croisades: Historiens occidentaux**, Cilt: II içinde, L’Académie des inscriptions et belles-lettres, L’Imprimerie nationale, Paris, 1859, ss. 1-481.
- Löwenfeld, S., “Une lettre de l’impératrice Marie de Constantinople”, **Archives de l’Orient Latin** içinde, Cilt: II/2, Paris, 1884, ss. 256-257.

- Marco Polo, **The Description of the World**, İng. çev. A. C. Moule ve Paul Pelliot, 2 Cilt, Routledge, Londra, 1938-1939.
- Marino Sanudo Torsello, “Istoria del Regno di Romania”, **Chroniques Gréco-Romanes** içinde, ed. Charles Hopf, Berlin, 1873, ss. 99-170.
- Marino Sanudo Torsello, **The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross**, İng. çev. Peter Lock, Routledge, Abingdon ve New York, 2016.
- Marinus Sanutus dictus Torsellus, **Liber Secretorum Fidelium Crucis**, ed. Bongars, Hannover, 1611.
- Martène, Edmond ve Ursin Durand (ed.), **Thesaurus novus anecdotorum**, 5 Cilt, Paris, 1717.
- Martin da Canal, **Les Estoires de Venise**, İng. çev. Laura K. Morreale, Archivio del Littorale Adriatico XII, Padova, 2009.
- Matthæi Parisiensis Chronica Majora**, ed. Henry Richards Luard, 6 Cilt ve 1 Ek Cilt, Londra, 1872-1883.
- Mémoires de Geoffroy de Ville-Hardouin**, Mod. Fr. çev. Du Cange, Paris, 1824.
- Muratori, L. A. (ed.), **Antiquitates Italicae Medii Aevi**, 6 Cilt, Milano, 1738-1742.
- Müller, Giuseppe (ed.), **Documenti sulle relazioni delle città toscane coll'Oriente cristiano e coi Turchi fino all'anno MDXXXI**, Floransa, 1879.
- Nicholas Mesarites: His Life and Works (in Translation)**, İng. çev. Michael Angold, Liverpool University Press, Liverpool, 2017.
- Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206)**, Tr. çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates**, İng. çev. Harry J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit, 1984.
- Olivarius Vredius, **Genealogia comitum Flandriae a Balduino Ferreo usque ad Philippum IV. Hispaniae Regem**, 2 Cilt, Bruges, 1642-1643.
- Özcan, Altay Tayfun (haz.), **Moğollar Avrupa'da: Moğolların Avrupa Seferinin Üç Tanığı**, Kronik Kitap, İstanbul, 2020.
- Patrologiae cursus completus, omnium ss. patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum sive Latinorum, sive Graecorum. Series latina**, ed. J. P. Migne vd., 221 Cilt, Paris, 1844-1864.

- Petkov, Kiril (ed.), **The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh-Fifteenth Century: The Records of a Bygone Culture**, Brill, Leiden ve Boston, 2008.
- Pieralli, Luca (ed.), **La corrispondenza diplomatica dell'imperatore bizantino con le potenze estere nel tredicesimo secolo (1204-1282)**, Archivio Segreto Vaticano, Vatikan, 2006.
- Potthast, August (ed.), **Regesta Pontificum Romanorum**, 2 Cilt, Berlin, 1874-1875.
- Pokorny, Rudolf, "Zwei unedierte Briefe aus der Frühzeit des Lateinischen Kaiserreichs von Konstantinopel", **Byzantion**, Cilt: 55, Sayı: 1, 1985, ss. 180-209.
- Prinzing, G., "Der Brief Kaiser Heinrichs von Konstantinopel vom 13. Januar 1212: Überlieferungsgeschichte, Neuedition und Kommentar", **Byzantion**, Cilt: 43, 1973, ss. 395-431.
- Pullè, Giorgio (ed.), **Historia Mongalorum: Viaggio di F. Giovanni da Pian del Carpine ai Tartari nel 1245-47**, Tipografia G. Carnesecchi e figli, Floransa, 1913.
- Rastko Projesi, "Stefan Prvovenčani / Život Svetog Simeona" (Erişim: 30 Nisan 2024) (https://www.rastko.rs/knjizevnost/liturgicka/stefan-sabrana/stefan-sabrana_03_c.html).
- Reusens, E. vd. (ed.), **Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique**, 1. Seri 16 Cilt, Louvain ve Brüksel, 1864-1879.
- Riant, Paul (ed.), **Exuviae Sacrae Constantinopolitanae**, 2 Cilt, Cenevre, 1877-1878.
- Robert de Clari, **İstanbul'un Zaptı (1204)**, Tr. çev. Beynun Akyavaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.
- Robert of Clari, **The Conquest of Constantinople**, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, University of Toronto Press, Toronto, 1999.
- "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio I", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 276-7.
- "Roberti Autissiodorensis Chronici Continuatio II", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 278-87.
- "Roberti Canonici S. Mariani Autissiodorensis Chronicon", Ed. O. Holder-Egger, **Monumenta Germaniae Historica Scriptores**, Cilt: 26, Hannover, 1882, ss. 219-76.
- Rodenberg, Karl (ed.), **Epistolae selectae saeculi XIII e regestis pontificum Romanorum**, Monumenta Germaniae Historica Epp. saec. XIII, 3 Cilt, Berlin, Weidmann, 1883-1994.

- Ryccardi de Sancto Germano Notarii Chronica**, ed. Carlo Alberto Garufi, Nicola Zanichelli, Bologna, 1938.
- Rymer, Thomas (ed.), **Foedera, convenriones, lietterrae, et cujuscunque generis acta publica, inter reges Angliæ et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes, vel communitates**, 20 Cilt, Londra, 1704-1735.
- Simon de Saint Quentin, **Bir Keşiş'in Anılarında Tatarlar ve Anadolu 1245-1248**, Tr. çev. Erendiz Özbayoglu, Doğu Akdeniz Kùltür ve Tarih Araştırmaları Vakfı, Antalya, 2006.
- Smet, J. J. de, **Recueil des chronique de Flandre**, 4 Cilt, Brùksel, 1837-1865.
- Studemund, W., "Zu Johannes de Alta silva De rege et septem sapientibus zweiter artikel", **Zeitschrift für deutsches Alterthum**, Cilt: 18, 1875, ss. 221-249.
- Tafel, G. L. Fr. ve G. M. Thomas, **Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig**, 3 Cilt, Kaiserlich-Königlichen Hof-und Staatsdruckerei, Viyana, 1856-1857.
- Tanner, Norman P. (ed.), **Decrees of the Ecumenical Councils**, 2 Cilt, Sheed & Ward ve Georgetown University Press, Londra ve Washington, 1990.
- Teulet, Alexandre, M. Joseph de Laborde ve Élie Berger (ed.), **Layettes de trésor des chartes**, 5 Cilt, Paris, 1863-1909.
- "The Conquest of Constantinople", Joinville ve Villehardouin, **Chronicles of the Crusades** içinde, İng. çev. Caroline Smith, Penguin Books, Londra, 2008, ss. 1-135.
- "The Life of Saint Louis", Joinville ve Villehardouin, **Chronicles of the Crusades** içinde, ss. 141-336.
- Theiner, Augustin (ed.), **Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram Illustrantia**, 2 Cilt: I, Roma, 1859-1860.
- Tricht, Filip Van, "Christian-Muslim Relations in Romania/Rum after 1204: Emperor Baldwin II of Constantinople's Letter to Blanche of Castile Concerning the *Soldanus de Yconia Dominus Potentissimus* (5 August 1243)", **Haçlı Seferleri: Avrupa'dan Latin Doğu'ya Tarih Yazımı, Tasvirler ve İlişkiler** içinde, ed. Sevtap Gölgesiz Karaca, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023, ss. 459-496.
- Van den Gheyn, J., "Lettre de Grégoire IX concernant l'Empire Latin de Constantinople", **Revue de l'Orient Latin**, Cilt: 9, Paris: 1902, ss. 230-4.

Wolff, Robert Lee, ‘Hopf’s So-called ‘Fragmentum’ of Marino Sanudo Torsello”, **The Joshua Starr Memorial Volume**, New York, 1953, ss. 149-159.

Araştırma Eserler

Ağır, Aygöl, ‘Konstantinopolis'te ‘Locus Venetorum’ (1082-1261): Yapılar ve Olası Yerleri”, **1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler**, ed. Ayla Ödekan, Engin Akyürek ve Nevra Necipoğlu, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul, 2010, ss. 324-332.

Andrea, Alfred J., **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, Brill, Leiden ve Boston, 2008,

Angold, Michael J., ‘Theodore II Laskaris”, **The Oxford Dictionary of Byzantium**, Cilt 3, ed. Alexander P. Kazhdan, Oxford University Press, New York, 1991, ss. 2040-2041.

Angold, Michael, ‘The City Nicaea ca. 1000 – ca. 1400”, **İznik: Throughout History** içinde, ed. Işıl Akbaygil, Halil İnalçık ve Oktay Aslanapa, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 27-55.

Angold, Michael, ‘The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261: Marriage Strategies”, **Identities and Allegiances in the Eastern Mediterranean after 1204** içinde, ed. Judith Herrin ve Guillaume Saint-Guillain, Ashgate, Farnham, 2011, ss. 47-67.

Angold, Michael, ‘The Latin ‘Renovatio’ of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)”, Yazar: Filip Van Tricht, **Speculum**, Cilt: 88, Sayı: 3, 2013, ss. 865-867.

Aslan, Yasemin, **Bizans Saray Teşkilatı: Protokol, Memurlar, Törenler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2019.

Ayönü, Yusuf, ‘IV. Haçlı Seferi’nin Ardından Batı Anadolu’da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu”, **Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, ss. 9-25.

Ayönü, Yusuf, **Selçuklular ve Bizans**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.

- Bárány, Attila, “Courtenay Róbert latin császár Magyarországon”, **Francia–magyar kapcsolatok a középkorban** içinde, ed. Györkös Attila ve Kiss Gergely, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2013, ss. 153-179.
- Belke, Klaus, **Tabula Imperii Byzantini 13/1: Bithynien und Hellespont**, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 2020.
- Bredenkamp, Francois, **The Byzantine Empire of Thessaloniki (1224-1242)**, Municipality of Thessaloniki, History Center, Selanik, 1996.
- Brown, Elizabeth A. R., “The Cistercians in the Latin Empire of Constantinople and Greece, 1204-1276”, **Traditio**, Cilt: 14, 1958, ss. 63-120.
- Buchon, J. A. C., **Recherches et matériaux pour servir à une histoire de la domination française au XIIIe, XIVe et XVe siècles, dans les provinces démembrées de l'empire grec à la suite de la quatrième croisade**, 2 Cilt, Auguste Desrez, Paris, 1840.
- Buckton, David (ed.), **The Treasury of San Marco Venice**, Olivetti, Milan, 1984.
- Carile, Antonio, **Per una storia dell'impero latino di Costantinopoli (1204-1261)**, Casa Editrice Prof. Riccardo Pàtron, Bologna, 1972.
- Chrissis, Nikolaos G., **Crusading in Frankish Greece: A Study of Byzantine-Western Relations and Attitudes, 1204-1282**, Brepols, Turnhout, 2012.
- Cross, F. L., **The Oxford Dictionary of the Christian Church**, Oxford University Press, New York, 1997.
- Çalışır, Abdurrahman Onur (haz.), **Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022.
- Çalışır, Abdurrahman Onur, **Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2020.
- Dall'Aglia, Francesco, “The Opposition between Bulgaria and the Latin Empire of Constantinople: A Necessary Hostility?”, **Medieval Bosnia and South-East European Relations: Political, Religious, and Cultural Life at the Adriatic Crossroads** içinde, ed. Dzenan Dautović, Emir O. Filipović ve Neven Isailović, ARC Humanities Press, Amsterdam, 2019, ss. 65-84.
- Demirkent, Işın, **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997.

- Du Cange, **Histoire de l'empire de Constantinople**, yay. J. A. Buchon, 2 Cilt, Paris, 1826.
- Du Fresne, C., **Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empereurs françois**, L'imprimerie Royale Paris, 1657.
- Evergates, Theodore, **Geoffroy of Villehardouin, Marshal of Champagne: His Life and Memoirs of the Fourth Crusade**, Cornell University Press, Ithaca, 2023.
- Foss, Clive, **Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises**, Hellenic College Press, Massachusetts, 1996.
- Geanakoplos, Deno John, "Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration: The Battle of Pelagonia-1259", **Dumbarton Oaks Papers**, Cilt: 7, 1953, ss. 99-141.
- Geanakoplos, Deno John, **Emperor Michael Palaeologus and the West, 1258-1282: A Study in Byzantine-Latin Relations**, Harvard University Press, Cambridge, 1959.
- Georgieva, Sashka, "Bulgarian-Hungarian Marital Diplomacy During the First Half of the Thirteenth Century", **Bulgaria Medievalis**, Cilt: 6, 2015, ss. 339-355.
- Gerland, Ernst, **Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel I: Geschichte der Kaiser Balduin I. Und Heinrich 1204-1216**, Hamburg, 1905.
- Geyik, Süleyman Onur, **İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi Kuruluş Devri (1204-1216)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021.
- Giarenis, Ilias, "Nicaea and the West (1204-1261): Aspects of reality and rhetoric", **Byzantium and the West: Perception and Reality (11th-15th c.)** içinde, ed. Nikolaos G. Chrissis, Athina Kolia-Dermizaki ve Angeliki Papageorgiou, Routledge, Londra ve New York, 2019, ss. 206-219.
- Giebfried, John, "The Mongol Invasions and the Aegean World (1241-1261)", **Mediterranean Historical Review**, Cilt: 28, Sayı: 2, 2013, ss. 129-139.
- Giebfried, John, "Diplomacy, Black Sea Trade, and the Mission of Baldwin of Hainaut", **Along the Silk Roads in Mongol Eurasia: Generals, Merchants, Intellectuals** içinde, ed. Michal Biran, Jonathan Brack ve Francesca Fiaschetti, University of California Press, California, 2020, ss. 160-174.

- Haldon, John, **The Palgrave Atlas of Byzantine History**, Palgrave Macmillan, Basingtoke, 2005.
- Hendrickx, B., “The Main Problems of the History of the Latin Empire of Constantinople (1204-1261)”, **Revue Belge de Philologie et d'Histoire**, Cilt: 52, Sayı: 4, 1974, ss. 787-799.
- Hendrickx, Benjamin, “Régestes des empereurs latins de Constantinople (1204-1261/1272)”, **Byzantina**, Cilt: 14, Selanik, 1988, ss. 7-222.
- Hendrickx, Benjamin, “Baldwin II of Constantinople”, **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-Clio, California, 2006, ss. 133-134.
- Hendrickx, Benjamin, “Latin Empire of Constantinople”, **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006, ss. 279-286.
- Hild, Friedrich, “Archontochōrion”, **Tabula Imperii Byzantini 1: Hellas und Thessalia** içinde, Johannes Köder ve Friedrich Hild, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1976, ss. 124-125.
- Ireneo Affò, **Vita di Frate Elia, ministro generale de' Francescani**, Presso Filippo Carmignani, Parma, 1783.
- Jackson, Peter, **The Mongols and the West 1221-1410**, Routledge, Abingdon ve New York, 2018.
- Jacoby, David, “The Venetian Presence in the Latin Empire of Constantinople (1204-1261): the Challenge of Feudalism and the Byzantine Inheritance”, **Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik**, Cilt: 43, 1993, ss. 141-201.
- Jacoby, David, “The Latin Empire of Constantinople and the Frankish States in Greece”, **The New Cambridge Medieval History** içinde, David Abulafia (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1999, ss. 523-542.
- Jacoby, David, “The Urban Evolution of Latin Constantinople (1204-1261)”, **Byzantine Constantinople: Monuments, Topography and Everyday Life** içinde, ed. Nevra Necipoğlu, Brill, Leiden, 2001, ss. 277-297.
- Jacoby, David, “The Venetian Quarter of Constantinople from 1082 to 1261: Topographical Considerations”, **Novum Millennium: Studies on Byzantine History and Culture dedicated to Paul Speck** içinde, ed. Claudia Sode ve Sarolta Takács, Ashgate, Aldershot, 2001, ss. 153-170.

- Kaegi, Walter E., "Robert Lee Wolff Remembered, 1915-1980", **Byzantinische Forschungen**, Cilt: 27, 2002, ss. 298-311.
- Kanat, Cüneyt ve Devrim Burçak, **Sorularla Haçlı Seferleri**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Keçiş, Murat, "İznik İmparatorluğu Dönemi'nde 1235-1236 Yılı Konstantinopolis Kuşatması", **Byzantion'dan Constantinopolis'e İstanbul Kuşatmaları** içinde, ed. Murat Arslan ve Turhan Kaçar, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2017, ss. 349-368.
- Kiesewetter, Andreas, "Charles I of Anjou", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-Clio, California, 2006, ss. 238-239.
- Koçuk, İsmail, "Selânik Haçlı Krallığı'nın Kuruluşu (1204)", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 37, 2021, ss. 79-98.
- Köder, Johannes, "Ravenica", **Tabula Imperii Byzantini 1: Hellas und Thessalia** içinde, Johannes Köder ve Friedrich Hild, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1976, s. 251.
- Küçüksipahioğlu, Birsal, **Haçlılar ve İstanbul (1096-1261)**, Pozitif Yayınları, 2021.
- Langdon, John S., "The Forgotten Byzantino-Bulgarian Assault and Siege of Constantinople, 1235-1236, and the Breakup of the 'entente cordiale' between John III Ducas Vatatzes and John Asen II in 1236 as Background to the Genesis of the Hohenstaufen-Vatatzes Alliance of 1242", **Byzantina kai Metabyzantina** içinde, Cilt: 4, ed. Speros Vryonis, Jr, Undena Publications, Malibu, 1985, ss. 105-135.
- Lock, Peter, "Chronicle of Morea", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: I, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006.
- Lock, Peter, "The Latin emperors as heirs to Byzantium", **New Constantines: The Rhythm of Imperial Renewal in Byzantium, 4th-13th Centuries** içinde, ed. Paul Magdalino, Variorum, Aldershot, 1994, ss. 295-304.
- Lock, Peter, **The Franks in the Aegean, 1204-1500**, Routledge, New York ve Londra, 2013.
- Longnon, Jean, **L'Empire Latin de Constantinople et la principauté de Morée**, Payot, Paris, 1949.

- Lower, Michael, **The Barons' Crusade: A Call to Arms and Its Consequences**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2005.
- Madden, T. F., "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople 1203-1204: A Damage Assessment", **Byzantinische Zeitschrift**, Cilt: 84/85, 1991 ve 1992, ss. 72-93.
- Madden, Thomas F., "The Latin Empire of Constantinople's Fractured Foundation: The Rift between Boniface of Montferrat and Baldwin of Flanders", **The Fourth Crusade: Event, Aftermath, and Perceptions. Papers from the Sixth Conference of the Society for the Study of the Crusades and the Latin East, Istanbul, Turkey, 25-29 August 2004** içinde, ed. Thomas F. Madden, Routledge, Abingdon ve New York, 2016, ss. 45-52.
- Madgearu, Alexandru, **The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)**, Brill, Boston, 2016.
- Magdalino, Paul, "The empire of the Komnenoi (1118-1204)", **The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492** içinde, ed. Jonathan Shepard, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, ss. 627-663.
- Mathews, Thomas F., **The Early Churches of Constantinople: Architecture and Liturgy**, The Pennsylvania State University Press, University Park ve Londra, 1971.
- Moresini, Andrea, **L'imprese et espeditioni di Terra Santa, et l'acquisto fatto dell'Imperio di Costantinopoli dalla Serenissima Republica di Venetia**, Antonio Pinelli, Venedik, 1627.
- Müller-Wiener, Wolfgang, **İstanbul'un Tarihsel Topografyası: 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion-Konstantinopolis-İstanbul**, Tr. çev. Ülker Sayın, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Nicol, Donald M., **Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine Bir Araştırma**, Tr. çev. Güç Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Noble, Peter S., "Geoffrey of Villehardouin (the Marshal)", **The Crusades: An Encyclopedia**, Cilt: II, ed. Alan V. Murray, ABC-CLIO, California, 2006, ss. 507-508.
- Norden, Walter, **Das Papsttum und Byzanz: Die Trennung der beiden Mächte und das Problem ihrer Wiedervereinigung bis zum Untergang des byzantinischen Reichs (1453)**, Berlin, 1903.

- Norwich, John Julius, **Bizans**, 3 Cilt, Tr. çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Ostrogorsky, Georg, **Bizans Devleti Tarihi**, Tr. çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Özdemir, H. Ömer, “Bulgar Kralı Kaloyan (1197-1207): Bölgesel Bir Güç Olma Çabaları ve Haçlılara Karşı Mücadeleleri”, **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, Cilt: 14, 2024, ss. 43-60.
- Panagopoulos, Spyros P., “The Latin Renovatio of Byzantium. The Empire of Constantinople (1204-1228)”, Yazar: Filip Van Tricht, **Al-Masaq: Journal of the Medieval Mediterranean**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2014, ss. 232-234.
- Perry, Guy, **John of Brienne: King of Jerusalem, Emperor of Constantinople, c.1175–1237**, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
- Perry, Guy, **The Briennes: The Rise and Fall of a Champenois Dynasty in the Age of the Crusades, c. 950-1356**, Cambridge University Press, Cambridge, 2018.
- Powell, James M., **Anatomy of a Crusade (1213-1221)**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1986.
- Queller, Donald E. ve Thomas F. Madden, **The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2000.
- Richard, Jean, “À propos de la mission de Baudouin de Hainant: l'empire latin de Constantinople et les mongols”, **Journal des savants**, Sayı: 1, 1992, ss. 115-121.
- Richard, Jean, **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Özge Özdemir, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022.
- Rannusio, Paolo, **Della guerra di Costantinopoli per la restituzione degl'imperatori Comneni fatta da'Sig. Venetiani et Francesi l'anno 1204. libri sei**, İt. çev. Girolamo Rannusio, Domenico Nicolini, Venedik, 1604.
- Rhamnusium, Paulus, **De bello Constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Venetos et Gallos restitutis MCCIV libri sex**, Iacobus Gaffarellus, Venedik, 1604.
- Ruano, Eloy Benito, “Balduino II de Constantinopla y la Orden de Santiago. Un proyecto de defensa del Imperio latino de Oriente”, **Hispania: Revista española de historia**, Sayı: 46, 1952, ss. 3-36.

- Setton, Kenneth M. (gen. ed.), **A History of the Crusades**, 6 Cilt, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969-1989.
- Setton, Kenneth M., **The Papacy and the Levant (1204-1571)**, 4 Cilt, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1976-1984.
- Short, Ewan, “The Agency and Authority of Agnes of France and Margaret of Hungary in the Aftermath of the Fall of Constantinople (1204-1206)”, **Question**, Sayı: 3, 2019, ss. 28-37.
- Soustal, Peter, **Tabula Imperii Byzantini 6: Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos)**, Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 1991.
- Stathakopoulos, Dionysios, “Discovering A Military Order of the Crusades: The Hospital of St. Sampson of Constantinople”, **Viator**, Cilt: 37, ss. 255-273.
- Sümer, Faruk, “Keykubad I”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 25, Diyanet Vakfı Basımevi, Ankara, ss. 357-359.
- Tisserant, Eugène, “Le légation en orient du franciscain Dominique d’Aragon (1245-1247)”, **Revue de l’Orient Chrétien**, Sayı: 24, 1924, ss. 336-355.
- Tricht, Filip Van, “Robert of Courtenay (1221-1227): An Idiot on the Throne of Constantinople”, **Speculum**, Cilt: 88, Sayı:4, 2013, ss. 996-1034.
- Tricht, Filip Van, “Konstantinopolis’te Latin İdaresi (1204-1261)”, Tr. çev. Ahmet Aydoğan ve Turhan Kaçar, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** içinde, Cilt: 2, ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş. ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2015, ss. 58-65.
- Tricht, Filip Van, “A Comparison of the Battles of Adrianople (1205) and Philippopolis (1208). Event, Impact and Resonance”, **Tarih Öncesinden Cumhuriyete Edirne Üzerine Araştırmalar** içinde, ed. Ergün Karaca, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021, ss. 69-95.
- Tricht, Filip Van, **The Latin Renovatio of Byzantium: the Empire of Constantinople (1204-1228)**, çev. Peter Longbottom, Brill, Leiden ve Boston, 2011.
- Waley, Daniel ve Trevor Dean, **İtalyan Şehir Cumhuriyetleri**, çev. Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.
- Uzelac, Aleksandar, “Latin Empire of Constantinople, the Jochids and Crimea in the Mid-Thirteenth Century”, **Golden Horde Review**, Sayı: 3, 2015, ss. 62-76.

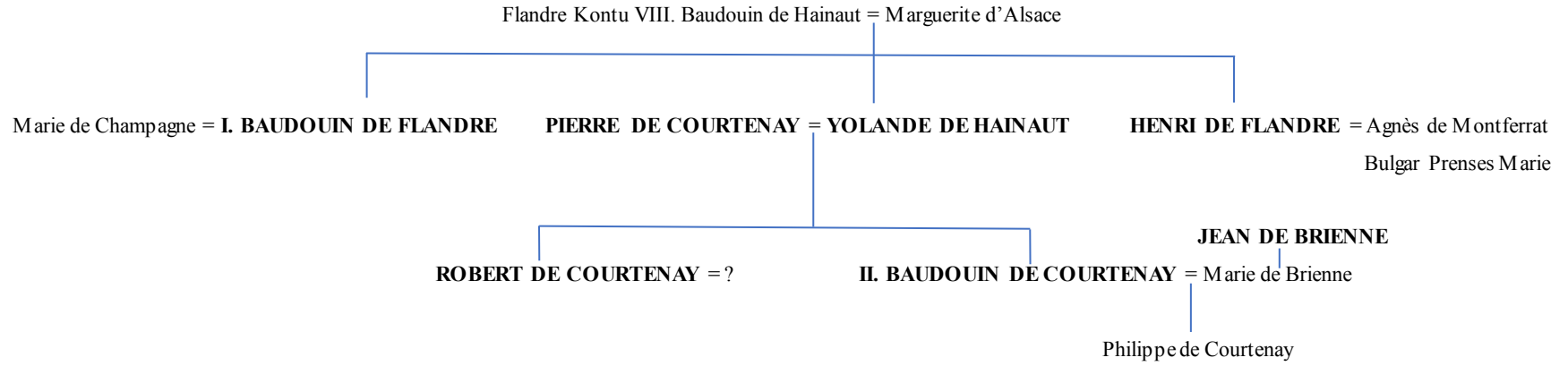
- Uzelac, Aleksandar, “Cumans in the Latin Empire of Constantinople”, **Golden Horde Review**, Cilt: 7, Sayı:1, 2019, ss. 8-21.
- Van Cleve, Thomas C., “The Fifth Crusade”, **A History of the Crusades**, Cilt: II içinde, gen. ed. Kenneth M. Setton, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969, ss. 377-428.
- Van Weenen, Andrea van Arkel-de Leeuw ve Krijnie Ciggaar, “St. Thorlac’s in Constantinople, Built by a Flemish Emperor”, **Byzantion**, Cilt: 49, 1979, ss. 428-446.
- Vásáry, István, **Kumanlar ve Tatarlar: Osmanlı Öncesi Balkanlar’da Doğulu Askerler 1185-1365**, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Whalen, Brett Edward, **The Two Powers: The Papacy, the Empire, and the Struggle for Sovereignty in the Thirteenth Century**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019.
- Wolff, Robert Lee, “The ‘Second Bulgarian Empire.’ Its Origin and Histroy to 1204”, **Speculum**, Cilt: 24, Sayı: 2, 1949, ss. 167-206.
- Wolff, Robert Lee, “Mortgage and Redemption of an Emperor’s Son: Castile and the Latin Empire of Constantinople”, **Speculum**, Cilt: 29, Sayı: 1, 1954, ss. 45-84.
- Wolff, Robert Lee, “Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 1204-1261”, **Dumbarton Oaks Papers**, Cilt: 8, 1954, ss. 225-303.
- Wolff, Robert Lee, “The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261”, **A History of the Crusades**, Cilt: II içinde, gen. ed. Kenneth M. Setton, The University of Wisconsin Press, Medison ve Londra, 1969, ss. 187-233.

EKLER

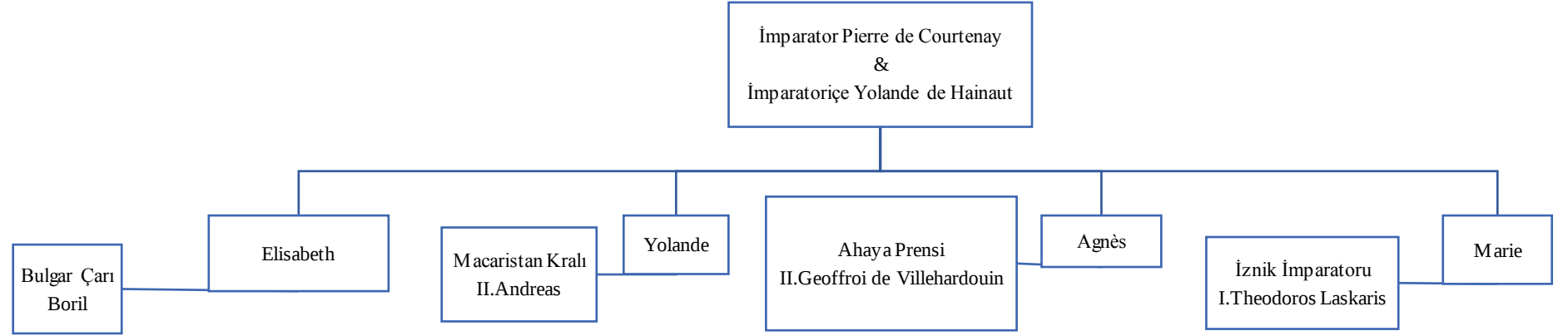
<i>16 Mayıs 1204 – Yaz 1206</i>	İmparator I. Baudouin de Flandre
<i>Nisan 1205 – 19 Ağustos 1206</i>	Naip Henri de Hainaut
<i>20 Ağustos 1206 – 11 Haziran 1216</i>	İmparator Henri de Hainaut
<i>12 Haziran 1216 – 8 Nisan 1217</i>	Vekil Conon de Béthune
<i>9 Nisan 1217 – Kasım 1217</i>	İmparator Pierre de Courtenay
<i>9 Nisan 1217 – Eylül 1219</i>	İmparatoriçe Yolande de Courtenay
<i>Eylül 1219 – Aralık 1219</i>	Vekil Conon de Béthune
<i>Aralık 1219 – 24 Mart 1221</i>	Vekil Gérard le Truie
<i>25 Mart 1221 – Kasım 1227</i>	İmparator Robert de Courtenay
<i>Aralık 1227 – Ağustos 1228</i>	Vekil Marie de Courtenay
<i>Eylül 1228 – Temmuz 1231</i>	Vekil Narjot de Toucy
<i>Ağustos 1231 – Mart 1237</i>	İmparator Jean de Brienne
<i>Mart 1237 – 24 Aralık 1239</i>	Vekil Anseau de Cayeux
<i>25 Aralık 1239 – 25 Temmuz 1261</i>	İmparator II. Baudouin de Courtenay

*Ek 1: İstanbul Latin İmparatorluğu yöneticileri**

*Monarklar için taç giyme tarihleri temel alınmıştır.

Ek 2: İstanbul Latin İmparatorluğu monarkları soy ağacı

Ek 3: İstanbul Latin İmparatorluk hanedanı Courtenaylerin imparatorluğun çevresindeki devletlerle kurduğu evlilik bağları

DOĞRUDAN İMPARATORA AİT	FRANSIZ HAÇLILARA AİT	VENEDİKLİ HAÇLILARA AİT
Adramytteion Düklüğü	Dimetoka	Tekirdağ
İzmit Düklüğü	Kermeyan	Edirne
İznik Düklüğü	Makri	Korfu
Alaşehir Düklüğü	Traianupolis	Modon
Neokastra Düklüğü	Ferecik	Koron
Konya	Selanik	Ahaya
Filibe Düklüğü		
Limni Düklüğü		
Kikladlar		

*Ek 4: İstanbul Latin İmparatorluğu'nun büyük fiefleri*⁶⁴⁹

⁶⁴⁹ Carile, *Storia dell'impero latino di Costantinopoli*, ss.207-211.

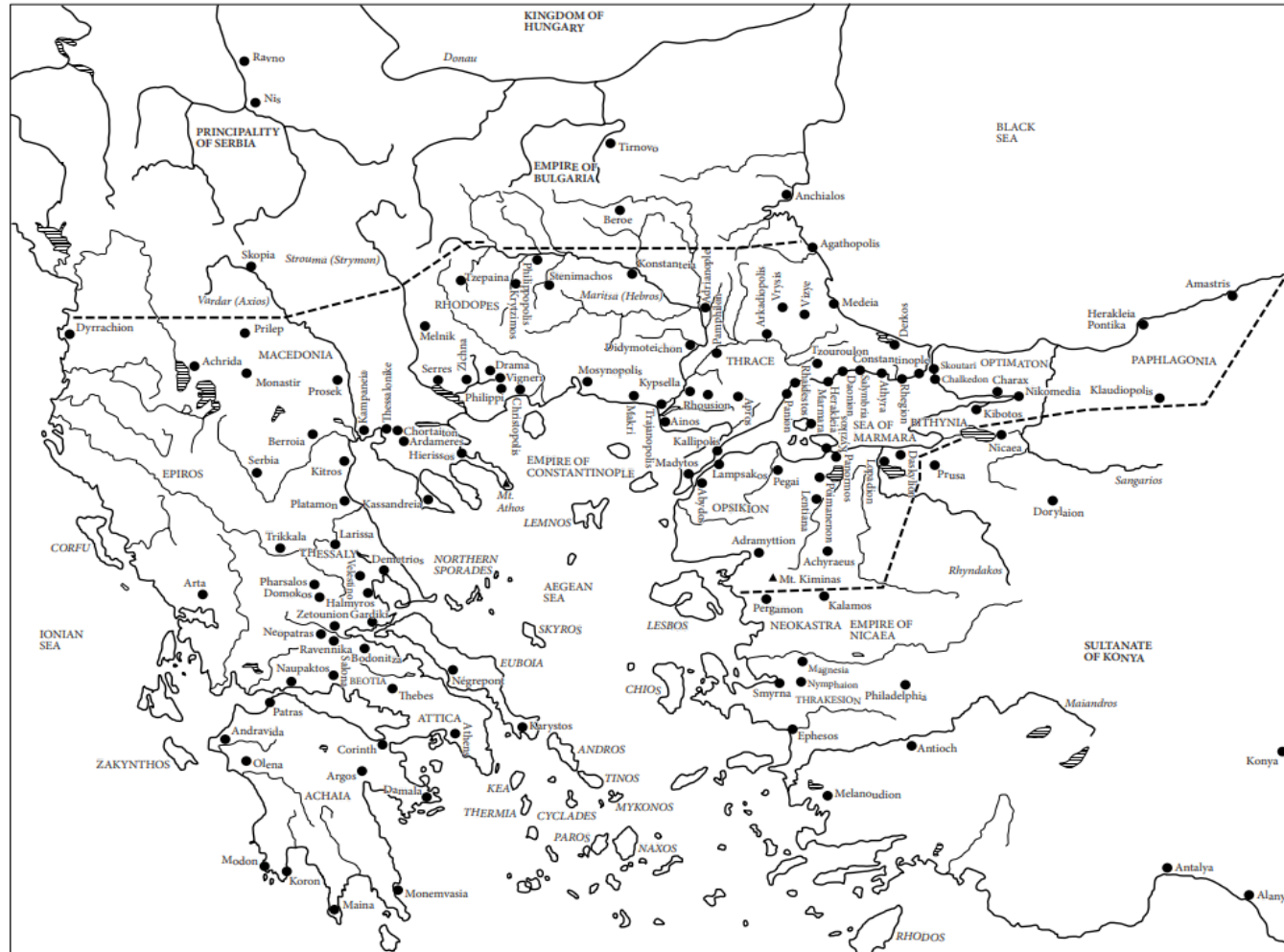
Ek 5: İmparator Henri de Hainaut'ya ait Kutsal Çarmih röliĝinin ön yüzü (San Marko Katedral Hazinesi)⁶⁵⁰

⁶⁵⁰ Buckton, s. 245.

Ek 6: İmparator Henri de Hainaut'ya ait Kutsal Çarmıh röliğinin arka yüzü (San Marko Katedral Hazinesi)⁶⁵¹

⁶⁵¹ Buckton, s. 246.

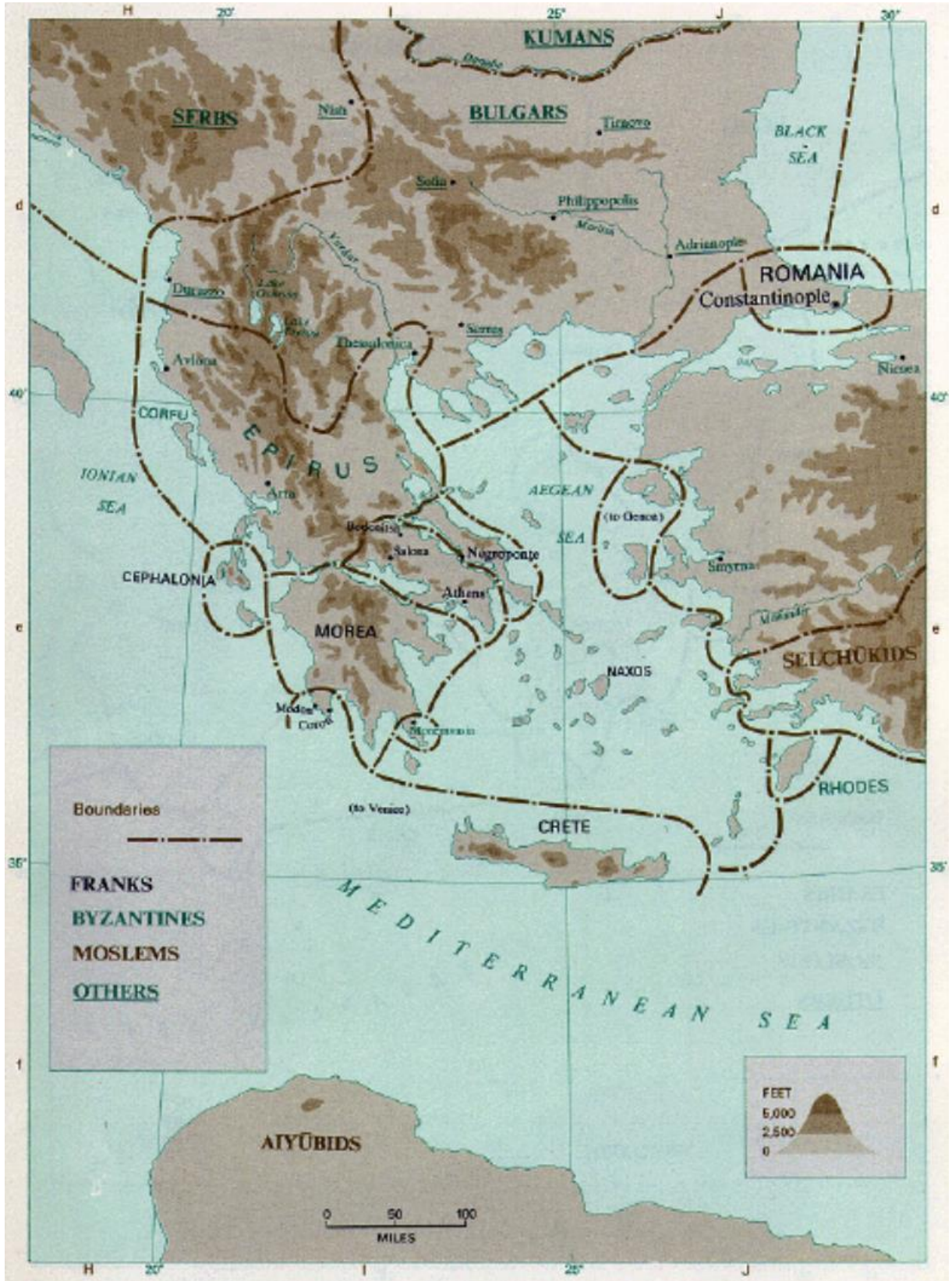
Ek 7: Vasal devletlerle birlikte İstanbul Latin İmparatorluğu'na tabi topraklar, 1216 civ.⁶⁵²

⁶⁵² Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, s. XI.

Ek 8: Balkanlar'daki siyasî görünüm, 1220 civ.⁶⁵³

⁶⁵³ John Haldon, *The Palgrave Atlas of Byzantine History*, Palgrave Macmillan, Basingtoke, 2005, s. 144.

Ek 9: İstanbul Latin İmparatorluğu ve komşuları, 1237⁶⁵⁴.

⁶⁵⁴ Setton, *A History of the Crusades II*, s. 226.

Ek 10: Silivrikapı yakınlarındaki İstanbul surlarından görünüm (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 11: İznik İmparatorluğu kuvvetlerinin 25 Temmuz 1261 sabahı İstanbul'a girdikleri Silivrikapı (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 12: Silivrikapı ve surlar (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 13: Silivrikapı ve surlar (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 14: Silivrikapı, iç sur kapısı (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 15: Silivrikapı, iç sur kapısı (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 16: Silivrikapı, iç sur kapısı (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 17: Silivrikapı, iç sur kapısı (yazarın kendi fotoğrafı)

Ek 18: Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos 'a ve İstanbul Latin imparatorlarına ait sikkeler, İstanbul Arkeoloji Müzeleri (yazarın kendi fotoğrafı)

TEŞEKKÜR

Tez konum dolayısıyla 2024 yazında İstanbul'a yaptığım seyahatteki yoldaşlığının yanı sıra, aşkıyla hayatımı güzelleştirdiği ve tez yazım sürecimde dert ortaklığı yaptığı için sevgilim Özgü Sezin Baltacı'ya teşekkür ederim. 13 yıllık dostluğunun üzerine İstanbul seyahatimde bana evini açma nezaketini gösteren dostum Bekir Yolaçan'a teşekkür ederim. Sundukları imkânlar ve desteklerden dolayı aileme bilhassa minnettarım. Öte yandan hem yüksek lisans tezim hem doktora tezim boyunca verdiği destek ve yönlendirmeleri için kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf Ayönü'ye teşekkür ederim.

California'daki araştırmaları sırasında değerli vaktini ayırarak tezim için gerekli olan çeşitli Venedik kaynaklarını ileten alandaşım ve arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Çeken'e minnettarım. Aynı şekilde Heidelberg Üniversitesi'nde öğrenimini sürdürürken, ricam üzerine tez konumla alakalı kıymetli bir çalışmayı bana yollama nezaketini gösteren arkadaşım Emin Kağan Heybet'e çok teşekkür ederim. Son olarak, Kütüphane Araştırma Konaklama Desteği kapsamında Mayıs 2024'te kütüphanelerindeki değerli eserlerden yararlanma imkânı sağladıkları için Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'ne (AKMED) teşekkürlerimi sunarım.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Abdurrahman Onur ÇALIŞIR

EĞİTİM

2013-2017 : Dokuz Eylül Üniversitesi Tarih Bölümü (Lisans)

2017-2018 : Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi ABD Ortaçağ Tarihi BD (Tezli Yüksek Lisans, tamamlamadı)

2018-2020 : Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi ABD (Tezli Yüksek Lisans)

2020-devam : Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD (Doktora)

İŞ

2016-2019 : Tarih-i Kadim (Yazar & Editör)

DİLLER

Latince (Çok İyi)

İngilizce (Çok İyi)

Osmanlı Türkçesi (Çok İyi)

Karamanlı Türkçesi (İyi)

TEZLER

- Abdurrahman Onur Çalışır, *Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2020.

YAYINLAR

Kitap

- Abdurrahman Onur Çalışır (haz.), *Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları: Devastatio Constantinopolitana Kroniği, Soissons Nakil Anlatısı, Gesta Episcoporum Halberstadensium'dan Seçmeler*, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2022).
- Abdurrahman Onur Çalışır (haz.), *Denizasırlı Ülke'den Havadisler: Haçlıların Mektupları (1097-1252)*, (İstanbul: Kutlu Yayınevi, 2018).
- Ali Haydar, *Milli Terbiye*, ed. ve çev. Mehmet Kanar, (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2016). [Çeviri ekibiyle birlikte]

Makale

Araştırma Makale

- Abdurrahman Onur Çalışır, “İkinci Haçlı Seferi ve Kral III. Conrad’ın İki Mektubu”, *Genç Kalemler Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 5, 2018, ss. 33-38.
- Abdurrahman Onur Çalışır, “Saewulf’un Hac Seyahatnamesi, 1102-1103: Kudüs Krallığı’nın İlk Yıllarına Dair Bir Anlatı (Analiz, Çeviri ve Yeni Edisyon)”, *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, Sayı: III, 2021, ss. 1-74.
- Abdurrahman Onur Çalışır, “Konstantinopolis’in (İstanbul) Haçlılar Tarafından Ele Geçirilişinin Batılı Çağdaş Kaynaklarda Meşrulaştırılması”, *Haçlı Seferleri: Avrupa’dan Latin Doğu’ya Tarih Yazımı, Tasvirler ve İlişkiler* içinde, ed. Sevtap Gölgesiz Karaca, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023, ss. 161-181.

Çeviri Makale

- Dana C. Munro, “Çocuk Haçlı Seferi”, çev. Abdurrahman Onur Çalışır, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Cilt: IV, Sayı:II, Aralık 2021, ss. 280-284.
- Alan V. Murray, “Suriye-Filistin’deki Frenkler ve Yerli Topluluklar (1099-1187): Outremer Devletlerinde Hiyerarşik Bir Toplumsal Etkileşim Modeli”, çev. Abdurrahman Onur Çalışır, *Haçlı Seferleri: Avrupa’dan Latin Doğu’ya Tarih Yazımı, Tasvirler ve İlişkiler* içinde, ed. Sevtap Gölgesiz Karaca, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023, ss. 321-350.

BELGELER

Koç Üniversitesi ANAMED Çevresel Arkeoloji Çevirimiçi Programı Sertifikası

Aksaray Üniversitesi IV. Genç Tarihçiler Çalıştayı Katılım Belgesi

Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yüksek Onur Belgesi (1 Adet)

Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Onur Belgesi (3 Adet)